

Nr 20

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av granskning av statsrådets ämbetsutövning och regeringsärendenas handläggning.

Jämlikt regeringsformen åligger det konstitutionsutskottet att granska statsrådets ämbetsutövning och regeringsärendenas handläggning. För detta ändamål har till utskottet överlämnats de protokoll, som förts i statsrådet under år 1972. Beträffande vissa ärenden har utskottet även tagit del av de till ärendena hörande handlingarna.

I det följande lämnas först en redogörelse för granskningsarbetets uppläggning och sedan en översiktlig redovisning av statsrådsprotokollens innehåll m. m. Den verkställda granskningen och dess resultat upptas därefter i betänkandets huvudavsnitt. Till betänkandet har fogats ett antal bilagor vari redovisas vissa inom utskottets kansli upprättade granskningspromemorior.

Granskningsarbetets uppläggning

En huvudlinje i de senaste årens granskningsbetänkanden har gällt statsrådsprotokollens offentliggörande och vissa därmed sammanhängande spörsmål, bl. a. behovet av ökad information om Kungl. Maj:ts praxis på olika områden. Utskottet har även i samband med årets granskning behandlat dessa frågor. Det fortsatta arbetet inom statsrådsberedningen med decentralisering av vissa ärendegrupper har vidare studerats.

Utskottet har granskat ordningen beträffande diarieföringen av ärenden om befrielse från aktievinstbeskattning i samband med strukturalisering. Dessa ärenden har även studerats såvitt gäller Kungl. Maj:ts praxis. Beträffande administrativ praxis har vidare företagits en större undersökning beträffande Kungl. Maj:ts handläggning av naturalisationsärenden. I likhet med föregående år har granskningen även i år avsett författningarnas utgivning och behandlingen av riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t. Såsom förra året har utskottet ägnat uppmärksamhet åt vissa frågor rörande regeringsärendenas beredning. Detta har i år gällt remisser till lagrådet, redovisning av remissyttranden i propositioner samt vissa företagsdemokratifrågor vid organisationsförändringar inom statsförvaltningen.

Regeringens handlande i samband med den uppmärksammade flygplanskapningen i september förra året har granskats av utskottet. Vidare har vissa frågor i anslutning till Kungl. Maj:ts handläggning av arbetsplan för utbyggnad av Nynäsvägen vid Trångsund (Fållan) varit föremål för utskottets uppmärksamhet. Härutöver har utskottet granskat Kungl. Maj:ts handläggning av ett antal andra frågor av principiellt intresse, vilka redovisas under rubriken "Övriga frågor" sist i betänkandet.

Utskottet vill erinra om att i samband med 1967 års granskningsarbete gjordes en undersökning av vissa administrativa förhållanden inom statsdepartementen. Denna gällde bl. a. ärendefördelningen mellan olika departement, personalutvecklingen inom departementen och decentraliseringsåtgärder. Under årets granskning har vissa frågor om dessa förhållanden åter aktualiserats, såvitt gäller personalorganisationen bl. a. omfattningen av politiska rådgivare till regeringen.

Utskottet avser att återkomma till hithörande spörsmål i samband med nästa års granskning.

Översiktlig redovisning av statsrådsprotokollens innehåll m. m.

I de senaste årens granskningsbetänkanden har lämnats statistiska uppgifter beträffande konseljärendena. En motsvarande genomgång avseende förra årets ärenden redovisas i *bilaga 1*, där även 1971 års statistik medtagits. Utvecklingen beträffande det sammanlagda antalet konseljärenden visar först en successiv nedgång från år 1969, då ärendeantalet uppgick till närmare 32 000, till omkring 25 000 ärenden både år 1969 och 1970. Under de båda senaste åren har emellertid antalet ärenden åter ökat och uppgick, som framgår av nämnda bilaga, under år 1972 till sammanlagt inemot 27 000. Det kan noteras att den största ökningen liksom år 1971 gäller besvärärenden samt dispens- och övriga partsärenden medan såväl propositioner och lagrådsremisser som utfärdande av författningar och kommittédirektiv minskat relativt starkt. Det bör påpekas att utskottets statistik – liksom tidigare – beträffande fördelningen av konseljärenden på olika ärendegrupper är behäftad med svagheter. Sålunda skulle exempelvis ett ärende som gäller besvär över tjänstetillsättningsbeslut kunna redovisas antingen som tjänsteärende eller som besvärärende, vilket här skett, eller som partsärende.

Vad beträffar fördelningen av ärenden på departement kan noteras att den största ökningen skett för justitie- och finansdepartementen medan civildepartementets ärenden minskat mest. Som framgår av nämnda bilaga är den främsta orsaken till ökningen för justitiedepartementet det ökade antalet dispens- och partsärenden (inkl. nådeärenden) medan för finansdepartementets del den största ökningen även gäller antalet besvärärenden. Minskningen för civildepartementet gäller främst tjänsteärenden. Vidare kan noteras att genom nyssnämnda förändringar i den inbördes fördelningen av konseljärenden på departement de stora skillnaderna därvidlag mellan departementen ytterligare accentuerats. Sålunda har nu justitiedepartementet nästan tio gånger så många konseljärenden som handels-, utrikes- och industridepartementen.

På sedvanligt sätt har utskottet tagit del av vissa uppgifter om utvecklingen beträffande ärendefördelningen mellan departementen. Till skillnad mot tidigare år finns det ej något att redovisa rörande beslutad omfördelning av ärenden mellan de enskilda statsråden, då dylika förordnanden enligt § 5 regeringsformen ej förekommit under år 1972 annat än tillfälligtvis och endast för vissa konseljer.

Utskottets granskning

1. Offentlighet och information beträffande konseljärenden

I de senaste årens granskningsbetänkanden har utskottet behandlat statsrådsprotokollens offentliggörande samt i anslutning härtill vissa informationsfrågor. Utskottet har beträffande statsrådsprotokollen understrukt den vikt som principen om allmänna handlingars offentlighet har i vårt land och framhållit det önskvärda i att denna princip ej inskränks genom specialregler. Utskottet har därför ansett att i avvaktan på pågående utredningsarbete och inom ramen för nuvarande sekretesslagstiftning (sekretesslagen 1 § andra stycket) offentlighetsprincipen så långt möjligt bör tillämpas även i fråga om protokollen i statsrådet.

För att det med hänsyn till innehållet i sekretesslagen från rättslig synpunkt inte skall föreligga någon oklarhet beträffande protokollens offentlighet har utskottet förordnat att protokollen på lämpligt sätt förses med en föreskrift om omedelbart offentliggörande. Med hänvisning härtill har statsrådsberedningen i skrivelse den 4 oktober 1971 till expeditionscheferna och chefen för utrikesdepartementets administrativa avdelning framhållit att till den regelmässigt använda föreskriften om expedition bör fogas en föreskrift att protokollet, i den mån ej annat särskilt anges, får offentliggöras omedelbart.

Utskottet kan mot denna bakgrund med tillfredsställelse konstatera att Kungl. Maj:t under år 1972 förordnat om offentliggörande av samtliga s. k. tvåårsprotokoll. Härigenom har de flesta av de inemot 27 000 konseljärendena blivit omedelbart offentliga. Eftersom det inte i något fall under det gångna året förekommit att ärende i tvåårsprotokollen belagts med sekretess i enlighet med det i protokollen föreskrivna undantaget "i den mån ej annat särskilt anges" torde emellertid detta förbehåll normalt kunna utgå. Det är enligt utskottets mening angeläget att statsrådsprotokollens utformning inte ger ett intryck av att där förekommer sekretessbelagda ärenden, när så ej är förhållandet. Endast i de fall då dylika ärenden verkligen förekommer torde sålunda angivna förbehåll böra föreskrivas. Utskottet har uppmärksammat att en sådan ordning redan tillämpas inom finansdepartementet och anser att denna ordning bör vinna efterföljd även i övriga departement.

Som utskottet framhöll förra året torde även i fråga om åtskilliga ärenden i de s. k. femtioårsprotokollen, dvs. ärenden som angår rikets förhållande till främmande makt, hinder inte möta mot att besluten ges omedelbar offentlighet. Sålunda bör exempelvis beslut om erkännande av främmande stater och om undertecknande av konventioner i regel alltid omedelbart offentliggöras. Utskottet har uppmärksammat att de berörda departementen i dessa avseenden tillämpar olika principer. Sålunda kan nämnas att samtliga jordbruksdepartementets femtioårsprotokoll – med samma föreskrift som för tvåårsprotokollen – förklarats omedelbart offentliga. Härigenom har beslut om undertecknande av vissa konventioner och ratificering av protokoll blivit omedelbart offentliga. Motsvarande ärenden skulle däremot med utrikesdepartementets hittillsvaran-

de praxis varit sekretessbelagda. Det kan även nämnas att de i jordbruksdepartementets protokoll offentliggjorda ärendena i samtliga fall varit föremål för gemensam beredning med utrikesdepartementet.

Till de utrikesärenden som enligt utskottets mening borde ha kunnat omedelbart offentliggöras hör, förutom erkännanden av främmande stater, bl. a. vissa beslut fattade efter sedvanlig riksdagsbehandling om ratifikation av olika fördrag och överenskommelser (t. ex. om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag samt om avgränsning av kontinentalsockeln i Bottenviken, Bottenhavet, Ålands hav och nordligaste delen av Östersjön), om utfärdande av ratifikationsinstrument avseende konventioner (t. ex. mellan Sverige och Norge om renbetning m. m. och rörande skydd för framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram) samt om ändring i Förenta Nationernas stadga. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar de nämnda sekretessfrågorna fortsatt uppmärksamhet.

Det förekommer beträffande vissa skatteärenden i finansdepartementet s. k. tjuoårsprotokoll. Utskottet har i år granskat dessa ärenden bl. a. från sekretessynpunkt. En redovisning för denna granskning lämnas i ett senare avsnitt av detta betänkande.

Enligt utskottet är det av största vikt att statsrådsprotokollen färdigställs utan dröjsmål så att dessa blir tillgängliga snarast möjligt. Utskottet har uppmärksammat att protokollen i ett flertal fall inte förelegat i fullständigt skick förrän åtskilliga månader efter vederbörande konselj. Detta förhållande är enligt utskottets mening otillfredsställande. Utskottet hänvisar härvid till sina uttalanden i 1971 års granskningsbetänkande (KU 1971:34 s. 5) och avser att ägna även denna fråga fortsatt uppmärksamhet. En förteckning över tider för statsrådsprotokollens överlämnande till utskottet fogas som *bilaga 2* till detta betänkande.

Vidare får utskottet ånyo erinra om vikten av att det sprids kännedom om Kungl. Maj:ts praxis på olika områden. För detta, som är av stor betydelse för både myndigheter och enskilda medborgare, krävs särskilda insatser utöver själva offentliggörandet av statsrådsprotokollen. Statsrådsberedningen har i detta syfte bl. a. utarbetat riktlinjer för publicering av konseljbeslut, vilka riktlinjer i sammandrag redovisats i 1971 års granskningsbetänkande (KU 1971:34 s. 6–8).

Inom justitiedepartementet har utarbetats en promemoria (Ds Ju 1972:12) innehållande vissa synpunkter och förslag angående den statliga publiceringen av rättsfall från de allmänna förvaltningsdomstolarna och Kungl. Maj:t. I promemorian skisseras bl. a. ett system för samlad publicering av avgöranden av Kungl. Maj:t i statsrådet. Det torde enligt promemorian vara lämpligt att datateknik utnyttjas för ändamålet.

Förra året har satts i gång en försöksverksamhet att med datateknikens hjälp åstadkomma rättsfallsöversikter beträffande förvaltningsärenden. Denna försöksverksamhet har hittills omfattat regeringsrättens och kammarrätternas avgöranden. Avsikten är att på grundval av erfarenheterna av denna försöksverksamhet överväga huruvida verksamheten även bör avse förvaltningsärenden som avgörs av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Enligt utskottet är det värdefullt om olika vägar provas för att nå fram till en ändamålsenlig ordning för publicering av konseljbeslut.

I detta sammanhang kan vidare nämnas den omläggning som nyligen gjorts beträffande den statliga publikationen Från departement och nämnder, numera Departementsnytt-Faktasamling i samhällsfrågor. I Departementsnytt redovisas utredningsdirektiv, utredningar och departementspromemorior i sammanfattning eller notisform men därutöver även regeringens propositioner till riksdagen. Vidare redovisas riksdagsärenden och materialet i Svensk författningssamling. Utskottet konstaterar med särskild tillfredsställelse redaktionen strävan att ge kortfattade referat av beslut av Kungl. Maj:t i statsrådet av allmänt intresse. Utskottet erinrar även om den verksamhet som den under 1971 inrättade nämnden för samhällsinformation bedriver. Denna nämnd verkar för samordning av de offentliga organens informationsinsatser "med utgångspunkt i individens samlade informationsbehov och i syfte att samhällets resurser för informationsverksamhet utnyttjas effektivt".

2. Decentralisering av beslutanderätt

I de senaste årens granskningsbetänkanden har utskottet lämnat vissa uppgifter om det arbete som bedrivs med frågor om decentralisering av beslutanderätt från Kungl. Maj:t till underlydande organ. Departementsutredningen, som avslutade sitt arbete med en slutrapport i januari förra året, har lagt fram förslag om decentralisering beträffande ett stort antal ärendegrupper. Sammanlagt omfattar dessa förslag decentralisering av ca 9 600 konseljärenden. Av förslagen hade när utredningen avgav sin slutrapport decentralisering redan genomförts beträffande ca 6 700 ärenden.

Numera bedrivs det fortsatta decentraliseringsarbetet i princip efter tre huvudlinjer. Dels fortsätter prövningen av departementsutredningens återstående förslag. Denna prövning har hittills lett till att ytterligare ca 1 000 konseljärenden decentraliserats. Den andra huvudlinjen i arbetet innefattar en fortlöpande uppföljning inom statsrådsberedningen av propositions- och författningsarbetet inom kanslihuset. Arbetet syftar till att undersöka möjligheterna att förlägga beslutsfunktioner på underlydande myndigheter samtidigt med att förslag genomförs. Den tredje huvudlinjen går ut på att göra en systematisk genomgång departement för departement och undersöka vilka regeringsärenden som skulle kunna bli föremål för decentralisering.

I likhet med vad som uttalats tidigare anser utskottet att det är av värde om man genom ytterligare decentraliseringsåtgärder kan åstadkomma en minskning av ärendemängden hos Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter dock, att frågor om decentralisering av ärenden av större vikt även i fortsättningen underställs riksdagens prövning.

3. Fråga om diarieföring av vissa skatteärenden

Inom finansdepartementet bereds bl. a. ärenden om befrielse från realisationsvinstbeskattning vid försäljning av aktier i samband med strukturrationalisering. Ansökningar om sådan skattebefrielse förs i allmänhet i finansdepartementets särskilda diarium över hemliga handlingar. Förfarandet grundar sig på beslut av departementschefen.

I utskottet har väckts frågan om principerna för nämnda diarieföring. Med anledning härav har inom utskottets kansli upprättats en promemoria — *bilaga 3* till detta betänkande — med vissa uppgifter i ärendet. Av kanslipromemorian framgår bl. a. att även riksdagens ombudsmän ägnat frågan uppmärksamhet.

Enligt utskottet är det av stor principiell betydelse att möjligheterna till insyn beträffande regeringsärendena inte onödigtvis hindras. En öppen diarieföring av ärendena är ett betydelsefullt led härvidlag. Som bl. a. JO uttalat får sålunda förekomsten av hemlig handling i ett ärende inte i och för sig leda till att handlingen registreras i diarium i vilket allmänheten inte har insyn. Endast om en öppen diarieföring av ärendet skulle leda till att det sekretesskyddade intresset äventyras får registrering ske i sådant diarium.

Beträffande förevarande skattebefrielseärenden föreligger sekretesskydd till förmån för enskilda intressen. Handlingar i sådana ärenden får sålunda enligt 17 § sekretesslagen inte utan samtycke av den som sökt befrielse utlämnas till annan tidigare än 20 år från handlingens datum. För frågan om diarieföringen bör — i enlighet med vad som nyss anförts — vara avgörande om de enskilda intressen som omfattas av sekretesskyddet kan anses trädas för när, om diariet hålles öppet. Departementschefen har för sin del gjort den bedömningen att så skulle bli valet. Redan offentliggörandet av att visst namngivet företag gjort ansökan, varom här är fråga, innebär också i praktiken att upplysning lämnas om att företaget har beslutat eller i vart fall allvarligt överväger att i strukturrationaliserande syfte gå ihop med annat företag. Det är uppenbart att en sådan upplysning på ett alltför tidigt stadium kan leda till sådana negativa följder för berörda företag som 17 § sekretesslagen syftar till att undvika. Med hänsyn till det anförda finner utskottet inte anledning till erinran mot departementschefens bedömning i denna del.

4. Befrielse från aktievinstbeskattning

De i föregående avsnitt berörda ärendena om befrielse från realisationsvinstbeskattning vid försäljning av aktier i samband med strukturrationalisering har även varit föremål för visst studium såvitt gäller Kungl. Maj:ts praxis. Enligt 35 § kommunalskattelagen (1928:370) får Kungl. Maj:t beträffande försäljning av aktier som innehafts längre tid än fem år medge befrielse helt eller delvis från aktievinstbeskattning, om en tillämpning av skattereglerna på detta område kan antas hindra strukturrationalisering, som är önskvärd från allmän synpunkt. Denna dispens-

befogenhet tillades Kungl. Maj:t 1966 i samband med att regler om realisationsvinstbeskattning infördes även beträffande icke yrkesmässig försäljning av aktier som innehafts längre tid än fem år.

I en promemoria som upprättats inom utskottets kansli – *bilaga 4* till detta betänkande – har lämnats vissa uppgifter om de ärenden om befrielse från aktievinstbeskattning vid strukturrationalisering som avgjorts 1971 och 1972.

Av kanslipromemorian framgår bl. a. att Kungl. Maj:t 1971 avgjorde 59 och 1972 63 ärenden. Härav bifölls 32 resp. 22 ansökningar. I de fall ansökningen bifallits har tillståndet i regel begränsats att gälla vid en eller två taxeringar. Antalet ej bifallna ansökningar 1971 var 25 och 1972 36. Återstående ärenden prövades ej i sak på grund av att ansökan ej gjorts i rätt tid. Både 1971 och 1972 års ärenden har i drygt ett tiotal fall berört börsnoterade bolag. Det största ärendet 1971 gällde sammanläggningen av Skandinaviska Banken och Enskilda Banken. Bland 1972 års ärenden förekom en större industrisammanläggning samt ett par större bokförlags-sammanläggningar. Ansökningarna bifölls i de nämnda fallen.

I fråga om praxis beträffande här aktuella dispensärenden lämnas i promemorian vissa uppgifter som inhämtats från finansdepartementet. Härav framgår bl. a. att stor hänsyn tas till köpeskillingarnas storlek. Några gränser härvidlag är dock inte fastlagda. Det är vanligt med avslag om köpeskillingen understiger ett par miljoner kronor. Vidare beaktas om köpeskillingen lämnas i form av aktier eller i likvida medel. I det senare fallet eller om det är fråga om övervägande kontantlikvider är utsikterna till bifall avsevärt mindre än om köpeskillingen utgörs av aktier. Vidare iakttas restriktivitet om transaktionen endast rör sig om ren kapitalplacering. Däremot ser man i princip positivt på fall där det säljande företags ägare och personal får sysselsättning i det köpande företaget. Vad gäller branschfrågor ställer man i allmänhet större krav för bifall beträffande rena serviceföretag än beträffande industriföretag. Skall det med ansökan avsedda företaget uppgå i ett utländskt företag krävs i princip speciella skäl för bifall. Några få sådana ärenden har förekommit 1971 och 1972. Under 1972 bifölls ansökan i ett sådant ärende.

Vad gäller handläggningen av ansökningarna förekommer i allmänhet inte något remissförfarande. Ansökningshandlingarna består oftast endast av själva ansökan samt en eller flera årsredovisningar. Ofta förekommer det att företrädare för berörda företag uppvaktar finansministern och redogör för sina planer.

Den företagna granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

5. Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden

Konstitutionsutskottet har under senare år gjort vissa områden av Kungl. Maj:ts praxis i förvaltningsärenden till föremål för särskilt studium. Mot bakgrunden av den decentralisering som fr. o. m. den 1 juli 1969 skett från Kungl. Maj:t till det då inrättade invandrarverket har utskottet i år företagit en mera omfattande och systematisk undersök-

ning av utvecklingen av Kungl. Maj:ts praxis i ärenden angående utlännings förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation. Undersökningen, som omfattar samtliga av Kungl. Maj:t under tiden 1/7 1969–31/12 1972 avgjorda naturalisationsärenden (sammanlagt 373 st. avseende 406 personer), redovisas i *bilaga 5* till detta betänkande. Där återges även de grundläggande lagbestämmelserna -- främst regeringsformen § 33 och lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap 6, 9 a och 12 §§.

Det kan nämnas att utskottet även tidigare intresserat sig för Kungl. Maj:ts praxis i medborgarskapsärenden. I 1967 års granskningsmemorial (KU 1967:34) uppmärksammades främst vissa frågor som kunde uppkomma i samband med s. k. dubbelt medborgarskap, medan granskningen av 1968 års konseljärenden av detta slag skedde mot bakgrunden av den förestående decentraliseringen av ärendegruppen, som då omfattade drygt 5 400 ärenden (KU 1969:18). Några särskilda uttalanden från utskottets sida föranledde ej nämnda granskning.

Som framgår av den i detta betänkande redovisade undersökningen avgör Kungl. Maj:t i statsrådet numera endast två slag av naturalisationsärenden, nämligen dels besvär som anförts mot invandrarverkets beslut, dels ärenden av större principiell vikt eller särskilt grannliga natur, vilka invandrarverket överlämnar till Kungl. Maj:t för avgörande. Utskottet, som i flera sammanhang understrukit vikten av det numera i statsrådsberedningen pågående decentraliseringsarbetet, som syftar till att befria Kungl. Maj:t från en onödigt betungande handläggning av vissa ärendegrupper, kan i detta sammanhang konstatera att decentraliseringen av medborgarskapsärenden inneburit en betydande minskning av antalet konseljärenden, nämligen med ca 5 000–6 000 ärenden per år, eller ungefär 20 procent av det totala antalet konseljärenden. Några nackdelar med denna ordning torde ej föreligga. Tvärtom synes det dryga hundratal naturalisationsärenden som Kungl. Maj:t numera årligen avgör, vilket motsvarar ca 2 procent av samtliga dylika ärenden, ge tillräckliga möjligheter för Kungl. Maj:t att på förutsatt sätt följa och styra utvecklingen av praxis.

Av den föreliggande undersökningen framgår att Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden sådan den redovisades för riksdagen i propositionen 1968:158 i sina huvuddrag är oförändrad. En del nyheter i praxis av visst allmänt intresse har dock kunnat iakttas under senare år. Sålunda kan t. ex. nämnas att personer som naturaliseras med villkor att de får befrielse från tidigare medborgarskap numera i fall, då det erfarenhetsmässigt tar relativt lång tid att få dylik befrielse, kan få viss dispens från kravet på sju års hemvist i Sverige. Vidare har -- för att undvika en onödig omgång i handläggningen -- den stipulerade villkorstiden förlängts från ett till två år. Utskottet finner ej anledning att gå närmare in på redovisade sakfrågor eller några enskilda fall utan hänvisar härvid till det bilagda undersökningsmaterialet.

Beträffande tillämpningen av hemvistvillkoret kan i detta sammanhang erinras om utskottets uttalande vid behandlingen hösten 1971 av

motioner om bl. a. kommunal rösträtt för invandrare (KU 1971:47), att åtgärder borde övervägas för en väsentlig förkortning av den erforderliga väntetiden för invandrare som genom naturalisation önskar bli svensk medborgare. Härvid bör också beaktas första lagutskottets uttalande vid behandlingen av förslaget till den nu gällande medborgarskapslagen (1LU 1950:27), att den stipulerade sjuåriga hemvisttiden inte under normala tider borde förlängas i praxis, utan att naturalisation -- om övriga förutsättningar förelåg -- borde beviljas så snart sökanden haft hemvist i Sverige sedan sju år samt att ansökan borde kunna inges så långt i förväg att Kungl. Maj:ts beslut kunde fattas strax efter tidens utgång. Mot denna bakgrund vill konstitutionsutskottet understryka det önskvärda i att eventuellt uppkommande ärendebalanser eller övriga förseningar vid handläggningen av naturalisationsansökningar ej leder till att den i lag föreskrivna hemvisttiden, mot lagstiftarnas intentioner, i praktiken förlängs. Beaktas bör även de konsekvenser som den ökade övergången från definitiv till villkorlig naturalisation, som skett under senare tid, kan medföra i detta hänseende.

Undersökningen ger i övrigt utskottet anledning att ånyo understryka vikten av att konsejlb beslut i möjligaste mån förses med motivering (jfr KU 1972:26). Även om det i många fall, där beslutsmotivering ej lämnats, inte torde möta särskilda svårigheter att av handlingarna utläsa vilka grunder som varit avgörande för Kungl. Maj:ts bedömning torde det ofta -- framför allt för de enskilda personer som berörs av besluten men även för den i allmänhet beslutande myndigheten (invandrarverket) -- vara förenat med olägenheter att motiven för Kungl. Maj:ts beslut ej redovisats. Naturalisationsärendenas mångskiftande natur med betydande individuella variationer gör det, enligt utskottets mening, särskilt angeläget att Kungl. Maj:t som praxisstyrande myndighet lämnar en så utförlig motivering som möjligt i sina beslut. Det bör dock observeras att av hänsyn till såväl enskilda som allmänna intressen närmare motivering av besluten i vissa fall ej bör lämnas (jfr förvaltningslagen 17 § första stycket p. 3). Utskottet har vidare uppmärksammat att, trots utformningen av 6 § medborgarskapslagen, i stort sett samtliga Kungl. Maj:ts dispenser ges med hänvisning endast till föreliggande "särskilda skäl", vilket naturligt nog försvårar tolkningen av innebörden i dessa beslut. Gränsdragningen mellan de fall där -- till följd av särskilda omständigheter -- naturalisationsvillkoren anses uppfyllda och de fall där "särskilda skäl" föranleder dispens från något eller några av de stipulerade villkoren är också ofta oklar.

Vad gäller handläggningen av ärendena har undersökningen gett utskottet anledning att framhålla kommunikationsprincipens stora betydelse (se t. ex. KU 1968:15 s. 11-13 och prop. 1971:30 s. 465-471). Det bör erinras om att i 15 § förvaltningslagen (1971:290) numera slås fast principen att myndighet har skyldighet att ex officio underrätta part om utredningsmaterialet i ett ärende och att lämna honom tillfälle att yttra sig över det. Undantagsvis får myndighet dock i vissa fall, t. ex. om åtgärderna är uppenbart obehövliga eller om ärendets avgörande ej kan

uppskjutas, avgöra ärende utan kommunikation med part. Förvaltningslagen är visserligen inte direkt tillämplig på ärenden hos Kungl. Maj:t. Statsrådsberedningen har emellertid i särskilda anvisningar som utfärdats i januari 1972 förklarat att förvaltningslagen i möjligaste mån bör följas beträffande förvaltningsärenden hos Kungl. Maj:t (jfr KU 1972:26 s. 10). I nämnda anvisningar, där bl. a. hänvisas till vissa uttalanden av konstitutionsutskottet, anförs att bestämmelserna i 15 § förvaltningslagen bör användas som riktlinjer i fråga om kommunikation.

Utskottet har i något fall (från år 1970) uppmärksammat att besvär, som inkommit i föreskriven tid till beslutsmyndigheten (invandrarverket) och överlämnats till Kungl. Maj:t efter besvärstidens utgång, ej upptagits till prövning. Något yttrande från invandrarverket har ej heller inhämtats i detta fall. Det kan nämnas att enligt 12 § förvaltningslagen skall numera besvär ändå upptas till prövning om besvärshandlingen före besvärstidens utgång kommit in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet. Med hänsyn till att även detta stadgande i statsrådsberedningens nyssnämnda anvisningar förklarats böra följas hos Kungl. Maj:t torde dylika fall ej vidare uppkomma.

Utskottet har i flera sammanhang understrukt vikten av att kännedom sprids om Kungl. Maj:ts beslut (se t. ex. KU 1971:34). Detta gäller naturligtvis i hög grad även naturalisationsärendena. Den omfattande redovisning av Kungl. Maj:ts naturalisationspraxis som utskottet bilägger årets granskningsbetänkande kan ses som ett uttryck för den vikt utskottet lägger vid en ökad information om Kungl. Maj:ts beslut i frågor av allmänt intresse. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse den ökade informationsverksamhet som bedrivs av invandrarverket och förutsätter att inrikesdepartementet ägnar dessa informationsfrågor fortsatt uppmärksamhet.

6. Remisser till lagrådet

Genom grundlagsändring, som trädde i kraft den 17 februari 1971, avskaffades den obligatoriska lagrådsgranskningen av vissa lagförslag och det överlämnades till Kungl. Maj:t att från fall till fall avgöra vilka lagförslag som skall underställas lagrådets granskning.

I samband med årets granskningsarbete har utskottet — liksom förra året — undersökt omfattningen och inriktningen av lagrådsremisserna. Granskningen har omfattat de propositioner som under år 1972 avgivits till riksdagen och redovisas i en promemoria till detta betänkande, *bilaga 6*.

Såsom närmare framgår av promemorian har det sammanlagda antalet lagrådsremisser successivt minskat. Således var antalet 1970 omkring 60, 1971 omkring 30, medan av de år 1972 till riksdagen avgivna propositionerna 15 remitterats till lagrådet. Som jämförelse kan nämnas, att det totala antalet lagpropositioner 1970 var drygt 90, 1971 omkring 75 och 1972 omkring 50.

Lagrådets framtida ställning behandlas i det förslag till ny författning

som nyligen avlämnats till riksdagen. Då utskottet inte vill föregripa riksdagsbehandlingen av författningsfrågan, föranleder årets granskning av lagrådsremisserna inte något utskottets uttalande i förevarande sammanhang.

7. Redovisning av remissvar i propositioner

Remissförfarandet är liksom utredningsväsendet ett led i regeringsärendenas beredning. Regeringsformen § 10 innehåller de grundläggande bestämmelserna om remissförfarandet. Där stadgas således, att ärendena skall, innan de föredras hos Konungen i statsrådet, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk beredas av föredraganden. Enligt 17 § departementsinstruktionen (1965:386) äger cheftjänsteman och efter departementschefens bestämmande annan tjänsteman infordra förklaring, upplysning eller yttrande, som fordras för ärendets beredning.

I praxis ges i stor utsträckning även andra organ än myndigheter tillfälle att yttra sig över utredningsförslag eller andra framställningar som är föremål för regeringens överväganden. Sålunda är bl. a. löntagarorganisationerna, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges advokatsamfund, Lantbrukarnas riksförbund och Kooperativa förbundet ofta förekommande remissinstanser.

I samband med granskningen av 1971 års statsrådsprotokoll gjorde utskottet sättet för redovisning av remissyttranden i till riksdagen avgivna regeringsförslag till föremål för en förhållandevis ingående undersökning. Denna föranledde inte utskottet till något särskilt uttalande utöver att utskottet anslöt sig till innehållet i de av statsrådsberedningen utfärdade särskilda anvisningarna för propositionsskrivning, vari bl. a. uttalas, att remissyttranden skall redovisas detaljerat och så fullständigt som saken fordrar samt att det är av vikt, att remissammanställningarna ger en klar och representativ bild av de mera vägande ståndpunkterna i alla viktigare frågor.

Som en uppföljning i mindre skala av föregående års undersökning har vid årets granskningsarbete remissredovisningen i tre av Kungl. Maj:ts under 1972 till riksdagen avgivna lagförslag eller lagändringsförslag gjorts till föremål för särskilt studium. Det rör propositionen 1972:23 angående ändring i radiolagen, propositionen 1972:24 angående ändrad organisation av verksamheten med hjälpmedel för handikappade m. m. samt propositionen 1972:131 angående ändring i lagen om otillbörlig marknadsföring m. m.

Den jämförelse som i förevarande tre fall gjorts mellan remissvarens innehåll och dessas redovisning i propositionerna har inte gett utskottet anledning till något särskilt uttalande.

8. Vissa företagsdemokratifrågor vid organisationsförändringar i statsförvaltningen

Vid flera tillfällen har utskottet till särskild granskning upptagit frågor rörande regeringsärendenas beredning. I förra årets granskningsbetänkande (KU 1972:26) behandlades sålunda bl. a. det statliga utredningsväsendet och remissförfarandet, varvid särskild uppmärksamhet ägnades redovisningen av remissyttranden i propositioner. Sistnämnda fråga har som nyss framgått även i år varit föremål för visst studium. Årets granskning av regeringsärendenas beredning har dessutom inriktats på det speciella inslag i beredningsprocessen som gäller de anställdas rätt till samråd och information, innan beslut fattas om större organisationsförändringar inom statsförvaltningen.

Utskottet har sålunda granskat ett antal ärenden angående väsentliga organisationsförändringar som Kungl. Maj:t beslutat förra året. Bland dessa kan nämnas sammanslagningen av arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmedicinska institutet, den nya instruktionen för styrelsen för teknisk utveckling, omorganisationen av riksrevisionsverket, arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen samt inrättandet av lekmannastyrelse vid patent- och registreringsverket.

Enligt kungörelsen (1968:104) om företagsnämnder m. m. inom statsförvaltningen har företagsnämnd till uppgift att som organ för samråd och information mellan myndigheten och de anställda verka för bästa möjliga arbetsresultat och arbetstillfredsställelse. I fråga som är väsentlig för myndigheten och dess anställda skall i princip samråd och information regelmässigt ske i företagsnämnd, innan myndigheten fattar beslut och genomför förändring. Avsikten med denna ordning är att ta till vara de anställdas erfarenheter och kunskaper och tillgodose deras intresse av insyn i myndighetens verksamhet. Särskilt skall därvid beaktas organisatoriska, tekniska och ekonomiska förhållanden, personalfrågor och andra förhållanden vilkas belysning är ägnad att främja effektiviteten i arbetet, underlätta samarbetet inom myndigheten och öka trivseln på arbetsplatsen. Enligt företagsnämndskungörelsen åligger det myndigheten att fortlöpande lämna företagsnämnden redogörelse för bl. a. föreslagna, planerade eller företagna omläggningar eller andra viktigare förändringar av drifts- eller arbetsförhållanden vid myndigheten. Beträffande väsentlig förändring i form av t. ex. omorganisation skall samråd snarast möjligt ske i nämnden om åtgärdens följder för de anställda. Det åligger även företagsnämnd att fortlöpande informera de anställda om sitt arbete, s. k. vidareinformation.

Enligt utskottet utgör det samrådsförfarande som förutsatts i företagsnämndskungörelsen ett viktigt led inför ställningstagande till frågor om större organisationsförändringar. Den företagna granskningen har gett utskottet anledning att framhålla att tillämpningen av företagsdemokratiska principer är en väsentlig del av beredningen av ifrågavarande ärenden. Innan beslut fattas av Kungl. Maj:t bör därför erforderligt samråd ha förekommit mellan vederbörande myndighet och anställda.

Även om hittillsvarande praxis i detta avseende inte varit helt enhetlig torde en dylik ordning i flertalet fall redan tillämpas i Kungl. Maj:ts kansli.

9. Utgivningen av Svensk författningssamling

I likhet med föregående år har utskottet granskat utgivningen av Svensk författningssamling (SFS). I förra årets granskningsbetänkande (KU 1972:26) erinrade utskottet bl. a. om att det vid ett flertal tillfällen förekommit förseningar vid utgivningen av SFS och att utskottet i anledning härav understrukit vikten av att författningarna utkommer i vederbörlig tid, dvs. att de verkligen finns tryckta och utgivna den angivna utgivningsdagen. Utskottet har härvid hänvisat till utredningen om författningspublicering (SOU 1970:48), som bl. a. föreslagit att man inte, utom i trängande fall, bör sätta författning i kraft tidigare än en vecka efter utgivningsdagen.

Vid granskningen av 1972 års författningsarbete kan konstateras att det totala antalet utgivna författningar, efter en successiv ökning från 775 författningar år 1968, 831 år 1969, 1 035 år 1970 och 1 275 år 1971, under år 1972 minskat till 839 författningar. Trots denna minskning har antalet författningar som satts i kraft dagen efter det de "utkommit från trycket" ökat från drygt 150 under år 1971 till inemot 200 under år 1972. Det bör härvid observeras att med det numera tillämpade systemet med veckoutsändning av SFS, vilket inneburit vissa förbättringar beträffande distributionen av författningarna, dessa normalt kan vara abonnenterna till handa inom två dagar efter utsändningen från tryckeriet. Mot denna bakgrund framstår det som alltmär angeläget att författningarna inte sätts i kraft så tidigt som dagen efter det de "utkommit från trycket".

Under år 1972 har vidare i flera fall uppmärksamats att författning utkommit från trycket efter det den trätt i kraft. Detta gäller bl. a. kungörelsen (1972:3) om ikraftträdande av lagen (1971:858) om ändring i lagen (1966:664) med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier och kungörelsen (1972:305) med förordnande enligt 4 § nyssnämnda lag (1966:664) samt kungörelserna (1972:838 och 839) om ändring i EFTA-konventionen m. m. och FINEFTA-överenskommelsen.

Enligt uppgift från statsrådsberedningen har vidare kungörelsen (1972:698) om avtalet mellan Sverige och Europeiska ekonomiska gemenskapen utsänts från tryckeriet efter ikraftträdandet. Denna författning har emellertid genom särskilda åtgärder från statsrådsberedningens sida hållits tillgänglig i vissa centrala boklädor i Stockholm och ute i landet i en mindre upplaga redan före ikraftträdandet. Detsamma gäller Kungl. Maj:ts brev (1972:805) till kommerskollegium om bemyndigande för kollegiet att meddela vissa tillstånd beträffande elektriska starkströmsledning m. m. och kungörelsen (1972:806) om ändring i kungörelsen (1971:963) om tullfrihet för varor från utvecklingsländerna.

Utskottet har i de senaste årens granskningsbetänkanden påpekat att

inte i något fall de föreskrivna registren till SFS utkommit i rätt tid. Den genomsnittliga förseningen för de kronologiska månadsregistren var under år 1971 drygt tre veckor. Med anledning härav har utskottet understrukit vikten av att det finns ändamålsenliga register till SFS, utkomna i vederbörlig tid. Som nämndes i 1972 års betänkande kommer emellertid tills vidare, dvs. under den tid försöksverksamhet med innehållsförteckningar till utsändningar av SFS pågår, kronologiska månadsregister till SFS inte att utges. Efter januari 1972 har sålunda endast utgetts kvartals- och halvårsregister för SFS. Dessa register synes vara mer lättillgängliga och användbara än de förutvarande registren. I detta sammanhang kan även erinras om det pågående arbetet inom statsrådsberedningen som syftar till att med utnyttjande av modern ADB-teknik upprätta och ge ut olika slags författningsregister. Bland annat är avsikten att upprätta en förteckning över samtliga under de senaste femtio åren utkomna och fortfarande gällande författningar. Som utskottet framhållit i 1971 års betänkande bör en dylik förteckning vara av stort värde.

Utskottet uppmärksammade vid granskningen av 1971 års författningsarbete att man i allt större utsträckning utger särskilda rättelseblad till redan utfärdade författningar, som varit felaktiga i olika hänseenden. Utskottet erinrade härvid om att utredningen om författningspublicering föreslagit att tryckfel och liknande fel rättas genom särskilda notiser i stället för genom s. k. kartongblad. Även under 1972 har utgetts åtskilliga dylika kartongblad. Författningar rättade på detta sätt har förtecknats i *bilaga 7* till detta betänkande. Av förteckningen framgår att ändringarna oftast avsett smärre, redaktionella fel eller misskrivningar, dvs. fel av det slag som enligt nyssnämnda förslag borde rättas genom särskilda notiser. I några fall har rättelserna haft viss saklig innebörd t. ex. tillägg av ett preparat i en narkotikaförfattning (SFS 1972:113) och tillägg av en särskild paragraf om utmätning av viss registreringsavgift i SFS 1972:478. Vidare framgår att de utfärdade rättelserna — liksom förra året — i vissa fall ej föranlett motsvarande ändringar i vederbörande statsrådsprotokoll.

10. Riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t

I samband med årets granskningsarbete har utskottet i likhet med tidigare år (se KU 1971:34 s. 20 och KU 1972:26 s. 5) tagit del av den redovisning — Kungl. Maj:ts skrivelse 1973:3 — som lämnats beträffande behandlingen av riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t. I enlighet med vad utskottet förordade förra året har redovisningen, som avslutats per den 30 november 1972, i år lämnats riksdagen samtidigt med statsverkspropositionen, alltså i god tid före allmänna motionstidens utgång. Enligt utskottet har detta varit till fördel för riksdagens ledamöter.

Utskottet har beträffande riksdagsskrivelsernas behandling gjort vissa ärenden till föremål för mer ingående studium. Inom utskottets eget

ämnesområde har utskottet sålunda särskilt övervägt behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelse (rskr 1972:24) den 8 mars 1972 i vilken riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t att länsberedningen skulle få i uppdrag att inrikta utredningsarbetet på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen. I en inom utskottets kansli upprättad promemoria — *bilaga 8* till betänkandet — lämnas vissa uppgifter om Kungl. Maj:ts åtgärder.

Av promemorian framgår, att Kungl. Maj:t överlämnade skrivelsen till länsberedningen den 5 maj 1972 under erinran om att utredningen enligt sina direktiv har att pröva de principförslag som länsdemokratiutredningen framlagt (SOU 1968:47). Detta innebär enligt utskottet att den av riksdagen aktualiserade frågan blir föremål för en förutsättningslös prövning i samband med utredningens överväganden angående arbetsfördelningen mellan staten och kommunerna. Det har emellertid gjorts gällande att Kungl. Maj:t genom att ej uttryckligen uppdra åt länsberedningen att ge sitt arbete den inriktning riksdagen begärt skulle ha åsidosatt en viktig princip i det parlamentariska systemet.

I denna del vill utskottet till en början erinra om att utskottet i flera sammanhang framhållit vikten av att Kungl. Maj:t respekterar riksdagens viljeyttringar och i möjligaste mån effektuerar utredningsönskemål från riksdagen.

Arbetet inom offentliga utredningar betraktas traditionellt som ett led i beredandet av regeringsärendena. Ett utredningsbetänkande syftar som regel till att efter remissbehandling utgöra underlag för en proposition till riksdagen. Den slutliga prövningen i sådana ärenden är således en uppgift för riksdagen. På regeringen ankommer att under parlamentariskt ansvar bereda ärendet i den utsträckning som erfordras. Riksdagsuttalanden om viss inriktning av arbetet i en pågående utredning får därför enligt utskottet självfallet inte leda till att de frågor regeringen anser bör prövas inte blir utredda. Följaktligen måste alltid regeringen ha möjlighet att låta utredningen pröva alla de synpunkter som regeringen själv bedömer som nödvändiga för att kunna bedriva sitt propositionsarbete.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet att de i den nu aktuella riksdagsskrivelsen uttryckta önskemålen från riksdagens sida blivit tillbörligen beaktade genom de åtgärder som vidtagits av regeringen.

I en kanslipromemoria — *bilaga 9* till betänkandet — lämnas vissa uppgifter om behandlingen av en skrivelse från riksdagen som rör tillsynen och kontrollen av automat- och roulettspel. Utskottets granskning i denna del har inte föranlett något särskilt uttalande.

Utskottet har vidare företagit en särskild undersökning beträffande vilka åtgärder Kungl. Maj:t vidtagit i anledning av tillkännagivanden som riksdagen gjort i ärenden som beretts av utbildningsutskottet åren 1971 och 1972. Undersökningen som redovisas som *bilaga 10* till betänkandet har gett vid handen att riksdagens viljeyttringar tillbörligen beaktats.

11. Regeringens handlande i viss nödsituation

I en inom utskottets kansli upprättad promemoria – *bilaga 11* till detta betänkande – lämnas vissa uppgifter angående regeringens handlande i samband med den uppmärksammade flygplanskapningen i september förra året.

Händelseförloppet var i korthet följande.

Ett svenskt passagerarflygplan tillhörigt SAS kapades den 15 september 1972 under flygning mellan Torslanda och Arlanda. Ombord befann sig ett 80-tal passagerare och en besättning om fyra personer. Kapningen utfördes av tre jugoslaver, enligt uppgift medlemmar av den kroatiska Ustasjarörelsen. Kaparna tvingade planets befälhavare att ändra kurs och flyga till Bulltofta. Efter landningen krävde kaparna som villkor för att passagerarna skulle få lämna planet att sju angivna kroater som var intagna på olika fängvårdsanstalter i Sverige, skulle frigges och utlämnas till kaparna. Uppfylldes inte kravet skulle planet sprängas. Av dessa kroater hade två dömts för mordet i april 1971 på den jugoslaviske ambassadören i Stockholm, tre för delaktighet i detta mord och de två övriga för ockupation av det jugoslaviska konsulatet i Göteborg tidigare samma år.

Förhandlingar med kaparna ägde rum under ledning av justitieminister Lennart Geijer, som infunnit sig på flygplatsen. Under dessa förhandlingar hade Geijer fortlöpande telefonkontakt med statsministern och flertalet övriga regeringsledamöter, som samlats i kanslihuset i Stockholm.

Regeringen beslöt att de angivna sju internerna skulle föras till Bulltofta, vilket skedde genom polisens försorg. Transporten ägde rum med militärt flyg. Sedan internerna informerats om läget av Geijer samt per radio fört samtal med kaparna förklarade sex av de sju internerna att de önskade medfölja planet, som enligt kaparna skulle avgå till en icke angiven destination. Det beslöts att de sex internerna skulle få gå ombord på planet. När detta skett tilläts ett trettiotal passagerare lämna planet. Kort därefter framställdes ett krav från kaparna att en miljon svenska kronor skulle utbetalas i skadestånd för att återstående passagerare skulle släppas. Man lyckades skaffa fram ca 460 000 kronor som överlämnades till kaparna, varefter passagerarna fick lämna planet. Kvar ombord befann sig fortfarande besättningen. Planet avgick därefter till Madrid. Kaparna och internerna greps där av den spanska polisen och befinner sig fortfarande i Spanien. Utlämnning till Sverige har begärts hos de spanska myndigheterna.

Något konseljbeslut eller någon redovisning i övrigt av regeringens åtgärder i samband med flygplanskapningen föreligger enligt uppgift inte. Inom justitiedepartementet har emellertid upprättats en promemoria (se s. 186 i detta betänkande), vari en del praktiska frågor som aktualiserades i anledning av flygplanskapningen berörs, nämligen frågor om sammanhållande av statsråd, kommunikation kanslihuset–berörda statliga ämbetsverk och vissa säkerhetsfrågor.

Bl. a. mot bakgrund av flygplanskapningen har regeringen på grundval

av förslag som utarbetats av en parlamentariskt sammansatt kommission, som tillkallades förra året i proposition till årets riksdag (prop. 1973:37) föreslagit en särskild lag om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund.

Propositionen har nyligen antagits av riksdagen (JuU 1973:18).

Den lösensumma på ca 460 000 kronor som utbetalades till kaparna har i årets statsverksproposition redovisats bland oförutsedda utgifter (prop. 1973:1 bil. 16).

Händelserna i samband med flygplanskapningen tilldrog sig helt naturligt mycket stor uppmärksamhet. Även i vårt land har det på senare tid tilltagande antalet våldsdåd med politisk bakgrund diskuterats i olika sammanhang och gett anledning till allvarlig oro. Den nyss nämnda särskilda lagen om åtgärder mot våldsdåd med internationell bakgrund får ses som ett uttryck för denna oro. Vad så gäller det nu aktuella kapningsfallet på Bulltofta måste enligt utskottets mening en bedömning av regeringens handlande naturligen ske mot bakgrunden av de terroristdåd av liknande karaktär med tragisk utgång som vid flera tillfällen inträffat runt om i världen. Här om vittnar t. ex. händelserna förra året på Tel Avivs flygplats och i den olympiska byn i München som resulterade i att många människors liv gick till spillo.

Från strikt konstitutionella synpunkter förhåller det sig otvivelaktigt så att det konstitutionella regelsystemet till följd av de speciella förhållandena inte iakttogs av regeringen på en rad punkter i samband med kapningen. Frigivningen av internerna och dispositionen av statens medel till lösensumma t. ex. var åtgärder som knappast kan anses lagligen grundade. Med hänsyn till den korta tid som stod till buds i det hotfulla läget kunde ej heller regeringsformens regler beträffande konseljbeslut m. m. iakttagas. Mot nämnda brister i regeringens handläggning av flygkapningsfrågan måste vägas det ansvar för enskilda människors — i detta fall flygpassagerarnas och besättningens — personliga säkerhet som åvilar myndigheterna och därvid ytterst regeringen. Regeringens bedömning att en uppenbar nödsituation förelåg var enligt utskottets mening riktig. Utskottet har mot denna bakgrund inte funnit anledning till anmärkning mot regeringens handlande i samband med flygplanskapningen.

Det inträffade ger emellertid anledning att ställa frågan om behovet av särskilda regler för extraordinära situationer i framtiden.

Vad gäller de praktiska frågor som i korthet diskuteras i den tidigare nämnda promemorian, som upprättats inom justitiedepartementet, anser utskottet att dessa frågor bör bli föremål för ytterligare överväganden, som bör syfta till att åstadkomma en ordning, som underlättar för regeringen att snabbt och effektivt agera i en nödsituation.

Frågan om behovet av särskilda grundlagsregler för extraordinära situationer i fredstid anser sig utskottet inte böra diskutera i detta sammanhang, eftersom utskottet inom kort kommer att behandla proposition och motioner i författningsfrågan.

12. Arbetsplan för Nynäsvägen (Fållan)

Som inledningsvis nämnts har utskottet i samband med årets granskningsarbete studerat vissa frågor i anslutning till Kungl. Maj:ts handläggning av arbetsplan för utbyggnad av Nynäsvägen vid Trångsund. Det gäller alltså det uppmärksammade s. k. Fållanärendet, där kritik i olika sammanhang riktats mot myndigheternas beslut angående vägsträckningen.

Bakgrunden till Kungl. Maj:ts befattning med ärendet är i korthet följande. På grundval av en omfattande teknisk utredning fastställde statens vägverk i juli 1969 arbetsplan för omläggning av Nynäsvägen, bl. a. sträckningen vid Fållan. Mot beslutet anfördes besvär hos Kungl. Maj:t av ett flertal sakägare, vilka bl. a. yrkade att den nya vägen skulle förläggas i en tunnel vid Trångsund och att en planerad trafikplats skulle flyttas till annan plats.

Kungl. Maj:t lämnade i beslut i april 1971 besvären utan bifall bl. a. med den motiveringen att den i arbetsplanen angivna sträckningen måste, vid en sammanvägning av kostnader samt trafik- och miljösynpunkter, anses överlägsen samtliga andra alternativ som framförts i ärendet.

När frågan om genomförande av arbetsplanen blev aktuell förra året begärde vissa s. k. aktionsgrupper och en rad enskilda personer att Kungl. Maj:t skulle ompröva sitt beslut angående arbetsplanen. Kungl. Maj:t lämnade framställningarna utan åtgärd. Det gjordes även hänvändelser till olika andra myndigheter i saken.

Utskottets granskning av Kungl. Maj:ts befattning med Fållanärendet har inte gett anledning till annat än några allmänna synpunkter. Avsevärd tid kan förflyta mellan den tidpunkt då arbetsplan för en ny vägsträckning upprättas och då arbetsplanen slutligt fastställs. Särskilt gäller detta när ett sådant ärende underställs Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn till vägfrågornas komplicerade karaktär är detta enligt utskottet naturligt. En konsekvens kan emellertid bli att man, när vägen väl börjar byggas, kan ifrågasätta, om väglagens krav på aktualitet är uppfyllt. Särskilt vid fastställelseprövningen i sista instans är det därför av vikt, att stor uppmärksamhet ägnas aktualitetskravet. Utskottet har konstaterat, att så skett i det nu aktuella ärendet.

13. Övriga frågor

Utskottet har till särskild granskning även tagit upp ett antal andra frågor av principiellt intresse.

Sålunda har utskottet granskat Kungl. Maj:ts förordnande om *tillämpning av allmänna prisregleringslagen* och om prisstopp beträffande livsmedel fr. o. m. den 1 januari 1973. Med hänvisning till att riksdagen den 2 februari 1973 godkänt nämnda förordnande och att regeringen härefter i proposition (1973:58) föreslagit riksdagen att bifalla vissa ändringar i allmänna prisregleringslagen finner utskottet inte anledning att göra något särskilt uttalande i denna fråga. En inom utskottets kansli

upprättad promemoria i ärendet bifogas detta betänkande (*bilaga 12*).

Vidare har utskottet behandlat fråga om *exportkreditgarantier till Chile*. I bifogade kanslipromemoria (*bilaga 13*) lämnas vissa allmänna uppgifter om kreditgarantisystemets uppbyggnad samt om Sveriges åtaganden gentemot Chile på detta område. Utskottet har även granskat Kungl. Maj:ts beslut om *export av örlogsfartyg till Chile* och härvid bl. a. tagit del av försäljningsvillkoren. I detta sammanhang har utskottet av krigsmaterielinspektören erhållit en redogörelse för den svenska *krigsmaterielexporten* under senare år.

Härutöver har granskningen omfattat följande ämnen, nämligen fråga rörande *präglning av guldmynt* (kanslipromemoria *bilaga 14*); vissa frågor rörande *upphandling av datorer för försvaret*; samt fråga rörande *befrielse från religionsundervisning* (kanslipromemoria *bilaga 15*).

Utskottet har inte funnit anledning att göra några särskilda uttalanden beträffande de angivna frågorna.

Den granskning som således utförts samt resultatet därav får utskottet härmed för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 12 april 1973

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande:

Med de undantag som nedan anges har vid betänkandets behandling deltagit: herrar Johansson i Trollhättan (s), Larsson i Luttra (c), Henningsson (s), Nelander (fp), fru Thunvall (s), herrar Hernelius (m), Mossberg (s), Boo (c), Sten Andersson i Stockholm (s), Svensson i Eskilstuna (s), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Werner i Malmö (m), Karlsson i Malung (s) och Norrby i Åkersberga (fp).

Vid behandlingen av nedan antecknade punkter har beträffande

punkten 1. herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Wictorsson ersatt herr Bergqvist, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Olsson i Edane ersatt herr Karlsson i Malung;

punkten 2. herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Wictorsson ersatt fru Thunvall, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Olsson i Edane ersatt herr Sten Andersson i Stockholm;

punkterna 3. och 4. herr Fiskesjö ersatt herr Boo, herr Molin ersatt herr Nelander och herr Olsson i Edane ersatt herr Henningsson;

punkten 5. herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Molin ersatt herr Norrby i Åkersberga, herr Olsson i Edane ersatt herr Sten Andersson i Stockholm och herr Wijkman ersatt herr Hernelius;

punkten 6. herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Wictorsson ersatt fru Thunvall och herr Olsson i Edane ersatt herr Sten Andersson i Stockholm;

punkten 7. herr Fiskesjö ersatt herr Boo och herr Olsson i Edane ersatt herr Henningsson;

punkten 8. herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Schött ersatt herr Werner i Malmö och herr Molin ersatt herr Nelander;

punkten 9. herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Wictorsson ersatt herr Bergqvist, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Olsson i Edane ersatt herr Karlsson i Malung;

punkten 10. (rskr rörande länsberedningens uppdrag och tillsyn m. m. av automat- och roulettspel) herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Molin ersatt herr Nelander och herr Wijkman ersatt herr Werner i Malmö;

(rskr rörande ärenden som beretts av utbildningsutskottet) herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Wictorsson ersatt herr Bergqvist, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Wijkman ersatt herr Werner i Malmö;

punkten 11. herr Molin ersatt herr Norrby i Åkersberga och herr Olsson i Edane ersatt herr Henningsson;

punkten 12. herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Wictorsson ersatt fru Thunvall och herr Olsson i Edane ersatt herr Sten Andersson i Stockholm;

punkten 13. (rörande prisregleringslagen) herr Fiskesjö ersatt herr Larsson i Luttra, herr Molin ersatt herr Nelander och herr Wictorsson ersatt herr Sten Andersson i Stockholm;

(rörande exportkreditgarantier rörande Chile) herr Fiskesjö ersatt herr Boo och herr Olsson i Edane ersatt herr Henningsson;

(rörande export av örlogsfartyg till Chile) herr Molin ersatt herr Nelander, herr Wictorsson ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Wijkman ersatt herr Werner i Malmö;

(rörande prägling av guldmynt) herr Fiskesjö ersatt herr Larsson i Luttra, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Molin ersatt herr Norrby i Åkersberga, herr Wictorsson ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Olsson i Edane ersatt herr Bergqvist och herr Wijkman ersatt herr Hernelius;

(rörande datorer) herr Fiskesjö ersatt herr Pettersson i Örebro, herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Henningsson, herr Molin ersatt herr Nelander, herr Olsson i Edane ersatt herr Sten Andersson i Stockholm och herr Wijkman ersatt herr Hernelius;

(rörande S:t Martins församling) herr Gustavsson i Ängelholm ersatt herr Sten Andersson i Stockholm, herr Schött ersatt herr Hernelius, herr Wictorsson ersatt herr Bergqvist, herr Olsson i Sundsvall ersatt herr Pettersson i Örebro och herr Olsson i Edane ersatt herr Karlsson i Malung.

Reservationer (A, C, G, H, I, J, K och L) och särskilda yttranden (B, D, E, F och M)

A. Reservation av herrar Hernelius (m), Werner i Malmö (m), Norrby i Åkersberga (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottets yttrande under punkten 3. *Fråga om diarietföring av vissa skatteärenden* (s. 6) bort ha följande lydelse:

Inom finansdepartementet — — — — — utskottet -- -- -- frågan uppmärksamhet.

Vederbörande ombudsmän -- f. d. JO Bexelius och JO Wennergren -- har gett uttryck för den uppfattningen att införandet av ifrågavarande typ av ärenden i hemligt diarium inte kan anses tillräckligt motiverat.

Enligt utskottet är det av stor principiell betydelse att möjligheterna till insyn beträffande regeringsärendena inte onödigtvis hindras. Beträffande förevarande skatteärenden föreligger sekretesskydd för att skydda enskilda intressen.

För att tillgodose detta skydd för enskilda bör vederbörande sökandes synpunkter i sekretessfrågan alltid inhämtas, något som också synes vara en förutsättning för tillämpning av det aktuella lagrummet. Detta kan i vissa fall leda till att offentliggörande av att visst företag gjort ansökan om ifrågavarande skattebefrielse inte bör ske. För sådana fall kan finnas ett särskilt hemligt diarium. Därmed följer emellertid inte att alla ärenden av detta slag oberoende av sökandes önskemål bör föras i hemligt diarium. Enligt utskottets mening saknas därför -- som också påpekats av JO Bexelius och JO Wennergren -- tillräckligt stöd i sekretesslagen för finansministerns beslut om generell sekretessbeläggning av diariet, vilket utskottet härmed vill för riksdagen tillkännage.

B. Särskilt yttrande av herr Fiskesjö (c), som beträffande punkten 3. *Fråga om diarietföring av vissa skatteärenden* (s. 6) anfört följande:

Av 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen (TF) framgår att alla hos stats- eller kommunalmyndigheter förvarade handlingar är allmänna

handlingar, vare sig de inkommit till myndigheten eller upprättats där. Enligt 2 kap. 5 § andra stycket TF hänförs till allmänna handlingar bl. a. diaries och register. Enligt den nu ifrågavarande bestämmelsen i sekretesslagen — 17 § sista stycket — får handlingar i där angivna skatteärenden inte utan samtycke av den sökande utlämnas till annan tidigare än tjugo år från handlingens datum.

Med den utformning berörda bestämmelser har förefaller det svårt att med säkerhet avgöra om även diariet inbegrips under det i sekretesslagen angivna sekretessskyddet, dvs. huruvida det ytterst ankommer på den sökande eller myndigheten — i detta fall departementschefen — att bestämma om uppgifter ur diariet får utlämnas eller ej. Frågor som rör hemlighållande av diaries är viktiga ur allmän tryckfrihetssynpunkt eftersom tillgången till diariet ofta är en förutsättning för att en utomstående över huvud taget skall ha möjlighet att spåra ett ärende och de till detta hörande handlingarna. Frågan om sekretesskydd beträffande myndigheternas diaries och register i vissa ärenden övervägs av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén. Det är enligt min mening av stor betydelse att ett klarläggande av dessa frågor kommer till stånd.

C. Reservation av herrar Hernelius (m), Werner i Malmö (m), Norrby i Åkersberga (fp) och Molin (fp), vilka ansett att sista stycket av utskottets yttrande under punkten 4. *Befrielse från aktievinstbeskattning* (s. 6–7) bort ha följande lydelse:

Av de uppgifter som framkommit angående handläggningen av ansökningar om befrielse från aktievinstbeskattning vid strukturrationalisering har utskottet inte kunnat finna någon helt enhetlig praxis vid Kungl. Maj:ts prövning. Den företagna granskningen föranleder i övrigt ej något särskilt uttalande från utskottets sida.

D. Särskilt yttrande av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Molin (fp) och Wijkman (m), vilka beträffande punkten 5. *Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden* (s. 7–10), anfört följande:

Vid genomgången av Kungl. Maj:ts naturalisationspraxis har vi bl. a. uppmärksammat tillämpningen av det s. k. försörjningsvillkoret vad avser hemmafruar. Enligt uppgifter, som redovisas i bifogade kanslipromemoria (bilaga 5 s. 55), kan besluten ej för närvarande ges en så vittgående tolkning att hemmafru med minderåriga barn anses uppfylla försörjningsvillkoret. Med ett sådant synsätt gör Kungl. Maj:t i verkligheten en i medborgarskapslagen inte avsedd könsskillnad, vilket vi anser är av sådan principiell vikt att det bör omnämnas, trots att utskottet i detta sammanhang ej ansett sig böra gå närmare in på i utredningen redovisade sakfrågor.

E. Särskilt yttrande av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Boo (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Norrby i Åkersberga (fp) och

Schött (m), vilka beträffande punkten 6. *Remisser till lagrådet* (s. 10–11) anfört följande:

Den redovisning som utskottet lämnar av lagrådsremisserna under 1972 visar enligt vår uppfattning betydelsen av lagrådsgranskning. Lagrådets synpunkter har sålunda föranlett ändringar i 14 av 15 remitterade lagförslag. Antalet lagrådsremisser har dock sjunkit väsentligt från 1971 till 1972. Vid den förestående riksdagsbehandlingen av förslaget till ny författning har vi tillfälle att framföra förslag angående reglerna för lagrådsgranskning.

F. Särskilt yttrande av herrar Nelander (fp), Hernelius (m), Werner i Malmö (m) och Norrby i Åkersberga (fp), vilka beträffande punkten 9. *Utgivningen av Svensk författningssamling* (s. 13–14) anfört följande:

Under flera år har utskottet vid sin granskning påtalat brister vid utgivningen av Svensk författningssamling. Trots kritiken har förhållandena inte förbättrats under år 1972. Vi anser att utskottet borde ha påtalat detta med större skärpa.

G. Reservation av herrar Larsson i Luttra (c), Boo (c), Fiskesjö (c), Norrby i Åkersberga (fp), Schött (m), Molin (fp) och Wijkman (m), vilka beträffande punkten 10. *Riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t* (s. 14–15) ansett

1. att vad utskottet anfört i tredje—sjätte stycket avseende *länsberedningens uppdrag* bort ha följande lydelse:

Av promemorian framgår — — — (SOU 1968:47). Det är enligt utskottets mening angeläget att riksdagens viljeyttringar blir vederbörligen beaktade av regeringen. Detta gäller även riksdagsbeslut som innebär krav på utredning av angivna frågor eller krav på ändrad inriktning av sittande utredningars arbete.

Den 8 mars 1972 beslöt riksdagen hemställa hos Kungl. Maj:t att länsberedningens arbete skulle inriktas på "en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen". Detta beslut innebar krav på en betydelsefull precisering av länsberedningens arbetsuppgifter.

Av regeringens skrivelse till länsberedningen den 5 maj 1972 och av civilminister Svante Lundkvists svar på enkla frågor i riksdagen den 9 november 1972 framgår, att regeringen inte ansett sig böra efterkomma riksdagens beslut i den här berörda frågan. Utskottet ger riksdagen detta till känna och vill samtidigt understryka det principiellt betydelsefulla i att regeringen i en demokratisk och parlamentarisk stat alltid söker handla så att folkrepresentationens önskemål förverkligas.

2. att utskottet såvitt avser *tillsynen av automat- och roulettspel* (s. 15) bort uttala följande:

Ett annat exempel där riksdagens viljeyttring icke blivit vederbörligen beaktad gäller frågan om tillståndstvång för vissa typer av spel. I enlighet med näringsutskottets betänkande 1971:52 anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t att författningsbestämmelser i ämnet borde föreläggas riksdagen under våren 1972 så att bestämmelserna kunde träda i kraft senast den 1 juli 1972. Regeringen framlade icke något sådant förslag under våren 1972. Riksdagens önskemål kunde därmed icke förverkligas och de avsedda bestämmelserna icke träda i kraft vid av riksdagen begärd tidpunkt. Utskottet ger detta riksdagen till känna.

H. Reservation av herrar Schött och Wijkman (båda m), vilka ansett att utskottet beträffande punkten 10. *Riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t (s. 14–15)* såvitt avser Kungl. Maj:ts åtgärder i anledning av riksdagens tillkännagivande ang. vissa spärrade utbildningslinjer (s. 15) bort uttala följande:

I motioner såväl 1971 som 1972 påtalades att det kvoteringsystem som tillämpas beträffande vissa spärrade utbildningslinjer inom grundskolans kompetensområde kan leda till orimliga resultat i fråga om antagningen. Exempelvis vid inträde till sjukvårdsutbildning gäller att de sökande måste återropa sitt senaste avgångsbetyg, vilket har medfört att i flera fall sökanden inte kunnat utnyttja sitt mest konkurrenskraftiga betyg.

Utbildningsutskottet erinrade sålunda förra året (UbU 1972:31) om att utskottet redan 1971 förutsett att allvarliga ansträngningar görs för att rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser. Riksdagen följde utskottet.

Några åtgärder som tillgodoser ifrågavarande krav har såvitt känt inte vidtagits av Kungl. Maj:t. Utskottet vill i detta sammanhang giva riksdagen till känna nämnda förhållande.

I. Reservation av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Boo (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Norrby i Åkersberga (fp) och Schött (m), vilka ansett att sista meningen i utskottets yttrande under punkten 12. *Arbetsplan för Nynäsvägen, Fällan*, (s. 18) bort ersättas av följande text:

I flera vägärenden under senare tid har behovet av information och samråd samt redovisning av alternativ ställts i mycket klar belysning. Genom ökade resurser och utvecklade metoder kan detta behov tillgodoses bättre. Härigenom torde för det demokratiska systemet skadliga konflikter i samband med verkställighet av i laga ordning tillkomna beslut i högsta instans i väsentlig mån kunna förebyggas. Samtidigt bör framsynta miljökrav kunna tillgodoses bättre än nu ibland synes vara fallet.

J. Reservation av herrar Hernelius och Werner i Malmö (båda m), vilka ansett att utskottet vid behandlingen av frågan om *tillämpning av allmänna prisregleringslagen* (s. 18–19) bort uttala följande:

Regeringen förordnade den 21 december 1972 om tillämpning av allmänna prisregleringslagen och om prisstopp beträffande livsmedel fr. o. m. den 1 januari 1973. Den lagliga förutsättningen för att kunna fatta ett sådant beslut är att det "uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket". I motiven till lagen underströk statsrådet Sträng "att prisreglering självfallet inte skall införas annat än då så, efter noggranna överväganden, befinnes oundgängligen nödvändigt". Vidare framhöll han att "enbart en stegring av jordbrukspriserna i producentledet, som håller sig inom de gränser, vilka dragits upp av statsmakterna i samband med jordbruksregleringen, givetvis icke kan åberopas som grund för en tillämpning av prisregleringslagen".

I statsrådet Feldts proposition (1973:7) till riksdagen om godkännande av åtgärden framhölls emellertid att bakgrunden till regeringens beslut var den i början av december 1972 träffade centrala förhandlingsöverenskommelsen om jordbrukspriserna och att denna skulle leda till icke godtagbara ytterligare höjningar av vissa konsumentpriser. Regeringens åtgärd strider sålunda direkt mot vad som uttalats i de av riksdagen godkända motiven till prisregleringslagen. Det kan i sammanhanget tilläggas, att herr Sträng i riksdagens finansdebatt den 28 februari 1973 i fråga om förutsättningarna för tillämpning av prisregleringslagen medgett att beslutet inte var lagligen grundat. Herr Sträng uttalade därvid bl. a. att man "fått pruta på 16 år gamla kriterier och anpassa dem efter dagens situation". Det var enligt herr Sträng "praktiska utgångspunkter" som varit vägledande för åtgärden. Samtidigt hänvisade herr Sträng till att riksdagen senare skulle få ta ställning till ett nytt förslag till prisregleringslag som "blir bättre i överensstämmelse med hur vi bedömer den frågan i dag med de erfarenheter vi nu har än med hur vi bedömde den 1956".

Med hänvisning till det anförda anser sig utskottet böra rikta anmärkning mot chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, och mot chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt.

K. Reservation av herrar Hernelius och Werner i Malmö (båda m), vilka ansett att utskottet i anslutning till granskningen av *exportkreditgarantier till Chile* (s. 19) bort uttala följande:

Utrikesminister Wickman besvarade den 23 november 1972 två interpellationer av herr Takman (vpk) ang. importen till Sverige av chilensk koppar samt regeringens hållning till frågan om suveräna staters rätt att nationalisera naturtillgångar med speciell tonvikt på Chiles nationalisering av de amerikanska kopparbolagens tillgångar i Chile.

Herr Wickman hänvisade i sitt svar bl. a. till att regeringen i ett meddelande till pressen den 13 november upplyst att man mottagit en

framställning från Chiles regering om att svenska staten skulle träda in som köpare av koppar från Chile. Från svensk sida hade framställningen avböjts som icke realiserbar. Det meddelades vidare, att regeringen övervägde vilka möjligheter som på annat sätt fanns att stödja Chile i landets besvärliga ekonomiska läge. Närmast rörde övervägandena åtgärder på exportkreditgarantiernas område.

I interpellationsdebatten yttrade herr Wickman vidare bl. a. följande:

Att vi måste vidta särskilda åtgärder i detta fall har samband med att exportkreditgarantierna i deras nuvarande utformning är konsumerade för Chiles del. Skall exportkreditgarantier kunna ges i fortsättningen till Chile krävs det en speciell insats från regeringens sida. Denna speciella insats har tekniskt den formen att de risker som är förknippade med en fortsatt garantigivning belastar biståndsanslaget. Det är på den grunden som jag i dag på regeringens vägnar kan utfästa ett stöd till Chile för en import av storleksordningen 100 miljoner kronor.

Herr Wickmans utfästelse konfirmerades av regeringen den 8 december 1972, då det uppdrogs åt exportkreditnämnden (EKN) att, utöver de engagemang som följde av dittills tillämpade principer, inom ramen för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, u-garantier, meddela garanti för exportkredit för leveranser till Chile till ett sammanlagt garantibelopp av högst 100 miljoner kronor. Beslutet fattades med chefen för handelsdepartementet såsom föredragande.

I detta fall har sålunda regeringen gjort ett avsteg från de principer på exportkreditgarantigivningens område som tidigare fastlagts av riksdagen. Visserligen ligger den utökade kreditgarantin inom ramen för det högsta betalningsansvar beträffande u-garantier som medgetts av riksdagen. Emellertid torde den fullmakt som riksdagen lämnat regeringen att besluta om u-garantier inte kunna åberopas i detta fall. Ett avsteg från principerna för kreditgarantigivningen bör endast komma i fråga i speciellt ömmande fall, t. ex. i samband med svåra naturkatastrofer liknande dem som inträffat i Bangladesh.

Regeringens beslut kan dessutom med tanke på det ekonomiska läget i Chile innebära stora förlustrisker. Detta har påpekats av exportkreditnämnden, som för sin del inte beviljade ytterligare kreditgarantier beträffande Chile, ehuru nämnden ansåg sig "inte böra fatta definitivt beslut i frågan utan att dessförinnan ha underrättat Herr Statsrådet om ärendet och EKN:s preliminära ståndpunkt".

Med hänvisning till det anförda anser sig utskottet böra rikta anmärkning mot chefen för utrikesdepartementet, statsrådet Wickman, samt chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt.

L. Reservation av herrar Werner i Malmö och Wijkman (båda m), vilka ansett att utskottet i anslutning till granskningen av fråga rörande *prägling av guldmynt* (s. 19) bort uttala följande:

En självklar princip i all myndighetsutövning är att rättstillämpningen står i överensstämmelse med gällande lag. Att principen har samma tyngd i vad gäller de högsta rättsvårdande instanserna behöver inte särskilt

framhållas. Leder en korrekt lagtillämpning till mindre rimliga resultat, är det Kungl. Maj:ts skyldighet att verka för att få lagen ändrad i därför stadgad ordning. Om denna princip kan knappast råda någon delad mening.

Vid genomgång av årets statsrådsprotokoll har utskottet uppmärksammat ett fall — låt vara av ganska speciell karaktär och inte av större allmän betydelse — där det finns skäl att ifrågasätta Kungl. Maj:ts lagtillämpning. Det gällde en framställning från mynt- och justeringsverket med begäran om instruktion för prägling av guldmynt, aktualiserad av att ett parti guld i slutet av december 1971 inlämnats till verket av en mynthandlare, som med stöd av 9 § i 1873 års myntlag begärt att få mynt präglade av guld. Kungl. Maj:t lämnade i beslut den 28 januari 1972 verkets framställning utan åtgärd under motivering att skyldighet inte föreligger för Sveriges riksbank att inlösa sedlar med guld och anledning därför saknas att prägla sådana mynt. Mynt- och justeringsverket avslog sedan framställningen om prägling, och besvär över detta beslut lämnades av Kungl. Maj:t utan bifall.

Den 1 januari 1972 trädde en ny myntlag i kraft. Denna innehåller inga bestämmelser om guldmyntfot och guldmynt. Utskottet har emellertid inte kunnat finna annat än att den äldre myntlagen varit tillämplig, eftersom ansökningen om prägling inkommit till mynt- och justeringsverket före den nya lagens ikraftträdande. Att döma av motiveringen till beslutet den 28 januari 1972 synes Kungl. Maj:t ha varit av samma uppfattning. Det ligger därför närmast till hands att anta att lämplighetsöverväganden varit avgörande för Kungl. Maj:ts ställningstagande.

Mot denna bakgrund anser utskottet sig böra rikta en principiell invändning mot ifrågavarande beslut, som fattades med chefen för finansdepartementet som föredragande.

M. Särskilt yttrande rörande fråga om befrielse från religionsundervisning (s. 19) av herrar Nelander (fp), Werner i Malmö (m) och Schött (m), vilka anfört följande:

Kungl. Maj:t har den 28 december 1972 fattat beslut varigenom grundskole- eller gymnasieskoleelev, tillhörig Evangelisk-Lutherska kyrkan i Sverige, medgivits rätt att på begäran av föräldrarna befrias från att delta i undervisningen i religionskunskap.

I anslutning till utskottets granskning föregående år av regeringens praxis i fråga om att meddela befrielse från religionsundervisningen i skolan uttalade vi i ett särskilt yttrande, att regeringens praxis syntes mycket restriktiv och visade, att de konventioner om föräldrarätten som Sverige anslutit sig till inte fått tillräcklig genomslagskraft i svensk skolpolitik.

Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande beslut kan enligt vårt bedömande knappast betraktas som inledningen till en mera frikostig praxis i vad gäller att meddela befrielse från skolans religionsundervisning. Vi finner därför inte anledning till något särskilt uttalande på grund av förevarande ändrade ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida.

Konseljären den år 1971

Bilaga 1

Ärendegrupp	Ju	UD	Fö	S	K	Fi	U	Jo	H	In	C	Ind	S:a
1 Propositioner	43	6	5	9	10	53	17	13	4	6	8	7	181
2 Lagrådsremisser	23	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	27
3 Utfärdande av författningar (SFS)	211	7	40	88	48	273	113	90	47	54	55	17	1 043
4 Kommittédirektiv	15	1	11	5	5	10	19	11	4	2	3	7	93
5 Regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden	263	59	299	282	127	209	765	240	58	94	114	133	2 643
6 Tjänsteärenden	1 045	366	684	529	319	1 479	1 114	313	118	247	894	205	7 313
7 Besvärärenden	156	1	406	109	535	138	451	411	267	748	940	15	4 177
8 Dispensärenden och övriga partsärenden	2 478 ¹	15	724	702	775	1 576	1 009	332	176	1 027	234	176	9 224 ¹
9 Hemliga ärenden	15	108	153	4	11	77	1	6	75	3	2	4	459
10 Övriga ärenden	131	23	156	75	76	152	152	46	18	23	35	17	904
Totalt	4 380	586	2 478	1 803	1 907	3 968	3 642	1 462	767	2 204	2 286	581	26 064

¹ inkl. 1 739 nådeärenden, vilken grupp i tidigare års statistik redovisats under övriga ärenden.

Konseljärenden år 1972

Ärendegrupp	Ju	UD	Fö	S	K	Fi	U	Jo	H	In	C	Ind	S:a
1 Propositioner	25	4	6	13	10	40	11	10	6	6	4	12	147
2 Lagrådsremisser	11	—	—	—	1	3	—	—	—	—	1	—	16
3 Utfärdande av författningar (SfS)	155	2	47	93	82	206	93	50	27	19	26	17	817
4 Kommittédirektiv	15	2	2	6	11	10	10	4	7	4	5	8	84
5 Regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden	376	61	257	319	144	246	695	256	55	340	140	135	3 024
6 Tjänsteärenden	1 251	341	594	570	282	1 494	1 182	274	115	206	387	195	6 891
7 Besvärärenden	224	5	431	163	593	330	627	686	35	622	893	16	4 625
8 Dispensärenden och övriga partsärenden	2 998 ¹	47	928	837	944	1 799	929	276	168	920	220	156	10 222 ¹
9 Hemliga ärenden	5	89	121	—	—	70	1	—	77	5	—	7	375
10 Övriga ärenden	48	12	77	51	52	176	121	46 ²	25	30	17	27	682
Totalt	5 108	563	2 463	2 052	2 119	4 374	3 669	1 602	515	2 152	1 693	573	26 883

¹ inkl. 2 108 nådeärenden.² inkl. 3 ärenden i 50-årsprotokoll, som omedelbart offentliggjorts.

Tider för 1972 års statsrådsprotokolls överlämnande till konstitutionsutskottet

Dep.	Ankomst- dag 1972/73	2-årsprotokoll		50-årsprotokoll (och för Fj även 20-årsprotokoll)	
		Bundna	Obundna	Bundna	Obundna
Justitie	13/4 -72	3/1-28/1			
	22/8	4/2-24/3			
	18/10	7/4-26/5			5/5, 7/6
	8/1 -73	2/6-31/8			30/6
	16/1	8/9-27/10			
Utrikes	1/3		3/11-24/11		
	3/4		1/12-28/12		
	6/4				24/8
	25/10 -72	3/1-30/6			
	1/2 -73		6/7-28/12	Samtliga (32 st)	
Försvars	15/2		8/12 (nr 43 A), 28/12 (nr 45 A)		
	7/7 -72				
	19/9	3/1-25/2			14/1-24/3
	29/9	3/3-26/4			
	31/10	5/5-26/5			7/4-16/6
	8/11	6/7-27/7			
	26/1 -73	2/6-30/6			30/6-31/8
	5/2	3/8-31/8	8/9-29/9		8/9-29/9
	13/3		6/10-13/10		
	16/3		3/11-17/11		
	21/3		20/10, 27/10, 1/12, 8/12		
	28/3		24/11, 15/12, 19/12, 28/12		6/10-15/12
	9/4				

Dep.	Ankomst- dag 1972/73	2-årsprotokoll		50-årsprotokoll (och för F: även 20-årsprotokoll)	
		Bundna	Obundna	Bundna	Obundna
Social	27/6 -72		3/1-24/3		
	26/7		7/4-19/5		
	3/10	26/5-30/6			
	14/12	6/7-27/10			
Kommunikations	2/2 -73	3/11-28/12			
	26/6 -72	3/1-24/3			
	27/9	7/4-30/6			
	28/12	6/7-29/9			7/6
Finans	25/1 -73		6/10-8/12		
	9/2		15/12-28/12		
	26/6 -72	3/1-25/2			21/1-19/5 ¹
	27/6	3/3-26/4			2/6-30/6 ¹ , 30/6
	7/8	5/5-26/5			6/7 ¹ , 21/7 ¹
	14/8	2/6-16/6			11/8, 6/10, 22/9-10/11 ¹
	7/9	30/6-31/8			20/10 ¹
	27/10	8/9-29/9			15/12 ¹ , 28/12 ¹
	28/11	6/10-27/10			
	9/1 -73	3/11-24/11			
	29/1	1/12-8/12			
	9/2	15/12-28/12			
Utbildnings	20/3				
	17/7 -72	3/1-25/2			
	29/8	3/3-26/4			
	26/9	5/5-26/5			
	12/10	2/6-30/6			
	24/11	6/7-31/8			
	5/2 -73	8/9-27/10	3/11-15/12		
	14/2		19/12		
	26/3		28/12		
	3/4				13/10

¹ 20-årsprotokoll.

Dep.	Ankomst- dag 1972/73	2-årsprotokoll		50-årsprotokoll (och för Fi även 20-årsprotokoll)	
		Bundna	Obundna	Bundna	Obundna
Jordbruks	18/9 -72	3/1-24/3 7/4-30/6	6/7-31/8 8/9, 20/9-6/10 14/9, 13/10-27/10 3/11-17/11 24/11-21/12 28/12		4/2, 11/2
	26/9				
	23/10				
	16/11				
	4/12				
	28/12				
	26/1 -73				
	6/2				
	28/2				
	26/6 -72				
Handels	19/9	3/1-24/3 7/4-30/6 13/7-29/9			14/1-24/3 7/4-30/6 21/7-29/9 13/10-24/11 1/12-28/12
	21/12				
	18/1 -73				
	30/1				
	14/2				
Inrikes	17/8 -72	3/1-24/3 7/4-30/6	6/7-11/8, 24/8-8/9 17/8, 14/9-29/9 6/10-27/10 3/11-10/11, 24/11 17/11 1/12-28/12		samtliga (5 st)
	2/10				
	4/12				
	13/12				
	5/2 -73				
	14/2				
	23/2				
	1/3				
	2/3				

samtlige (5 st)

Dep.	Ankomst- dag 1972/73	2-årsprotokoll		50-årsprotokoll (och för F i även 20-årsprotokoll)	
		Bundna	Obundna	Bundna	Obundna
Civil	26/6 -72		3/1-24/3 ¹		24/3, 26/5
	8/9				
	19/9	7/4-26/5			
	28/11	2/6-29/9			
	2/2 -73		6/10-24/11		
	16/2		1/12, 19/12		
	26/2		8/12, 15/12		
Industri	27/3		28/12		
	27/6 -72		3/1-24/3 ²		
	12/9		7/4-17/8 ²		19/5, 26/5
	13/9				29/9, 6/10
	16/11		24/8-13/10		
	19/12		20/10-17/11		
	26/2 -73		24/11-19/12		
	16/3		28/12		

Sammanställning av vid vilka tidpunkter samtliga protokoll överlämnats till utskottet

Justitiedepartementet	6/4
Utrikesdepartementet	15/2
Försvarsdepartementet	9/4
Socialdepartementet	2/2
Kommunikationsdepartementet	9/2
Finansdepartementet	20/3
Utbildningsdepartementet	3/4
Jordbruksdepartementet	28/2
Handelsdepartementet	14/2
Inrikesdepartementet	2/3
Civildepartementet	27/3
Industridepartementet	16/3

¹ Protokollen har bundits vid senare tillfälle.

PM angående finansdepartementets särskilda diarium över hemliga handlingar

Inom finansdepartementet bereds bl. a. ärenden om befrielse från realisationsvinstskatt vid försäljning av aktier i samband med strukturrealisering. Ansökningar om sådan befrielse införs i finansdepartementets särskilda diarium över hemliga handlingar. I detta diarium förs en del andra ärenden, främst sådana som berör rikets förhållande till främmande makt. Det kan gälla ärenden om s. k. dubbelbeskattningsavtal, u-lands-hjälp, tullar etc.

I departementsinstruktionen (1965:386) infördes 1968 (se SFS 1968:455) en bestämmelse om att i varje departement skall finnas diarium för registrering av ärenden och att vederbörande expeditionschef skall ha tillsyn över diarieföringen. Vissa allmänna riktlinjer för diarieföring har lämnats i en inom statsrådsberedningen upprättad promemoria som tillställdes expeditionscheferna i december 1969. Beträffande hemliga handlingar och hemligt diarium uttalas följande i promemorian:

Att en handling är hemlig får inte i och för sig leda till att handlingen registreras i hemligt diarium. Tillämpas en sådan ordning, förlorar nämligen allmänheten möjlighet att få upplysning huruvida en handling över huvud taget existerar och därmed också möjlighet till prövning av frågan huruvida handlingen får hemlighållas. Å andra sidan får anteckning i diarium rörande hemlig handling inte avfattas så, att handlingens sekretesskyddade innehåll röjs. I allmänhet torde några svårigheter inte möta i sistnämnda hänseende. För tydlighetens skull bör här påpekas att vad som sagts i detta avsnitt inte innebär att särskilt diarium över hemliga handlingar inte får föras. Men det bör i sammanhanget uppmärksammas att sådant särskilt diarium inte är hemligt i sig.

Som angetts i det föregående skall anteckningarna i diarium beträffande en viss handling ha en sådan avfattning att handlingen bl. a. kan identifieras. Om så inte är fallet fyller allmänt sett inte registreringen någon uppgift. Endast i de fall då detta minimikrav inte kan tillgodoses utan att ett sekretesskyddat intresse åsidosätts, får registrering ske i hemligt diarium. Det sagda innebär med andra ord att endast sådan handling, vars själva existens måste hållas hemlig, får registreras i hemligt diarium. I detta sammanhang bör uppmärksammas att det inte är uteslutet att handling vilken är att hänföra till ett ärende, som redovisats i öppet diarium, kan vara av sådan beskaffenhet att den bör registreras i hemligt diarium.

Beslut om att handling skall registreras i hemligt diarium bör inte få meddelas av annan än chefstjänsteman, i första hand expeditionschefen.

Slutligen bör här anmärkas att skälen för hemlighållande av en handlingens existens ofta förfaller, när det ärende, till vilket handlingen hör, har avgjorts. I sådant fall skall givetvis handlingen, i den mån den inte är hemlig i annat hänseende, lämnas ut när detta begärs. Av det sagda torde vidare följa att den del av det hemliga diariet som upptar anteckningar om sådant ärende inte längre får hemlighållas, eftersom diariet som sådant är allmän handling. Består diariet av lösa blad skall alltså det ifrågavarande bladet lämnas ut på begäran. Kan inte anteckningarna avskiljas på detta sätt, skall i stället avskrift av den aktuella delen av diariet lämnas ut.

Beträffande förenämnda ärenden om befrielse från realisationsvinstskatt har framställningar att få ta del av finansdepartementets diarium avslagits bl. a. genom departementschefsbeslut den 6 november 1972. Beslutet innehåller följande:

Redaktör K. G. Michanek har anhållit om medgivande att taga del av finansdepartementets diarium i vad avser ansökningar om befrielse från tillämpning av bestämmelserna om beräkning av skattepliktig realisationsvinst vid avyttring av aktier i samband med strukturrationalisering.

Departementschefen, statsrådet Sträng, lämnar — med stöd av bestämmelserna i 17 § 4 stycket lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar — ansökningen utan bifall.

Enligt 2 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen må beslut, som meddelats av departementschef i fråga om utbekommande av allmän handling, ej överklagas.

Angivna bestämmelse i sekretesslagen har följande lydelse:

Handlingar i ärenden angående befrielse från tillämpning av bestämmelserna om beräkning av skattepliktig realisationsvinst vid avyttring av aktier eller liknande egendom i samband med strukturrationalisering och angående rätt att erhålla avdrag vid taxeringen för avsättning till särskild nyanskaffningsfond må ej utan samtycke av den som sökt befrielse utlämnas till annan tidigare än tjugu år från handlingens datum.

Frågan om diarieföring av hemliga handlingar i statsdepartementen har varit föremål för uppmärksamhet av riksdagens ombudsmän. Med anledning av vad som framkom i ett ärende som anhängiggjorts 1969 av redaktören Michanek sedan han vägrats att ta del av bl. a. finansdepartementets särskilda diarium över hemliga handlingar avlät förutvarande justitieombudsmannen Bexelius den 14 december 1970 en skrivelse till Konungen (se JO:s ämbetsberättelse 1971 s. 341 ff.) vari han påtalade att diarieföringen av hemliga handlingar i finansdepartementet i vissa hänseenden inte stod i överensstämmelse med vad som förordades i statsrådsberedningens förenämnda promemoria samt framlade spörsmålet för den åtgärd framställningen kunde föranleda. Angående till finansdepartementet inkomna ansökningar om skattebefrielse i samband med strukturrationalisering, vilka enligt vad som upplysts rutinmässigt fördes i hemligt diarium, anförde Bexelius i skrivelsen bl. a. följande:

Skälet till att ärenden av detta slag förs i hemligt diarium har uppgivits vara angelägenheten att förekomma börsspekulationer. Intresset härav är helt visst beaktansvärt. Det är emellertid inte det allmännas intresse härav som är grunden för sekretesskyddet i denna typ av ärenden. Det lagstöd som åberopats för sekretessen är 17 § sekretesslagen. På sätt framgår av detta lagrum är sekretessen avsedd att skydda enskilda intressen. Sekretessen skall sålunda efterges, om den som sökt skattebefrielse medger det. Lämnas sådant medgivande, kan handlingarna lagligen inte hemlighållas, hur stor risken för spekulation än är. När nu ett utlämnande av handlingar är beroende uteslutande av ett medgivande av sökanden, bör det finnas möjlighet att utverka sådant medgivande. Allmänheten uteslutes från möjlighet härtill, om en handling diarieföres i ett diarium som hålles hemligt. Det kan därför enligt min mening inte anses tillräckligt motiverat att på sätt som sker med denna typ av ärenden frånga eljest vedertagna principer för diarieföring.

Enligt statsrådsprotokollet den 28 januari 1972 beslöt Kungl. Maj:t — efter att ha uttalat att Bexelius' skrivelse varit föremål för behandling inom finans-, industri- och handelsdepartementen — att skrivelsen skulle läggas till handlingarna.

Även det förut återgivna avslagsbeslutet som chefen för finansdepartementet meddelade den 6 november 1972 föranledde JO-anmälan av Michanek. Bl. a. anförde Michanek följande:

Ytterligare några omständigheter anser jag anmärkningsvärda i finansdepartementets sätt att behandla denna fråga:

1. Expeditionschefen Nils Fjellander har upplyst mig om att finansdepartementet i samband med JO:s förra ingripande i denna sak utfärdade direktiv om att de företag eller personer, som ansökte om nyss nämnda skattebefrielse, inte längre skulle tillfrågas om de ville medge att sekretessen hävdades i deras fall, en möjlighet som sekretesslagen anvisar i offentlighetens intresse. Genom dessa direktiv har departementet avsiktligt stängt den av lagen klart anvisade utvägen att skapa offentlighet.

2. Det har också meddelats mig att direktiv därefter utfärdats om att alla handlingar i dessa skatteärenden skall föras i ett särskilt hemligt diarium och att ansökningar om att få se detta diarium skulle avslås.

3. Slutligen har det meddelats mig att beslut i dessa frågor skulle fattas av departementschefen, vilket innebär att de inte kan överklagas i regeringsrätten. Härigenom har vägen att få sekretessbesluten prövade på laglig väg också stängts.

JO Wennergren anförde vid ärendets avgörande följande (JO:s ämbetsberättelse 1973 s. 317 ff):

Den av förutvarande justitieombudsmannen Bexelius i ovannämnda skrivelse till Konungen uttalade uppfattningen, att införandet av ifrågavarande typ av ärenden i hemligt diarium inte kan anses tillräckligt motiverat, delas av mig. Jag måste emellertid samtidigt konstatera att de skäl för uppfattningen, som anförts i skrivelsen, tydligen inte förmått övertyga finansdepartementet i lika mån som mig om uppfattningens riktighet. Det är bara att beklaga att JO och finansdepartementet sålunda stannat i olika meningar i den bedömningsfråga det gäller.

De direktiv angående diarieföringen, som utfärdats inom departementet, har departementschefens sanktion. Denne har också meddelat det beslut, varigenom Michanek vägrats ta del av diariet. Eftersom statsråd ej står under JO:s tillsyn, kan jag ej ingå på någon prövning av departementschefens handlande.

JO Wennergren lämnade med hänvisning till det anförda klagomålen utan åtgärd och då det upplysts att Kungl. Maj:t genom beslut 28.1. 1972 förordnat att JO Bexelius' skrivelse skulle läggas till handlingarna, förklarade JO Wennergren att principfrågan var beroende av om konstitutionsutskottet vid sin granskning av statsrådsprotokollet och JO:s verksamhet finner anledning att göra något åt saken.

*Bilaga 4***PM med vissa uppgifter angående handläggningen av ärenden om befrielse från aktievinstbeskattning**

Genom en ändring av 35 § kommunalskattelagen (1928:370) som genomfördes 1966 (SFS 1966:215) skall skattepliktig realisationsvinst vid icke yrkesmässig avyttring av aktier och likartade tillgångar beräknas även om egendomen innehafts mer än fem år. Tidigare förelåg skattefrihet i sådant fall. Enligt de nya reglerna beräknas den skattepliktiga realisationsvinsten för aktier som innehafts minst fem år till 10 % av vad den skattskyldige erhållit för egendomen. Skattepliktig realisationsvinst skall dock inte beräknas om det framstår som sannolikt att avyttringen skett utan vinst eller med en vinst som inte överstiger 5 % av vad den skattskyldige erhållit. Bestämmelserna gäller ej vid avyttring av aktier i bostadsaktiebolag och andelar i bostadsföreningar, ej heller vid omflyttning av s. k. organisationsaktier inom en koncern. Kungl. Maj:t kan medge befrielse helt eller delvis från beskattning enligt schablonregeln, om regelns tillämpning kan antas hindra strukturrationalisering som är önskvärd från allmän synpunkt. Framställning om befrielse från realisationsskatt skall göras senast den dag avyttringen sker.

Förslag om de nya skattereglerna för aktier framlades i proposition till 1966 års riksdag (prop. 1966:90). Angående frågan om skattebefrielse i samband med strukturrationalisering anförde departementschefen bl. a. följande (s. 111--112):

En i tiden obegränsad beskattning av aktievinster kan emellertid tänkas få en hämmande inverkan på strukturrationaliseringar inom näringslivet i det fall en sammanslagning av företag kan föranleda vinstbeskattning. En sådan effekt av en utökad beskattning anser jag i princip bör om möjligt undvikas. Skatt enligt schablonmetoden bör därför inte utgå när organisationsaktier flyttas mellan företag inom en koncern eller när köp och försäljningar av aktier och i undantagsfall andelar har direkt samband med en från allmänna synpunkter önskvärd strukturrationalisering. Den nu gällande friheten från realisationsvinstbeskattning vid fusion mellan helägda bolag bör givetvis kvarstå.

Undantagsbestämmelsen för överföringar av organisationsaktier mellan företag i en koncern synes lämpligen kunna intas i 35 § 4 mom. KL. Med koncern avses här ett moderföretag, som skall vara aktiebolag eller ekonomisk förening, och dess dotterföretag. Hur aktierna eller andelarna i moderföretaget innehas — av fysiska personer, handelsbolag, stiftelse etc. — har inte någon betydelse för bedömningen. Huruvida två företag skall anses tillhöra samma koncern får avgöras med ledning av aktiebolagslagens regler om koncernföretag. Dotterföretag bör dock kunna vara aktiebolag, ekonomisk förening eller handelsbolag.

Det är däremot inte möjligt att i lagtext närmare ange de fall då en försäljning skall fritas från beskattning enligt schablon, därför att beskattningen kan anses hindra en från allmänna synpunkter önskvärd strukturrationalisering. Möjlighet bör därför finnas att befria från vinstbeskattning i sådana fall. Dispens skall givetvis inte medges i alla de fall då försäljningen leder till att två företag sammanslås. Det måste bli en bedömning från fall till fall. Om köpeskillingen lämnas i form av aktier i det andra företaget torde i regel förutsättningar för dispens få anses föreligga. Betalas köpeskillingen i likvida medel har man däremot

anledning ställa större krav på att det är fråga om en sådan från allmän synpunkt angelägen strukturrationalisering som bör medföra skattefrihet. Skattebefrielsen bör gälla endast vinster som beräknas enligt schablonregeln.

Dispenser av detta slag bör, åtminstone tills vidare, ankomma på Kungl. Maj:t. Om emellertid erfarenheterna av dispensgivningen skulle ge vid handen att den lämpligen kan delegeras till riksskattenämnden eller annan central myndighet bör Kungl. Maj:t ha rätt att besluta om sådan delegation. Ansökan om dispens bör inges av de berörda företagen eller ett av dem för aktie- eller andelsägarnas räkning. Då en sådan ansökan ofta kan komma att innehålla uppgifter, som vid den tidpunkt då ansökan inges inte bör bli offentliga, bör sådan ansökan vara hemlig på samma sätt som t. ex. ansökan om förhandsbesked i taxeringsfråga.

Propositionen antogs av riksdagen såvitt gällde den ifrågavarande dispensregeln (BeU 1966:46, rskr 1966:26).

Vid förra årets riksdag yrkades i motionen 1972:77 att befrielse från realisationsvinstbeskattning vid aktieförsäljningar i samband med strukturrationalisering skulle meddelas av riksdagen i stället för av Kungl. Maj:t. Till stöd för yrkandet åberopades att dispensregeln i vissa fall tillämpats alltför generöst. Riksdagen avlog motionen den 8 mars 1972 i enlighet med skatteutskottets hemställan i betänkandet SKU 1972:3.

Under 1971 avgjorde Kungl. Maj:t 59 ärenden angående befrielse från aktievinstbeskattning i samband med strukturrationalisering. 1972 avgjordes 63 sådana ärenden. Härav bifölls 32 resp. 22 ansökningar. I de fall ansökningen bifallits har regelmässigt tillståndet begränsats att gälla vid en eller två taxeringar, i något fall längre tid. Har försäljning av aktierna inte kommit till stånd under den tid tillståndet avser eller har villkoren för transaktionens genomförande ändrats prövas ärendet ånyo efter förnyad ansökan. Antalet ej bifallna ansökningar 1971 var 25 och 1972 36. Återstående ansökningar prövades ej i sak på grund av att ansökan ej gjorts i rätt tid, dvs. efter det avyttring av aktierna skett.

Både 1971 och 1972 års ärenden har i drygt ett tiotal fall berört börsnoterade eller s. k. fondhandlarnoterade bolag. Det största ärendet 1971 gällde bankfusionen Skandinaviska banken—Enskilda banken. Bland 1972 års ärenden förekom en större industrisammanläggning samt ett par större förlagssammanläggningar. Ansökningarna bifölls i dessa fall. Många ärenden rör mindre familjeföretag som skall uppgå i större företag.

Beträffande Kungl. Maj:ts praxis rörande ifrågavarande dispensärenden har vissa uppgifter inhämtats från finansdepartementet. Härav framgår bl. a. att stor hänsyn tas till köpeskillingarnas storlek. Några gränser härvidlag är dock inte fastlagda. Det är vanligt med avslag om köpeskillingen understiger ett par miljoner kronor. Vidare beaktas om köpeskillingen lämnas i form av aktier eller i likvida medel. I det senare fallet eller om det är fråga om övervägande kontantlikvider är utsikterna till bifall avsevärt mindre än om köpeskillingen utgörs av aktier. Vidare iaktas restriktivitet om transaktionen endast rör sig om ren kapitalplacering. Däremot ser man i princip positivt på fall där det säljande företags ägare och personal får sysselsättning i det köpande företaget. Vad gäller branschfrågor ställer man i allmänhet större krav för bifall beträffande rena serviceföretag än beträffande industriföretag. Skall det med ansökan avsedda företaget uppgå i ett utländskt företag krävs i princip speciella skäl för bifall. Några få sådana ärenden har förekommit

1971 och 1972. Under 1972 bifölls ansökan i ett sådant ärende. Det har uppgetts att Kungl. Maj:ts praxis när det gäller bifall till ansökningar om befrielse från aktievinstbeskattning skärpts på senare tid.

Beträffande slutligen handläggning av ansökningarna förekommer i allmänhet inte något remissförfarande. Ansökningshandlingarna består oftast endast av själva ansökan samt en eller flera årsredovisningar. Ofta förekommer det att företrädare för berörda företag uppvaktar finansministern och redogör för sina planer.

Undersökning av Kungl. Maj:ts handläggning av ärenden rörande utlännings förvärv av svenskt medborgarskap (naturalisation) 1/7 1969–31/12 1972

I. Något om den historiska bakgrunden och gällande rätt

Möjligheten för utlänning som bosatt sig här i riket att vinna erkännande som svensk undersåte har gammal hävd i vårt land. I lag infördes dock regler härom först år 1858. Genom en grundlagsändring fastslogs då i regeringsformen att Kungl. Maj:t ägde att genom naturalisation uppta utländsk man till svensk medborgare i den ordning och under de villkor som bestämdes i särskild lag. I den samma år utfärdade förordningen (1858:13 s. 2) reglerades ordningen och villkoren för naturalisation. I övrigt blev den svenska medborgarskapsrätten föremål för närmare reglering i lag först genom lagen (1894:71) om förvärvande och förlust av medborgarrätt, som byggde på ett av en svensk-dansknorsk kommitté år 1890 avgivet förslag och i huvudsak utgjorde en kodifiering av vad som redan före lagens tillkomst ansågs vara gällande rätt. Såväl 1894 års lag som 1858 års förordning gällde till den 1 januari 1925 då lagen (1924:130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap trädde i kraft. Även denna lag var ett resultat av skandinaviskt samarbete.

Under andra världskriget aktualiserades frågan om en revision av den svenska medborgarskapslagstiftningen, men med hänsyn till att samverkan med våra nordiska grannländer då inte var möjlig, fick frågan anstå tills vidare. Efter krigets slut upptogs emellertid frågan ånyo till behandling i skandinaviskt samarbete, vilket år 1949 resulterade i ett gemensamt förslag till nya medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige (SOU 1949:45). Den nya, ännu gällande lagen (1950:382, prop. 217, 1LU 27, rskr 351) om svenskt medborgarskap (MbL) trädde i kraft den 1 januari 1951. Resultatet av motsvarande beslut under år 1950 i Danmark och Norge blev, att de tre ländernas lagar i sakligt hänseende helt överensstämmer, bortsett från att den danska lagen, till följd av att grundlagen kräver lagstiftningsmaktens medverkan i varje särskilt naturalisationsärende, saknar föreskrifter om villkoren för naturalisation.

I Sverige har ordningen med Kungl. Maj:t som naturalisationsbeviljande myndighet varit grundlagsfäst fram till år 1965. Genom ett då infört tillägg till RF § 33 öppnades möjlighet att genom föreskrift i MbL tillägga annan myndighet än Kungl. Maj:t befogenhet att avgöra naturalisationsärenden.

RF § 33 har nu följande lydelse:

Utländsk man eller kvinna må i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, genom naturalisation upptagas till svensk medborgare. Sålunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner som infödd svensk medborgare, dock utan att kunna till ledamot av statsrådet utnämnas.

Ärende rörande naturalisation prövas av Konungen, i den mån ej annat stadgas i nyssnämnda lag.

Genom ändringar (1968:704, prop. 158, 1LU 54, rskr 395) i MbL, vilka trätt i kraft den 1 juli 1969, har beslutanderätten i naturalisations-

ärenden förts över från Kungl. Maj:t till den centrala utlänningsmyndigheten, dvs. det samtidigt inrättade statens invandrarverk. Till grund för berörda ändringar låg ett av en särskilt tillkallad utredningsman (dåvarande landshövdingen Martin Wahlbäck) i mars 1966 avgivet betänkande "Decentralisering av naturalisationsärenden m. m." (SOU 1966:20). Som främsta motiv för denna decentralisering av beslutanderätten i naturalisationsärenden framhölls angelägenheten av att utan dröjsmål i möjligaste mån befria Kungl. Maj:t från den betungande handläggningen av dessa ärenden. Härvid upplystes om bl. a. att antalet till justitiedepartementet inkomna ansökningar under senare tid närmast sig 7 000 per år och att mindre än 10 % av dessa ärenden lämnats utan bifall. Efter invandrarverkets tillkomst handlägger Kungl. Maj:t som första instans i princip endast sådana medborgarskapsärenden som avses i MbL 11 § andra st., nämligen vissa förklaringsärenden (att vederbörande är svensk medborgare), i vilka regeringsrättens yttrande först inhämtas.

Mot den centrala utlänningsmyndighetens beslut i medborgarskapsärenden kan enligt 12 § MbL talan föras genom besvär hos Konungen. Dylika besvär avgörs av Kungl. Maj:t i statsrådet.¹

Vidare kan nämnas att invandrarverket jämlikt 9 a § MbL fått rätt att överlämna vissa medborgarskapsärenden till Kungl. Maj:t för avgörande, om det föreligger särskilda skäl, t. ex. att ärendet har påtagliga utrikespolitiska aspekter eller på annat sätt är av särskilt grannliga natur eller är av principiell betydelse.

Förevarande undersökning avser Kungl. Maj:ts handläggning av ärenden rörande utlännings förvärv av svenskt medborgarskap (naturalisation) under tiden 1 juli 1969 – 31 december 1972 eller fr. o. m. den genomförda decentraliseringen till invandrarverket. Det stora flertalet av de undersökta ärendena avser *besvär* över invandrarverkets beslut i naturalisationsärenden enligt 6 § MbL, men även *överlämnandeärenden* jämlikt 9 a § förekommer.

Likaså förekommer i denna undersökning ett mindre antal direkt hos Kungl. Maj:t anhängiggjorda *ansökningsärenden*² avseende befrielse från stipulerat villkor (jämlikt 6 § tredje st.) vid förvärv av svenskt medborgarskap; normalt har emellertid även denna grupp ärenden kommit under Kungl. Maj:ts prövning besvärsvägen.

Efter ovanstående ändringar år 1968 – samt efter en ändring i tredje stycket, vilken trätt i kraft den 1 januari 1972, av innebörd att länsstyrelsens tidigare befattning med villkorsärenden upphört och att dessa numera handläggs av den centrala utlänningsmyndigheten – har 6 § MbL följande lydelse:

6 § Utlänning, som

1. fyllt aderton år;
2. sedan sju år har hemvist här i riket;

¹ Utlänningar – i första hand nordiska medborgare – kan under vissa förutsättningar förvärva svenskt medborgarskap genom att hos länsstyrelsen *anmäla* sin önskan härom (se MbL 3, 4 och 10 §§). Sådant förvärv betraktas inte som naturalisation. Besvär över länsstyrelsens beslut i dylika ärenden har tidigare avgjorts av regeringsrätten men avgörs fr. o. m. den 1 januari 1972 av kammar-rätten.

² Detta gäller ansökningar om svenskt medborgarskap vilka avgjorts av Kungl. Maj:t före den 1 juli 1969 och som det sålunda, i vad avser befrielse från då stipulerade villkor, ej ankom på invandrarverket att pröva.

3. fört en hederlig vandel; samt

4. har möjlighet att försörja sig och sin familj,

kan på ansökan upptagas till svensk medborgare (naturaliseras). Fråga om naturalisation prövas av den centrala utlänningsmyndighet som avses i 3 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193).

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda. Är sökanden dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, må även om annat särskilt skäl ej föreligger avvikelse ske från det under punkt 2 angivna villkoret.

Förlorar sökande, som har utländskt medborgarskap, ej detta i och med sin naturalisation utan fordras härför medgivande av den utländska statens regering eller annan myndighet, må som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden inför den centrala utlänningsmyndigheten inom viss tid styrker att dylikt medgivande lämnats.

Då utlännings enligt denna paragraf upptages till svensk medborgare, bestämmer den centrala utlänningsmyndigheten, huruvida naturalisationen skall omfatta även sökandens ogifta barn under aderton år.

I den ovannämnda propositionen 1968:158 förutsatte föredragande departementschefen att den centrala utlänningsmyndigheten vid sin prövning av ärendena i största möjliga utsträckning skulle följa samma principer som Kungl. Maj:t hittills gjort. Givetvis kunde tid efter annan anledning uppkomma att ändra praxis, bl. a. på grund av förskjutningar i den allmänna utlänningspolitiken, men i propositionen framhölls särskilt att "ärenden, i vilka fråga uppkommit att genomföra en sådan ändring som får särskild räckvidd och betydelse, exempelvis för bedömningen av ett stort antal ärenden i framtiden, synes böra avgöras av Kungl. Maj:t" (s. 71). Detsamma sades gälla de någon gång förekommande ärenden som har utrikespolitisk anknytning samt andra ärenden av särskilt grannliga natur. Att ärenden i vilka utlänningsmyndigheten avsåg att mjuka upp praxis i fråga om dispens från naturalisationsvillkoren borde hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande ansågs vara särskilt angeläget mot den bakgrunden att dylika ärenden inte kunde besvärsvägen bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Den samtidigt införda nya paragrafen (9 a §) i MbL utformades som en allmän rätt för den centrala utlänningsmyndigheten att hänskjuta ärende till Kungl. Maj:ts prövning, när särskilda skäl föreligger. Härvid förutsattes att utlänningsmyndigheten skulle undantagslöst utnyttja hänskjutningsmöjligheten i de ärenden för vilka förfarandet i första hand är avsett (jfr prop. s. 73).

Det bedömdes dock inte som nödvändigt eller ens önskvärt att binda utlänningsmyndighetens tillämpning av MbL:s bestämmelser genom särskilda föreskrifter i författningsform. I stället lämnades i en bilaga till propositionen en redogörelse för huvuddragen i Kungl. Maj:ts hittillsvarande praxis i de vanligaste typerna av naturalisationsärenden, vilken avsågs ge tillräcklig ledning för det nya verkets prövning av dessa ärenden. Genom sina avgöranden i besvärärenden och hänskjutna ärenden kunde Kungl. Maj:t sålunda skapa nya riktlinjer för utlänningsmyndigheten eller få till stånd ändringar i förhållande till tidigare praxis.

II. Några allmänna statistiska uppgifter

Som bakgrund till undersökningen av Kungl. Maj:ts naturalisationspraxis lämnas i *underbilaga 1*, vilken bygger på statistik från invandrarverket, vissa uppgifter om antalet utlännningar som under de senaste tio åren erhållit svenskt medborgarskap. Härav framgår bl. a. att under denna tid i genomsnitt 10 000 utlännningar varje år blivit svenska medborgare, vilket innebär en kraftig ökning jämfört med 1940-talets siffror (cirka 2 000 per år) men en relativt liten ökning jämfört med 1950-talets antal (inmot 9 000 per år). Som synes har dock efter 1969 och 1970, då antalet närmast sig 12 000 per år, antalet minskat kraftigt (1971 ca 9 400 och 1972 ca 10 300). Det bör nämnas att de angivna talen ej inkluderar villkorsärenden i vidare mån än att villkoret uppfyllts och vederbörande blivit svensk medborgare. Antalet villkorsärenden har emellertid, enligt uppgifter från invandrarverket, ökat väsentligt under de senaste åren (från 417 år 1968 till 1 857 år 1972), varför minskningen till stor del är ett uttryck för en omfördelning av ärendena från definitiva till villkorliga beslut.

Beträffande fördelningen på länder kan konstateras att andelen nordiska medborgare, efter en viss nedgång under den första hälften av 1960-talet (obetydligt över 40 % under åren 1964 och 1965) under de senaste åren påtagligt ökat och under de senaste fyra åren uppgått till cirka 60 % med den hittills största andelen (70 %) år 1969. I detta sammanhang kan vidare framhållas att under denna tid mer än hälften av samtliga beslut meddelats av länsstyrelse, vilka ärenden till drygt 95 % avsett medborgare i övriga nordiska länder.

III. Kungl. Maj:ts handläggning av medborgarskapsärenden under tiden 1 juli 1969 – 31 december 1972

Samtliga till Kungl. Maj:t inkomna medborgarskapsärenden handläggs inom inrikesdepartementet och bereds där inom enheten för utlännings-, invandrar- och medborgarskapsfrågor. Denna består av en chef (kansliråd) och fyra handläggare (tre departements- och en kanslisekreterare). Föredragande för medborgarskapsärenden är enligt Kungl. Maj:ts beslut 14/10 1969 statsrådet Odhnoff. Yttrande inhämtas regelmässigt från invandrarverket.

Efter genomförandet av den ovan beskrivna decentraliseringen av naturalisationsärenden till invandrarverket har Kungl. Maj:t t. o. m. år 1972 avgjort sammanlagt 383 medborgarskapsärenden (avseende 416 personer). Av dessa ärenden hänför sig 14 (avseende 16 personer) till andra halvåret 1969, 136 (avseende 146 personer) till år 1970, 114 (avseende 128 personer) till år 1971 och 119 (avseende 126 personer) till år 1972. Då det stundom förekommit att ett och samma konseljärende gällt naturalisation av flera personer redovisas även det berörda antalet personer (uppgifterna inom parentes). I detta sammanhang bortses emellertid från de barn som såsom bipersoner omfattats av vederbörande huvudpersons ansökning eller besvär.

Tabell 1. KM:ts samtliga medborgarskapsärenden 1/7 1969–31/12 1972

	1/7–31/12 1969	1970	1971	1972	Totalt
Antal ärenden (personer)	14 (16)	136 (146)	114 (128)	119 (126)	383 (416)
Bifall	3 (3)	30 (31)	32 (37)	23 (24)	87 (95)
Utan bifall	11 (13)	90 (98)	62 (69)	83 (86)	248 (266)
Utan åtgärd	–	3 (3)	5 (5)	8 (9)	16 (17)
Ej prövade ¹	–	13 (14)	15 (17)	5 (7)	32 (38)

¹ I flertalet fall beroende på att besvären inkommit för sent

Från den närmare redovisningen i denna promemoria har uteslutits ett mindre antal speciella medborgarskapsärenden, vilka ej avsett utlänningsförvärv av svenskt medborgarskap, nämligen 13/2 1970 nr 23* (framställning om skadestånd med anledning av påstått felaktigt förfarande av länsstyrelse vid prövning av medborgarskapsärende lämnades utan åtgärd av KM:t), 24/7 1970 nr 30 (ansökan om förklaring att sökanden fortfarande var svensk medborgare bifölls av KM:t), 23/10 1970 nr 35 (besvär av svensk medborgare angående befrielse från svenskt medborgarskap upptogs ej till prövning av KM:t, då besvären inkommit för sent), 14/1 1971 nr 50 (besvär av tysk medborgare angående befrielse från svenskt medborgarskap lämnades utan åtgärd av KM:t, då sökanden ej var svensk medborgare), 17/12 1971 nr 32 (ansökan om förklaring att sökanden fortfarande var svensk medborgare bifölls av KM:t), 17/12 1971 nr 75 (ansökan från boutredningsman om förklaring att annan person vid tidigare tillfälle varit svensk medborgare upptogs, efter regeringsrättens hörande, ej till prövning av KM:t) samt 14/4 1972 nr 51–53 (tre ansökningar om förklaring att sökandena var svenska medborgare bifölls av KM:t).

En sammanställning av de återstående ärendena (egentliga naturalisationsärenden), fördelade på tre olika grupper, görs i nedanstående tabell 2.

Tabell 2. KM:ts naturalisationsärenden 1/7 1969–31/12 1972

	Besvär med- borgarskap	Besvär ¹ befrielse från villkor (6 § tredje st.)	Överlämnande enligt 9 a § ²	Totalt
Bifall	61 (69)	11 (11)	10 (10)	82 (90)
Utan bifall	198 (209)	37 (41)	13 (16)	248 (266)
Utan åtgärd	1 (1)	13 (14)	–	14 (15)
Ej prövade (deserta)	21 (24)	9 (12)	–	30 (36)
Summa	281 (303)	70 (78)	23 (26)	374 (407)

¹ inkl. 14 st. ansökningsvägen hos Kungl. Maj:t anhängiggjorda ärenden (samtliga i denna grupp under år 1969 och några under första delen av år 1970)

² i ett fall överlämnad ansökan om befrielse från villkor (6 § tredje st.)

* Samtliga på detta sätt i undersökningen redovisade ärenden avser vederbörande nummer i statsrådsprotokollet för angiven konseljdag.

Av denna sammanställning framgår att ca 75 % av samtliga naturalisationsärenden, som kommit under Kungl. Maj:ts prövning, gällt besvär över invandrarverkets beslut att avslå ansökan om svenskt medborgarskap. Ca 20 % har gällt besvär (eller ansökningar) rörande befrielse från ett jämlikt 6 § tredje st. MbL stipulerat villkor, medan drygt 5 % varit ärenden som jämlikt 9 a § överlämnats av invandrarverket till Kungl. Maj:t för avgörande. En närmare analys av dessa tre grupper av ärenden görs i följande avsnitt av undersökningen. Vidare hänvisas till den avslutningsvis redovisade exempelsamlingen (s. 68–147).

1. Besvär rörande medborgarskap

Som inledningsvis anförts kan enligt 12 § MbL talan mot den centrala utlänningsmyndighetens – dvs. statens invandrarverk – beslut föras genom besvär hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Sådana ärenden bereds inom inrikesdepartementet. Under den aktuella undersökningsperioden har Kungl. Maj:t avgjort sammanlagt 281 dylika ärenden (avseende 303 personer). Dessa ärenden kan fördelas efter ifrågasatta brister i resp. hemvist-, vandels- och försörjningsvillkoren enligt MbL 6 § på sätt som framgår av nedanstående tabell 3.

Tabell 3. KM:ts besvärärenden rörande medborgarskap 1/7 1969–31/12 1972

	Hemvist	Vandel	Försörjning	Övriga skäl	Totalt
Bifall	38 (45) ¹	7 (7)	15 (15)	2 (3) ⁵	61 (69)
Utan bifall	142 (153) ²	30 (30) ³	30 (31) ⁴	7 (7) ⁶	198 (209)
Utan åtgärd	–	–	–	1 (1) ⁷	1 (1)
Fj. prövade (=deserta)	15 (18)	3 (3)	3 (3)	–	21 (24)
Summa	195 (216)	40 (40)	48 (49)	10 (11)	281 (303)

¹ varav ett ärende även övriga skäl (under 18 år)

² varav två ärenden även vandels-, fyra även försörjning och fyra även övriga skäl (under 18 år)

³ varav två ärenden även hemvist och ett även försörjning

⁴ varav tre ärenden även hemvist och ett även vandels

⁵ varav ett ärende även hemvist (*exempel 1*); det andra ärendet redovisas i *exempel 2*

⁶ varav fyra ärenden även hemvist (*exempel 3* och *4* samt 14/5 1971 nr 43 och 1/12 1972 nr 50); två ärenden har gällt respektive tysk och ungersk medborgare, som för att kunna få viss pension i hemlandet önskat behålla sina gamla medborgarskap (4/6 1971 nr 78 och 17/11 1972 nr 34); slutligen har ett ärende gällt en israelisk medborgare, som uppfattat sitt gamla medborgarskap som en garanti för sin personliga säkerhet och därför önskat behålla detta (26/5 1972 nr 46)

⁷ besvär av föräldrar (tunisisk far, svensk mor) rörande ansökan om medborgarskap för minderårigt (drygt 3 år) barn, som var tunisisk medborgare; KM:t har lämnat besvaren utan åtgärd, sedan det upplysts att invandrarverket sedermera upptagit fadern till svensk medborgare och samtidigt sonen som biperson till denne (17/12 1971 nr 74)

Av sammanställningen framgår att ca 70 % av dessa besvärärenden gällt kravet på hemvist här i riket, medan knappt 15 % gällt vandelsvillkoret ("fört en hederlig vandels") och drygt 15 % försörjningsvillkoret

(”har möjlighet att försörja sig och sin familj”). I endast två fall, avseende tre personer, har dispenserats från kravet på fyllda arton år. Vidare framgår att av i sak prövade 259 besvärshandlingar (avseende 278 personer) har Kungl. Maj:t bifallit 61 st. (avseende 69 personer) eller ca 25 % av det totala antalet. Den grupp ärenden som gällt försörjningsvillkoret har den största andelen bifall (drygt 30 %); denna tendens förstärks ytterligare om även överlämnandeärendena jämnt 9 a § MbL (se tabell 2 och nedan s. 58–60) tas i beaktande.

A. Naturalisationsålder

För självständig naturalisation enligt 6 § första st. 1. MbL krävs att vederbörande fyllt arton år (före 1950 års MbL var åldersgränsen tjuugoett år). Någon övre åldersgräns tillämpas inte. Barn under arton år upptas som regel till svensk medborgare tillsammans med (dvs. som biperson till) utländsk vårdnadshavare. När sökanden är mellan arton och tjuugoett år tas hänsyn till myndighetsåldern i hemlandet bl. a. för att undvika dubbelt medborgarskap. Självständig naturalisation medges då det gäller adoptivbarn till svenska medborgare liksom för barn till utländsk far och frånskild svensk mor som har vårdnaden om barnet. Likaså brukar barn som bor i Sverige och är födda i bestående äktenskap mellan svensk mor och utländsk far självständigt naturaliseras, om föräldrarna gemensamt ansöker härom. Under den här aktuella undersökningsperioden har Kungl. Maj:t bifallit endast två ärenden rörande dispens från kravet på fyllda arton år (se *exempel 1* och *2*). Som framgår av dessa exempel avser de givna dispenserna dock främst hemvistvillkoret. Om endast åldersvillkoret varit i fråga skulle enligt hittillsvarande praxis invandrarverket kunnat direkt medge dylik dispens. I sju fall har Kungl. Maj:t lämnat besvär avseende underåriga personer utan bifall (se *exempel 3* och *4* och not 6 till tabell 3), medan i ett fall dylika besvär lämnats utan åtgärd (se not 7 till tabell 3).

B. Hemvist i Sverige

Enligt 6 § första st. 2. MbL krävs för naturalisation att vederbörande ”sedan sju år har hemvist här i riket”. Vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition (1950:217) framhöll första lagutskottet (1LU 1950:27) bl. a. att det biträdde propositionens förslag att principiellt kräva sjuårigt hemvist (tidigare fem år), då det vid de nordiska ländernas förhandlingar visat sig ogörligt att uppnå enighet om kortare tid än sju år. Utskottets ställningstagande byggde på ”den uttryckliga förutsättningen, att denna tid icke förlänges i praxis, med mindre en allvarlig skärpning i det internationella läget skulle inträda” (s. 31). Naturalisation borde sålunda, om övriga förutsättningar förelåg, beviljas så snart sökanden haft hemvist i Sverige under sju år. Ansökan borde kunna inges så långt i förväg, att Kungl. Maj:ts beslut kunde träffas strax efter tidens utgång. I enlighet härmed föreslog också utskottet att i lagtextförslaget ordet ”minst” före ”sju år” skulle utgå. Riksdagen följde utskottet (rskr 1950:351).

Med en persons hemvist avses den ort där han faktiskt är bosatt på ett varaktigt sätt. MbL förutsätter att den sjuåriga hemvisttiden skall ha varat

oavbrutet fram till naturalisationen. Härvid bortses dock från tillfälliga avbrott (t. ex. för semesterresor) som inte har hindrat sökandens anpassning till svenska förhållanden. Om utlandsvistelsen är av sådan längd eller eljest skett under sådana omständigheter att bosättningen här anses ha avbrutits, räknas som hemvisttid i princip endast hemvistperioden omedelbart före naturalisationen (jfr *exempel 6, 8, 11, 17, 21, 25, 26, 29, 32, 34--38, 40, 44, 45, 55 och 56*). Utflyttning ur riket i emigrationssyfte anses i princip alltid som avbrott i hemvisttiden, även om vederbörande efter relativt kort tid återvänder till riket (se *exempel 45 och 56*; jfr dock de på särskilda skäl givna dispensererna i *exempel 25 och 26*). Till närmare belysning av praxis ifråga om dispens från MbL:s bestämmelse om oavbruten hemvist som villkor för naturalisation kan återges följande yttrande av invandrarverket den 4 juli 1972 rörande ett speciellt besvärssärende:¹

Dispens ges i regel när omständigheterna kunnat visa att sökanden haft för avsikt att återvända till Sverige. Vistelsen utomlands skall ha haft ett på förhand bestämt syfte. I sådana fall får sökanden tillgodoräkna sig hela den tidigare vistelsen som kvalifikationstid. Det får t. ex. den som vistats i sitt hemland endast för att fullgöra värnplikt, den som för vidareutbildning inom sitt yrke varit hänvisad till utbildning utomlands, den som haft studiegång i utlandet och har sin familjeanknytning i Sverige eller den som kortare tid vistats i hemlandet i privata angelägenheter såsom för vård av sjuk anhörig eller dylikt. Sökande som haft tillfällig placering vid svenskt dotterföretag i annat land än hemlandet eller vid SIDA-projekt får under vissa förutsättningar även tillgodoräkna sig vistelsen utomlands.

I andra fall – i synnerhet om avbrottet varat så lång tid som två år eller mer – kan sökanden få tillgodoräkna sig en del, högst hälften, av den tidigare vistelsen. Särskilt i sådana fall fordras dessutom som regel att sökanden skall ha vistats minst två år i Sverige efter återkomsten.

Dispens ges emellertid i princip inte om det bedöms att utresan från Sverige skett i emigrationssyfte. Sökanden får då tillgodoräkna sig endast tiden från återinflyttningen. Har sökanden tidigare vistats mycket länge i Sverige och är avbrottet förhållandevis kort kan dock undantagsvis bedömas skäligt att viss hänsyn tas till den tidigare vistelsen.

Det bör härvid uppmärksammas att hemvistvillkoret i 6 § MbL är så utformat, att det inte torde utesluta, att sökanden får bifall till sin ansökan om svenskt medborgarskap, även om han har sådan anknytning till annat land att han kan sägas ha hemvist också där. Till stöd för en sådan tolkning kan anföras att 6 § talar om "hemvist", inte om "sitt hemvist" (se t. ex. 3 §), vilket av samtliga lagkommentatorer synes ha getts ovannämnda tolkning (jfr även KU 1923:15 s. 9–10 och 13). Av särskilt intresse i detta sammanhang torde vara de nedan redovisade *exemplen 29, 32, 34, 38, 40, 55 och 56*.

Vidare kan anmärkas att personer som vistas i Sverige med *diplomatisk immunitet* inte anses äga hemvist här, vilket även gäller deras familjer (jfr *exempel 23, 30, 45 och 51* samt även de här ej redovisade ärendena 4/2 1972 nr 39 angående 20-årig pakistansk diplomatson, som vistats i

¹ Besvär av 40-årig grekisk medborgare, som under ett år vistats med sin familj i hemlandet för att bevaka vissa ersättningsanspråk. Under några månader av detta år hade familjen dock varit tillbaka i Sverige, varför emigrationssyfte ej ansetts föreligga. I enlighet med invandrarverkets tillstyrkan har Kungl. Maj:t bifallit dessa besvär (6/10 1972 nr 33).

Sverige sedan drygt åtta år och 17/11 1972 nr 31 angående 46-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sex år och sedan nästan lika lång tid var anställd som tjänsteman vid australiska ambassaden i Stockholm).¹ I det förstnämnda fallet (*exempel 23*) har dock de särskilda omständigheterna i ärendet ansetts motivera ett undantag från nämnda princip, och klagandens besvär har efter tillstyrkan av invandrarverket, bifallits av Kungl. Maj:t. I det andra fallet där visst avsteg gjorts från nämnda princip har det förhållandet att klaganden, fransk medborgare anställd vid ambassadens handelsavdelning i Stockholm, före denna anställning uppfyllt hemvistvillkoret ansetts utgöra särskilda skäl för upptagande till svensk medborgare (*exempel 30*)². Den omständigheten att vederbörande vid tidigare tillfälle uppfyllt de föreskrivna villkoren har dock, som bl. a. framgår av vad anförts rörande avbrott i hemvisttiden, ej ansetts som tillräckligt skäl för dispens, (jfr *exempel 34--38*). Ytterligare kan här nämnas *exempel 1*, i vilket fall barn till konsulat tjänsteman, sannolikt utan *exterritoriell status*, vilket ej ansetts uppfylla hemvistvillkoret, likväl av särskilda skäl kunnat naturaliseras.

Ytterligare må framhållas att utlänningar som vistats i Sverige som *SIDA-stipendiater* enligt gällande praxis inte får tillgodoräkna sig sin stipendiattid här som kvalifikationstid för förvärv av svenskt medborgarskap. Detta anses ligga i sakens natur, då ifrågavarande stipendiater normalt avses återvända till hemlandet för att där nyttiggöra sin utbildning (se härom *exempel 46*; samma resultat i ärendena 11/9 1970 nr 38 och 8/10 1971 nr 53).

Förutom de i 6 § andra st. första p. angivna dispensgrunderna ("gagn för riket", "förut ägt svenskt medborgarskap", "gift med svensk medborgare" eller "föreliggande eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl") — vilka dispensgrunder behandlas i följande avsnitt (s. 49—51) — har *medborgarskap i annat nordiskt land* angetts vara ett särskilt skäl i och för sig för dispens från kravet på sjuårigt hemvist. Den för de nordiska länderna gemensamma språkliga eller kulturella grundvalen samt likheten i fråga om samhällsförhållanden medför att dessa länders medborgare i regel anses växa in i vårt lands förhållanden betydligt snabbare än andra utlänningar. Den normalt erforderliga tiden för denna grupp av utlänningar angavs i propositionen 1968:128 (s. 19) inte böra överstiga tre år.

Kungl. Maj:t har under den aktuella undersökningsperioden i endast åtta fall prövat besvär av medborgare i annat nordiskt land avseende ytterligare undantag från det sålunda reducerade hemvistkravet. I samtliga fall utom ett har besvären lämnats utan bifall. I tre fall (*exempel 35*, 15/7 1970 nr 18 och *exempel 40*) har det gällt personer som vid prövningstillfället *ej längre haft hemvist* i Sverige. I det förstnämnda fallet (*exempel 35*) var det en 23-årig dansk medborgare, som sedan drygt ett år var bosatt i Sydafrika (språkstudier och arbete). I det andra fallet var det en dansk medborgare, som varit bosatt i Sverige sedan 14 år och som fått avslag på sin medborgarskapsansökan, då han ej ansetts uppfylla

¹ I 26 § folkbokföringsförordningen (1967:198) stadgas att den som tillhör främmande makt beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning kyrkobokförs endast om han är svensk medborgare. Detta gäller även sådan persons familjemedlem eller tjänare.

² Klaganden hade vistats länge i Sverige och var gift med svensk medborgare.

kraven på hederlig vandel och försörjningsförmåga. Sedan invandrarverket under hand inhämtat att han återvänt till Danmark för att stanna där, avstyrktes besvären med hänvisning till att hemvistvillkoret ej uppfylldes. I det tredje fallet, redovisat i *exempel 40*, var det en 21-årig dansk medborgare, född i Sverige och bosatt här till december 1971 (med vissa avbrott), som tagit anställning i Köpenhamn och ej bedömts uppfylla hemvistvillkoret enligt 6 § MbL, trots att han alltså var kyrkoskriven i Sverige och hade kvar sin lägenhet i Malmö (jfr *exempel 8*). I tre av de övriga fyra ärendena har avslag meddelats på grund av *för kort hemvisttid* (1–2 år). I det fjärde fallet (27/5 1971 nr 74) har avslag grundats på såväl bristande hemvist som bristande vandel. Av handlingarna synes framgå att vandelsfrågan (fängelsestraff för bl. a. grov varusmuggling) varit avgörande för bedömningen. Det enda ärende i vilket Kungl. Maj:t bifallit besvär av medborgare i annat nordiskt land, vilken haft kortare hemvisttid i Sverige än tre år, redovisas i *exempel 33*. I detta fall, som gällde två finländska makar, som vistats i Sverige sedan drygt två år, var mannen framstående idrottsman och kvalificerad att delta för Sverige i Münchenolympiaden. Kungl. Maj:t har ansett att i detta fall förelåg särskilda skäl för att redan nu uppta båda makarna till svenska medborgare.

Vad så beträffar de övriga dispensgrunderna i 6 § andra st. kan nämnas att enligt uppgifter från invandrarverket detta sedan våren 1970 ej i något fall tillämpat grunden "*gagn för riket*" vid naturalisation av utlänning. Kungl. Maj:t har även tidigare tillämpat denna dispensgrund restriktivt och därvid nästan enbart på villkoret om hemvisttid. Under den aktuella undersökningsperioden har det hos Kungl. Maj:t förekommit ett flertal ärenden där vederbörande sökande för sin del åberopat nämnda dispensgrund (jfr *exempel 11, 12, 32, 52 och 55*), men det finns ej något klart exempel på att Kungl. Maj:t vid sin prövning tillämpat den dispensgrunden; vanligtvis har i stället begagnats lokutionen "särskilda skäl" (jfr *exempel 11, 12 och 32*). Ett fall där Kungl. Maj:t torde ha tillämpat dispensgrunden "*gagn för riket*", trots lokutionen "särskilda skäl", gällde två tjeckoslovakiska medborgare, som till följd av mannens (docent och gruvingenjör) anställning vid utländska företag i Kongo ej ansetts uppfylla hemvistvillkoret, men som sedermera efter tillstyrkan av invandrarverket erhållit dispens av Kungl. Maj:t (*exempel 28*). De av Kungl. Maj:t avslagna besvären, i vilka nämnda dispensgrund direkt eller indirekt åberopats, har avsett främst olika slag av vetenskapsmän, läkare, artister och industriföretagare (jfr *exempel 52 och 55*).

Dispensgrunden "*förut ägt svenskt medborgarskap*" synes under den aktuella undersökningsperioden ha varit aktuell i endast ett fall (*exempel 9*). Även i detta fall har Kungl. Maj:t i sitt bifallsbeslut hänvisat till "särskilda skäl". I sammanhanget kan nämnas de ovan (s. 44) anmärkta förklaringsärendena (24/7 1970 nr 30, 17/12 1971 nr 32 och 14/4 1972 nr 51–53).

Vad så beträffar den i 6 § andra st. angivna dispensgrunden, "*gift med svensk medborgare*", vilken varit aktuell i ett stort antal fall, reduceras ofta kravet på hemvisttid förhållandevis mycket vid utlännings giftermål med infödd svensk medborgare. Härvid krävs dock att även äktenskapet har haft viss varaktighet. Enligt hittillsvarande praxis krävs i dylika fall

hemvist sedan minst fyra år och äktenskap sedan minst tre år (jfr *exempel 12*). Även vid giftermål med naturaliserad svensk medborgare kan kravet på hemvistid reduceras. I dessa fall har dock praxis varit strängare och krävt minst fem års faktiskt hemvist; enligt uppgifter från invandrarverket är tendensen emellertid att skillnaden i bedömning av naturaliserade och infödda svenska medborgare alltmer utjämnas (jfr dock *exempel 41* och *43*). För nordiska medborgare är praxis betydligt mildare och i dylika fall krävs endast två års hemvist och ett års äktenskap för naturalisation jämlikt 6 § (jfr ovan s. 48--49 och not 1 s. 41).

Beträffande kravet på viss varaktighet i äktenskapet som dispensgrund kan nämnas att *sammanboende* under äktenskapsliknande förhållanden synes bedömas på samma sätt som äktenskap (jfr *exempel 11*), medan däremot faktiska äktenskap i vilka *sammanlevnaden upphört* ej anses uppfylla dispensvillkoren (jfr *exempel 42* och *48*). Som ett undantag från denna regel kan nämnas det i *exempel 15* redovisade ärendet, där enligt Kungl. Maj:ts beslut klagandens personliga förhållanden fick anses visa att hon från humanitär synpunkt redan nu borde bli svensk medborgare (dvs. trots att sammanlevnaden upphört).

Enligt praxis kan kravet på äktenskapets (eller sammanlevnadens) varaktighet ytterligare reduceras, om hemvisttiden varat längre än fyra – respektive fem – år (jfr *exempel 5*). Det förhållandet att äktenskapet varat något längre tid än tre år synes dock ej ha medfört någon reduktion av kravet på hemvistid (jfr *exempel 43, 44* och *47*). Enligt uppgifter från invandrarverket tas dock enligt hittillsvarande praxis hänsyn till lång tids äktenskap.

I detta sammanhang bör även framhållas att enligt gällande praxis kan utländsk kvinna som är gift med utomlands bosatt svensk medborgare naturaliseras *utan krav på hemvist* i Sverige. I sådant fall skall dock äktenskapet ha varat minst lika lång tid som lagen kräver hemvistid och makarna skall dessutom vara bosatta utanför hustruns hemland (jfr *exempel 13* och *34*)¹. Enligt uppgift från invandrarverket finns det i praxis inga motsvarande exempel på behandlingen av utländsk man gift med svensk medborgare. I princip torde emellertid, enligt verket, dylika fall böra bedömas på samma sätt som de ovannämnda.

Ytterligare kan framhållas att det gjorts vissa undantag från nyssnämnda dispensregel, dvs. att det normalt erfordras minst sju års äktenskap med svensk medborgare och bosättning utanför hustruns hemland för att hemvist utom riket ej skall hindra naturalisation. Sålunda har det förekommit fall då ett särskilt behov av svenskt medborgarskap förelegat på grund av oroliga politiska förhållanden i bosättningslandet och naturalisation därför beviljats trots kort tids äktenskap och bosättning i hustruns hemland. Likaledes har det i vissa fall då svensk diplomatisk tjänsteman gift sig med utländsk kvinna ansetts vara ett svenskt intresse att även hustrun var svensk medborgare, varför naturalisation ansetts böra beviljas (se härom invandrarverkets yttrande i *exempel 13*, jfr dock även *exempel 39*, där dylik dispens ej getts till kvinna gift med svensk konsul).

¹ Samma resultat för 46-årig tysk medborgare, bosatt i Väst-Berlin och sedan tio år gift med svensk medborgare (4/2 1972 nr 38). I detta fall erinrade invandrarverket om att klaganden vid bifall till sina besvär skulle få dubbelt medborgarskap, då hon var bosatt i Tyskland.

Ett par andra ärenden, där utlänning gift med svensk medborgare fått dispens från hemvistvillkoret kan förtjäna att särskilt nämnas. I dessa fall (se *exempel 10* och *14*) har det gällt utländska kvinnor gifta med svenska medborgare med tjänstgöring utomlands i resp. Svenska Röda korsets internationella avdelning och SIDA:s biståndskontor. Efter tillstyrkan av invandrarverket har i dessa fall besvären bifallits av Kungl. Maj:t med hänvisning till "särskilda skäl".

Även i många andra fall ges dispens i större eller mindre utsträckning från hemvistkravet. Detta gäller t.ex. hemvändande emigrant eller medlem av svensk folkspiltra utomlands (jfr *exempel 21*) samt personer som är anställda på svenskt fartyg eller i svenskt företag utomlands (jfr även *exempel 19* och *29*).

Bland de övriga dispenser som Kungl. Maj:t med hänvisning till "särskilda skäl" beviljat från hemvistvillkoret kan nämnas följande: några framstående idrottsutövare (*exempel 12* och *33*; jfr även *exempel 101*), några gamla klagande (*exempel 16, 17* och *31, ensamstående mor* med minderåriga barn (*exempel 22*) samt 25-årig statslös kvinna *adopterad* av svensk medborgare gift med klagandens mor (*exempel 18*). Av några andra fall synes framgå att statslösheten i och för sig inte anses som skäl för dispens från hemvistvillkoret (jfr *exempel 47* och *49* och nedan s. 62–64; jfr dock även ovannämnda *exempel 13, 15* och *31*).

Ytterligare kan nämnas att en sedan länge *sjukskriven* klagande, som var i behov av förtidspension, fått dispens från det sjunde hemviståret (*exempel 26*). Motsatt resultat har det blivit för en genom trafikolycka svårt handikappad person, som också var i behov av förtidspension (*exempel 50*). Enligt uppgifter från invandrarverket torde dylika fall numera bedömas mildare.

Beträffande tillämpningen av hemvistvillkoret kan vidare nämnas att invandrarverket i yttrande 16/2 1971 föreslagit Kungl. Maj:t den uppmjukningen av praxis att personer som *naturaliseras med villkor* enligt 6 § tredje st. MbL (se nedan s. 57–60) i vissa fall, då det erfarenhetsmässigt tar relativt lång tid att få befrielse från tidigare medborgarskap, skall kunna få viss dispens från kravet på sju års hemvist. Kungl. Maj:ts sedermera beslutade bifall till några dylika av invandrarverket tillstyrkta besvär torde kunna tolkas så att denna förändrade praxis numera gäller (jfr *exempel 27*, där även redovisas huvuddragen i invandrarverkets praxis i dylika fall). I detta sammanhang kan också nämnas att Kungl. Maj:t – i enlighet med invandrarverkets förslag – tidigare dröjt med avgörandet av vissa besvärsärenden, där klaganden vid tiden för verkets avslagsbeslut ej uppfyllt hemvistvillkoret, tills detta villkor uppfyllts (jfr *exempel 7* och även ovan berörda *exempel 5* och *11*).¹

Det bör här anmärkas att vid riksdagens behandling i november 1971 av motioner om bl. a. kommunal rösträtt för invandrare konstitutionsutskottet för sin del – med hänvisning till grundlagberedningens överväganden – understrukt önskvärdheten av att åtgärder i stället övervägs för en *väsentlig förkortning av den erforderliga väntetiden* för invandrare som genom naturalisation önskar bli svensk medborgare (KU 1971:47, jfr även InU 1971:26 och 1972:11). Ytterligare uppmjukningar av kravet på viss hemvisttid torde sålunda vara att förvänta. Det kan för övrigt nämnas

¹ Samma förfaringssätt i bl. a. ärendena 17/12 1970 nr 56 och 67.

att Finlands medborgarskapslag från år 1968, vilken i allt övrigt väsentligt överensstämmer med de andra nordiska ländernas lagar, kräver endast fem års hemvist för naturalisation.¹

C. Vandelsvillkoret

Enligt 6 § första st. 3. MbL krävs för naturalisation att vederbörande "fört en hederligandel". I propositionen (1950:217) anförde departementschefen (s. 42–43) bl. a. att han ansåg vissa principiella betänkligheter möta mot att avstå från detta villkor, men att därav inte följde att en person, som vid något tillfälle begått ett brott, för all framtid borde vara utesluten från möjlighet att erhålla svenskt medborgarskap. Han framhöll att man i praxis bortsett från en del i mindre grad klandervärda förhållanden och i viss mån även från mera allvarliga sådana, som låg långt tillbaka i tiden. Att han likväl inte motsatte sig förslaget att även villkoret om hederligandel skulle vara dispensabelt, berodde främst på att det kunde vara något tveksamt, om dittillsvarande praxis stod i god överensstämmelse med den gamla lagens text. Vidare bedömdes det önskvärt att undvika olikheter mellan den svenska och den norska lagen. För dispensmöjlighet talade i viss mån även det förhållandet att enligt förslaget naturalisationsvägen måste anlitas för att en utländsk kvinna som gift sig med en svensk man skulle kunna bli svensk medborgare. I syfte att markera att eftergift från kravet på hederligandel låg på ett annat plan än dispens från övriga naturalisationsvillkor, förordade departementschefen att detta fall behandlades i ett särskilt stadgande och att däri som förutsättning för eftergift uppställdes att "synnerligen starka skäl" talade därför.

Första lagutskottet (1LU 1950:27) fann i likhet med departementschefen att dispens från vandelskravet borde meddelas mera restriktivt än dispenser från andra naturalisationsvillkor och ansåg att det låg redan i sakens natur – "den prövning som äger rum i ett naturalisationsärende avser i första hand frågan om sökanden kan anses önskvärd eller icke" (s. 32). Liksom lagrådet ansåg utskottet det inte behövligt att i lagtexten utmärka den skillnad i tillämpningen som borde ske mellan dispens från vandelskravet och övriga dispensfall och påpekade att det även i andra hänseenden måste göras en avsevärd skillnad mellan olika fall utan stöd i lagtexten.

I den till propositionen 1968:158 fogade bilagan med redovisning av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden framhölls rörande det då aktuella kravet på hederligandel följande:

Frågan i vad mån brott, som har begåtts av en naturalisationssökande, skall vara diskvalificerande är beroende av tidpunkten för brottet och brottets art. Upprepad brottslighet, som inte upphört åtminstone några år före naturalisationstillfället, anses inte förenlig med lagens vandelsvillkor.

Vandelsanmärkningar av annat slag t. ex. misskötsamhet i arbetet, försummad underhållsplikt och annan ovillighet att göra rätt för sig kan föranleda avslag på naturalisationsansökan. Sådant avslag meddelas i princip när underhållsskuld till barn föreligger.

¹ Finland har ca 200 naturalisationsärenden per år.

Dessa allmänna synpunkter äger fortfarande giltighet. Rörande den närmare tillämpningen i praxis har från invandrarverket inhämtats att en sökande som begått brott och *dömts* för detta kan — om övriga villkor är uppfyllda — bli svensk medborgare efter viss tid som varierar med påföljden (t. ex. att minst tre år förflutit efter brottet, då vederbörande dömts till kortare fängelsestraff). För den som fått *villkorlig dom* eller *skyddstillsyn* krävs att prövotiden gått till ända.

Det bör här framhållas att enbart misstanke om brott inte läggs sökanden till last, även om fullständig polisutredning föreligger. I sådant fall får ärendet i stället vila i avvaktan på domstolsprövning.

Dispens från vandelsvillkoret förekommer i praxis främst då vederbörande vistas sedan *mycket lång tid* i Sverige, dvs. avsevärt över den i lagen stipulerade hemvisttiden (se *exempel 59–62*; jfr dock *exempel 64, 66 och 71*). Vidare för den som i varaktigt äktenskap (eller äktenskapligt förhållande) *sammanlever med svensk medborgare och har barn tillsammans med denne* (jfr dock *exempel 70*) och för den som *förut varit svensk medborgare* och önskar återfå sitt svenska medborgarskap.

Som framgår av ovan redovisade tabell 3 har Kungl. Maj:t under den aktuella undersökningsperioden avgjort sammanlagt 40 ärenden med besvär över invandrarverkets beslut att med hänvisning till bristande vandelsvillkor avslå vederbörande ansökan om svenskt medborgarskap jämlikt 6 § MbL. Avslagen har i några fall (se not 3 till tabell 3) grundats på att ej heller hemvist- och försörjningsvillkoren uppfyllts (jfr *exempel 73*). I 7 fall har Kungl. Maj:t bifallit besvären, medan 30 besvär lämnats utan bifall och 3 ej upptagits till prövning, då de inkommit efter besvärstidens utgång. I exempelsamlingen redovisas 18 av dessa 40 ärenden, 6 bifalls- och 12 avslagsärenden, vilka avser att belysa praxis rörande tillämpningen av vandelsvillkoret.

Med hänvisning dels till vad i detta avsnitt anförts rörande principerna för vandelsbedömningen, dels till redovisningen i *exempel 57–74* torde det i detta sammanhang vara till fyllest med endast några kortfattade kommentarer.

I tre fall (*exempel 59, 62 och 63*) har de avgjorda besvären gällt personer som begått och sakerförklarats för *grova brott* (bl. a. försök till våldtäkt varav döden följt, dråp och mord) men jämlikt dåvarande *strafflagen 5:5* ej fällts till ansvar för dessa gärningar. Kungl. Maj:t har i två fall (*exempel 59 och 62*) bifallit och i ett fall (*exempel 63*) avslagit besvären, allt i enlighet med invandrarverkets förslag. I sex av de i exempelsamlingen redovisade besvärärendena har vederbörande dömts för *misshandel* (jfr *exempel 57, 65, 68, 70 och 72* samt i viss mån även *exempel 11*). I endast ett fall har besvären bifallits, dock mot invandrarverkets avstyrkan (*exempel 57*). Det bör även observeras att besvären i *exempel 72* avslagits, trots att invandrarverket tillstyrkt bifall. Fyra ärenden har gällt sökande dömda för *rattfylleri* (*exempel 58, 60, 61 och 69*), varav tre bifallits och ett (*exempel 69*) avslagits av Kungl. Maj:t. I *exempel 58*, där bifall till besvären avstyrkts av invandrarverket, har Kungl. Maj:ts beslut dröjt så länge att klaganden kunnat anses uppfylla vandelsvillkoret.

I flertalet ärenden, där vandelsvillkoret ej uppfyllts, har grunden för avslag varit domar för olika slags *förmögenhetsbrott*, bl. a. stöld, bedrägeri — i några fall i förening med urkundsförfalskning — och snatteri

(jfr *exempel 64, 66, 67, 68 och 71* samt i viss mån även *exempel 6 och 60*). Ett fall, värt att uppmärksamma i detta sammanhang, är *exempel 73* (utan bifall), i vilket sökanden tre och ett halvt år före beslutet ådömts 75 dagsböter för trafikförseelser, två år senare förvandlat till fängelse 55 dagar, vilket ännu ej avtjänats vid tiden för beslutet. I detta fall har dock även och kanske framför allt hemvistrekvisitet brustit. Ytterligare kan framhållas några fall där brotten begåtts relativt lång tid före avslagsbesluten (jfr *exempel 71 och 72*).

Sammanfattningsvis kan beträffande de sju ärenden i vilka Kungl. Maj:t bifallit besvären sägas att Kungl. Maj:t i tre fall (*exempel 57 och 58* samt ett i exempelsamlingen ej redovisat ärende 11/9 1970 nr 35) ansett vandelsvillkoret uppfyllt medan i övriga fyra fall (*exempel 59–62*) dispens givits med hänvisning till "särskilda skäl". I samtliga sistnämnda fall hade vederbörande vistats mycket lång tid (15–25 år) i Sverige och det förelåg även vissa andra socialt "ömmande" omständigheter.

Vid behandlingen av vandelsvillkoret bör även uppmärksammas att vissa slag av vandelsanmärkningar, t. ex. underhålls- och skatteskulder, ofta får avgörande betydelse för bedömningen av vederbörandes försörjningsförmåga, vilken fråga behandlas i följande avsnitt. Då skulderna ansetts bero i första hand på tredska eller annan ovillighet att göra rätt för sig har de dock haft karaktären av vandelsanmärkningar.

Slutligen bör i sammanhanget uppmärksammas att i vissa av de fall då invandrarverket jämlikt 9 a § MbL överlämnat ansökningar om medborgarskap till Konungen för avgörande det varit vandelsvillkoret som ifrågasatts (se nedan s. 60–62 och *exempel 102 och 103*).

D. Försörjningsvillkoret

Enligt 6 § första st. 4. MbL krävs för naturalisation att "vederbörande har möjlighet att försörja sig och sin familj". Före tillkomsten av 1950 års lag kunde detta krav efterges blott då vederbörande tidigare varit svensk medborgare och i det förslag, utarbetat av särskilda delegerade, vilket låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition 1950:217 och som innebar att nämnda begränsning upphävdes, uttalades att möjligheten att dispensera även sökande som inte tidigare varit svensk medborgare borde begagnas synnerligen restriktivt. Departementschefen framhöll dock för sin del att "försörjningsvillkoret för sökande, som i övrigt väl fyller kvalifikationerna för naturalisation, bör kunna efterges i något större utsträckning än de delegerade synas ha förutsatt" (prop. s. 42). Han avsåg härvid främst kvinnor som efter mannens död inte kunde försörja sig och personer som av politiska skäl måst lämna sitt gamla hemland vid relativt hög ålder. Han framhöll även att han ej hyste samma betänkligheter som framkommit under remissbehandlingen av förslaget mot att en person fick folkpension, trots att han varit befriad från skyldighet att erlägga folkpensionsavgifter. Utskottet gick vid sin behandling av propositionen ej närmare in på dessa speciella frågor.

Till följd av den allmänna samhällsutvecklingen har kravet på försörjningsförmåga blivit allt mer nyanserat. I den till propositionen 1968:158 fogade bilagan med redovisning av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden framhölls bl. a. följande rörande kravet på försörjningsförmåga:

Till kategorier som anses fylla kravet hör nu unga studerande med normal studieprestation, person som blir berättigad till ålderspension eller förtidspension som svensk medborgare, änka i arbetsför ålder med pensionsförmåner tillräckliga för hennes och hennes barns försörjning och person som på grund av arbetsbrist blivit permitterad.

Dessa allmänna synpunkter äger fortfarande giltighet. Som exempel på omständigheter som kan orsaka avslag nämns underhålls-, bötes- och skatteskulder (jfr vad ovan avslutningsvis anförts vid behandlingen av vandelsvillkoret). Ej heller anses person i arbetsför ålder som för sin försörjning är helt beroende av socialhjälp uppfylla försörjningsvillkoret (jfr dock nedan).

Dispens från villkoret på försörjningsförmåga kan enligt hittillsvarande praxis ges till bl. a. a) sjuk och/eller handikappad som överförs till Sverige från flyktingläger, b) sjuk med långvarig vistelse i landet och gift med svensk medborgare (eller med utlänning som samtidigt kan naturaliseras) samt c) ensamstående med små barn där inkomsten av vederbörandes yrkesarbete endast med utfyllnad från det allmänna kan förslå till försörjningen.

Som framgår av tabell 3 (s. 45) har Kungl. Maj:t under den aktuella undersökningsperioden avgjort sammanlagt 48 ärenden (avseende 49 personer) där besvär anförts över invandrarverkets beslut att med hänvisning till bristande försörjningsvillkor avslå vederbörande ansökan om svenskt medborgarskap jämlikt 6 § MBL. Avslagen har i några fall (se not 4 till tabell 3) grundats på att även hemvist- eller vandelsvillkoret brustit. I 15 fall har Kungl. Maj:t bifallit besvären, medan 30 ärenden lämnats utan bifall och 3 ej upptagits till prövning, då de inkommit efter besvärstidens utgång. I exempelsamlingen redovisas 15 av dessa ärenden, 9 bifalls- och 6 avslagsärenden (*exempel 65 och 75–88*).

Kungl. Maj:ts beslut (bifall) i två ärenden rörande frågan om *hemmafru* uppfyller försörjningsvillkoret är av särskilt intresse (*exempel 77 och 80*). Invandrarverket har tillstyrkt bifall till besvären och framhållit att, enligt verkets mening, det arbete som hemmafru nedlägger på sitt hem och sin familj från försörjningssynpunkt är likvärdigt med förvärvsarbete utom hemmet i vart fall när minderåriga barn finns i hemmet. Enligt uppgifter från departementet kan besluten dock ej ges en så vittgående tolkning att hemmafru med hemnavarande minderåriga barn anses uppfylla försörjningsvillkoret. I *exempel 77*, där Kungl. Maj:t ansett försörjningsvillkoret uppfyllt, hade sålunda klaganden tidigare haft yrkesarbete och i *exempel 80*, där Kungl. Maj:t ansett särskilda skäl föreligga för dispens från försörjningsvillkoret, hade klaganden under sin drygt tjugoföråriga hemvisttid i Sverige uppfostrat fyra barn.

Kungl. Maj:t har vidare på "särskilda skäl" givit dispens från försörjningsvillkoret för i och för sig arbetsföra personer – *ensamstående med minderåriga barn* – som är beroende av socialhjälp för sin försörjning (se *exempel 82*, i vilket fall invandrarverket avstyrkt dispens; med hänvisning till detta fall har invandrarverket i ett senare ärende av samma slag tillstyrkt dispens, som också beviljats av Kungl. Maj:t 24/9 1971 nr 37). I sammanhanget bör även uppmärksammas *exempel 83*, där ensamstående kvinna, som vårdade minderårigt barn i hemmet och försörjdes av sin mor, i enlighet med invandrarverkets förslag beviljats dispens från försörjningsvillkoret.

Av intresse i detta sammanhang torde även vara det i *exempel 76* redovisade ärendet i vilket den omständigheten att viss socialhjälp utgått till familjen ej hindrat att klaganden, en hemmafru som nyligen genomgått omskolningskurs och fått löfte om fast anställning, ansetts uppfylla villkoret om försörjningsförmåga. Ytterligare kan nämnas ett fall (*exempel 81*) — där likaledes dispens meddelats mot invandrarverkets avstyrkan — vilket synes innefatta viss avvikelse från den i praxis medborgarskapshindrande omständigheten att vederbörande för sin försörjning är eller nyligen varit beroende av socialhjälp; enligt uppgifter från invandrarverket skulle detta dock sannolikt ha tillstyrkt besvären om vederbörande, redan då verket yttrat sig, hade fått viss tillfällig anställning. Motsatt resultat beträffande bedömningen av förekommande fall av socialhjälp har det dock blivit i flera andra fall (*exempel 86* och *88*) samt några i exempelsamlingen ej redovisade ärenden t. ex. *17/6 1970 nr 106–108* och *1/10 1971 nr 32*). Det kan nämnas att invandrarverket i de i *exempel 87* och *88* redovisade ärendena tillstyrkt bifall till besvären (i båda fallen anmäldes avvikande mening av några av de i handläggningen deltagande tjänstemännen), medan Kungl. Maj:t lämnat besvären utan bifall.

I ett ärende (*17/12 1970 nr 68*) har Kungl. Maj:t — i enlighet med invandrarverkets tillstyrkan — bifallit besvär av en 46-årig jugoslavisk medborgare, som genom vissa omständigheter (sjukskrivning under semester i hemlandet) blivit *arbetslös* och ansett att hon uppfyllde försörjningsvillkoret. Invandrarverket hade framhållit dels hennes möjligheter att få tillfälligt arbete, dels att hon utförde en viktig uppgift genom att hjälpa sin ogifta dotter med tillsynen av två minderåriga barn; i detta fall hade socialhjälp ej utgått sedan år 1965.

Den största gruppen av ärenden rörande försörjningsvillkoret har gällt personer med varierande stora *underhållsskulder* (jfr *exempel 78, 84* och *88*). Under den period undersökningen avser synes Kungl. Maj:t ha bifallit endast ett ärende (*exempel 78*) där klaganden haft dylika skulder¹; i detta fall, tidigare avstyrkt av invandrarverket, bifölls besvären sedan vederbörande dokumenterat sin skötsamhet genom ett antal avbetalningar på skulderna, dock hade han vid tiden för beslutet fortfarande förutom en underhållsskuld på drygt 3 600 kronor en rättegångskostnadsskuld på drygt 1 000 kronor. I det i exempelsamlingen redovisade avslagsärendet (*exempel 84*) var vederbörandes underhållsskuld drygt 3 000 kronor men hade ökat något på sista tiden (motsvarande var förhållandet i ärendet *19/11 1971 nr 58*). I några andra fall (t. ex. *22/1 1971 nr 59*) har det ej hjälpt att klaganden gjort vissa avbetalningar.

Bland de övriga ärendena har observerats några fall som gällt personer med *skatteskulder*. Som framgår av *exempel 75* har besvären bifallits sedan klaganden betalat hela den återstående skatteskulden; i ärendet *17/12 1971 nr 68* har resultatet blivit detsamma, trots att viss del av skulden kvarstått vid beslutstillfället, men stora amorteringar hade gjorts och "särskilda skäl" ansetts föreligga. Vanligtvis har emellertid skatteskulder ansetts hindra naturalisation (jfr *exempel 85*).

Beträffande tillämpningen av försörjningsvillkoret hänvisas även till vad nedan (s. 61–62) anförs härom vid behandlingen av ett antal ärenden som överlämnats till Kungl. Maj:t jämlikt 9 a § (jfr *exempel 104–107*).

¹ Jfr dock även de bifallna besvären i *exempel 60*.

E. Kunskap i svenska språket

Trots att MbL ej föreskriver något dylikt villkor för naturalisation tas vid prövningen av ansökning om svenskt medborgarskap viss hänsyn till sökandens kunskaper i svenska språket. I det formulär som används vid ansökningen anges sålunda att denna skall åtföljas av intyg om sökandens förmåga att tala, läsa och skriva svenska. Krav på god kunskap i svenska språket upprätthålls dock ej i alla ärenden. I den till propositionen 1968:158 fogade bilagan med redovisning av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden framhålls följande rörande denna fråga:

Vid prövning av naturalisationsansökan beaktas om sökanden behärskar svenska språket. Ofta bortses från bristande kunskaper i detta hänseende. Så brukar t. ex. vara fallet med en utlänning som flyttar in i landet vid mogen ålder, om han har anknytningar till yngre släktingar här och hans arbete inte är beroende av kunnighet i svenska språket. Inte heller brukar det krävas någon större kunskap i svenska språket av utländsk familj med goda vitsord, när i familjen ingår barn i eller strax under skolåldern. En sådan familj torde nämligen förhållandevis snart kunna lära sig det svenska språket.

Den företagna granskningen av Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden har ej visat att bristande kunskaper i svenska språket i något fall hindrat vederbörandes naturalisation, då övriga villkor uppfyllts. Över huvud taget synes det vara relativt sällsynt att sökanden helt saknar dylika kunskaper. I några av de ärenden som redovisas i *exempel 104* synes emellertid vederbörande, som av humanitära skäl fått dispens från försörjningsvillkoret, ha haft mindre goda kunskaper i svenska språket.

2. Befrielse från utländskt medborgarskap som villkor för naturalisation

En ledande princip inom svensk medborgarrätt har alltid varit att undvika dubbelt eller flerfaldigt medborgarskap — liksom statslöshet, som berörs i ett senare avsnitt av undersökningen (s. 62—64) — eftersom dylika förhållanden kan medföra olägenheter för såväl stater som enskilda. Som exempel härpå kan nämnas försämrat rättsskydd och risk för att behöva fullgöra militärtjänst i flera länder. Sverige har år 1969 anslutit sig till 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap. Enligt konventionen skall myndig medborgare i fördragsslutande stat inte tillåtas behålla tidigare medborgarskap, när han bl. a. genom naturalisation förvärvar medborgarskap i annan fördragsslutande stat (artikel 1).

Under den större delen av undersökningsperioden, nämligen t. o. m. den 31 december 1971, har 6 § tredje st. MbL haft följande lydelse:

Förlorar sökande, som har utländskt medborgarskap, ej detta i och med sin naturalisation utan fordras härför medgivande av den utländska statens regering eller annan myndighet, må som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden inför den länsstyrelse som den centrala utlänningsmyndigheten bestämmer inom viss tid styrker att dylikt medgivande lämnats. Det åligger länsstyrelsen att meddela beslut, huruvida behörigt bevis företetts.

Genom lag (1971:1189) om ändring i MbL har, som inledningsvis nämnts, fr. o. m. den 1 januari 1972 länsstyrelsernas befattning med dessa villkorliga naturalisationsärenden upphört och överflyttats till invandrarverket. Bakgrunden till denna ändring var en framställning från invandrarverket, vilken redovisats i propositionen 1971:155 (s. 49–51). Över framställningen hade inhämtats yttranden från fem länsstyrelser och invandrarutredningen, vilka alla tillstyrkt densamma. Departementschefen (statsrådet Holmqvist), som i denna fråga samrått med statsrådet Odhnoff, delade verkets uppfattning att "betydande fördelar står att vinna om prövningen av frågan huruvida villkor om befrielse från utländskt medborgarskap uppfyllts överförs till invandrarverket" (s. 69). Med hänsyn härtill och då det syntes naturligt att ärenden om naturalisation i sin helhet handläggs av samma myndighet, biträdde departementschefen invandrarverkets förslag, vilket även tillstyrktes av inrikesutskottet (InU 1971:37) och bifölls av riksdagen (rskr 1971:351). Överförandet av prövningen till invandrarverket innebär att besvär över beslut i fråga om villkoret uppfyllts fr. o. m. den 1 januari 1972 förs hos Kungl. Maj:t i statsrådet i stället för som tidigare hos regeringsrätten. Enligt departementschefen var detta rimligt med hänsyn till att besvär i naturalisationsärenden i övrigt avgörs i konselj (prop. s. 69).

Stadgandet om villkorligt förvärv av svenskt medborgarskap är avsett att tillämpas i sådana fall där automatisk förlust av utländskt medborgarskap inte sker vid naturalisation, men där befrielse från sådant kan medges. För den som bedöms vara politisk flykting föreskrivs inte sådant villkor. Den tid inom vilken sökanden skall styrka att han befriats från sitt utländska medborgarskap har enligt praxis varit *ett år från invandrarverkets beslut*. Detta har ansetts vara tillfyllest för medborgare från flertalet av de aktuella länderna. Om ettårstiden överskridits, vilket förekommit, måste ny ansökan om svenskt medborgarskap göras, om inte förlängning dessförinnan begärts. Prövningen av en sådan ansökan sker med förtur. Ansökan om förlängning av villkorstiden har enligt hittillsvarande praxis inte tagits upp till prövning förrän den ettåriga fristen utgått och då behandlats som en ny ansökan om medborgarskap (jfr *exempel 74 och 103*). Vid bifall har sökanden fått ett nytt villkorsbeslut. Denna procedur har kunnat upprepas (jfr prop. 1971:155 s. 48).

I sin ovannämnda framställning till Kungl. Maj:t föreslog invandrarverket att möjlighet skulle öppnas att redan från början bestämma en *längre villkorstid* för att i vissa fall undvika en onödig omgång. Departementschefen delade denna uppfattning och framhöll att *två år* i de flesta fall torde vara tillräckligt, men att även en längre tid än två år undantagsvis borde kunna föreskrivas, om invandrarverkets erfarenhet gav vid handen att detta i särskilda fall var nödvändigt.

Likaså delade departementschefen invandrarverkets uppfattning att bevis om svenskt medborgarskap inte slutligt borde utfärdas förrän villkoret uppfyllts eller undanröjts. Härigenom skall *expeditionsavgiften* i fortsättningen tas ut först sedan förvärvet av det svenska medborgarskapet blivit gällande och inte som tidigare i samband med beslutet om den villkorliga naturalisationen. Detta torde i sin tur komma att minska risken för missförstånd om innebörden i den först utfärdade handlingen (jfr *exempel 96*). Expeditionsavgiften för av invandrarverket utfärdade bevis om svenskt medborgarskap, som tidigare varit 300 kronor, har

genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 november 1971 satts ned till 115 kronor, medan avgiften för bevis utfärdade av länsstyrelserna — avseende unga utlännningar och invandrare från de nordiska länderna — samtidigt sänkts från 100 till 60 kronor. Det kan nämnas att Nordiska rådet år 1971 rekommenderat att denna avgift helt slopas.

Befrielse från föreskrivet villkor har i praxis medgetts *den som vägrats* befrielse från utländskt medborgarskap liksom *den som inte inom rimlig tid fått svar* på sin ansökan om sådan befrielse, om han vidtagit de åtgärder för villkorets uppfyllande som skäligen kunnat begäras. Vidare har villkoret undanröjts i de fall vederbörande visat sig vara *politisk flykting*, då det skulle vara oskäligt att sådan sökande skulle behöva sätta sig i förbindelse med representanter för den rådande regimen i hemlandet för att erhålla befrielse.

Det kan i detta sammanhang även nämnas att Sverige genom sin anslutning till 1951 års FN-konvention angående flyktingars rättsliga ställning (ratificerad av Sverige den 16 augusti 1954) förpliktat sig bl. a. att så mycket som möjligt underlätta flyktingarnas införlivande med samhället och deras naturalisation (artikel 34). Enligt samma artikel skall fördragsslutande stat särskilt bemöda sig om att påskynda naturalisationsförfarandet och att så mycket som möjligt nedbringa avgifterna och kostnaderna för detta.¹

I den till propositionen 1968:158 fogade bilagan med redovisning av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden anfördes rörande befrielse från utländskt medborgarskap endast följande:

Föreskrift om att sökanden som villkor för naturalisation skall styrka att han har blivit befriad från sitt utländska medborgarskap meddelas endast om föreskriften tjänar något ändamål. En sådan föreskrift är givetvis inte aktuell, när sökanden enligt sitt hemlands lag automatiskt förlorar sitt medborgarskap vid förvärv av annat. Inte heller finns anledning att uppställa villkoret för medborgare i stat som inte erkänner befrielseinstitutet. För medborgare i land, där egen medborgare genom särskilt beslut kan befrias från medborgarskap i det landet, ges dock i regel sådan föreskrift.

Av i *exempel 27* redovisad PM framgår för vilka staters medborgare som numera villkor om befrielse från utländskt medborgarskap föreskrivs. Av denna framgår även att praxis sedan 1968 ändrats för sökande med *främlingspass*, vilka ej längre endast på denna grund kan naturaliseras utan villkor.² Beträffande Kungl. Maj:ts praxis under senare tid hänvisas även till *exempel 89–100*.

Som framgår av ovan redovisade tabell 2 har Kungl. Maj:t under den aktuella undersökningsperioden avgjort sammanlagt 70 ärenden (avseende 78 personer) rörande befrielse från stipulerat villkor vid förvärv av svenskt medborgarskap. 56 av dessa ärenden har gällt besvär över invandrarverkets beslut om villkorlig naturalisation, medan det i 14 fall gällt ansökningar direkt hos Kungl. Maj:t om befrielse från av Kungl. Maj:t i samband med vederbörande naturalisationsbeslut stipulerat villkor. Över sistnämnda ansökningar har invandrarverket angivit yttran-

¹ Utlänningsutredningen har i sitt betänkande V Flyktingsskap (SOU 1972:84) erinrat härom och konstaterat att MbL:s bestämmelser om naturalisation är helt förenliga med artikel 34 i konventionen (s. 129).

² Främlingspass kan i vissa fall ges även åt personer som inte är politiska flyktingar.

de. Av de 56 besvärssärendena har i 9 fall besvärerna inkommit efter besvärstidens utgång och därför ej upptagits till Kungl. Maj:ts prövning. 13 besvärssärenden (avseende 14 personer) har av Kungl. Maj:t lämnats utan åtgärd, sedan det upplysts att invandrarverket redan beslutat antingen om naturalisation utan villkor eller om förlängning av villkors-tiden. Kungl. Maj:t har befriat från villkor i 11 fall (4 ansökningar och 7 besvär), i samtliga utom ett (*exempel 93*) i enlighet med invandrarverkets förslag. I ett fall (*17/12 1971 nr 71*) har Kungl. Maj:t lämnat de av invandrarverket tillstyrkta besvärerna utan bifall, sedan det upplysts att klaganden (25-årig iransk medborgare) numera utvandrat till Norge. I detta sammanhang kan ytterligare nämnas att Kungl. Maj:t i ett fall (*17/12 1971 nr 66*) bifallit en av invandrarverket tillstyrkt och jämlikt 9 a § överlämnad ansökan om befrielse från villkor, sedan det upplysts att vederbörande (40-årig iransk medborgare), om han befriades från sitt gamla medborgarskap, enligt det landets lag skulle kunna återvända till sitt hemland endast en gång och under en begränsad tid under sin återstående livstid men önskade bibehålla möjligheten att sammanträffa med föräldrar och släkt i sitt hemland. Detta fall har av invandrarverket bedömts som prejudicerande.

Genomgången av Kungl. Maj:ts handläggning av villkortliga naturalisationsärenden synes visa att denna i allt väsentligt överensstämmer med ovan redovisade praxis. Sålunda kan t. ex. nämnas att endast den omständigheten att sökanden önskat behålla sitt gamla medborgarskap för att sedermera eventuellt återvända till sitt ursprungliga hemland ej varit tillräcklig grund för befrielse från villkor (jfr *exempel 95* – med principuttalande i saken av invandrarverket – och *96*). Frågan om sökanden gjort tillräckligt för att befrias från föreskrivet villkor belyses av *exempel 91–93* och *100*. Frågan om sökanden kunde anses vara politisk flykting belyses av *exempel 90* och *97–99* (jfr även *exempel 5* och *6*). Av *exempel 89* framgår att befrielse från villkor medgetts, då det bedömts vara meningslöst att föreskriva dylikt villkor. I ett fall (*exempel 94*) har sökanden på särskilda skäl (bl. a. hög ålder) befriats från fullgörande av nämnda villkor. Även detta fall torde bedömas som prejudicerande.

Som anförts vid behandlingen av hemvistrekvisitet har numera i praxis dispens från den föreskrivna hemvisttiden på sju år börjat ges till sökande som naturaliseras med villkor och för vilka befrielseförfarandet erfarenhetsmässigt tar lång tid (jfr *exempel 27*).

3. Överlämnande till Konungen av ärenden jämlikt 9 a § MbL

I den år 1968 i MbL införda 9 a § föreskrivs att om särskilda skäl föreligger får den centrala utlänningsmyndigheten överlämna ärende som avses i 6 §, 8 § första stycket eller 9 § till Konungen för avgörande.¹

¹ 8 § första st. avser svensk medborgare, som är född utom riket och aldrig haft hemvist här, vilken förlorar sitt svenska medborgarskap när han fyller tjugotvå år men på dessförrinnan gjord ansökan kan av invandrarverket medges att bibehålla sitt medborgarskap; 9 § avser den som önskar befrias från sitt svenska medborgarskap, då han är eller önskar bli utländsk medborgare, och efter ansökan kan få dylik befrielse av invandrarverket.

I propositionen (1968:158) framhöll *departementschefen* (statsrådet Rune Johansson) bl. a. att han i och för sig delade uppfattningen att en myndighet som tilläggs beslutanderätten på ett område också bör utöva beslutsfunktionen helt och odelat, såvida inte alldeles speciella skäl i något fall talar däremot, men att i bedömningen av medborgarskapsärenden undantagsvis kunde komma in ett utrikespolitiskt moment av sådan styrka att Kungl. Maj:t borde avgöra ärendet. Han anförde vidare (s. 73) följande:

Jag har nyss framhållit att också andra ärenden av särskilt grannlaga natur samt ärenden, i vilka avgörandet får särskild betydelse för prövningen av andra ärenden, bör avgöras av Kungl. Maj:t och inte av den centrala utlänningsmyndigheten. Till den senare kategorien ärenden hör framför allt sådana i vilka utlänningsmyndigheten avser att mjuka upp praxis i fråga om dispens från naturalisationsvillkoren. Att ärenden av detta slag bör hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande är särskilt angeläget mot den bakgrunden att ärenden, i vilka sådan ändrad praxis tillämpats, inte kan besvärsvägen bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning. En bestämmelse om hänskjutningsförfarandet bör tas in i medborgarskapslagen som en ny paragraf, betecknad 9 a §. Den centrala utlänningsmyndigheten bör således alltid hänskjuta avgörandet i de nyss nämnda ärendegrupperna till Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att ett naturalisationsärende i enstaka fall kan vara av sådan känslig beskaffenhet att det – utan att tillhöra dessa kategorier ärenden – ändå bör avgöras av Kungl. Maj:t, anser jag emellertid att föreskriften bör utformas inte som ett åläggande för den centrala utlänningsmyndigheten utan som en allmän rätt för denna att hänskjuta ärende till Kungl. Maj:ts prövning, när särskilda skäl föreligger. Jag utgår från att utlänningsmyndigheten kommer att undantagslöst utnyttja möjligheten att hänskjuta avgörandet till Kungl. Maj:t i de ärenden för vilka hänskjutningsförfarandet således i första hand är avsett.

I sitt utlåtande (1LU 1968:54) över propositionen hade första lagutskottet ingen erinran mot detta förslag, vilket även bifölls av riksdagen (rskr 1968:395).

Kungl. Maj:t har under den aktuella undersökningsperioden avgjort sammanlagt 23 ärenden (avseende 26 personer), vilka ärenden i enlighet med vad ovan anförts överlämnats av invandrarverket till Konungen för avgörande jämlikt 9 a §. 10 av dessa ansökningar har bifallits av Kungl. Maj:t, samtliga efter tillstyrkan av invandrarverket, medan 13 ansökningar (avseende 16 personer) lämnats utan bifall, i ett fall (se *exempel 104*) trots tillstyrkan av invandrarverket. I ett ärende (17/12 1971 nr 66) avsåg den överlämnade ansökningen befrielse från fullgörandet av stipulerat villkor vid naturalisation (se ovan s. 60).

Dessa ärenden har delats in i följande grupper, nämligen a) ärenden i vilka uppfyllandet av hemvistvillkoret (MbL 6 § första st. 2.) ifrågasatts, b) ärenden i vilka ifrågasatts uppfyllandet av vandelsvillkoret (MbL 6 § första st. 3.), c) ärenden i vilka ifrågasatts uppfyllandet av försörjningsvillkoret (MbL 6 § första st. 4.) och d) ärenden i vilka de i MbL föreskrivna villkoren i och för sig synes uppfyllda men som likväl av särskilda, ej närmare angivna skäl överlämnats till Konungens avgörande. Det kan nämnas att i samtliga ärenden i sistnämnda grupp d) förekommer sekretessbelagda handlingar.

I den förstnämnda gruppen a) redovisas endast ett ärende (*exempel 101*) i vilket invandrarverket, som fann det tveksamt om tillräckliga skäl förelåg för dispens från hemvistvillkoret, med hänsyn till ärendets brådska natur funnit skäl förelägga att överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

I den andra gruppen b) redovisas två ärenden (*exempel 103*) avseende ansökningar från personer som efter det att föreskriven villkorstid gått ut inkommit till invandrarverket med beslut av vederbörande utländska myndigheter om befrielse från sina utländska medborgarskap. Under villkorstiden hade de dömts för brott och uppfyllde därför enligt verkets mening inte längre vandelsvillkoret i 6 § MbL. Verket framhöll bl. a. att om sökandena haft två år på sig att uppfylla det föreskrivna villkoret skulle sannolikt den aktuella situationen ej ha uppstått. Med hänvisning även till önskvärdheten av begränsning av statslöshet tillstyrkte invandrarverket att dispens skulle ges från vandelsvillkoret, men Kungl. Maj:t har lämnat båda ansökningarna utan bifall. I grupp b) redovisas även ett ärende (avseende två personer), där invandrarverket vid överlämnandet hänvisat till att rikspolisstyrelsen ej tillstyrkt medborgarskap för den ene av två samtidigt sökande makar. Kungl. Maj:t har lämnat båda dessa ansökningar utan bifall (*exempel 102*).

I den tredje gruppen c) redovisas tio ärenden (*exempel 104–107*) rörande tillämpningen av försörjningsvillkoret, främst mot bakgrunden av olika humanitära skäl. I *exempel 104* (som avsåg sju samtidigt avgjorda ärenden) var det fråga om ansökningar om svenskt medborgarskap av ungerska och jugoslaviska medborgare (flertalet i 60-årsåldern), vilka under åren 1956–1960 kommit från flyktingläger utan att de av Sverige förklarats vara politiska flyktingar och som av hälsoskäl helt eller delvis saknade förmåga att försörja sig genom eget arbete. I *exempel 105* och *106* gällde det ansökningar från relativt unga personer (ca 30 år), som på grund av sjukdom inte kan arbeta utan försörjer sig på sjukpenning eller sjukbidrag. I *exempel 105* redovisas även vissa aktuella regler i lagen (1962:381) om allmän försäkring. I *exempel 107* redovisas särskilda yttranden av riksförsäkringsverket och invandrarverket rörande innebörden av försörjningsförmågebegreppet vad avser sökande med sjukbidrag eller sjukpenning.

Den sistnämnda gruppen d) av överlämnandeärenden består av sju ärenden (avseende nio personer). Samtliga dessa ärenden har lämnats utan bifall av Kungl. Maj:t. Då det som ovan (s. 61) nämnts i dessa fall förekommit sekretessbelagda handlingar av avgörande betydelse för utgången av ärendena har det bedömts olämpligt att i exemplarsamlingen redovisa ens starkt förkortade sammandrag av dessa ärenden. Det kan i detta sammanhang vara tillräckligt att anmärka att Kungl. Maj:t i samtliga fall – utom då det någon gång förekommit att anmärkningar förelegat mot endast den ene av två samtidigt sökande makar – synes ha grundat sina beslut på av rikspolisstyrelsen anförda synpunkter (jfr även det i *exempel 102* under gruppen b) redovisade ärendet).

IV. Något om betydelsen av statslöshet vid bedömningen av ansökningar om svenskt medborgarskap

Medborgarskapslagstiftningen bygger i olika länder på skilda huvudprinciper i fråga om förvärv av medborgarskap, nämligen härstamnings-

principen (jus sanguinis) eller territorialprincipen (jus soli). Härigenom uppkommer naturligt nog konflikter mellan medborgarskapslagstiftningen i skilda länder, så att i vissa fall en person inte får medborgarskap i någon stat utan blir statslös, medan i andra fall en person kan bli medborgare i två eller flera stater på samma gång. Som tidigare framhållits (s. 57) har en ledande princip inom svensk medborgarskapsrätt, som bygger på härstamningsprincipen, alltid varit att undvika såväl dubbla och flerfaldiga medborgarskap som statslöshet, eftersom dylika förhållanden ofta medför olägenheter för både stater och enskilda (jfr även redovisningen i PM i exempel 27).

I *propositionen 1968:128* föreslog Kungl. Maj:t bl. a. att riksdagen skulle godkänna den i New York den 30 augusti 1961 avslutade konventionen om begränsning av statslöshet. Samtidigt föreslogs godkännande av dels den i Strasbourg den 6 maj 1963 avslutade konventionen om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och om militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap (jfr ovan s. 57), dels vissa förslag till ändringar i MbL. I enlighet med första lagutskottets hemställan (1LU 1968:54) biföll riksdagen propositionens ovannämnda förslag (rskr 1968:395).

1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet syftar till att begränsa statslöshet genom att på olika sätt underlätta för personer, som enligt nationella lagar i allmänhet skulle vara statslösa, att erhålla medborgarskap. Konventionen får särskild betydelse för barn som riskerar att bli statslösa. Vidare innehåller konventionen bestämmelser, som har till ändamål att förhindra att personer med medborgarskap i någon stat förlorar detta utan att samtidigt förvärva annat medborgarskap. Departementschefen (statsrådet Kling) framhöll i propositionen bl. a. att olägenheterna av statslöshet i vissa fall kan bli ytterst kännbara och att det var angeläget att ansträngningar görs för att komma till rätta med sådana problem. Det framhölls att en utväg är att genom internationella överenskommelser och intern lagstiftning skapa en i ekonomiskt och socialt hänseende mera tryggad ställning för de statslösa. Det torde dock dessutom vara nödvändigt att, främst genom internationella överenskommelser på medborgarskapsrättens område, inrikta ansträngningarna på att undanröja eller i varje fall begränsa förekomsten av statslöshet. FN-konventionen var ett led i sådana strävanden och borde, enligt departementschefen, hälsas med tillfredsställelse, även om dess verkningar kommer att bli begränsade, då det endast är ett relativt ringa antal personer som är statslösa de jure. Även om departementschefen, liksom flera remissinstanser, inte gillade vissa bestämmelser i konventionen förordades en anslutning till denna från Sveriges sida.

Det kan vidare nämnas att Kungl. Maj:t genom *lagen (1969:644) om vissa rättigheter för statslösa personer och politiska flyktingar* fått rätt att i vissa fall förordna om att viss rättighet skall tillkomma också statslös person eller politisk flykting. Av propositionen i fråga (1969:109) framgår bl. a. att den nya lagen gjort det möjligt att återkalla vissa av de förbehåll som gjorts vid Sveriges ratifikation av 1951 och 1954 års FN-konventioner angående resp. flyktingar och statslösa personers rättsliga ställning.¹

¹ Se även utlänningsutredningens betänkande V Flyktingskap (SOU 1972:84).

Slutligen bör i detta sammanhang erinras om att frågan om naturalisation av vissa politiska flyktingar – vilka ofta i praktiken torde kunna hänföras till kategorin de facto statslösa – diskuterats i riksdagen i samband med behandlingen av förslaget (prop. 1950:217) till MbL. Första lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1LU 1950:27 s. 35) bl. a., att det för utlänningar som lämnat sitt hemland under sådana omständigheter att det med säkerhet kan antas att de inte kan återvända dit och som genom att bosätta sig här, ta anställning och i övrigt tydligt dokumenterat sin vilja att stanna här, kan ifrågasättas om de inte tidigare än andra kan vinna den nära anknytning till Sverige som bör vara en förutsättning för naturalisation. Det vore enligt utskottets mening önskvärt om dessa synpunkter, för vilka även humanitära skäl talade, i varje fall under normala tider, kunde vinna beaktande, då det gäller sådana utlänningars medborgarrättsliga ställning. Stöd härför fanns enligt utskottet i den av Kungl. Maj:t medgivna allmänna dispensbefogenheten.¹

Den företagna undersökningen av Kungl. Maj:ts praxis visar att Kungl. Maj:t avgjort sammanlagt fjorton ärenden avseende besvär från statslösa personer över invandrarverkets avslagsbeslut. Ett av dessa ärenden (7/9 1971 nr 62, rörande en f. d. dansk medborgare) har ej upptagits till prövning, då besvären inkommit för sent. I åtta ärenden har besvären, i enlighet med invandrarverkets förslag, lämnats utan bifall (bl. a. *exempel 47, 49 och 74*), medan i fyra fall besvären bifallits på "särskilda skäl" (*exempel 13, 15, 18 och 31*) och i ett fall besvären bifallits, eftersom klaganden numera uppfyllde naturalisationsvillkoren (*exempel 58*). I samtliga fall utom det sistnämnda (se ovan s. 53) har invandrarverket tillstyrkt bifall till besvären. Beträffande de tretton besvärärenden som sakprövats av Kungl. Maj:t har det i tio fall gällt för kort hemvisttid² och i tre fall otillfredsställande vandel. Vidare har Kungl. Maj:t lämnat två ansökningar som överlämnats jämlikt 9 a § MbL utan bifall, eftersom sökandena inte uppfyllt vandelsvillkoret (se *exempel 103* och ovan s. 62). I båda dessa fall hade ansökningarna tillstyrkts av invandrarverket.

I detta sammanhang bör slutligen beaktas att det i några fall ej gått att med säkerhet fastställa vederbörandes eventuella medborgarskap, men att det i dessa fall sannolikt ej varit fråga om statslösa personer (se nedan under V.).

V. Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden, fördelade efter medborgarskap i olika länder

De 374 naturalisationsärenden (avseende sammanlagt 407 personer) som Kungl. Maj:t avgjort under tiden 1/7 1969 – 31/12 1972 har i *underbilaga 2* redovisats efter vederbörande sökandes medborgarskap. Av denna sammanställning framgår bl. a. att flertalet (225 ärenden) avsett utlänningar från de östeuropeiska staterna, främst från Jugoslavien (68 ärenden), Ungern (66 ärenden), Polen (38 ärenden) och Tjeckoslovakien (36 ärenden). Endast 17 ärenden har avsett medborgare från de nordiska länderna, flertalet från Finland. Några andra mera vanligt förekommande medborgarskapsgrupper har varit från Tyskland (23 ärenden), Grekland (15 ärenden) och Storbritannien (7 ärenden). Totalt har avgjorts ärenden

¹ Enligt uppgift från invandrarverket har, i varje fall under senare år, dylik dispens ej givits.

² I ett fall (1/12 1972 nr 50) gällde det även åldersvillkoret.

rörande medborgare från 39 olika länder och, som ovan nämnts, 16 ärenden som gällt statslösa personer. I fem fall har det ej gått att med säkerhet fastställa vederbörandes ev. medborgarskap; detta gäller 5/6 1970 nr 76 (troligen palestinsk medborgare) och 17/6 1970 nr 105–108 (jfr *exempel 66*; samtliga dessa sökande zigenare, enligt uppgift födda i Grekland).

VI. Några administrativa frågor rörande handläggningen av Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden

Den *normala gången* för ett naturalisationsärende enligt MbL 6 § är att vederbörande fyller i en särskild ansökningsblankett, som finns hos alla polismyndigheter i landet och hos svenska ambassader och konsulat i utlandet. Blanketten lämnas tillsammans med personbevis och intyg om kunskaper i svenska språket in till polisen på den ort där sökanden bor (resp. till vederbörande svenska ambassad eller konsulat). Efter utredning skickas ansökningsblanketten till invandrarverket, som avgör ärendet. Enligt uppgifter från verket tar dess behandling för närvarande 8–10 månader till följd av en viss uppkommen balans. Vid *bifall* utfärdar invandrarverket bevis om svenskt medborgarskap vilket, som ovan (s. 59) nämnts, numera kostar 115 kronor (föret 300 kronor) för varje självständigt naturaliserad person. För barn som såsom biperson tas upp tillsammans med föräldrarna eller en av dessa uttas ingen avgift. För den som naturaliseras med villkor (enligt 6 § tredje st. MbL) att han först skall befrias från sitt gamla medborgarskap, innan det svenska blir gällande, tas från och med 1972 avgiften ut först när detta villkor uppfyllts eller eftergetts. Medellösa personer kan befrias från nämnda avgift.

Om invandrarverket *avslår* ansökningsblanketten får sökanden ett meddelande härom, vilket från och med hösten 1969 även anger *motiven* för avslaget. Avslagsbeslutet kan *överklagas* hos Kungl. Maj:t genom besvär, som skall ha inkommit till inrikesdepartementet senast tre veckor från det vederbörande *delgivits* avslagsbeslutet. Kungl. Maj:t tar ej upp för sent inkomna besvär till prövning, vilka sålunda ej heller blir föremål för remissförfarande. Den som fått avslag kan givetvis även göra ny ansökan, som då behandlas på ovannämnda sätt.

Som nämnts i tidigare avsnitt av undersökningen kan invandrarverket även överlämna naturalisationsansökan till Kungl. Maj:t jämlikt 9 a § MbL. Detta skall bl. a. ske då praxisändring övervägs (se framför allt *exempel 103–107*).

Om invandrarverkets organisation kan helt kort nämnas att det leds av en styrelse bestående av generaldirektören (ordförande) och sex andra ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t. För samtliga ledamöter utser Kungl. Maj:t personliga suppleanter och som generaldirektörens ställföreträdare tjänstgör en avdelningschef. Alla viktigare frågor avgörs av styrelsen, som är beslutför när generaldirektören och minst tre andra ledamöter är närvarande. Ärende som inte skall avgöras av styrelsen avgörs av generaldirektören ensam. I instruktionen (SFS 1969:137) finns även föreskrifter om rätt för vissa tjänstemän att närvara vid ärendes handläggning (17 § och 18 §) och att låta anteckna skiljaktig mening (19 §). Vid den företagna undersökningen av Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden har uppmärksamats ett antal fall där skiljaktiga

meningar redovisats vid behandlingen av remissyttrande över besvär¹ om medborgarskap (se *exempel 15, 31, 61, 87 och 88*). I tre av dessa ärenden har Kungl. Maj:t följt minoritetens förslag (*exempel 87, 88 och 103*).

Hos Kungl. Maj:t bereds sedan andra halvåret 1969 alla medborgarskapsärenden inom inrikesdepartementet (tidigare inom justitiedepartementet). Föredragande inför Kungl. Maj:t i dessa ärenden är enligt särskilt förordnande statsrådet Odhnoff. Över samtliga besvärärenden som sakprövas av Kungl. Maj:t — och sålunda ej redan vid anhängiggörandet konstateras vara deserta — inhämtas *invandrarverkets yttrande*.

Som framgår av tabell 2 (s. 44) har under granskningsperioden totalt 30 besvärärenden (avseende 36 personer) kommit in till Kungl. Maj:t *för sent* och med hänvisning härtill ej upptagits till prövning. Något yttrande från invandrarverket har i dessa fall ej inhämtats, utan de har direkt konstaterats vara deserta. Några av dessa fall kan förtjäna att här kortfattat nämnas.

I ett fall (*30/1 1970 nr 38*) gällde det en 43-årig finländsk medborgare (med tre minderåriga barn), som tidigare bott i Sverige, men som fått avslag av invandrarverket på sin ansökan om svenskt medborgarskap, då hon var bosatt i Finland (bristande hemvistrekvisit). Besvären synes i detta fall ha inkommit i rätt tid till invandrarverket men efter överlämnande till inrikesdepartementet ha inkommit dit först en vecka efter besvärstidens utgång — detta sannolikt till följd av mellankommande julhelg. Kungl. Maj:t förklarade — utan att närmare höra invandrarverket i ärendet — besvären deserta. Det kan nämnas att enligt 12 § förvaltningslagen (1971:290), som dock inte direkt gäller för ärende hos Kungl. Maj:t, skall numera besvär ändå upptas till prövning om besvärshandlingen före besvärstidens utgång kommit in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet.

I tre andra fall (*29/1 1971 nr 46, 18/6 1971 nr 96 och 19/11 1971 nr 56*) har besvären inkommit endast en dag för sent, och det kan nämnas att i ett av dessa ärenden klaganden i besvärsskrivelsen framhållit att han på grund av "svårartade vattkoppor" inte kunnat klaga inom fastställd tid, vilket han erbjudit sig styrka med läkarintyg (*18/6 1971 nr 96*).

Invandrarverkets remissyttrande tar regelmässigt 3–4 veckor, dock förekommer det med hänsyn till ärendenas synnerligen skiftande natur såväl fall med kortare som fall med avsevärt längre remissbehandlingstid. I vissa fall har härvid erfordrats omfattande kompletterande utredningar. Motsvarande iakttagelser gäller för behandlingen inom departementet efter avslutad remissförfarande; sistnämnda tid har normalt varit minst en månad,² och i flera fall har besvärbehandlingen tagit avsevärt längre tid än ett halvår (jfr bl. a. *exempel 7, 16, 17, 21, 27, 29, 30, 57, 58, 71, 78, 79 och 83*). I några fall synes remissförfarandet och handläggningen av ärendet i departementet avsiktligt dragit ut på tiden för att visst bristande

¹ Liksom vid överlämnande av ansökningar jämlikt 9 a § (*exempel 103*).

² Särskilt lång handläggningstid efter avslutad remissbehandling har förekommit i bl. a. ärendena i *exempel 58* (11 månader) och *79* (10 månader); jfr även *exempel 57* där hela besvärbehandlingen tog drygt 15 månader. Särskilt snabbt (9 dagar) har ärendena i *exempel 10* och *12* avgjorts. Det kan även nämnas att flera av de av invandrarverket 28/1 1971 överlämnade ärendena ännu (i april 1973) ej avgjorts av KM:t (jfr *exempel 105–107*).

rekvisit (t. ex. kravet på hemvisttid) skulle kunna uppfyllas vid beslutstillfället (jfr *exempel 5, 6, 7, 11, 58, 78, och 79*).

Någon *kommunikation* med klaganden förekommer vanligtvis ej, dock har dylik ägt rum i ett antal fall då vederbörande i besvärsskrivelsen (eller senare inkomna "påstötningsskrivelser") anhållit härom (jfr *exempel 1, 11, 30, 47, 84 och 93*). I vissa fall har klaganden beretts tillfälle att inkomma med påminnelser över invandrarverkets yttrande men ej gjort detta (jfr *exempel 23, 65, 84 och 85*).

Som nämnts är invandrarverkets avslagsbeslut numera alltid försedda med *motivering* och därtill besvärshänvisning. *Kungl. Maj:ts avslagsbeslut* är däremot sällan eller aldrig närmare motiverade. I flertalet fall synes dock av invandrarverkets beslut framgå vilken den aktuella grunden för avslaget varit. När *Kungl. Maj:t bifaller* ett ärende anges sällan någon mera klarläggande motivering i beslutet; vanligtvis åberopas härvid blott "särskilda skäl", eller att klaganden numera får anses uppfylla de föreskrivna villkoren.

Som torde framgå av vad ovan redovisats i de skilda avsnitten i undersökningen och som närmare belyses i exempelsamlingen har Kungl. Maj:ts beslut i nästan samtliga fall helt överensstämt med invandrarverkets beslut eller rekommendationer. I ett antal fall (jfr *exempel 7, 11, 24 och 58* samt i viss mån *exempel 78 och 81* har invandrarverkets avstyrkan blivit inaktuell genom att Kungl. Maj:ts beslut dröjt så länge att förutsättningarna för bifall till besvären förbättrats. I några fall har invandrarverket i sitt remissyttrande inte tagit någon deciderad ståndpunkt utan anfört att det var "tveksamt" beträffande praxis (jfr *exempel 12, 20, 33 och 101*). I några fall har emellertid invandrarverket otvivelaktigt haft en annan mening än Kungl. Maj:t. Detta gäller främst de tidigare under resp. avsnitt av undersökningen redovisade fallen i *exempel 22, 25, 30, 53, 57, 72, 82, 87, 88 och 103*. Ytterligare kan i sammanhanget nämnas det för villkorspraxis belysande ärendet som redovisas i *exempel 93* och överlämnande ärendet i *exempel 104* (delvis).

Slutligen kan beträffande handläggningen inom Kungl. Maj:ts kansli framhållas vikten av att kännedom sprids om Kungl. Maj:ts beslut i dessa ärenden, i varje fall då de avser väsentligare ändringar av praxis. Härvid kan hänvisas till konstitutionsutskottets uttalanden i de senaste årens granskningsbetänkanden (KU 1971:34 och 1972:26) rörande vissa *publicerings- och informationsfrågor*. I samband med den företagna undersökningen av Kungl. Maj:ts naturalisationspraxis har uppmärksamhets en notis i Förvaltningsrättslig tidsskrift (nr 1 år 1971) i vilken redovisas en del av det i *exempel 104* återgivna överlämnandeärendet. Det kan även nämnas att vid några tillfällen (1956 och 1964) i Svensk Juristtidning publicerats relativt omfattande redogörelser för Kungl. Maj:ts praxis i medborgarskapsärenden. Invandrarverket har i februari 1972 i skriften "Ny i Sverige" gett en överskådlig redovisning av hur det går till att bli svensk medborgare, av vilken även framgår vissa ändringar i naturalisationspraxis. En ytterligare uppföljning av och spridd kännedom om vissa Kungl. Maj:ts beslut av vidare allmänt intresse torde även vara att förvänta.

VII. Exempelsamling

Besvär över invandrarverkets beslut att avslå ansökan om svenskt medborgarskap**Villkoret att sökanden fyllt arton år (Mbl 6 § första st. 1.)***A. Besvären bifallna av Kungl. Maj:t**Exempel 1 (24/4 1970 nr 56):*

Ang. 5-årig tysk medborgare, född i Sverige och sedan dess bosatt här.

Invandrarverket avslåg 12/9 1969 ansökan från föräldrarna (tysk far och svensk mor) om svenskt medborgarskap för sonen; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 8/10. I dessa anfördes bl. a. att sonen enligt svensk lag på grund av faderns anställning vid tyskt konsulat i Sverige inte kunnat anses bosatt och ej heller kyrkobokföras här. Detta förhållande hade medfört att modern i skattehänseende betraktats som ogift kvinna utan barn och att hon inte fått barnbidrag för sonen. Denne hade emellertid ej heller kyrkobokförts eller på annat sätt registrerats hos tysk myndighet. Därför kunde exempelvis åldersintyg (personbevis) inte utfärdas för honom av vare sig svensk eller tysk myndighet. Tysk förmynderskapsdomstol hade på föräldrarnas begäran lämnat medgivande till att sonen blev svensk medborgare.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 19/11 1969 bifall till besvären. Härvid anförde verket bl. a. att fadern var anställd som tjänsteman vid konsulat och ej skattskyldig i Sverige för sin inkomst därifrån. Invandrarverket hade under hand inhämtat från ambassaden i Stockholm att klagandena kunde registrera sonen hos tysk myndighet. På grund av den i svenskt medborgarskapslagstiftning sedan gammalt gällande tolkningen av hemvistbegreppet ansåg invandrarverket att klagandenas son inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Vad de anförde i besvären kunde med hänsyn härtill inte läggas till grund för dispens från nämnda villkor, varför verket avstyrkte bifall till besvären. Verket erinrade i detta sammanhang om andra lagutskottets utlåtande 1969:47, i vilket uttalats att utskottet inte var berett att biträda två motioner om rätt till barnbidrag åt svenskar, som var anställda i svensk u-hjälp utomlands i den mån motionerna syftade till att ge barnbidrag åt vissa grupper oavsett om de var bosatta i riket och här betalade skatt för sina inkomster.

Sedan *klagandena* 27/1 1970 beretts möjlighet att yttra sig över invandrarverkets yttrande inkom 4/2 till departementet skrivelse vari bl. a. uppgavs att ovannämnda uppgift från ambassaden var felaktig och berodde på ett missförstånd. De bifogade ett intyg från konsulatet att deras son inte kunde kyrkobokföras, mantalsskrivas eller registreras i Tyskland.

Med anledning av förnyad remiss *tillstyrkte invandrarverket* i nytt yttrande 26/2 1970 bifall till besvären. Verket anförde härvid bl. a. att en strikt tolkning av hemvistbegreppet skulle medföra att besvären ånyo avstyrktes. Verket fann det emellertid skäligt – inte minst med hänsyn till uppgiften att klagandenas son inte kunde registreras i Tyskland – att dispens gavs från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 24/4 1970 *upphäva* invand-

rarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om sonens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare.

Exempel 2 (27/5 1970 nr 111):

Ang. två 9-åriga indiska medborgare, födda i Sverige och sedan dess bosatta här.

Invandrarverket avslag 30/1 1970 ansökan från föräldrarna (indisk far och svensk mor) om svenskt medborgarskap för två minderåriga barn, födda i november 1961, eftersom barnen inte uppfyllde villkoret om fyllda arton år enligt 6 § MbL och tillräckliga skäl för dispens från nämnda villkor inte förelåg.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 11/3. I dessa anfördes bl. a. att familjen inte hade någon tanke på att avflytta från Sverige, då barnen borde få fullfölja sin utbildning här i landet. Till stöd för ansökan åberopades inte bara skäl av praktisk natur, t. ex. problemen vid utlandsresor, utan också psykologiska skäl – upplevelsen av visst främlingskap i Sverige på grund av hudfärgen förstärktes av att barnen i olika sammanhang måste uppge sig vara indiska medborgare. I besvärsskrivelsen hemställdes slutligen att ärendet måtte behandlas med förtur.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 8/4 bifall till besvären. Härvid anförde verket att barnen var bosatta i Sverige alltsedan födseln och att bakgrunden till verkets avslag var, att det på grund av faderns anställning vid indiskt flygbolag ansetts osäkert, om familjen skulle komma att kvarstanna i Sverige. Med hänsyn till vad klagandena framhållit i besvären om att de inte ämnade avflytta från Sverige, eftersom de var angelägna att barnen fick fullfölja sin utbildning här i landet, tillstyrktes dock bifall till besvären.

Av den inom departementet upprättade akten i ärendet framgår att frågan om dubbelt medborgarskap diskuterats med klagandena och invandrarverket. Enligt uppgifter från verket expedierades i dylika fall samtidigt med medborgarskapsbeslutet en handling som påminde om att barnen antagligen förblev indiska medborgare. Det uppgavs även ej vara ovanligt att barn, trots att de naturaliseras med sina föräldrar, ej förlorar sina ursprungliga medborgarskap, förrän de blir myndiga.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om barnens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för deras upptagande till svenska medborgare.

B. Besvären lämnade utan bifall av Kungl. Maj:t

Exempel 3 (26/5 1972 nr 49):

Ang. 17-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt fyra år.

Invandrarverket avslag 21/10 1971 ansökan ingiven av sökandens mor om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde ålders- och hemvistvillkoren enligt 6 § MbL.

Besvär, ingivna av klagandens mor och biträdda av hans far, inkom till inrikesdepartementet 9/12. I dessa åberopades endast tidigare anförda omständigheter samt att klaganden kände till att det förekommit undantag från 6 § MbL.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 10/4 1972 bifall till besvären, då de skäl klaganden anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 26/5 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 4 (6/10 1972 nr 35):

Ang. 12-årig spansk medborgare, född i Sverige av svensk mor och spansk far och bosatt här till december 1971.

Invandrarverket avslog 4/4 1972 ansökan från föräldrarna om svenskt medborgarskap för sin son, eftersom denne sedan 15/12 1971 var bosatt utom riket och sålunda inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och skäl för dispens från detta villkor inte förelåg.

Besvär, ingivna av barnets mor, inkom till inrikesdepartementet 16/5. I dessa anfördes att modern och klagandens syster var svenska medborgare, att han själv var född i Sverige, hade gått i svensk skola och för närvarande gick i svenska skolan i Madrid samt att han inte talade något annat språk än svenska. Vidare framhölls att familjens vistelse i Spanien var tillfällig och att fadern hade för avsikt att söka svenskt medborgarskap vid den planerade återkomsten till Sverige.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 15/5 bifall till besvären, eftersom klaganden utflyttat till Spanien och alltjämt vistades där och därför inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket. De skäl som modern anfört kunde enligt verket inte läggas till grund för dispens från villkoret. Verket erinrade vidare om att barnet inte skulle förlora sitt spanska medborgarskap, om det upptogs till svensk medborgare. Däremot skulle barnet förlora sitt spanska medborgarskap, om det naturaliserades som biperson till fadern.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 6/10 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Villkoret att sökanden sedan sju år har hemvist här i riket
(MbL 6 § första st. 2.)

A. Besvären bifallna av Kungl. Maj:t

a) vid beslutets fattande uppfyllt hemvistvillkor

Exempel 5 (20/3 1970 nr 30):

Ang. 26-årig bulgarisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fem år och sedan knappt två år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 7/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden ej uppfyllde villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 9/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han sedan december 1964 var bosatt i Sverige och sedan juli 1968 var gift med svensk medborgare med vilken han hade en son, född i december samma år. Han anförde vidare att han betraktades som politisk

flykting och att det för hans verksamhet och familjens försörjning var av största vikt, att han snarast möjligt fick svenskt medborgarskap. Därest besvären likväl inte skulle kunna bifallas anhöll klaganden, att ansökan måtte få kvarligga för framtida förnyad prövning.

Invandrarverket anförde i yttrande 14/1 1970 att klaganden enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MbL förrän i mars-april 1970. Vad klaganden anförde i besvären kunde, enligt verkets mening, inte läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Verket hade emellertid *intet att erinra mot bifall* till besvären, *därest* klaganden vid dessas avgörande uppfyllde hemvistvillkoret enligt vad ovan sagts.

Beträffande frågan om klaganden skulle anses som *politisk flykting* – vilken fråga i händelse av bifall till besvären var avgörande för om han skulle upptas till svensk medborgare med eller utan villkor enligt 6 § tredje st. MbL – bedömde verket honom inte vara politisk flykting. Emellertid påpekades att det för honom i december 1966 utfärdats svenskt resedokument enligt Genèvekonventionen den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning. Frågan om sådant förhållande borde tillmätas avgörande betydelse för bedömningen av politiskt flyktingskap hade under år 1969 jämlikt 47 § utlänningslagen (1954:193) överlämnats till Kungl. Maj:ts prövning i ärende angående verkställighet av förvisningsbeslut rörande en jugoslavisk medborgare.¹

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/3 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden numera uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 6 (10/4 1970 nr 66):

Ang. 32-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt sju år.

Invandrarverket avslag 19/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 4/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han bott i Sverige sedan april 1963 och hade en 70-årig mor i Jugoslavien, som han gärna ville återse men ej vågade resa till såsom jugoslavisk medborgare.

Invandrarverket anförde i yttrande 14/1 1970 att klaganden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt MbL förrän i april 1970 och att vad klaganden anförde i besvären, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Verket hade emellertid *intet att erinra mot bifall* till besvären, *därest* klaganden vid dessas avgörande hade sju års hemvist i riket. Verket påpekade också att ansökningen på klagandens enträgna begäran upptagits med förtur.

¹ *Kungl. Maj:t* (statsrådet Holmqvist) fann 10/4 1970 (nr 51) hinder jämlikt 53 § utlänningslagen ej möta mot verkställighet av ifrågavarande förvisningsbeslut. Kungl. Maj:t beslöt dock samtidigt att – med hänsyn till i ärendet numera föreliggande omständigheter – med verkställande av beslutet fick anstå viss tid.

Invandrarverket tog i detta sammanhang även upp frågan om klaganden kunde anses som *politisk flykting*, vilket i händelse av bifall till besvären var avgörande för frågan om han – för undvikande av dubbelt medborgarskap – skulle upptas till svensk medborgare med eller utan villkor enligt 6 § tredje st. MbL. Verket bedömde härvid honom inte vara politisk flykting, men med hänsyn till att för honom i juli 1965 hade utfärdats svenskt resedokument enligt Genèvekonventionen den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning påpekade verket, att frågan om sådant förhållande borde tillmätas avgörande betydelse för bedömningen av politiskt flyktingskap under år 1969 jämlikt 47 § utlänningslagen (1954:193) överlämnats till Kungl. Maj:ts prövning i ärende angående verkställighet av förvisningsbeslut rörande en jugoslavisk medborgare.¹

Av en inom departementet upprättad *PM* framgår bl. a. att klaganden kommit till Sverige i april 1963 via flyktingläger i Italien. Efter knappt två år hade han råkat ut för ett olycksfall i arbetet (skallskada) och efter sjukskrivningen uppburit tilläggspension och yrkesskadelivränta (samanlagt ca 15 000 kr. per år). Han hade varit gift med svensk medborgare men var numera hemskild och hade införsel på inkomsten med 125 kr. per månad avseende underhåll till ett barn. Enligt *PM:n* hade klaganden vidare i september 1966 dömts till skyddstillsyn (prövotiden hade utgått i september 1969) för checkbedrägerier och han led fortfarande av sviter efter skallskadan. Av akten framgår i övrigt bl. a. att klaganden för att påskynda ärendets behandling hos Kungl. Maj:t 18/1 1970 telegraferat till statsministern – motivet härför uppgavs vara att klagandens mor till följd av naturkatastrof stod utan hem. Telegrammet hade överlämnats till invandrarverket i anslutning till den tidigare remissen, som verket dock redan behandlat.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 10/4 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling eftersom klaganden *numera uppfyllde villkoret* om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 7 (11/9 1970 nr 36):

Ang. 20-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan nästan sju år.

Invandrarverket avslog 21/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden ej uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL.

Besvär, ingivna av sökandens styvfar och godkända av sökanden och hennes mor, inkom till inrikesdepartementet 2/2 1970. I besvären anfördes bl. a. att klaganden var 13 år då hon kom till Sverige med sin mor och att denna var förmyndare för klaganden till dess hon fyllt 21 år. Trots detta hade länsstyrelsen och invandrarverket avkrävt klaganden särskild ansökan, vilken ej behandlats samtidigt med moderns. Kritik riktades vidare mot myndigheternas behandling av ärendet.

Av akten framgår även att klagandens styvfar med anmälan till JO

¹ Se not till *exempel 5* (s. 71).

bl. a. yrkat att invandrarverkets beslut skulle ändras. I anledning härav hade invandrarverket i skrivelse 23/1 1970 till klaganden och hennes mor framhållit bl. a. att avslagsbeslutet kunde överklagas hos Konungen inom tre veckor. Enligt departements-PM i ärendet hade JO funnit sig helt sakna grund till ingripande mot invandrarverket eller någon dess tjänsteman i anledning av förevarande anmälan och lämnat klagomålen utan åtgärd.

Av förevarande departements-PM framgår vidare bl. a. att klaganden ej bodde hemma hos sina föräldrar utan sammanbodde med en dansk medborgare, med vilken hon hade ett trolovningsbarn, fött i februari 1969, samt att hon under 1969 erhållit socialhjälp med drygt 600 kr. Det framhölls vidare i PM:n att klaganden, då hon var över 18 år, behandlats som självständig sökande och ej som biperson till modern.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL och då vad hon anfört i besvären, enligt verkets mening, ej kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid upplyste verket om att klagandens mor upptagits till svensk medborgare genom beslut av invandrarverket 11/2 1970. Modern var nämligen sedan drygt fyra år gift med svensk medborgare och ansågs enligt gällande praxis uppfylla hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 11/9 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *numera uppfyllde villkoret* om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hennes upptagande till svensk medborgare.

Exempel 8 (2/4 1971 nr 42):

Ang. 45-årig sovjetisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt nio år med olika avbrott under sammanlagt ca två år.

Invandrarverket avslag 18/9 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 21/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han kommit till Sverige i oktober 1961 och därefter visserligen vistats i Israel på studieresor i tre omgångar — sex månader 1964, fyra månader 1966 och tolv månader 1967–1968 — men alltid med avsikt att förbli i Sverige och göra Sverige till sitt hemland. Han hade behållit sin bostad och oavbrutet varit mantalsskriven där sedan sommaren 1962.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 24/2 1971 bifall till besvären; med hänsyn till vad klaganden uppgivit ansåg verket att han borde få räkna sig till godo såsom hemvisttid all den tid som han vistats i Sverige efter hitkomsten i oktober 1961.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 2/4 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden med hänsyn till vad i ärendet numera blivit upplyst *fick anses uppfylla* hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

b) *dispensgrund: gagn för riket* (MbL 6 § andra st.)

c) *dispensgrund: förut ägt svenskt medborgarskap* (MbL 6 § andra st.)

Exempel 9 (22/1 1971 nr 57):

Ang. 28-årig brittisk medborgare, som var född i Sverige men hade förlorat sitt svenska medborgarskap.

Invandrarverket avslog 24/7 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 5/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon i januari 1965 ingått äktenskap med brittisk medborgare och med honom kort därpå utflyttat till Tanzania. På grund av de oroliga förhållandena i Östafrika hade det sedermera bedömts angeläget att skaffa resedokument även för makarnas nyfödda barn. Därvid hade, enligt klaganden, svenska ambassaden meddelat att barnet såsom brittisk och tanzanisk medborgare inte kunde införas i klagandens svenska pass. Då man (felaktigt) utgått från att barnet ej kunde få eget pass och ej heller önskat tanzaniskt pass för barnet, hade man lyckats erhålla brittiskt pass för klaganden jämte barnet. Förutsättningen härför hade dock hela tiden varit att klaganden fick behålla sitt svenska medborgarskap vilket, enligt klaganden, måste ha stått fullt klart för vederbörande tjänstemän. Först i samband med förnyelse av klagandens svenska pass i mars 1970 hade hon fått veta att hon sannolikt förlorat sitt svenska medborgarskap, varpå hon omedelbart ansökt om att återfå detta. Hon förklarade sig i besvären beredd att avstå från brittiskt medborgarskap.

Invandrarverket ansåg i yttrande 4/12 1970 att klaganden visserligen inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL, men med hänsyn till att hon från födelsen till 23 års ålder varit svensk medborgare och till övriga omständigheter i ärendet hade verket *intet att erinra mot bifall* till besvären.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 22/1 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att upptaga henne till svensk medborgare. *Kungl. Maj:t erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

d) *dispensgrund: gift med svensk medborgare* (MbL 6 § andra st.)

Exempel 10 (20/3 1970 nr 32):

Ang. 29-årig brittisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tre år och sedan knappt två år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 16/1 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 26/2. Som särskilda skäl anförde klaganden bl. a. att hon var född och uppvuxen i Kenya som tillhörande den indiska minoriteten och att hon i samband med Kenyas självständighet 1963 som garanti till den asiatiska minoriteten erhållit brittiskt medborgarskap. Efter hand hade, enligt klaganden, förhållandena försvärats för den asiatiska minoriteten i Kenya och en omfattande emigration, i första hand till England, ägt rum. Vidare framhölls de skärpta immigrationsbestämmelserna m. m. i England och motsvarande restriktiva tillämpningsbestämmelser för besök även i andra europeiska länder. Dessutom uppgavs att de kenyanska myndigheterna börjat vägra indier återinresetillstånd. Klaganden, som även bifogade viss pressdokumentation, ansåg mot bakgrunden av det anförda att hennes brittiska medborgarskap de facto inte var ett fullvärdigt medborgarskap och var förenat med betydande praktiska nackdelar. Detta i förening med den omständigheten att hennes make var anställd vid Svenska Röda Korsets internationella avdelning och nyligen uttagits till tjänstgöring under ett till två år i Etiopien, gjorde att familjen riskerade att splittras under motsvarande tid, om hon ej erhöll svenskt medborgarskap. Klaganden anhöll om skyndsamt avgörande av besvären.

Invandrarverket anförde i yttrande 11/3 1970 att det med hänsyn till de av klaganden i besvären anförda skälen *inte hade något att erinra mot bifall* till besvären, oaktat hon enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/3 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 11 (16/10 1970 nr 52):

Ang. 30-årig grekisk medborgare, som vistats i Sverige sedan ca fyra år och tidigare under sammanlagt nästan ett år samt sedan ca tre år sammanbodde med svensk kvinna.

Invandrarverket avslog 2/3 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 8/4. I dessa anförde klaganden bl. a. att han efter att ha varit bosatt i Sverige i fyra år kände sig helt inlemmad i det svenska samhället. Vidare hade han efter avläggandet i oktober 1969 av fil.kand.-examen (med antikens kultur och samhällsliv som huvudämne) påbörjat studier för doktorsgraden, vilken examen beräknades vara avlagd ca tre månader efter det möjlighet givits honom att vistas i Turkiet (för vissa utgrävningar). Han uppgav även att han sedan oktober 1967 sammanbott med en svensk kvinna och att ett svenskt medborgarskap skulle innebära möjlighet för honom att legalisera detta förhållande. Vidare framhölls att han snarast möjligt borde få göra sin militärtjänst i Sverige. Sammanfattningsvis hemställde klaganden om att det i första hand med hänsyn till hans arbete måtte anses vara till gagn för riket att han upptogs till svensk medborgare och i andra hand om att med hänsyn till hans arbete och övriga personliga förhållanden särskilda

skäl måtte finnas föreligga för hans erhållande av svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 6/5 1970 bifall till besvären, då klaganden enligt gällande praxis för dispens från hemvistvillkoret torde uppfylla detta först hösten 1970 och då vad han i övrigt anfört i besvären inte kunde läggas till grund för att redan nu uppta honom till svensk medborgare. Härvid framhölls dels att klaganden tagit stadigvarande hemvist i Sverige i september 1966 och tidigare vistats här sammanlagt ungefär 11 månader åren 1963–1966, dels att han anfört att han sedan oktober 1967 sammanbott med svensk kvinna med vilken han ämnade ingå äktenskap.

Sedan klaganden 27/5 1970 beretts tillfälle att senast 5/6 avge *påminnelser* med anledning av invandrarverkets yttrande inkom dylika till inrikesdepartementet 4/6. Härvid anförde klaganden ytterligare bl. a. att han tagit stadigvarande hemvist i Sverige i mars 1966 och ej i september 1966, vilket angetts i invandrarverkets yttrande. Under våren 1966 hade klaganden nämligen förberett sin inträdesprövning till Tekniska högskolan, vilken skett i juni 1966. Klaganden ansåg mot bakgrund härav att han enligt invandrarverkets beräkningsgrund torde uppfylla hemvistvillkoret i juni 1970. Av akten framgår dock att invandrarverket – med hänvisning till bl. a. att klaganden efter sin vistelse i Sverige mars–juni 1966 återvänt till sitt hemland i juni och vistats där till september – vidhöll sin uppfattning att han tagit stadigvarande hemvist här först i september 1966.

Av akten framgår även att klaganden i början av oktober 1970 dömts till 40 dagsböter för misshandel, vilken ägt rum i mars samma år.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 16/10 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* numera förelåg för hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 12 (15/7 1971 nr 30):

Ang. 25-årig brittisk medborgare, som vistats i Sverige sedan tre år och sedan två och ett halvt år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 28/5 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 15/6. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon var gift med svensk medborgare sedan december 1968, att hon haft stadigvarande hemvist i Sverige sedan juli 1968, att hon i övrigt uppfyllde alla de krav man kunde kräva av svensk medborgare samt att hon var av internationell toppklass i friidrott med stora möjligheter till deltagande vid internationella mästerskap, vilket vid fördröjande av medborgarskapsbeviljandet skulle helt omintetgöras. Påskyndningsskrivelse – för att möjliggöra klagandens deltagande i landskamp i slutet av juni – inkom från Svenska friidrottsförbundet till inrikesdepartementet 15/6.

Invandrarverket fann i yttrande 6/7 det *tveksamt* om de skäl som klaganden anfört var tillräckliga för dispens från hemvistvillkoret. Härvid

framhöll verket att enligt hittillsvarande praxis uppfyllde hon inte villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MbL. Det krävdes nämligen enligt nämnda praxis minst fyra års hemvist i Sverige för icke nordisk sökande som var gift med svensk medborgare och att äktenskapet varat i minst tre år. Om hemvisttiden var längre än fyra år kunde, enligt verket, kravet på äktenskaps varaktighet reduceras.

Kungl. Maj:t (t. f. regering) beslöt 15/7 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut, och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Anm. En tidigare ansökan om svenskt medborgarskap har avslagits av invandrarverket 17/4 1970. Besvär mot detta beslut har lämnats utan bifall av Kungl. Maj:t 24/7 1970 (nr 32).

Exempel 13 (8/9 1972 nr 44):

Ang. 26-årig statslös kvinna (f. d. rumänsk medborgare), som vistats i Sverige endast på kortvariga besök men sedan fem och ett halvt år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 8/3 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och tillräckliga skäl för dispens från detta villkor inte förelåg.

Besvär, ingivna av klagandens make enligt fullmakt, inkom 14/3 till inrikesdepartementet. I dessa anfördes bl. a. att familjen sedan februari 1970 var bosatt i Brasilien, där mannen var anställd som teknisk expert i ett norskt företag. För de många och långa resor som familjen nödgades göra var det stora olägenheter med hustruns svenska främlingspass. Vidare framhölls att klaganden numera var statslös, vilket vållade henne särskilda problem i vissa länder.

Invandrarverket anförde i yttrande 27/6 1972 att klaganden vistats i Sverige endast på kortvariga besök och aldrig varit bosatt här. Hon hade två gånger tidigare (11/4 1969 och 6/2 1970) fått avslag på ansökningar om svenskt medborgarskap, därför att hon inte uppfyllde hemvistvillkoret. Verket framhöll att enligt gällande generell dispensregel kunde utländsk kvinna gift med utomlands bosatt svensk medborgare naturaliseras utan krav på hemvist i Sverige. Äktenskapet skulle dock i sådant fall ha varat minst lika lång tid som lagen kräver hemvisttid och makarna skulle vara bosatta utanför hustruns hemland. Med tillämpning av denna regel skulle, enligt verket, klaganden kunna naturaliseras efter sju års äktenskap eller i mars 1974. Från denna dispensregel hade dock i praxis gjorts vissa undantag. Sålunda framhöll verket att i fall då ett särskilt behov av svenskt medborgarskap förelegat på grund av oroliga politiska förhållanden i bosättningslandet naturalisation medgivits trots kort äktenskap och bosättning i hustruns hemland. Vidare hade, enligt verket, det i fall då en svensk diplomatisk tjänsteman gift sig med utländsk kvinna ansetts vara ett svenskt intresse att även hustrun var svensk medborgare. Invandrarverket framhöll avslutningsvis att en strikt tillämpning av gällande dispensregler skulle utmynna i ett avstyrkande av klagandens besvär. Med hänsyn till hennes relativt långa äktenskap med svensk man och särskilt till den omständigheten att hon var statslös fann invandrarverket emellertid skäligt att dispens gavs från hemvistvillkoret.

Verket *tillstyrkte* därför bifall till besvären.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 8/9 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare.

Exempel 14 (6/10 1972 nr 34):

Ang. 27-årig etiopisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt två år och sedan knappt fem år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 15/5 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 26/6. I dessa anförde klaganden att hennes make sedan tio år var anställd av SIDA och under tjänstgöringen i Etiopien 1964–1970 varit skriven i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm, dit även klaganden anmälts för registrering i samband med giftermålet i december 1967. Vidare framhölls att maken inom kort skulle tillträda befattning vid SIDA:s biståndskontor i Tanzania, varför det skulle bli omöjligt för klaganden att med invandrarverkets tolkning av MbL:s krav på hemvist i Sverige inom rimlig tid uppfylla detta. Innehav av svenskt pass uppgavs innebära väsentliga förtjänster, särskilt från administrativ synpunkt, under klagandens vistelse i Tanzania. Hon bifogade även en promemoria av chefen för SIDA:s personalbyrå i vilken det bedömdes som såväl rimligt som angeläget att hon erhöll svenskt medborgarskap.

Invandrarverket anförde i yttrande 8/9 1972 att det med hänsyn till de i besvären anförda skälen *inte hade något att erinra* mot att klaganden gavs dispens från hemvistvillkoret och att besvären sålunda bifölls.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 6/10 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare.

Exempel 15 (27/10 1972 nr 57):

Ang. 47-årig statslös kvinna (f. d. tjeckoslovakisk medborgare), som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och sedan drygt tre år var gift med svensk medborgare men ej längre sammanbodde med denne.

Invandrarverket avslog 2/5 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL och skäl till dispens från detta villkor *inte förelåg*.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 8/6. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon kommit till Sverige i september 1968 för att gifta sig med en svensk medborgare, vilket skett i juli 1969. Sedan hon av sagt sig sitt tjeckoslovakiska medborgarskap var hon numera statslös. I november 1971 hade emellertid dömts till hemskillnad mellan makarna, vilket uppgavs ha sin grund i makens psykiska ohälsa (han var numera sjukpensionerad). Hon framhöll slutligen dels att hon dock fortfarande betraktades som gift, dels att hon under hela sin tid i Sverige arbetat och klarat sig bra ekonomiskt.

I ytterligare en skrivelse, som inkom till departementet 15/8, utvecklade klaganden sin talan och framhöll särskilt sin önskan att kunna resa till Tjeckoslovakien i samband med sonens (i tidigare äktenskap)

förestående examen och giftermål. Hon anförde att hon numera innehade svenskt främlingspass och i Tjeckoslovakien betraktades som flykting.

Invandrarverket anförde i yttrande 7/9 att klaganden såsom hemskild – med hittillsvarande praxis – inte kunde ges den dispens från villkoret om sju års hemvist som tillkommer utländsk person som är gift med svensk medborgare. Verket ansåg emellertid att *dispens* från hemvistvillkoret på grund av äktenskap med svensk medborgare *borde ges, även om det dömts till hemskillnad* i äktenskapet. Vid bedömningen av dispens *borde*, enligt verket, hänsyn tas inte bara till äktenskapets varaktighet fram till hemskillnadsdomen utan även till första året av hemskillnadstiden. Om denna princip genomfördes uppfyllde sålunda klaganden hemvistvillkoret. Om Kungl. Maj:t inte fann anledning att ändra de hittillsvarande principerna för dispens, ansåg verket att klaganden *borde ges dispens* från hemvistvillkoret på grund av de ömmande omständigheterna i ärendet.

Invandrarverkets ovannämnda yttrande avgavs av fyra ledamöter med instämmande av en avdelningschef och två byråchefer. *Avvikande mening* anfördes av en ledamot med instämmande av föredraganden och två byråchefer, vilka ansåg att klaganden *borde* upptas till svensk medborgare på grund av de ömmande omständigheter som förelåg. Däremot biträdde de inte förslaget om ändring av principerna för dispens från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/10 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom vad i ärendet blivit upplyst om klagandens personliga förhållanden fick anses visa att hon från humanitär synpunkt redan nu *borde* upptagas till svensk medborgare och sålunda *särskilda skäl* förelåg för detta.

e) *dispensgrund: eljest särskilda skäl* (MbL 6 § andra st.)

Exempel 16 (17/6 1970 nr 104):

Ang. 75-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt sju år.

Invandrarverket avslog 7/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 5/12. I dessa anförde klaganden att hon var drygt 75 år och att det fattades bara tio månader till sju års hemvist. Vidare påpekade hon att det krävdes ytterligare ett år för att bli fri från det ungerska medborgarskapet.

Invandrarverket ville i yttrande 26/2 1970 – med hänsyn till de särskilda omständigheterna i ärendet – *inte motsätta sig bifall* till besvären, trots att klaganden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL förrän i november 1970. Verket framhöll härvid att klaganden, som var änka, kommit till Sverige i november 1963 för att förena sig med sin ende son (född 1922), naturaliserad svensk medborgare 1964, vilken försörjde henne helt. Som svensk medborgare skulle hon bli berättigad till svensk ålderspension. Enligt verkets erfarenhet skulle det vidare ta minst ett år att få befrielse från ungerskt medborgarskap.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 *upphäva* invand-

rarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 17 (15/7 1970 nr 14):

Ang. 70-årig indisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och tidigare under sammanlagt knappt två år samt två gånger varit gift med svenska medborgare.

Invandrarverket avslog 7/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han i december 1953 ingått äktenskap med svensk medborgare och varit gift med henne till dess hon avlidit i juli 1966; makarna hade i januari 1966 flyttat till Sverige och skaffat villafastighet. Vidare anfördes att han var i stort behov av svenskt medborgarskap i första hand för att kunna få arbete efter juni 1970 genom arbetsförmedlingen och i andra hand, om arbete inte skulle kunna beredas honom, komma i åtnjutande av folkpension.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 26/2 1970 — med hänsyn till de särskilda omständigheterna i ärendet — bifall till besvären. Härvid framhölls bl. a. att klaganden, född år 1900, varit gift med svenska medborgare två gånger (1943–1953 och 1953–1966). Han hade tagit hemvist i Sverige i januari 1966 och hade tidigare under åren 1950, 1953, 1956, 1959 och 1962 vistats här sammanlagt ca ett år och nio månader. Vidare påpekades att klaganden på grund av sin ålder inte fick behålla sin anställning, som han haft sedan november 1966, längre än till juni 1970.

Kungl. Maj:t (t. f. regering) beslöt 15/7 1970 *upphäva* det överklagade beslutet och visa målet åter till invandrarverket för ny behandling, eftersom klaganden *borde* upptagas till svensk medborgare; ingen motive-ring lämnades i beslutet.

Exempel 18 (16/10 1970 nr 53):

Ang. 25-årig statslös kvinna, som vistats i Sverige sedan fem år samt sedan tre år var adopterad av svensk medborgare, gift med sökandens mor.

Invandrarverket avslog 13/3 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 21/4. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon var dotter genom adoption till svensk medborgare, som i april 1965 i Tjeckoslovakien ingått äktenskap med hennes mor. Då klaganden utflyttat — tillsammans med modern — från Tjeckoslovakien hade hon måst avsäga sig sitt tjeckiska medborgarskap för att få utresetillstånd, varför hon numera var statslös.

Invandrarverket anförde i yttrande 11/9 att det *inte hade något att erinra mot bifall* till besvären. Härvid framhölls att genom beslut 6/7 1970 verket upptagit klagandens mor till svensk medborgare. Med hänsyn

härtill och till omständigheterna i övrigt fann verket det skäligt att ge dispens från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 16/10 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet numera blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare.

Exempel 19 (20/11 1970 nr 48):

Ang. 38-årig kinesisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt sex år och tidigare under drygt ett år.

Invandrarverket avslog 5/6 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 30/7. I dessa anförde klaganden att han vid sitt giftermål i maj 1963 i Sverige inte insett att mantalsskrivning var avgörande för om han skulle anses bosatt i riket. Han framhöll att hans fru bott och arbetat i Sverige, medan han själv för att försörja familjen arbetat till sjöss i 17 månader. Han återopade även att han vistats och arbetat i Norden (Norge) sedan 1956.

Invandrarverket ansåg i yttrande 15/9 1970 att klaganden enligt hittillsvarande praxis inte kunde räkna hemvisttid i Sverige förrän fr. o. m. mars 1965, varför han inte uppfyllde kravet på sju års hemvist i riket. Med hänsyn till omständigheterna *motsatte sig dock inte* verket att klaganden gavs dispens från nämnda villkor. Härvid anförde verket bl. a. att klaganden kommit till Sverige i mars 1963 och gift sig här i maj samma år med en tysk medborgare, bosatt här sedan 1961. Familjen hade därefter haft gemensam bostad här. Under tiden september 1963–mars 1965, då klaganden haft anställning på ett norskt handelsfartyg i utrikes fart, hade familjen vistats i landet. Klaganden, som tidigare tjänstgjort på norska fartyg sedan 1956, hade ej blivit mantalsskriven här förrän han återkommit till landet efter den senaste tjänstgöringen till sjöss.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/11 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare.

Exempel 20 (14/1 1971 nr 51):

Ang. 19-årig fransk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tre år.

Invandrarverket avslog 26/6 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 11/8. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon bosatt sig i Sverige för gott och som studerande önskade få möjlighet till stipendier m. m. Vidare framhölls att modern var svensk medborgare.

Invandrarverket anförde i yttrande 11/9 att klaganden tagit hemvist i

Sverige i juli 1967 och sålunda inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Även om praxis för fall som detta inte var klar ansåg verket, mot bakgrund av tillämpningen i allmänhet av dispensregeln, att hemvisttiden var väl kort. Med hänsyn härtill kunde verket *inte tillstyrka* att klaganden redan nu upptogs till svensk medborgare.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/1 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* måste anses föreligga att upptaga henne till svensk medborgare.

Exempel 21 (29/1 1971 nr 47 och 48):

Ang. två makar (mannen 66 år och hustrun 59 år) från Estland, som vistats i Sverige sedan resp. fyra och sex år och tidigare vistats här i drygt fyra år.

Invandrarverket avtog 13/3 1970 genom skilda beslut ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 13/4. I sina besvär anförde mannen (snickare) bl. a. att hans hustru på grund av sin estlandssvenska härkomst redan nu syntes vara kvalificerad till svenskt medborgarskap och att det från allmän synpunkt var önskvärt att äkta makar hade samma medborgarskap, varför han önskade bli upptagen till svensk medborgare tillsammans med sin hustru. Han framhöll vidare att han var 66 år och skulle bli pensionerad nästa år och att det därför var av synnerlig betydelse för honom att före dess bli svensk medborgare, eftersom han annars inte kunde få folkpension. I sina besvär anförde hustrun (sömmerska) bl. a. att hon var av estlandssvensk härkomst, född på Dagö, och vid sin ankomst 1944 till Sverige omhändertagits av kommittén för estlandssvenskarna. Hon framhöll vidare att enligt gällande praxis estlandssvenskarna dispenserats från villkoret om sju års hemvist i riket, varför hon nu torde vara kvalificerad till svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avgav 4/12 1970 yttranden över besvären. Härvid anförde verket bl. a. att det inte klarlagts om hustrun var av estlandssvensk härkomst, men att möjligheten härav inte kunde uteslutas. Med hänsyn härtill och till att förhållandevis kort tids ytterligare vistelse här erfordrades för att hemvistvillkoret skulle vara uppfyllt *motsatte sig inte* verket att hon redan nu upptogs till svensk medborgare. Vidare anförde verket att det, vid bifall till hustruns besvär, inte ville motsätta sig att även mannen upptogs till svensk medborgare, oaktat han ännu inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 29/1 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendena åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i dessa blivit upplyst om klagandenas förhållanden *särskilda skäl* måste anses föreligga för att upptaga dem till svenska medborgare.

Exempel 22 (12/2 1971 nr 39):

Ang. 46-årig tjeckoslovakisk medborgare, som vistats i Sverige sedan fem år.

Invandrarverket avslog 3/9 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 8/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon kommit till Sverige med sin man och nyfödda dotter i november 1965. De hade lämnat Tjeckoslovakien av politiska skäl; mannen hade tidigare suttit i fängelse av politiska skäl och klaganden hade själv dömts till fängelsestraff för att hon illegalt lämnat landet. De betraktade sig sålunda som politiska flyktingar. I april 1968 hade mannen övergivit klaganden och dottern och försvunnit till okänd ort utan att lämna något underhåll. Klaganden framhöll vidare att hon arbetade inom sjukvården (sjukvårdsbiträde) och att hon som ensamstående mor hade en speciellt svår situation, då det krävdes svenskt medborgarskap för att komma i åtnjutande av t. ex. bidragsförskott.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 4/12 1970 bifall till besvären, då de skäl klaganden anförde, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från hemvistvillkoret i 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 12/2 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att upptaga henne till svensk medborgare. *Kungl. Maj:t* *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Anm. Invandrarverket upptog 26/3 1971 sökanden till svensk medborgare med villkor att hon inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att hon befriats från tjeckoslovakiskt medborgarskap. Sedan en av sökanden till verket ingiven *ansökan* om befrielse från fullgörande av nämnda villkor lämnats utan bifall 15/11 1971 har *besvär* häremot inkommit till inrikesdepartementet 30/12. I yttrande 8/8 1972 över besvären har *invandrarverket* meddelat att det vid förnyad utredning framkommit att klaganden numera borde kunna anses som politisk flykting, varför verket samma dag upptagit henne till svensk medborgare *utan villkor*. *Kungl. Maj:t* (statsrådet Odhnoff), beslöt därefter 8/9 1972 (nr 96) lämna besvären *utan åtgärd*.

Exempel 23 (2/4 1971 nr 41):

Ang. 20-årig koreansk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sju år, de fyra första dock som son till här tjänstgörande utländsk diplomat.

Invandrarverket avslog 22/1 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 19/2. I dessa anförde klaganden bl. a. att han kommit till Sverige i september 1963, men då fadern var diplomat hade mantalsskrivning här skett först i oktober 1967, när fadern förflyttats till annat land. Klaganden framhöll vidare att han skulle bli inkallad till värnpliktstjänstgöring i koreanska armén i maj 1971, då han fyllde 21 år, varefter han skulle behöva göra tre års oavbruten militärtjänst utan möjlighet att få uppskov. Enligt studiepla-

nerna skulle emellertid hans civilingenjörsexamen avläggas under hösten 1971 och möjligheterna att under tre år avbryta dessa studier, till vilka han fått studielån sedan 1968, bedömdes som obefintliga.

Invandrarverket ansåg i yttrande 8/3 — med hänsyn till de särskilda omständigheter som numera framkommit — att klaganden borde få räkna sig till godo såsom hemvisttid hela den tid han vistats i Sverige och *tillstyrkte* därför bifall till besvären.

Klaganden bereddes 15/3 tillfälle att avge påminnelser inom en vecka, vilket dock ej synes ha skett.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 2/4 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att upptaga honom till svensk medborgare.

Exempel 24 (7/5 1971 nr 73):

Ang. två grekiska medborgare (mannen 29 år och hustrun 25 år), som vistats i Sverige sedan drygt sex år.

Invandrarverket *avslag* med skilda beslut 3/9 1970 två ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt MbL.

Besvär, anförda av makarna gemensamt, inkom till inrikesdepartementet 30/9. I dessa anfördes att de klagande önskade få svenskt medborgarskap med anledning av barnens skolgång och mannens startande av firma här samt för att kunna besöka sitt hemland och hälsa på sina föräldrar.

Invandrarverket *avstyrkte* 4/12 1970 bifall till besvären, då de skäl klagandena anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från hemvistvillkoret i 6 § MbL.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att makarna hade två barn, födda 1963 och 1968, och att hustrun 24/9 1969 dömts till 20 dagsböter för snatteri. Enligt underhandsbesked från arbetsgivaren hade denne inga anmärkningar mot makarna utan gav dem goda rekommendationer.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 7/5 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klagandena till svenska medborgare. *Kungl. Maj:t* *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 25 (27/5 1971 nr 73):

Ang. 30-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fem år och tidigare under sammanlagt ett och ett halvt år.

Invandrarverket *avslag* 23/12 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 25/1 1971. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon i december 1971 varit sju år i riket och att hennes mor var svårt sjuk.

Invandrarverket *avstyrkte* i yttrande 22/3 1971 bifall till besvären, då de skäl klaganden anfört i besvären, enligt verkets mening, inte kunde

läggas till grund för dispens från MbL:s hemvistvillkor. Härvid anförde verket att klaganden kommit till Sverige första gången i oktober 1963 och därefter vistats i hemlandet Ungern juni–augusti 1964 och juni–december 1965, under vilka vistelser hon arbetat som servitris. Hon hade varit kyrkobokförd i Sverige 16/12 1964–17/5 1965, då hon antecknats som utvandrad till Ungern, samt sedan 3/6 1966. Invandrarverket ansåg sålunda att hennes bosättning i Sverige avbrutits på grund av att hon vid nämnda två tillfällen återvänt till och arbetat i sitt hemland. Hon kunde därför, enligt verket, få räkna sig tillgodo såsom hemvisttid endast tiden från december 1965.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att klagandens vistelser i hemlandet berott på att hon velat besöka familjen; hon hade då haft engelskt pass men hade numera svenskt främlingspass.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 26 (4/6 1971 nr 77):

Ang. 46-årig venezolansk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt sex år och tidigare under ca sex år.

Invandrarverket avslag 18/12 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 1/2 1971. I dessa anförde klaganden bl. a. att han under sin första vistelse i Sverige (1944–1950) gift sig och fått barn men på grund av skilsmässa och andra mellankommande omständigheter flyttat från landet. Orsaken till att han 1965 återkommit till landet angavs vara, dels att han hade en dotter, som var gift och bosatt i Sverige, dels att hans 83-åriga moder och två systrar likaså var bosatta här. Sedan 1968 var han sjukskriven på grund av en leversjukdom och kunde ej beräknas återgå i arbete, varför försäkringskassan förklarar att avsikten var att ge honom sjukpension, så snart medborgarskapsfrågan lösts. Klaganden framhöll slutligen att han ursprungligen varit finsk medborgare och 1944 kommit till Sverige som flykting.

Invandrarverket ville i yttrande 22/3 1971 med hänsyn till omständigheterna i ärendet *inte motsätta sig bifall* till besvären, oaktat klaganden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt MbL. Härvid anförde verket att klaganden uppgett sig vara av finskt ursprung men enligt egna uppgifter i medborgarskapsansökningen var född i Sovjetunionen av sovjetiska föräldrar. Han hade kommit till Sverige 1944 eller 1945 och i juni 1950 utvandrat till Venezuela och blivit venezolansk medborgare. Han hade återkommit till Sverige i augusti 1965 bl. a. för att återförena sig med sina anhöriga. Enligt gällande praxis kunde klaganden på grund av den långa utlandsvistelsen få räkna sig till godo som hemvisttid endast tiden från augusti 1965. Verket framhöll slutligen, att klaganden varit sjukskriven sedan maj 1968 och att frågan om förtidspension numera blivit aktuell. Eftersom han inte var svensk medborgare, kunde han endast få tilläggspension (ATP), inte folkpension.

Av tjänsteanteckning i akten framgår att befrielse från venezolanskt

medborgarskap ej fordrades.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 4/6 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare.

Exempel 27 (19/11 1971 nr 61):

Ang. 42-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sex år.

Invandrarverket avslog 29/10 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att hans familj (hustru och två söner) var bosatt i Polen, att den yngste sonen (13 år) på grund av hörselskada gick i särskola men i Sverige skulle ha helt andra möjligheter till bättre läkarvård och lämpligare utbildning, att försöken att få utresetillstånd för familjen varit förgäves samt att ett bifall till klagandens ansökan om svenskt medborgarskap skulle skapa goda förutsättningar för familjens återförenande i Sverige.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 16/2 1971 att klaganden redan nu skulle upptas till svensk medborgare med hänsyn dels till att det erfarenhetsmässigt ofta tar relativt lång tid att få befrielse från bl. a. polskt medborgarskap, varför det enligt verket borde kunna ges viss dispens från kravet på sju års hemvist i dylika fall, dels till de personliga omständigheter klaganden åberopat. *Invandrarverket* hänvisade i sammanhanget till bifogad *PM rörande principfrågan om naturalisationssökande som naturaliseras med villkor enligt 6 § tredje st. MbL i vissa fall skall få dispens från det i samma paragraf första st. 2. föreskrivna villkoret om sju års hemvist i riket*. Efter att i denna inledningsvis ha uttalat att en grundläggande princip i svensk medborgarskapsrätt är att undvika uppkomsten av flerfaldigt medborgarskap anförde verket härvid följande:

Enligt den praxis som gällde före 1968 föreskrevs som regel inte villkor för sökande som innehade främlingspass. Sedan 1968 har emellertid praxis ändrats såtillvida att villkor föreskrivs när automatisk förlust av utländskt medborgarskap inte inträder vid naturalisation men befrielse kan medges. För den som påstår politiskt flyktingskap och bedöms vara sådan föreskrivs dock inte sådant villkor.

Villkor om befrielse från utländskt medborgarskap stadgas numera i princip för myndig sökande som är medborgare i någon av följande stater.

Afganistan

Albanien (endast om sökanden har hemlandspass)

Algeriet

Belgien (för *man* från och med det år under vilket han fyller 20 år till och med det år under vilket han fyller 34 år)

Bulgarien

Cambodja

Cypern

Elfenbenskusten (för *man*)

Förenade Arabrepubliken

Grekland
Iran (för person över 25 år)
Israel
Jordanien
Jugoslavien
Kina
Libanon
Liechtenstein
Federationen Malaysia
Polen
Rumänien
Saudi-Arabien
Schweiz
Senegal (för *man*)
Singapore
Sovjetunionen
Storbritannien
Sudan
Syrien
Tjeckoslovakien
Turkiet
Ungern
Vietnam

Invandrarverket meddelade under tiden juli 1969—juni 1970 4 849 beslut i medborgarskapsärenden. Antalet beslut om förvärv av svenskt medborgarskap under förutsättning av befrielse från annat medborgarskap uppgick under samma tid till 1 350. Villkorsbesluten avsåg i 1 293 fall medborgare i europeiska stater varav 1 142 medborgare i östeuropeiska stater. Av de sistnämnda besluten gällde 343 ungrare och 575 jugoslaver.

Efter en redogörelse för vissa erfarenheter av hur lång tid som åtgär för att få befrielse från olika främmande medborgarskap, vilken ej återges i detta sammanhang, anförde invandrarverket avslutningsvis följande synpunkter på verkningarna av här avsedd dispens:

Sökande som uppfyller kvalifikationstiden skulle inte som f. n. i vissa fall behöva vänta på det definitiva förvärvet av svenskt medborgarskap en lång tid utöver den föreskrivna hemvisttiden. Det skulle därigenom bli en större rättvisa mellan sökande som upptas med villkor och sökande som upptas utan villkor.

Det är emellertid svårt att förutsäga hur lång tid det i ett enskilt ärende tar att få befrielse från medborgarskap. Visserligen är det känt att det i en del länder normalt tar relativt lång tid att få ett befrielsebeslut. Men även för dessa länder gäller att ett visst ärende om befrielse kan avgöras snabbt. Sökanden kan t. o. m. innan naturalisationsärendet avgörs ha fått befrielse från sitt medborgarskap utan att invandrarverket har kännedom om detta. Invandrarverket känner inte till anledningen till att handläggningstiden för dessa ärenden skiftar i ett och samma land.

Om en sökande snabbt får befrielse från sitt medborgarskap skulle han alltså kunna bli svensk medborgare på kortare tid än en sökande som upptas till svensk medborgare utan villkor.

Anm. Ovanstående tablå har enligt uppgifter från invandrarverket i april 1973 förändrats enligt följande: Iran och Kina utgår, Brittiska Guinea, Folkrepubliken Kina, Marocko och Mauritius tillkommer.

Enligt verksledningen bör dock sistnämnda "orättvisa" hellre accepteras än att kvalifikationstiden i realiteten såsom f. n. regelmässigt blir längre för den som upptas med villkor. Det ter sig naturligt att ge dispens för de nationer där befrielse erfarenhetsmässigt tar lång tid. Dispens bör dock inte ges för så lång tid att villkorstiden överskrids.

Tanken har väckts att redan vid ansökningstillfället uppmana sökande för vilka villkor nu föreskrivs att begära befrielse från sitt medborgarskap. Det har emellertid visat sig att i många fall kan en sökande inte ansöka om befrielse från sitt medborgarskap förrän han kan styrka att han kommer att förvärva annat medborgarskap. I de fall där sådana i förväg gjorda befrielseansökningar bifalls utan förbehåll skulle sökanden under en viss tid komma att vara statslös. Olägenheten härav blir särskilt uppenbar om ansökningen om svenskt medborgarskap lämnas utan bifall. En sökande skulle då kunna bli statslös under en lång tid. Det kan dessutom erinras om att i fall där ett befrielsebeslut är giltigt endast viss begränsad tid uppkommer olägenheter för sökanden om han inte inom denna tid blir svensk medborgare.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 19/11 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 28 (19/11 1971 nr 65):

Ang. två tjeckoslovakiska medborgare (mannen 47 år och hustrun 46 år), som vistats i Sverige i knappt sju år men sedan ett år hade hemvist utom riket.

Invandrarverket avslag med skilda beslut 11/2 1971 två ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 23/3. I dessa, ingivna för makarna gemensamt av deras son enligt fullmakt, anfördes bl. a. att mannen (docent) var uppfinnare till speciella gruvbrytningsmetoder, som visat sig användbara vid viss brytning i Afrika. Från myndigheternas och även svenska företags sida hade det bedömts värdefullt att han själv kunde övervaka arbetets utförande på platsen. Makarna avsåg att återkomma till Sverige, då mannens tillfälliga vistelse i Afrika upphörde och hade kvar sin bostad i Stockholm, där familjen fortfarande var kyrkoskriven.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 14/5 bifall till besvären, eftersom makarna enligt nu gällande praxis inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och de skäl de anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Härefter inkom *ytterligare skrivelser* till departementet – dels från sonen, dels från två svenska företag – i vilka framhölls vikten av att klagandena (varvid främst avsågs mannen, som bedömdes vara en mycket kvalificerad tekniker) skulle bli svenska medborgare. Bl. a. intygades mannens betydelse för svensk bergsteknik.

Efter *återremiss till invandrarverket* 13/10 anförde detta i yttrande 28/10 att det med hänsyn till de nya skäl som klagandena anfört numera *inte motsatte sig* att dispens gavs från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 19/11 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klagandena till svenska medborgare. *Kungl. Maj:t erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 29 (4/2 1972 nr 37):

Ang. 36-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan två och ett halvt år och tidigare under drygt sju år.

Invandrarverket avslog 19/2 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 1/4. I dessa anförde klaganden bl. a. att han under drygt ett år arbetat i Peru, sedan han under en tjänsteresa för sin svenska arbetsgivares räkning 1967 erbjudits anställning där. Klaganden framhöll att anställningen i Peru avsett en begränsad tid under vilken han fått tjänstledighet av sin svenska arbetsgivare, eftersom det bedömts att de erfarenheter och kontakter han fick i Peru kunde nyttiggöras av det svenska företaget. Han hade dessutom hela tiden varit kyrkoskriven i Sverige.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 14/7 bifall till besvären; med hänsyn till de omständigheter som framkommit ansåg verket att det fanns sådant samband mellan klagandens vistelseperioder i Sverige att han borde få dispens från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 4/2 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet numera blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare.

Exempel 30 (18/2 1972 nr 26):

Ang. 48-årig fransk medborgare, som vistats i Sverige sedan nästan tolv år och sedan tolv år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 5/3 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden var anställd vid franska ambassaden i Stockholm och på grund härav inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär, anförda av advokat (enligt fullmakt), inkom till inrikesdepartementet 13/4. I dessa anfördes bl. a. att klaganden sedan mars 1960 inte endast varit mantalsskriven och kyrkobokförd i Sverige utan även haft sitt faktiska hemvist här. Sedan maj 1970 var hon anställd på franska handelsavdelningen i Stockholm. Anställningen var enligt klaganden inte förenad med diplomatisk immunitet i MbL-motivens mening. Hon tillhörde nämligen den platsanställda kanslipersonalen och var ej utskickad av landets ambassad. Även om hennes nuvarande anställning skulle anses jämställd med sådan anställning, som var förenad med diplomatisk immunitet, anförde klaganden att hon före maj 1970 uppfyllt hemvistvillkoret enligt MbL. Hon framhöll vidare att det inte syntes förenligt med lagens anda och inriktning att hon skulle vara tvungen att sluta sin nuvarande anställning för att kunna ansöka om svenskt medborgarskap. Med hänsyn till den ekonomiska betydelsen för

klaganden hemställdes slutligen att ärendet skulle handläggas med största möjliga skyndsamhet. I ny skrivelse, som inkom till departementet 16/4, hemställdes att klaganden före ärendets slutliga avgörande skulle beredas tillfälle att inkomma med påminnelser.

Invandrarverket anförde i yttrande 7/7 att klaganden före maj 1970 uppfyllt villkoren för förvärv av svenskt medborgarskap, men att hon, sedan hon tagit nuvarande anställning på franska ambassaden, enligt gällande praxis inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Verket kunde därför *inte tillstyrka* bifall till besvären. Verket anmärkte samtidigt att enligt 26 § folkbokföringsförordningen den som tillhör främmande makts beskickning skall kyrkobokföras endast om han är svensk medborgare.

Sedan anstånd med avgivandet av *påminnelser* beviljats av departementet inkom dylika 24/8. I dessa anfördes bl. a. att ambassaden vid anställningen av klaganden tagit hänsyn till att hon stod i begrepp att ansöka om svenskt medborgarskap och därför "klassat" henne bland övriga vid handelsrådet anställda svenska medborgare. Detta hade bl. a. inneburit att hon gått miste om vissa fördelar i anställningen, som var förbehållna anställda med fransk nationalitet, och ej heller fått något anställningskontrakt.

I ytterligare två skrivelser till departementet 12/11 1971 och 28/1 1972 efterhörde klagandens ombud när Kungl. Maj:ts beslut i ärendet kunde vara att vänta. Vidare kan nämnas att klagandens make i augusti 1971 sändt två skrivelser i ärendet till departementschefen.

Av handlingarna i akten framgår ytterligare att det anses vara diplomatisk praxis att svenska medborgare anställda vid utländsk ambassad i Sverige inte betalar inkomstskatt till svenska staten.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 18/2 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att upptaga klaganden till svensk medborgare.

Anm. Av tjänsteanteckning i akten framgår att det avgörande skälet för bifall var det förhållandet att klaganden före maj 1970 uppfyllde hemvistvillkoret.

Exempel 31 (17/11 1972 nr 35):

Ang. en statslös 71-årig man (från Polen), som vistats i Sverige sedan tre år.

Invandrarverket avslog 12/6 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och skäl för dispens inte förelåg. Samtidigt avslogs motsvarande ansökan från hans hustru.

Besvär, anförda av dottern, inkom till inrikesdepartementet 13/7. I dessa anfördes bl. a. att klaganden vid mycket hög ålder känt sig tvungen att lämna Polen och kommit med sin hustru till Sverige i november 1969. Han hade vid flera tillfällen besökt dottern, naturaliserad svensk medborgare, i Sverige. Efter ankomsten till Sverige hade han med dispens från gällande åldersgräns fått arkivarbete vid ett universitetslaboratorium, vilket arbete med hänsyn till det rådande arbetsmarknadsläget i mars 1972 upphört, varefter han hänvisats till socialhjälp. Detta upplevde

han som förödmjukande och deprimerande. Om han blev svensk medborgare skulle han få folkpension, som inte var högre än socialhjälp. Klagandens dotter bifogade även ett stort antal bilagor, som visade bl. a. hans erhållna utmärkelser för engagemang i kampen mot nazismen och för prestationer i yrkesarbete samt också de under senare år ökade svårigheterna och problemen för personer av judisk härkomst i Polen. Slutligen åberopades att större delen av klagandens familj (dotter, svärson, barnbarn) levde i Sverige och var svenska medborgare.

Invandrarverket anförde i yttrande 21/9 1972 bl. a. att klaganden (och hans hustru) berövats sina polska medborgarskap i samband med utresan från Polen och att det inte fanns någon konvention som tillförsäkrade honom – och andra politiska flyktingar i motsvarande situation – rätt till ålderspension, varför en person i hans situation normalt blev hänvisad till socialvården för sin försörjning. (Klagandens 60-åriga hustru hade arkivarbete med en lön av ca 1 300 kr. i månaden). Verket framhöll att en lagändring, som innebär att politiska flyktingar i klagandens situation tillförsäkras ålderspension, i första hand var önskvärd. Verket bedömde dock denna väg inte framkomlig inom överskådlig tid. Invandrarverket framhöll vidare att socialhjälpssystemet knappast var avsett för att ge personer i pensionsåldern deras stadigvarande försörjning under en sådan lång tid, drygt fyra år, som det normalt skulle röra sig om i klagandens fall. Den enda möjlighet som fanns att bereda honom rätt till ålderspension – som enligt verket borde vara det normala för en person som Sverige mottagit som flykting – var att med dispens från hemvistvillkoret uppta honom till svensk medborgare i förtid. I hittillsvarande praxis hade detta, enligt verket, skett med balter vars familjemedlemmar lämnat sitt hemland under 1940-talet och med make/maka, oavsett nationalitet, som önskat förena sig med make/maka i Sverige men lyckats komma hit först efter många års oavbrutna försök. Vid den förnyade prövningen ansåg invandrarverket sålunda att starka skäl talade för att ge dispens även i sådana fall som klagandens i avvaktan på en lagändring. Som en riktpunkt skulle, enligt verket, krav på tre års vistelse kunna ställas upp. Verket *tillstyrkte* mot bakgrund av det anförda att klaganden redan nu togs upp till svensk medborgare. Verket erinrade samtidigt om att klaganden och den kategori polska medborgare han tillhörde tagits emot här i landet oavsett om de bedömts kunna få sin försörjning här genom eget arbete eller genom hjälp av anhöriga.

Mot invandrarverkets beslut att tillstyrka besvären anfördes *avvikande mening* av två ledamöter med instämmande av fyra av de i handläggningen deltagande tjänstemännen. De anförde att de inte kunde biträda majoritetens förslag om ändring av principerna för dispens från hemvistvillkoret i fall som det förevarande. De ansåg vidare att sådana ömmande omständigheter inte heller förelåg i detta ärende att dispens på denna grund borde ges från hemvistvillkoret.

Kungl. Maj:t (statstådet Odhnoff) beslöt 17/11 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till de omständigheter som föranlett klagandens bosättning i Sverige *särskilda skäl* fick anses föreligga att redan nu upptaga honom till svensk medborgare och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagande.

Exempel 32 (21/4 1972 nr 66):

Ang. 23-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan sju och ett halvt år med åtskilliga avbrott.

Invandrarverket avslog 8/11 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär, anförda genom ombud, inkom till inrikesdepartementet 23/12. I dessa anfördes bl. a. att klaganden (liksom hans föräldrar) varit mantalsskriven i Sverige sedan september 1964 och att föräldrarna i november 1971 upptagits till svenska medborgare med villkor enligt 6 § tredje st. MbL. Vidare framhölls att klaganden (framstående konsertpianist) fortsatt sina musikstudier i Tyskland och USA, men att han av myndigheterna i båda dessa länder betraktats som boende i Sverige. Det ansågs även vara "till synnerligt gagn för riket" att klagandens svenska medborgarskap beviljades utan dröjsmål, inte minst med hänsyn till att hans internationella karriär försvårades genom innehavet av polskt pass, då viseringssvårigheterna och kostnaderna var stora. Slutligen hänvisades till Kungl. Maj:ts beslut om dispens för framstående idrottsutövare (det i *exempel 12* redovisade ärendet).

Det kan nämnas att klaganden en gång tidigare ansökt om svenskt medborgarskap, vilken ansökan 5/6 1970 avslagits av *invandrarverket*. Sedan besvär häremot anförts hade Kungl. Maj:t lämnat dessa utan bifall (13/11 1970 nr 48). I akten till detta ärende förekommer åtskillig ytterligare dokumentation rörande klagandens kvalifikationer som musiker.

Invandrarverket anförde i yttrande 8/3 1972 att det med hänsyn till omständigheterna i ärendet *numera inte hade något att erinra* mot att dispens gavs från hemvistvillkoret. Härvid framhölls bl. a. att klaganden från oktober 1966 studerat vid musikhögskolan i Köln på ett fyraårigt stipendium och sedan september 1970 studerat i New York på ett amerikanskt stipendium. Han hade under studietiden vistats i Sverige ett par gånger om året för ferier och konserter.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 21/4 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klaganden till svenskt medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

f) *dispensgrund: nordisk medborgare* (MbL 6 § andra st.)

Exempel 33 (24/3 1972 nr 63):

Ang. två finländska medborgare (mannen 32 år och hustrun 27 år), vilka vistats i Sverige sedan två år och tre månader.

Invandrarverket avslog genom skilda beslut 11/2 1972 ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 22/2. I dessa anförde klagandena att mannen var kvalificerad att delta för Sverige i OS i München,

vilket han förberett sig för under ett flertal år; med hänsyn till hans ålder ansågs detta vara hans enda olympiska chans. Beträffande möjligheterna till god placering vid Olympiaden hänvisades till bifogad skrivelse från Svenska tyngdlyftningsförbundet i vilken även hänvisades till Kungl. Maj:ts beslut redovisat ovan i *exempel 12*.

Invandrarverket fann i yttrande 3/3 det *tveksamt* om de skäl som klagandena anfört var tillräckliga för dispens från hemvistvillkoret. Vid bifall till mannens besvär ville verket inte motsätta sig att även hustrun upptogs till svensk medborgare.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att hustrun var född i Sverige men hade flyttat till Finland efter fem månader.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 24/3 1972 upphäva invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *särskilda skäl* förelåg att redan nu upptaga klagandena till svenska medborgare.

B. Besvären lämnade utan bifall av Kungl. Maj:t

a) ej hemvist i riket

Exempel 34 (5/12 1969 nr 36):

Ang. 32-årig brittisk medborgare (född tysk medborgare), som tidigare vistats i Sverige under sammanlagt knappt fem år och sedan drygt tio år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avsåg 26/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 10/11. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon sedan juni 1959 var gift med svensk medborgare och hade två barn (nio och sju år), som var svenska medborgare. Vidare anfördes att familjen i december 1964 flyttat in i nybyggt radhus i Stockholm men fr. o. m. oktober 1968, då maken blivit försäljningschef vid ett större tyskt företag, flyttat till Hamburg. Familjen avsåg dock att flytta tillbaka till sitt radhus i Stockholm i juli 1970, då maken skulle bli företagets försäljningschef för Skandinavien. Slutligen anfördes att hon talade och skrev svenska bra och sedan tio år kände sig som svenska.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 19/11 1969 bifall till besvären, då klaganden utflyttat ur riket och sålunda inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och då vad hon anfört i besvären enligt hittillsvarande praxis inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid framhölls — förutom ovan redovisade uppgifter — att klaganden var född tysk medborgare och i samband med tidigare äktenskap med numera avliden brittisk medborgare förvärvat brittiskt medborgarskap.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 5/12 1969 lämna besvären *utan bifall*, eftersom klaganden ej uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Exempel 35 (13/2 1970 nr 27):

Ang. 23-årig dansk medborgare, som tidigare vistats i Sverige under åren 1947–49 och 1959–68.

Invandrarverket avslag 7/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då hemvistvillkoret enligt 6 § MbL ej uppfylldes.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 10/12. I dessa (anförda av klagandens mor enligt fullmakt) framhölls bl. a. att klaganden var född i Stockholm i februari 1947 och vistats i Argentina 1949–1959, men att familjen flyttat hem till Sverige igen 1959. Därefter hade hon gått i svenska skolor från 6:e klass och till studentexamen 1966. Efter studentexamen hade hon studerat språk vid Stockholms universitet till oktober 1968, då hon avbrutit studierna för att resa till Sydafrika och studera språk på platsen. Sedan språkstudierna där avslutats avsåg klaganden att här hemma återuppta sina studier vid universitetet. Hon ansåg sålunda att hon haft hemvist i Sverige sedan 1959 och fortfarande, ”trots att hon för en tid vistas i utlandet”.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 14/1 1970 bifall till besvären, då klaganden sedan oktober 1968 var bosatt i Johannesburg och arbetade där vid ett spanskt flygbolag och på grund härav inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Vad hon anfört i besvären kunde, enligt verkets mening, inte läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 13/2 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 36 (15/7 1970 nr 16):

Ang. 28-årig ungersk medborgare, som tidigare vistats i Sverige i elva år men sedan nästan två år vistats utomlands för studier.

Invandrarverket avslag 17/4 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 1/6. I dessa anförde klagandens far (enligt fullmakt) dels att sonen f. n. studerade i Los Angeles och skulle återvända till Sverige, dels att sonen vid svenska konsulatet i Los Angeles fått uppgift om att hans studier i USA inte skulle lägga något hinder i vägen för ett svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 18/6 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och då vad han anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid anfördes att klaganden kommit till Sverige i oktober 1957, lämnat landet i augusti 1968 och därefter med undantag för besök här i juli 1969 – vistats utomlands. För närvarande vistades han i USA för studier och, jämsides därmed, förvärvsarbete.

Kungl. Maj:t (t. f. regering) beslöt 15/7 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 37 (22/1 1971 nr 62):

Ang. 48-årig tysk medborgare, som tidigare vistats i Sverige i sammanlagt drygt tjugo år.

Invandrarverket avslag 11/9 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 30/10. I dessa anförde klagan-

den bl. a. att hon redan tre månader gammal kommit till Sverige och uppfostrats i morfaderns hem, tills hon vid sex års ålder måst återvända till Tyskland för att börja i skolan. Hon hade då endast kunnat svenska, vilket alltid talats i hennes föräldrahem (tysk far, svensk mor), då modern ej lärt sig tyska. Även sedan klaganden börjat i skolan hade hon tillbringat sina ferier hos sina svenska släktingar. Efter krigsslutet hade hon flyttat till Sverige, där hon under åren 1945–1958 arbetat som sjuksköterska på lasarettet i Kalmar. Modern hade följt med henne dit, men då fadern, vars öde de svävat i fullständig ovisshet om, 1955 återvänt från fångenskap i Sibirien hade båda föräldrarna bosatt sig i Hamburg. Sedan 1962 hade klaganden haft anställning med internationell anknytning vid Socialstyrelsen i Hamburg, där hon tillhörde den svenska kolonin och av alla betraktades som svenska. Till upplysning om sin ställning bifogade klaganden en skrivelse från den svenske sjömanspastorn i Hamburg, som bl. a. framhöll att klaganden även av de tyska myndigheterna ansågs som svenska – hon var skriven i Kalmar och kyrkoskatten tillföll svenska Gustav Adolfskyrkan i Hamburg, vilket beviljades endast svenska medborgare. Klaganden framhöll vidare att hon, så fort hon hade ledigt, besökte sitt hem i Kalmar, där hon sedan år 1945 var mantalsskriven. Även hennes föräldrar brukade bo där nästan halva året. Enligt klagandens mening hade hon sin verkliga hemvist i Sverige. I varje fall var hennes anknytning dit så stark, att hon själv kände sig såsom svenska. Alla hennes släktingar var svenskar och hon hade ständig kontakt med dem. Däremot var hennes far ende sonen och hon hade inte någon som helst släkt på hans sida.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 15/12 1970 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och då de skäl hon anfört i besvären, enligt verket, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid framhöll verket bl. a. att klaganden vistats i Sverige 1922–1928, 1945–1958 och läsåret 1960/61 samt tillbringat sina semestrar och viss annan fritid här. Hon var fortfarande kyrkobokförd i Sverige och hade bostadslägenhet här. Övrig tid hade hon vistats i Tyskland, där även föräldrarna var bosatta. Invandrarverket erinrade också om att klaganden – i händelse av bifall till besvären – enligt tysk medborgarskapslag inte förlorade tyskt medborgarskap, eftersom hon var bosatt i Tyskland; därigenom skulle hon, enligt verket, få dubbelt medborgarskap.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 22/1 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 38 (7/5 1971 nr 78):

Ang. 25-årig rumänsk medborgare, som tidigare vistats i Sverige under sjutton år.

Invandrarverket avslag 7/12 1970 ansökan om svenskt medborgarskap eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 11/1 1971. I dessa anförde klaganden bl. a. att han efter ingenjörsexamen 1969 ej kunnat få någon god praktik i Sverige utan nödgats söka skaffa sig dylik utomlands

för att sedan kunna bygga sig en tryggare framtid i Sverige. Han förklarade sig dock beredd att komma hem, om detta var nödvändigt för att få medborgarskapet. Han var emellertid övertygad om att han i så fall ej skulle få något arbete utan behöva genomgå omskolningskurser.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 22/3 bifall till besvären, då klaganden enligt gällande praxis inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL och då de skäl han anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid framhöll verket att klaganden kommit till Sverige i oktober 1953, avlagt ingenjörsexamen 1969 och sedan juni 1970 arbetat vid en av Israels största byggnadsfirmor.

Av handlingarna i akten framgår ytterligare dels att föräldrarna på grund av läget i Mellanöstern väntade hem klaganden under 1971, dels att en f. d. övervakare för klaganden i skrivelse till Konungen hemställt att förevarande medborgarskapsansökan skulle beviljas för att möjliggöra för klaganden att få arbete i Sverige. Några uppgifter om den tidigare brottsligheten redovisas ej i departementsakten. Av invandrarverkets akt i ärendet framgår dock att klaganden dömts 1964 till villkorlig dom för stöld och 1967 till skyddstillsyn för stöld m. m.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 7/5 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 39 (14/4 1972 nr 46):

Ang. 29-årig jordansk medborgare, gift med svensk medborgare sedan knappt två år och utan hemvist i riket.

Invandrarverket avslog 15/10 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL och tillräckliga skäl för dispens från nämnda villkor inte förelåg.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 6/12. I dessa anförde klaganden att hon i nuvarande läge av israelisk administration av tidigare jordanska områden hade betydande svårigheter att förena sitt jordanska medborgarskap med sina plikter som hustru till den svenske konsuln i Jerusalem och som medarbetare i den svenska hjälpverksamheten där. Hon framhöll även att svårigheterna kunde väntas öka, om det politiska läget i landet skärptes. *Svenske ambassadören* i Tel Aviv tillstyrkte 25/11 och 1/12 -- med hänvisning till de speciella skäl som förelåg -- bifall till besvären.

Invandrarverket avstyrkte 11/2 1972 bifall till besvären, eftersom de skäl klaganden anfört inte föranledde verket att frångå sitt ställningstagande. Härvid framhölls att klaganden enligt hittills varande praxis inte uppfyllde villkoret om hemvist enligt 6 § MbL. Enligt denna praxis kunde, framhöll verket, utländsk kvinna som är gift med utomlands bosatt svensk medborgare naturaliseras utan krav på hemvist. Äktenskapet skulle dock i sådant fall ha varat minst lika lång tid som lagen kräver hemvisttid och makarna skulle vara bosatta utanför hustruns hemland.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/4 1972 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 40 (6/10 1972 nr 36):

Ang. 21-årig dansk medborgare, född i Sverige av svensk mor och dansk far, och bosatt här till december 1971 med vissa avbrott.

Invandrarverket avslag 20/12 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 3/2 1972. I dessa anförde klaganden bl. a. att han efter tre och ett halvt års bortovaro åter flyttat till Sverige i maj 1967 och vistats i landet med undantag för kortare perioder av skollov, då han varit i sitt föräldrahem i Århus. Till följd av vissa svårigheter på den svenska arbetsmarknaden hade han tagit anställning vid en dansk-svensk veckotidning med redaktion i Köpenhamn. Han hade emellertid fortfarande kvar sin lägenhet i Malmö.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 15/6 bifall till besvären, eftersom klaganden saknade hemvist i riket. Härvid framhölls även att klaganden varit bosatt i Sverige från födelsen till december 1963 samt under tiden augusti 1967–juni 1968, januari 1969–december 1970 och februari–slutet av sommaren 1971. Han var dock, enligt verket, alltså kyrkoskriven i Sverige.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 6/10 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Anm. Enligt upplysning från departementet har klaganden själv uppgett att han mestadels vistades i Danmark och att han personligen ej var särskilt intresserad av att få svenskt medborgarskap.

*b) ej tillräckligt lång tids hemvist i riket**Exempel 41 (5/12 1969 nr 33):*

Ang. 33-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och sedan tre år var gift med naturaliserad svensk medborgare.

Invandrarverket avslag 19/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 20/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att hennes make var svensk medborgare, liksom det här i landet födda barnet, och att hon ej tänkte återvända till sitt gamla hemland.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 13/11 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis ej uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 5/12 1969 lämna besvären *utan bifall*, eftersom klaganden ej uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Exempel 42 (10/4 1970 nr 62):

Ang. 44-årig rumänsk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt fem år och sedan ungefär lika lång tid var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslag 5/12 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 19/1 1970. I dessa anförde

klaganden bl. a. att hon var gift med svensk medborgare och studerade vid Stockholms universitet samt därjämte var språklärare vid Medborgarskolan och ABF. Hon framhöll att hon hade anpassat sig väl till svenska förhållanden och hade för avsikt att för alltid kvarstanna i Sverige. Vidare framhölls att hon i samband med äktenskapets ingående lämnat sin anställning som domare i Bukarest och även avvecklat sin advokatverksamhet där. Då hon avsåg att idka juridisk verksamhet här i riket behövde hon svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 1970 bifall till besvären. Härvid framhöll verket att klaganden, som tagit hemvist i Sverige i augusti 1965, ingått äktenskap med svensk medborgare i juli 1965, men att *sammanlevnaden mellan makarna upphört* sommaren 1966. Med hänsyn härtill ansågs enligt hittillsvarande praxis klagandens äktenskap med svensk medborgare inte utgöra skäl för dispens från villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL. Vad hon anfört i besvären kunde, enligt verkets mening, inte läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 10/4 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 43 (10/4 1970 nr 64):

Ang. 63-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och sedan knappt fyra år var gift med naturaliserad svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 22/1 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 20/2. I dessa anfördes endast att naturalisation borde kunna beviljas trots att hemvisttiden ej var sju år, eftersom klaganden ingått äktenskap med svensk medborgare.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 10/4 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 44 (27/5 1970 nr 112):

Ang. 28-årig grekisk medborgare, som vistats i Sverige sedan två och ett halvt år och tidigare vistats här sammanlagt drygt ett år samt sedan drygt fyra år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 16/1 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 23/2. I dessa anförde klagandens hustru (enligt fullmakt) bl. a. att de tyckte mycket om att resa och inte kände till att hemvisttiden kunde anses avbruten av dylika resor. Vidare hade maken en 101-årig farmor på Rhodos, som det bedömdes vara riskabelt att besöka med hänsyn till den nuvarande grekiska militärregeringen.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/3 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MBL och då vad han anfört i besvären, enligt verkets mening, ej kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Av den inom departementet upprättade akten i ärendet framgår bl. a. att klaganden kommit till Sverige i november 1965, att han var gift med en svenska sedan april 1966 och att makarna hade ett barn, fött 1968. Under fyra månader 1966 och sex månader 1967 hade han vistats på Rhodos, där han hade en bar. Under 1967 hade han även gjort en resa till Indien. Oavbruten hemvist räknades sedan december 1967.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 45 (5/6 1970 nr 77--79):

Ang. tre polska medborgare (mannen 53 år, hustrun 56 år och dottern 24 år), som vistats i Sverige sedan drygt sex år med visst avbrott.

Invandrarverket avslog 30/1 1970 genom tre skilda beslut ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MBL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 10/3. I dessa anfördes att motivet för vädjan om ett tidigare beviljande av svenskt medborgarskap var att de sedan fyra och ett halvt år, dvs. från det de fått politisk asyl i Sverige, som varmaste önskan haft att "stabilisera livet", vilket endast var möjligt genom ett svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i tre yttranden 6/5 1970 bifall till besvären, då vad klagandena anfört i besvären, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från hemvistvillkoret. I en bifogad *PM* anförde verket bl. a. att mannen i mars 1964 tillträtt diplomatisk tjänst i Stockholm och att han och hans familj i augusti 1965 sökt politisk asyl här i riket. I början av 1966 hade familjen lämnat Sverige i avsikt att emigrera till USA men återvänt hit efter ca tre månader.

Kungl. Maj:t (statsrådet S.-E. Nilsson) beslöt 5/6 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i besluten.

Exempel 46 (5/6 1970 nr 80):

Ang. 30-årig jordansk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sju år, en del av tiden som SIDA-stipendiat.

Invandrarverket avslog 27/2 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om hemvist i riket enligt 6 § MBL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 6/4. I dessa anförde klaganden bl. a. att han från 1963 till 1967 varit SIDA-stipendiat, vilken tid ej tillgodoräknats honom. På grund av krigstillståndet i hans hemland hade han 1967 ej kunnat återvända dit. Vidare framhölls att hans familj ej längre fanns kvar i hemlandet, då den emigrerat till Canada, och att han önskade kvarstanna i Sverige och få medborgarskap. Han hade arbetstillstånd och var sedan 1968 anställd som ingenjör hos en professor och

ansåg att han under de sju åren i Sverige hade anpassat sig väl till svenska förhållanden.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 6/5 1970 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MBL. Härvid anförde verket att klaganden hade vistats i Sverige som UNRWA*-praktikant oktober 1962–september 1963 och som SIDA-stipendiat oktober 1963–juli 1967, varefter han haft anställningar här som ingenjör. Enligt gällande praxis ägde SIDA-stipendiat inte tillgodoräkna sig sin stipendiat-tid i Sverige såsom kvalifikationstid för förvärv av svenskt medborgarskap.

För kännedom bifogade verket ett *yttrande av SIDA 14/3 1969* i annat medborgarskapsärende, i vilket SIDA gett sin syn på frågan om naturalisation av SIDA-stipendiat. Av detta yttrande framgår bl. a. att SIDA:s stipendiaterksamhet hade till mål att komplettera och stödja u-ländernas egna ansträngningar att utbilda kvalificerad arbetskraft på områden av väsentlig betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i dessa länder. Varje enskilt stipendiaterärende förutsatte att överenskommelse träffats mellan myndigheterna i de båda länderna, vilken bl. a. innebar att SIDA åtog sig att verka för att den utsedda stipendiaten snarast efter avslutad utbildning skulle återvända till hemlandet. En SIDA-stipendiat som utbildades i Sverige fick sålunda anses vistas här på ansvarig hemlandsmyndighets uppdrag och ej som privatperson, vartill kom att stipendiaten såväl vid ansökningstillfället som under stipendiat-tiden hade för avsikt att återvända till hemlandet för att där nyttiggöra sin utbildning för hemlandets räkning. (Avsteg från det av SIDA i yttrandet närmare beskrivna förfaringssättet gjordes i princip endast för flyktingstipendiater.) I detta sammanhang erinrade SIDA även om att den som vistades i Sverige på sitt hemlands uppdrag (och här åtnjöt diplomatisk immunitet) inte ansetts äga hemvist här och hävdade, att de överväganden som låg till grund för denna praxis i inte ringa mån torde få anses vara tillämpliga även i fråga om SIDA:s stipendiater.

Kungl. Maj:t (statsrådet S.-E. Nilsson) beslöt 5/6 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 47 (24/7 1970 nr 33):

Ang. 27-årig statslös f. d. tjeckoslovakisk medborgare, som vistats i Sverige sedan ca tre år och sedan knappt fyra år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 9/1 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden – som uppgavs vara tjeckoslovakisk medborgare – inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist i riket enligt 6 § MBL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 20/2. I dessa anförde klaganden – efter en redovisning av vissa uttalanden rörande praxis i detta slag av ärenden i SOU 1966:20 s. 13 och 18 samt prop. 1968:158 s. 74 – bl. a. att enligt praxis erfordrades endast två års hemvist i riket samt ett års äktenskap, då utländsk kvinna var gift med infödd svensk man. Enligt

* United Nations Relief and Works Agency (handhar bl. a. frågor ang. Palestina-flyktingarna).

upplysningar från invandrarverket hade dock praxis skärpts och det krävdes nu fyra års hemvist i riket samt tre års äktenskap. Denna skärpning vände sig klaganden mot som ologisk då det förr, när invandrar kvinnan betraktades som ett "bihang" till mannen, arbetade i hemmet och säkerligen var socialt isolerad, krävdes en relativt kort tid för anpassning till svenska förhållanden, medan det nu, när invandrar kvinnan blivit mera självständig, ofta förvärvsarbetade och hade omfattande sociala kontakter m. m., krävdes betydligt längre tid för anpassning till svenska förhållanden. Klaganden hävdade vidare att det starkt skärpta kravet innebar en alltför hård och osmidig övergång och framhöll att hon inte kunnat finna något uttalande från departementschefen som bekräftade invandrarverkets nya praxis. Klaganden påpekade också att invandrarverket ej beaktat att hon sedan december 1967 var statslös, trots att hon i februari 1969 till verket översänt bevis för förlusten av sitt tjeckoslovakiska medborgarskap. Avslutningsvis hemställde hon i första hand att Kungl. Maj:t måtte ogiltigförklara invandrarverkets beslut och förklara henne för svensk medborgare, i andra hand att ärendet skulle återförvisas till invandrarverket för prövning om naturalisation för att undanröja statslösheten samt i tredje hand att ärendet skulle "återpassas" till invandrarverket och där vila till dess kravet på hemvisttid uppfyllts, varefter invandrarverket måtte bifalla förevarande ansökan om medborgarskap. Som formell grund för återförvisningen till invandrarverket anförde klaganden att hon felaktigt betecknats som tjeckoslovakisk medborgare. Hon hemställde även om att Kungl. Maj:t "snarast torde utfärda instruktioner samt förklaringar av praxis till samtliga utredande och handläggande myndigheter samt ålägga personal att iakttaga försiktighet i uttalanden om naturalisationsfrågor".

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 8/4 1970 bifall till besvären, då "enligt nu gällande praxis" klaganden inte uppfyllde villkoret om viss tids hemvist enligt 6 § MbL och då vad hon anført i besvären, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Beträffande klagandens hänvisningar till tidigare redovisad praxis anförde verket, att "praxis i medborgarskapsärenden på senare år till följd av kvinnans allt självständigare ställning gått mot en enhetligare bedömning av manliga och kvinnliga sökande" och att det, när det gällde kravet på hemvisttid för utländsk medborgare gift med svensk medborgare, numera tillämpades samma dispensregler för män och kvinnor. Denna ändring av praxis, som utbildats hos Kungl. Maj:t i justitiedepartementet och som invandrarverket enligt prop. 1968:158 hade att följa, innebar att kravet på hemvisttid och äktenskapets varaktighet skärpts betydligt för kvinnor och i motsvarande grad sänkts för män.

I enlighet med klagandens begäran bereddes hon 29/5 1970 tillfälle att senast 8/6 inkomma med påminnelser med anledning av invandrarverkets yttrande. Dylika *påminnelser* inkom till inrikesdepartementet 8/6. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon förlovat sig i augusti 1965 och vid vistelsen i Sverige i mars 1966 kunnat tala och förstå svenska samt att hon efter giftermålet kommit till Sverige i december 1966. Då maken blivit arbetslös och de inte längre haft någon bostad, hade hon tillfälligt återvänt till Prag och sedan allt var klart kommit åter till Sverige i juli 1967. Under hela tiden hade hon dagligen studerat svenska språket och svensk samhällslära och arbetat hårt för att anpassa sig till svenska

förhållanden. Vidare anförde klaganden med anledning av invandrarverkets ovan återgivna yttrande ånyo att hon inte var utländsk medborgare utan statslös, vilket förhållande ej beaktats. Hon påtalade slutligen ånyo den kraftiga skärpningen av praxis för kvinnorna, för vilken hon ansåg det ej fanns stöd i den återopade propositionen.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 24/7 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Anm. Invandrarverket har 30/7 1971 upptagit sökanden till svensk medborgare utan villkor.

Exempel 48 (9/10 1970 nr 32):

Ang. 38-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt fyra år och sedan ca tre år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 20/5 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 26/6. I dessa anförde klaganden att hon och hennes make, som vistades på Kanarieöarna, överenskommit om att fortsätta äktenskapet.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/9 bifall till besvären, då klaganden enligt verkets mening inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Härvid anfördes att hon tagit hemvist i Sverige i november 1966 och ingått äktenskap med svensk medborgare i september 1967. När verket avgjort ansökningen 20/5 1970 hade hon enligt egen uppgift ej sammanlevt med maken sedan april 1969. Verket hade sedermera under hand inhämtat att hon sedan sommaren 1970 vistats hos maken i Las Palmas, där han var anställd i ett schweiziskt bolag.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 9/10 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 49 (16/10 1970 nr 58):

Ang. 27-årig statslös man, född i Tjeckoslovakien, som vistats i Sverige sedan knappt fyra år.

Invandrarverket avslog 12/6 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 28/7. I dessa framhöll klaganden bl. a. det opraktiska och psykologiskt påfrestande förhållandet att inte vara medborgare i någon stat. Han hade fast bostad och fast arbete sedan drygt fyra år och skulle även i framtiden bo och arbeta i Sverige. Medborgarskap behövdes för bl. a. tjänstesor.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/9 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL och då vad han anfört inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 16/10 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 50 (23/10 1970 nr 37):

Ang. 27-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan sex år.

Invandrarverket avslog 27/5 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MBL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 13/7. I dessa anförde klaganden bl. a. att han erfarit att handikappade kunde få medborgarskap redan efter sex år.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/9 1970 bifall till besvären, då klaganden ej uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MBL och då vad han anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att klaganden kommit till Sverige i oktober 1964 och erhållit anställning på en fabrik. Han hade emellertid i september 1965 skadats i en trafikolycka (påkörts av militärbil) och blivit helt arbetsoförmögen. Han hade därefter erhållit ATP (drygt 3 000 kr. per år), som utges oberoende av medborgarskapet. Enligt konvention mellan Sverige och Jugoslavien (1969:375) har jugoslavisk medborgare, bosatt i Sverige, under vissa förutsättningar rätt till folkpension i form av förtidspension. Vederbörande försäkringskassa hade dock avslagit ansökan av klaganden om förtidspension, då han ej uppfyllde det stipulerade villkoret att ha varit fullt arbetsför minst ett år under vistelsen i Sverige. Detta beslut hade fastställts av riks försäkringsverket. Av handlingarna framgår även dels att till den som åtnjuter folkpension i form av förtidspension utgår kommunalt bostadstillägg, dels att klaganden ej heller erhållit någon form av socialhjälp.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 23/10 1970 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 51 (17/12 1970 nr 58):

Ang. 20-årig indisk medborgare, som vistats i Sverige sedan åtta år, de tre första åren dock som son till här tjänstgörande utländsk diplomat.

Invandrarverket avslog 28/8 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MBL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 2/10. I dessa anförde klaganden att han sedan 3/9 1962 utan avbrott vistats i Sverige. Kyrko- och mantalsskrivning hade dock blivit aktuell först sedan hans far, som tjänstgjorde vid ambassaden i Stockholm, lämnat landet i augusti 1965. Klaganden styrkte genom olika intyg sin vistelse (skolgång) här under de första åren.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 4/11 1970 bifall till besvären, då klaganden ej uppfyllde hemvistvillkoret och då vad han anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid anförde verket att enligt gällande praxis kunde officiella utländska representanter för främmande makt inte anses äga hemvist i Sverige under den tid tjänstgöringen för den förevarande makten här i landet varade. Detsamma gällde deras barn, varför klaganden ej kunde räkna hemvist i Sverige förrän fr. o. m. augusti 1965.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/12 1970 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 52 (14/5 1971 nr 42):

Ang. två polska medborgare (mannen 41 år och hustrun 43 år), som vistats i Sverige sedan knappt fem år.

Invandrarverket avslag med skilda beslut 5/3 1971 två ansökningar om svenskt medborgarskap, eftersom sökandena inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist i riket enligt 6 § MbL.

Besvär, anförda av advokat som ombud för båda makarna, inkom till inrikesdepartementet 29/3. I dessa anfördes bl. a. att mannen var en framstående vetenskapsman, vilket styrktes med intyg, och att han genom att få svenskt medborgarskap skulle få möjlighet att delta i vetenskapliga kongresser, vilket betraktades som nödvändigt för hans vidareutveckling som forskare. Det framhölls sålunda vara till "stort gagn för riket" att makarna genom svenskt medborgarskap skulle knytas fastare till Sverige. Främst åberopades emellertid vissa personliga skäl - allvarligt sjuk mor i Polen.

Invandrarverket avstyrkte 20/4 bifall till besvären, då de skäl klaganden anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från hemvistvillkoret i 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/5 1971 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 53 (21/4 1972 nr 68):

Ang. 33-årig tjeckoslovakisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt fem år.

Invandrarverket avslag 9/9 1971 ansökan om medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 21/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han befann sig i Sverige som politisk flykting, medan hans hustru och barn var kvar i Tjeckoslovakien, sedan de vid tillfälligt besök hos hustruns föräldrar vägrats återutresa ur landet. Såsom svensk medborgare och befriad från tjeckoslovakiskt medborgarskap ansåg klaganden, dels att han skulle få möjlighet att besöka sin familj i Tjeckoslovakien, dels att hustrun och barnet skulle få ökade möjligheter att få förena sig med maken i Sverige, eftersom hans vistelse i Sverige då ur tjeckoslovakisk synvinkel var "legal". Vid personligt besök i departementet 14/2 1972 uppgav klaganden att han av tjeckoslovakiska ambassaden erfarit, att det fanns stora möjligheter att få befrielse från det tjeckoslovakiska medborgarskapet, eftersom han kommit till Sverige före 1968.

Invandrarverket ansåg i yttrande 7/3 1972 det synnerligen tveksamt om den dispens från kravet på viss tids hemvist klaganden begärt kunde underlätta för honom att nå det härmed avsedda syftet. Med hänsyn emellertid till att syftet var utomordentligt behjärtansvärt hade invandrarverket - trots nämnda osäkerhet - *inte något att erinra* mot att Kungl. Maj:t med bifall till besvären redan nu tog upp klaganden till svensk medborgare.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 21/4 1972 lämna besvären *utan bifall*, ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 54 (19/5 1972 nr 71):

Ang. 19-årig sovjetisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt två år.

Invandrarverket avslog 1/11 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 14/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han vid 17 års ålder adopterats av svensk medborgare. Han hänvisade härom till ett uttalande i Wahlbäck-Nordström, Lagen om svenskt medborgarskap, enligt vilket man beträffande adoptivbarn i praxis regelmässigt torde bortse från såväl ålders- som hemvistvillkoret.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 17/3 1972 bifall till besvären. Härvid anfördes att klaganden kommit till Sverige i oktober 1970 tillsammans med sin mor, i december 1969 gift med naturaliserad svensk medborgare, vilken i juni 1970 adopterat klaganden. Han sammanbodde med modern, som ännu inte sökt svenskt medborgarskap, och adoptivfadern. Verket framhöll vidare att det inte fanns någon klar praxis för fall som det förevarande. Det av klaganden åberopade uttalandet om praxis ansåg verket inte syfta på adoptivbarn som fyllt 18 år och härigenom från medborgarskapsrättslig synpunkt betraktades som självständiga. Viss hänsyn borde, enligt verket, visserligen tas till adoptionsförhållandet men inte så att man helt bortsåg från hemvistvillkoret. Enligt verkets mening borde dispens kunna ges i samma utsträckning som modern normalt kunde räkna med.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 19/5 1972 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 55 (27/10 1972 nr 55):

Ang. 35-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt åtta år med visst avbrott.

Invandrarverket avslog 2/5 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om sju års hemvist enligt 6 § MbL och skäl till dispens från detta villkor inte förelåg.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 22/6. I dessa anförde klaganden att medborgarskapet avslagits på grund av att han under ca 18 månader vistats utom landet för vidareutbildning (vid plastteknisk skola) i sitt yrke och att denna utbildning inte gick att få i Sverige. Då klaganden nu stod i begrepp att starta verksamhet (i aktiebolagsform) i Sverige ansåg han att detta kunde gagna landet och att studietiden borde få räknas honom till godo.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 2/10 bifall till besvären. Härvid framhöll verket att klaganden, som kommit till Sverige i maj 1964 och kyrkoskrivits här i juni 1964, under tiden april 1968—januari 1971 vistats i Tyskland för viss vidareutbildning. Enligt hittillsvarande praxis för dispens från kravet på sju års oavbruten hemvist i riket fick klaganden, enligt verket, som kvalifikationstid för svenskt medborgarskap tillgodoräkna sig tiden i Sverige före vistelsen i Tyskland men inte själva vistelsen i sistnämnda land. Med tillämpning av denna dispensregel uppfyllde klaganden sålunda ännu inte villkoret om sju års hemvist i riket.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/10 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 56 (1/12 1972 nr 48):

Ang. 66-årig israelisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och tidigare under drygt två år.

Invandrarverket avslog 3/7 1972 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 2/8. I dessa åberopade klaganden sin höga ålder, sitt "på grund av de nazistiska förföljelserna försämrade hälsotillstånd" samt den omständigheten att han de facto – om ock inte oavbrutet – tillräckligt länge vistats i Sverige och dessutom bott flera år i ett annat nordiskt land (Finland).

Invandrarverket anförde i yttrande 31/10 att klaganden, som var född i Ungern, inflyttat till Sverige från Israel i maj 1962. Därefter hade han utflyttat till Finland i juli 1964 och varit bosatt där intill dess han flyttat tillbaka till Sverige i september 1968. Verket framhöll att det enligt MbL krävdes sju års oavbruten hemvist i Sverige för naturalisation. Vid villkorlig naturalisation, vilket skulle komma ifråga i klagandens fall, krävdes enligt praxis sex års oavbruten vistelse. Enligt hittillsvarande praxis, framhöll verket, fick vistelsetid i Sverige före utflyttning till annat land inte annat än undantagsvis tillgodoräknats som kvalifikationstid för svenskt medborgarskap, om utflyttningen bedömdes ha skett i emigrationssyfte. Eftersom verket bedömde klagandens utflyttning till Finland som emigration och inte fann skäl föreligga för dispens från kravet på oavbruten vistelse i riket *avstyrkte* verket bifall till besvären.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 1/12 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Villkoret att sökanden fört en hederlig vandel

(MbL 6 § första st. 3.)

A. Besvären bifallna av Kungl. Maj:t

a) vid beslutets fattande uppfyllt vandelsvillkor

Exempel 57 (22/1 1971 nr 58):

Ang. 36-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tolv år och under tre år varit gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 9/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 14/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han bott i Sverige sedan maj 1958 och haft svenskt främlingspass hela tiden. Han hade vidare fast bostad och fast anställning – 1967 hade han fått taxilicens – och hade "aldrig legat socialvården till last". Klagandens far hade avlidit innan den förra medborgarskapsansökan hade behandlats och nu hade modern drabbats av hjärtinfarkt, varför ärendet horde snabbbehandlas. Klaganden framhöll slutligen, att då invandrarverket ej angett några skäl för sitt avslag, hade han ej möjlighet att bemöta de motiv som låg till grund för beslutet, och han hemställde att skälen skulle redovisas. I första hand hemställde han dock att verkets

beslut skulle undanröjas. Klaganden inkom 6/11 med *tilläggskrivelse* rörande bl. a. föräldrarnas situation i Polen.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 4/11 1969 bifall till besvären, då klaganden enligt verkets mening inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § 3. MbL.

Av en inom departementet 24/11 1969 upprättad *PM* framgår bl. a. att klaganden var född 1934 i Polen och varit gift med svensk medborgare 1961–1964. Han hade i maj 1958 "hoppat av" från polskt turistfartyg i Stockholm och begärt politisk asyl. Tidigare ansökan om svenskt medborgarskap hade avslagits av Kungl. Maj:t 17/12 1965; ÖA hade då avstyrkt med hänsyn till klagandensandel samt den för korta hemvisttiden. Vidare framgår att klaganden dömts i juli 1960 till fängelse 5 månader för misshandel (vid fyra tillfällen), hemfridsbrott och våld mot tjänsteman samt i oktober 1966 till 60 dagsböter för misshandel (i april 1965). I *PM* redovisades också – delvis motstridiga – vitsord av de senaste arbetsgivarna (droskägare). I sitt yttrande 26/4 1968 över den nya ansökningsom medborgarskap hade KB funnit sig inte böra tillstyrka bifall "med hänsyn till vad som vid utredningen framkommit angående sökandensandel". Skulder, ogulda skatter eller socialhjälp hade enligt *PM* ej förekommit.

Av sedermera infordrade utdrag av rikspolisregistret framgår att klaganden i september 1970 dömts till 25 dagsböter för misshandel. Enligt särskild anteckning på akten hör till ärendet även några handlingar som sekretessbelagts jämlikt 10 och 14 §§ sekretesslagen.

Sedan *invandrarverket* 19/11 1970 av inrikesdepartementet anmodats att "med hänsyn till vad i ärendet förekommit" före 1/12 1970 ånyo avge yttrande i ärendet vidhöll verket i förmyat yttrande 24/11 1970 sin tidigare uttalande uppfattning att klaganden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § 3. MbL. Invandrarverket *avstyrkte* sålunda alltså bifall till besvären. Klaganden bereddes 18/12 1970 tillfälle att inom tre veckor inkomma med påminnelser med anledning av invandrarverkets yttrande, vilket dock ej synes ha skett.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 22/1 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom *hinder numera ej* mötte mot att upptaga klaganden till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Av handlingarna i akten framgår ytterligare att klaganden 22/12 1969 *hos JO anförde klagomål* mot invandrarverket angående dess handläggning av hans medborgarskapsärende. Stf JO Wennergren beslöt 29/1 1971 – med beaktande av att klaganden numera kunde påräkna att få svenskt medborgarskap och då i övrigt inte något framkommit som kunde utgöra grund för något hans ingripande mot invandrarverket eller någon dess tjänsteman – lämna förevarande klagomål utan vidare åtgärd. JO hänvisade härvid till Kungl. Maj:ts ovan redovisade beslut 22/1 1971. Beträffande handläggningen av det aktuella ärendet framhöll JO bl. a. att handläggningen av medborgarskapsärenden regelmässigt tar lång tid och att det i detta speciella ärende tillkommit omständigheter, som grundligt måste utredas och där skäl för och emot måste vägas mot varandra. Enligt praxis, mot vilken JO i princip inte ansåg sig kunna rikta någon erinran, hade invandrarverket inte skriftligen motiverat sitt avslag på annat sätt än

genom hänvisning till att villkoret om hederlig vandel funnits ej uppfyllt. Vid muntlig efterhandsorientering hade klaganden fått kompletterande upplysningar. Av sekretessskäl hade han dock inte i allo getts insyn i det utredningsmaterial som legat till grund för vandelsbedömningen. Från rättssäkerhetssynpunkt var detta, enligt JO, ägnat inge betänkligheter. Han ansåg dock att allmänna sekretessintressen av synnerlig vikt i sådana ärenden som det förevarande måste kunna ges företräde framför sökandens intresse av insyn. Om sådana allmänna intressen förelegat i detta ärende fann JO vara en bedömningsfråga, som gav utrymme för olika meningar; verkets ståndpunkt kunde enligt JO inte läggas verket till last som fel.

Exempel 58 (26/5 1972 nr 45):

Ang. 39-årig statslös man (f. d. jugoslavisk medborgare), som vistats i Sverige sedan nästan tio år.

Invandrarverket beslöt 12/11 1969 uppta sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från jugoslaviskt medborgarskap. Sedan detta villkor ej uppfyllts ingav sökanden 17/12 1970 *ny ansökan* om svenskt medborgarskap.

Invandrarverket avslog 8/3 1971 den nya ansökningen, eftersom sökanden icke uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär, anförda genom ombud, inkom till inrikesdepartementet 5/4. I dessa anfördes bl. a. att den enda anmärkning som kunde riktas mot klagandens leverne var att han i maj 1970 dömts 100 dagsböter för rattonykterhet i mars 1970. Som förmildrande omständighet anfördes att körningen ägt rum vid en tidpunkt med synnerligen ringa trafikintensitet, nämligen vid 4.30-tiden en söndagsmorgon. Vidare framhölls att klaganden drabbats synnerligen hårt av den begångna gärningen. Förutom straffdomen hade körkortet indragits på ett år, vilket medfört att han inte kunnat utöva sitt yrke som taxichaufför utan varit arbetslös sedan brottstillfället. I bifogat intyg från klagandens arbetsgivare (droskägare) gavs klaganden de bästa vitsord och framhölls att han skulle återanställas, så snart han fått nytt kör- och trafik kort. I besvären anfördes vidare att klaganden i november 1969 fått bevis om villkorat medborgarskap, utfärdat enbart i det några år tidigare tillbytta nya efternamnet. Detta hade medfört att han inte hos de jugoslaviska myndigheterna, där han varit registrerad under annat efternamn, kunnat med stöd av detta bevis ansöka om befrielse från det jugoslaviska medborgarskapet. (Namnbytet uppgavs föranlett av att klaganden i sin yrkesutövning som taxichaufför ofta måste använda sitt namn i kommunikationsradion och att det ursprungliga efternamnet var svårt att uppfatta). Efter påpekande härom hade invandrarverket utfärdat nytt villkorat medborgarskapsbevis, vilket klaganden fått först på våren 1970. Då sålunda utan hans förvållande beslutet om befrielse från det jugoslaviska medborgarskapet avsevärt fördröjts och inkommit till länsstyrelsen först ca en månad efter det villkorstiden utgått hade klaganden nödgats lämna in ny ansökan om svenskt medborgarskap med kompletterande utredning angående sina levnadsförhållanden under den mellanliggande tiden, varvid trafikbrottet kom i beaktande. Slutligen framhölls att klaganden numera var statslös och visserligen kunde få svenskt främlingspass, men enligt vad jugoslavisk-

ka myndigheter uppgivit, ej kunde beviljas visum på ett sådant pass och sålunda ej få möjlighet att besöka släkt (framför allt svårt sjuk far) och vänner i Jugoslavien.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 7/7 1971 bifall till besvären, eftersom de skäl klaganden anförde inte kunde läggas till grund för dispens från vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 26/5 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden numera uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

b) *särskilda skäl för dispens från vandelsvillkoret*

Exempel 59 (29/1 1971 nr 49):

Ang. 47-årig sovjetisk medborgare (född i Ingermanland), som vistats i Sverige sedan tjugofem år.

Invandrarverket avslog 18/9 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 21/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han 1945 flytt med sina föräldrar och syskon till Sverige och sedan dess haft sin hemvist här. 1957 hade han dömts till sluten psykiatrisk vård enligt strafflagen 5:5; brottet hade begåtts under inflytande av sinnessjukdom och handlingen ej varit viljestyrd – uppsåt hade ej förelegat. Han ansåg därför att vandelsindikationen inte var tillämplig. Sedan 1957 hade han ej gjort sig skyldig till någon beivrad lagöverträdelse. Sedan september 1970 var han inskriven vid psykiatrisk rehabiliteringsklinik och hoppades att beslutet om sluten psykiatrisk vård skulle kunna upphävas.

Invandrarverket anförde i yttrande 4/12 1970 att det – med hänsyn till vad som numera upplysts i ärendet – *inte ville motsätta sig bifall* till besvären. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår bl. a. att klaganden dömts dels 1948 för hemfridsbrott och bedrägligt beteende till vård på sinnessjukhus (jämlikt strafflagen 5:5) – och där vårdats 1949–1956 – dels 1957 för försök till våldtäkt varav döden följt samt skadegörelse till sluten psykiatrisk vård (jämlikt strafflagen 5:5). Klaganden var fortfarande intagen för vård och enligt uppgift i juli 1970 för all framtid i behov av vård. Invandrarverket hade dock under hand inhämtat att klaganden fick social träning och arbetsträning vid den rehabiliteringsklinik, där han sedan september 1970 varit inskriven, och att meningen var att "så småningom placera honom på någon verkstad och ge honom möjlighet att stå på egna ben". Han hade numera permission från sjukhuset varje veckoslut, då han vistades med sin fästmo, en förtidspensionerad svensk "hemmadotter", på hotell. Enligt vederbörande försäkringskassa var klaganden berättigad till hel förtidspension, om han blev svensk medborgare. Enligt intyg 18/12 1970 av överläkaren vid rehabiliteringskliniken var numera prognosen för klaganden, med kännedom om hans tidigare utveckling, mycket god och skulle ett svenskt medborgarskap ytterligare underlätta hans resocialisering.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 29/1 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet numera blivit upplyst om

klagandens förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att upptaga honom till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 60 (14/5 1971 nr 39):

Ang. 43-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tjugotre år och sedan drygt tolv år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 6/11 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/12. I dessa hänvisade klaganden endast till bifogad skrivelse av skyddskonsulent. Denne anförde bl. a. att klaganden var svårt handikappad efter en skada i höger hand och nyligen fått pekfingret på samma hand amputerat efter olycksfall i arbetet. Han uppgavs vidare ha utpräglade mindervärdes känslor som tidvis övergått i viss depression, och det var under en dylik period han gjort sig skyldig till rattfylleri våren 1969, för vilket han av särskilda skäl av hovrätten ådömts skyddstillsyn. Han var emellertid nu åter i ordnade arbets- och familjeförhållanden. Med hänvisning till bl. a. de angivna särskilda skälen *tillstyrkte skyddskonsumenten bifall* till klagandens ansökan.

Invandrarverket anförde i yttrande 2/2 1971 att med hänsyn till att klaganden vistats i Sverige sedan 1947 och till vad som upplysts om hans personliga förhållanden förelåg skäl för dispens från vandelsvillkoret. Verket hade därför *intet att erinra mot bifall* till besvaren. Härvid hänvisades även till bifogad *PM* av vilken framgår att klaganden enligt egen uppgift 1949 ådömts sex månaders fängelse för stöld och enligt utdrag av rikspolisregistret ådömts i december 1956 straffarbete tio månader för grov stöld, villkorlig dom, i oktober 1969 fängelse en månad och 15 dagar för rattfylleri och rattonykterhet våren 1969 (i mars 1970 av hovrätten ändrat till skyddstillsyn) samt i februari 1970 30 dagsböter för snatteri.

Av handlingarna i akten framgår vidare bl. a. att klaganden under de senaste åren erhållit socialbidrag med sammanlagt ca 6 000 kr., att han hade underhållsskuld för ett barn i tidigare äktenskap (drygt 8 000 kr.) samt att fyra barn (ungerska medborgare), födda i nuvarande äktenskap, omfattades av föreliggande medborgarskapsansökan.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/5 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, enär med hänsyn till den långa tid klaganden haft stadigvarande hemvist i riket och övriga i ärendet upplysta omständigheter *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 61 (14/5 1971 nr 40):

Ang. 49-årig italiensk medborgare, som vistats i Sverige sedan tjugo år.

Invandrarverket avslog 27/11 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 28/12. I dessa angavs ingen närmare motivering.

Invandrarverket anförde i yttrande 16/2 1971 att klaganden vistats i Sverige sedan 1951 och att han hade två barn — födda 1958 och 1961 i Sverige och helt anpassade till svenska förhållanden — vilka han efter hustruns död i januari 1970 hade att ensam dra försorg om. Med hänsyn till dessa omständigheter ville invandrarverket *inte motsätta sig bifall* till besvären. Mot detta beslut anfördes *avvikande mening* av två byråchefer samt föredraganden (t. f. byråchef), vilka ansåg att besvären borde lämnas utan bifall. I bilagd *PM* redovisade invandrarverket bl. a. att klaganden bötfällts för fylleri 1959, 1963 och 1968 samt för förargelseväckande beteende. Enligt utdrag av rikspolisregistret hade han i mars 1970 dömts till fängelse en månad för rattfylleri (i augusti 1969). Vidare hade enligt polisrapport den arbetsgivare hos vilken klaganden varit anställd 1958–1968 uppgivit, att klaganden ofta varit sjukskriven långa tider, troligen beroende på att han varit svag för alkohol, och att det var tveksamt om han på grund av den höga frånvarofrekvensen skulle återanställas vid företaget, som han lämnat på egen begäran i september 1968.

Av handlingarna i akten framgår dessutom bl. a. att barnen omfattades av ansökan och att nuvarande arbetsgivaren, hos vilken klaganden varit anställd sedan november 1970, rekommenderade klaganden som mycket skötsam och arbetsam.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/5 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, enär med hänsyn till den långa tid klaganden haft stadigvarande hemvist i riket och övriga i ärendet upplysta omständigheter *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare.

Exempel 62 (24/9 1971 nr 36):

Ang. 45-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan nästan femton år.

Invandrarverket avsåg 23/4 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär utan närmare angiven motivering — inkom till inrikesdepartementet 4/6.

Invandrarverket anförde i yttrande 27/7 att verket vid sin förnyade prövning med hänsyn till sökandens personliga förhållanden och övriga omständigheter ansåg att skäl förelåg för dispens från nämnda villkor. Verket *tillstyrkte* därför bifall till besvären. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår att klaganden 1963 sakerförklarats för dråp (strafflagen 5:5) och därefter varit intagen på sjukhus 1963–1967. I november 1967 hade han dömts till 20 dagsböter för olovlig körning.

Av handlingarna i akten framgår i övrigt bl. a. att klaganden kommit till Sverige 1956 från Österrike, dit han flytt från sitt hemland, och i Sverige inte bedömts vara politisk flykting. Han hade vidare fått mycket goda vitsord från den nuvarande arbetsgivaren, hos vilken han arbetat sedan inemot två år. I akten finns även en kortfattad beskrivning av det ovan i *exempel 59* redovisade ärendet.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 24/9 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens

förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att upptaga honom till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

B. Besvären lämnade utan bifall av Kungl. Maj:t

Exempel 63 (5/12 1969 nr 32):

Ang. 50-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt nio år.

Invandrarverket avslog 12/9 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 3/10. I dessa anförde klaganden bl. a. den långa vistelsetiden i Sverige och att han ville stanna i Sverige. Vidare anfördes att försöksutskrivning från Ulleråkers sjukhus — där han vårdats — skett sedan ett halvår och att arbete och bostad ordnats.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 13/11 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § 3. MbL och då vad han anført i besvären inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid framhölls vidare att klaganden genom dom i november 1964 förklarats saken till mord. Jämligt strafflagen 5:5 hade klaganden inte fällts till ansvar för gärningen. Enligt läkarutlåtande om hans sinnesbeskaffenhet var han i behov av vård på sinnessjukhus.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 5/12 1969 lämna besvären *utan bifall*, eftersom klaganden ej uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Exempel 64 (5/12 1969 nr 34):

Ang. 27-årig finländsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tretton år.

Invandrarverket avslog 26/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 28/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han bott större delen av sitt liv i Sverige och att föräldrarna och syskonen fått svenskt medborgarskap långt tidigare. Vidare anfördes att han nu hade "ett hyggligt betalt arbete" och sedan några år var förlovad med en svensk flicka.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 13/11 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § 3. MbL och då vad han anført i besvären inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid framhölls att han sedan 1958 vid flera tillfällen gjort sig skyldig till och lagförts för bl. a. förmögenhetsbrott. Han hade senast genom dom i december 1967 dömts till skyddstillsyn och bötesstraff för grov stöld m. m. Skyddstillsynen skulle fortgå under en prøvotid av tre år.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 5/12 1969 lämna besvären utan bifall, eftersom klaganden ej uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Exempel 65 (20/3 1970 nr 34):

Ang. 41-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt åtta år.

Invandrarverket avslog 26/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till justitiedepartementet 21/10 och överlämnades därifrån till invandrarverket. I besvären anförde klaganden bl. a. att han varit i Sverige så länge att han borde få bli svensk medborgare. Han ville även veta anledningen till avslagsbeslutet.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 19/11 till inrikesdepartementet med överlämnande av besvären bifall till dessa, då klaganden inte uppfyllde vandels- och försörjningsvillkoren enligt 6 § 3. och 4. MbL.

Av en inom departementet upprättad PM framgår bl. a. att klaganden dömts till dagsböter 1966 och 1967 för olovliga körningar och att vid två tillfällen 1962 förelegat anmälningar om misshandel av dåvarande fästmän (svensk medborgare), vilka emellertid återtagits. Vidare hade klaganden ej betalat underhållsbidrag (160 kr. per månad) fr. o. m. hösten 1969 för ett barn fött 1963; motivet härför uppgavs vara dels att han inte fått träffa barnet, dels att han på grund av sjukskrivning ej haft råd. Under 1965 och 1966 hade klaganden erhållit mindre belopp i socialhjälp. Under ärendets behandling upplystes sedermera att han i februari 1970 dömts till 6 månaders fängelse för misshandel och olaga hot, vilken dom vunnit laga kraft.

Av akten framgår slutligen att klaganden av inrikesdepartementet beretts tillfälle att yttra sig över invandrarverkets ovannämnda utlåtande, men att detta ej skett.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/3 1970 lämna besvären utan bifall, eftersom klaganden ej uppfyllde vandels- och försörjningsvillkoren enligt 6 § MbL.

Exempel 66 (10/4 1970 nr 61):

Ang. 64-årig isländsk medborgare, som vistats i Sverige sedan fyrtiotvå år.

Invandrarverket avslog 14/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden ej uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 29/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han vistats i Sverige sedan 1927 med undantag av 8 månader 1947–48, då han besökt Island. Vidare framhölls att han fortfarande var anställd hos det företag där han arbetat sedan 1953 samt att han hade fått goda vitsord från arbetsgivaren. Han framhöll även att han alltid fullgjort sina skyldigheter mot samhället och att han inte gjort sig skyldig till något sedlighetsbrott sedan 1964. Däremot hade han 1969 dömts till 50 dagsböter för häleri, vilket uppgavs ha bestått i att granne bjudit honom på stulet vin och stulna cigaretter. Även om kravet på hederlig vandél ej skulle anses uppfyllt hemställde klaganden, med åberopande av 6 § andra st. MbL, att det med hänsyn till hans förhållanden skulle anses föreligga särskilda skäl för hans upptagande till svensk medborgare.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 1970 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis ej uppfyllde vandelsvillkoret enligt

6 § MbL och då vad han anfört i besvären, enligt verkets mening, ej kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. I yttrandet framhölls härvid att klaganden sedan 1941 vid flera tillfällen lagförts för brott och senast genom dom i april 1969 ådömts villkorlig dom och 50 dagsböter för häleri.

Av en inom departementet upprättad *PM* framgår bl. a. följande beträffande klagandens ifrågasattaandel: 1941 hade han dömts till 4 månaders straffarbete, villkorlig dom (homosexuell otukt), 1959 till straffarbete 1 år (d:o), 1966 till böter (förförelse av ungdom och olovligt tillhandagående med spritdrycker) samt 1969 till villkorlig dom och dagsböter (häleri); dessutom hade han vid fyra tillfällen under tiden 1949–60 bötfällts för fylleri.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 10/4 1970 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 67 (10/4 1970 nr 63):

Ang. 32-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sex år och sedan drygt två år var gift med naturaliserad svensk medborgare.

Invandrarverket avslag 16/1 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 26/2. I dessa anförde klaganden bl. a. att den åtgärd som hon vidtagit, vilken lett till åtal och dom för urkundsförfalskning (ändrad uppgift om medborgarskap i åldersbetyg), skett i god tro och att det i övrigt förelåg ömmande skäl för bifall till medborgarskapsansökan.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/3 bifall till besvären, då klaganden enligt hittillsvarande praxis inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § 3. MbL och då vad hon anfört i besvären, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid anfördes att klaganden enligt utdrag av rikspolisregistret gjort sig skyldig till förseelser under 1968 och 1969 och att hon genom dom i november 1968 ådömts villkorlig dom för urkundsförfalskning.

Av en inom departementet upprättad *PM* framgår bl. a. att klaganden fått avslag även i januari 1969 och att nyssnämnda förseelser, rörande vilka åtalsbeslut fattats, avsett snatteri (1968) och olovlig körning (1969). Dessutom hade åklagaren vid ett tillfälle underlåtit (jämlikt RB 20:7 p. 1) att väcka åtal för stöld.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 10/4 1970 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 68 (9/10 1970 nr 31):

Ang. 24-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sex år och sedan drygt ett år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslag 26/6 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 3/8. I dessa anförde klaganden att han sedan drygt ett år var gift med en svensk medborgare och att de väntade tillökning i familjen. Han bifogade dels ett intyg från sin

nuvarande arbetsgivare, dels ett utlåtande av en f. d. övervakare, som tillstyrkte bifall till förevarande medborgarskapsansökan. I utlåtandet framhölls bl. a. att klaganden, som i september 1968 dömts till skyddstillsyn med en prøvotid av 3 år, haft att betala skadestånd, advokatarvode och böter med sammanlagt 1 350 kr. och redan i mitten av januari 1969 – utan någon påminnelse från indrivningsmyndigheterna – erlagt hela beloppet. Med anledning av att klaganden även i övrigt skött sig väl hade övervakningsnämnden i december 1969 beslutat att övervakningen skulle upphöra.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/9 1970 bifall till besvären, då vad klaganden anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från vandelsvillkoret enligt 6 § MbL. Härvid hänvisades till bifogad *PM*, enligt vilken han dömts 1966 till 35 dagsböter för egenmäktigt förfarande, 1967 till 2 månaders fängelse för misshandel och 1968 till skyddstillsyn för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 9/10 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 69 (14/1 1971 nr 47):

Ang. 29-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt sju år.

Invandrarverket avslog 3/6 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/7. I dessa anförde klaganden bl. a. att han vid ett tillfälle efter en bröllopsfest hos en landsman av olika skäl själv fått köra bilen hem men stoppats vid en poliskontroll och senare dömts till och avtjänat en månads fängelse samt fått körkortet indraget. Han framhöll att han därefter helt slutat dricka sprit.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 11/9 bifall till besvären, då vad klaganden anfört enligt verkets mening ej kunde läggas till grund för dispens från vandelsvillkoret. Av bifogad *PM* framgår att han i maj 1969 dömts till fängelse en månad för rattfylleri begånget i mars samma år.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/1 1971 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 70 (14/5 1971 nr 44):

Ang. 33-årig italiensk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt sju år och sedan fem år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 12/2 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 31/3. I dessa anförde klaganden bl. a. att han under hela sin vistelse i Sverige skött sig klanderfritt med undantag för en för honom mycket beklaglig händelse, som inträffat under 1970 och berott på berusade personers inblandning. Han framhöll vidare att han var gift med en svenska och att de hade ett barn och väntade tillökning i familjen. Slutligen ansåg han att arbetet (olika slag av fabriksarbete) skötts pliktroget och berömvärt.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 20/4 bifall till besvären, då de skäl klaganden anført i besvären inte föranledde verket att frånga sin tidigare uppfattning rörande hansandel. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår att han i mars 1970 dömts till 100 dagsböter för misshandel.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att domstolen funnit omständigheterna vid misshandelns begående ha varit sådana att klaganden kunde ådömas lindrigare straff än för brottet eljest var stadgat, dvs. fängelse, vilket enligt domstolen regelmässigt ådömdes för misshandel av denna beskaffenhet. Domstolen ansåg emellertid att klaganden, som såvitt var känt ej tidigare lagförts för brott, med tillämpning av 24 kap. 5 § andra st. brottsbalken kunde ådömas ett kännbart bötesstraff för vad han låtit komma sig till last. De övriga tre i händelseförloppet inblandade personerna, av vilka klaganden ansett sig provocerad, dömdes samtliga till böter.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 14/5 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 71 (18/6 1971 nr 90):

Ang. 33-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan femton år.

Invandrarverket avslog 25/9 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 27/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han sedan 1964 levt ett exemplariskt liv, bildat familj och fått ett mycket bra arbete. Härvid hänvisades till olika referenser. Klaganden önskade även svenskt medborgarskap för att kunna besöka sina föräldrar i Ungern.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 16/2 1971 bifall till besvären, då de skäl klaganden anført i besvären inte föranledde verket att frånga sin tidigare uppfattning rörande hansandel. Härvid hänvisades till bifogad *PM* av vilken framgår att han dömts i oktober 1957 för egenmäktigt förfarande till 10 dagsböter, i januari 1959 för stöld till fängelse en månad, villkorlig dom, i maj 1961 för nyssnämnda stöld och medhjälp till försök till bedrägeri samt för ringa urkunds förfalskning till fängelse tre månader, villkorlig dom, i november 1962 (hovrätten) för misshandel vid två tillfällen till fängelse tre månader – i mars 1963 hade Kungl. Maj:t av nåd förordnat om villkorlig dom – samt i juni 1967 (hovrätten) för häleri, medhjälp till grovt bedrägeri medelst förfalskning och snatteri till fängelse ett år och sex månader – av nåd villkorligt frigiven i september 1967. Den sistnämnda domen avsåg gärningar begångna 1964.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 18/6 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 72 (18/6 1971 nr 92):

Ang. 30-årig algerisk medborgare, som vistats i Sverige sedan nio år (med ett kortare avbrott) och sedan fyra år sammanbodde med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 11/12 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär, anförda genom fästmön, inkom till inrikesdepartementet 1/2 1971. I dessa anfördes bl. a. att klaganden under sin nioåriga vistelse i Sverige begått en enda förseelse, vilken ägt rum några månader innan han träffat fästmön. Paret hade nu en nyfödd son.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 22/3 bifall till besvären, då verket med hänsyn till vad som numera upplysts i ärendet ansåg att klaganden uppfyllde vandelsvillkoret. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår att han dömts i oktober 1969 till fängelse en månad för misshandel (i januari 1967).

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 18/6 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 73 (1/10 1971 nr 35):

Ang. 57-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan snart tre år och tidigare under fem år.

Invandrarverket avslog 2/4 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvist- och vandelsvillkoren enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 3/5. I dessa anförde klaganden endast att han varit bosatt i Sverige sedan augusti 1963 och under denna tid ej gjort sig skyldig till någon straffbar handling.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 22/6 bifall till besvären, då de skäl klaganden anfört enligt verkets mening inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår att klaganden kommit till Sverige i augusti 1963, lämnat en anställning på svenskt fartyg i New York i juli 1968 för att söka arbete i USA och återvänt till Sverige i november 1968, då han ej fått uppehålls- och arbetstillstånd i USA. Under sex månader 1969 hade han haft anställning och vistats i Hamburg. Enligt *PM* hade han i mars 1968 ådömts 75 dagsböter för olovlig körning, vårdslöshet i trafik och förseelse mot vägtrafikstadgan och i februari 1970 ålagts förvandlingsstraff fängelse 55 dagar; anstånd med straffets avtjänande hade beviljats.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 1/10 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 74 (29/10 1971 nr 23):

Ang. 30-årig statslös f. d. jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan tio år och sedan fem år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket beslöt 22/1 1970 uppta sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från jugoslaviskt medborgarskap.

Sökanden anhöll i skrivelse 2/12 1970 till invandrarverket om förlängning av den stipulerade villkorstiden.

Invandrarverket avslog 16/4 1971, sedan villkorstiden gått ut, nyssnämnda ansökan -- vilken sålunda behandlades som en ansökan om svenskt medborgarskap -- med hänvisning till att sökanden inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 21/5. I dessa anförde klaganden bl. a. att hans vandelsfläckats av den omständigheten att han av

domstol dömts för rena oaktssamhetsbrott (trafikolycka). Han framhöll även att handläggningen i Jugoslavien av befrielseärendet dragit ut på tiden, varför han ansökt om förlängning av villkorstiden, men att han 3/3 1971 befriats från sitt jugoslaviska medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 7/7 1971 bifall till besvären, då de skäl klaganden anfört inte kunde läggas till grund för dispens från vandelsvillkoret enligt 6 § MbL. Verket hänvisade till bilagd *PM* av vilken framgår att klaganden i december 1970 ådömts villkorlig dom samt 80 dagsböter för vårdslöshet i trafik och vållande till annans död. Enligt nämnda *PM* hade han vidare dömts 1962 för grov olovlig körning till 80 dagsböter, 1963 och 1964 för bl. a. grov olovlig körning i flera fall och stöld till straffarbete sex månader (gemensamt straff); han hade blivit villkorligt frigiven i maj 1964.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 29/10 1971 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Villkoret att sökanden har möjlighet att försörja sig och sin familj

(MbL 6 § första st. 4.)

A. Besvären bifallna av Kungl. Maj:t

a) vid beslutets fattande uppfyllt försörjningsvillkor

Exempel 75 (20/3 1970 nr 31):

Ang. 45-årig grekisk medborgare, som vistats i Sverige sedan nära tio år och sedan drygt sju år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslag 12/9 1969 ansökan om svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 24/10. I dessa anförde klaganden bl. a. att han av invandrarverket begärt närmare klarläggande av de orsaker, som låg till grund för verkets beslut, då han annars ansåg sig knappast ha några möjligheter att föra besvärstalan mot beslutet. Mot bakgrunden av sålunda erhållna upplysningar bemötte klaganden därefter angivna orsaker — skatteskuld och nedsatt försörjningsförmåga. I besvärsskrivelsen redovisades först bakgrunden till skatteskulden och framhölls att klaganden "för att undanröja detta av invandrarverket påstådda hinder för erhållandet av svenskt medborgarskap" betalat hela det återstående beloppet ett år tidigare än stipulerats i överenskommelse med skattemyndigheterna. Beträffande frågan om nedsatt försörjningsförmåga anförde klaganden att han haft goda inkomster som löntagare fram till början av 1967, men att han då bildat ett eget företag, vilket i begynnelseskedet ej kunde förväntas ge motsvarande utdelning. Hänvisning gavs även till klagandens bankförbindelse samt vissa övriga referenser.

Invandrarverket anförde i yttrande 14/1 1970 att det med hänsyn till vad klaganden anfört i besvären rörande sina ekonomiska förhållanden och till de uppgifter som invandrarverket under hand inhämtat i dessa hänscenden *inte hade något att erinra mot bifall* till besvären. Dock torde — i händelse av bifall — för undvikande av dubbelt medborgarskap föreskrivas villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/3 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom hinder icke mötte mot att klaganden jämlikt 6 § första st. p. 1.—4. MbL upptogs till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 76 (17/6 1970 nr 102):

Ang. 38-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan nästan tio år.

Invandrarverket avslag 14/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 22/12. I dessa anförde klaganden att hon ansåg sig på alla sätt ha uppfyllt villkoret om försörjningsförmåga, dels genom sin arbetsinsats i hemmet, dels genom eget förvärvsarbete. Anledningen till att socialt understöd hade utgått till familjen ansåg hon på intet sätt vara hennes förskyllan utan hade berott på att maken, som var egen företagare med relativt låg inkomst, periodvis under 1967 och 1968 varit intagen på sjukhus och då sjukpenningen ej täckt familjens behov hade kompletterande socialhjälp utgått. Övrig socialhjälp hade utgått till maken mot återbetalning under det att han i samband med uppförande av en verkstadslokal saknat inkomst.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 8/4 1970 — med hänsyn till vad som numera upplysts beträffande klagandens försörjningsmöjligheter och till omständigheterna i övrigt — att såväl klaganden som hennes barn skulle upptas till svenska medborgare, varvid dock torde föreskrivas villkor enligt 6 § tredje st. MbL. Härvid framhölls att klaganden i juni 1960 gift sig med ungersk medborgare och att makarna i oktober samma år tagit hemvist i Sverige. I äktenskapet fanns två barn, födda 1960 och 1961, och hon hade dessutom före äktenskapet ett barn, fött 1958; samtliga barn var ungerska medborgare. I Sverige hade hon endast haft en kortare anställning som hemsamarit och i övrigt ägnat sig åt skötseln av hem och familj. Verket framhöll vidare att det under hand inhämtat, att hon nyligen genomgått viss omskolningskurs och fått tillfällig anställning med löfte av arbetsförmedlingen om fast anställning från och med hösten 1970. Hon hade slutligen uppgivit att hon sökt svenskt medborgarskap huvudsakligen för barnens skull.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *numera uppfyllde* villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hennes upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 77 (17/6 1970 nr 103):

Ang. 36-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan nästan tio år samt tidigare under drygt ett år.

Invandrarverket avslag 7/11 1969 ansökningar om svenskt medborgarskap av klaganden och hennes man. Mannens ansökan avslags på grund av

att han inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL – besvär anfördes ej – och klagandens ansökan avlogs därför att hon ej ansågs uppfylla försörjningsvillkoret enligt nämnda paragraf.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/12. I besvären anförde klaganden bl. a. att hon var hemmafru med fyra små barn och att hon tidigare även haft yrkesarbete, men att hon nu knappast kunde få in fyra barn på daghem och därmed skapa en möjlighet att själv ta ett arbete. Barnen (födda 1961, 1964, 1966 och 1967) kunde ej heller förstå varför de inte var svenska medborgare, när de var födda i Sverige och tänkte och talade som svenskar. Hon önskade att barnen skulle upptas till svenska medborgare tillsammans med henne, vilket mannen lämnat sitt samtycke till.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 8/4 1970 bifall till besvären och anförde härvid, att det dittills ansetts tveksamt, om hemmafru i fall som detta uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL. Den inte förvärvsarbetande gifta kvinnans arbetsinsats i hemmet hade under lång tid och inte minst i den senaste tidens skattedebatt varit föremål för livlig diskussion och värdering, framhöll verket. Enligt dess mening var det arbete hemmafru nedlägger på sitt hem och sin familj från försörjningssynpunkt likvärdigt med förvärvsarbete utom hemmet i vart fall när minderåriga barn fanns i hemmet. Mot bakgrund härav och med hänsyn till omständigheterna i ärendet tillstyrkte sålunda verket bifall till besvären. I händelse av bifall ansåg verket att barnen borde upptas till svenska medborgare tillsammans med klaganden.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *fick anses uppfylla villkoret* om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hennes upptagande till svensk medborgare.

Exempel 78 (11/9 1970 nr 37):

Ang. 23-årig rumänsk medborgare, som vistats i Sverige sedan åtta år.

Invandrarverket avslag 14/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär, bestående av översänt yttrande av barnavårdsman angående försörjningsplikten, inkom till inrikesdepartementet 16/12. Av yttrandet framgår att klaganden enligt dom av hovrätten i april 1968 hade skyldighet att utbetala underhållsbidrag med 75 kr. per månad för tiden juli 1966 t. o. m. maj 1968 och med 125 kr. per månad fr. o. m. juni 1968. Enligt barnavårdsmannen hade klaganden efter det han erhållit arbete punktligt erlagt det löpande underhållsbidraget. Anledningen till den uppkomna skulden (sammanlagt drygt 3 600 kr.) var bl. a. att domen avkunnats så sent och att klaganden på grund av studier ej haft möjlighet att betala tidigare. Barnavårdsmannens uppfattning var att klaganden nu, när han erhållit stadigvarande arbete, skulle kunna fullgöra sina skyldigheter.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 1970 bifall till besvären, då vad klaganden anfört i dessa, enligt verkets mening, ej kunde läggas till grund för dispens från försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL. I bilagd *PM*

angav verket de försörjningsförhållanden som var i fråga. Förutom ovan redovisade underhållsskuld framhöll verket att klaganden även hade en skuld på drygt 2 000 kr. för rättegångskostnader i samband med faderskapsmålet. På denna skuld hade i januari 1970 avbetalats 100 kr., medan underhållsskulden var oförändrad.

Av tjänsteanteckningar i den inom departementet upprättade akten framgår bl. a. att klaganden förutom det fortlöpande underhållet vid åtta tillfällen under 1970 betalat av 100 kr. på rättegångskostnadsskulden samt av barnavårdsmannen bedömts som skötsam och ordentlig.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 11/9 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *numera fick anses uppfylla villkoret* om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagan- de till svensk medborgare.

Exempel 79 (28/1 1972 nr 87):

Ång. 33-årig jugoslavisk medborgare, som vistats i Sverige sedan nio år.

Invandrarverket avslog 21/8 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 10/9. I dessa anförde klaganden bl. a. att han våren 1969 drabbats av en yrkesskada (ryggbesvär), som lett till långvarig sjukskrivning. Genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg skulle han inom kort undergå omskolning till lättare arbete.

Invandrarverket anförde i yttrande 6/4 1971 att det med hänsyn till klagandens ändrade arbets- och inkomstförhållanden *inte ville motsätta sig bifall* till besvären. Av aktanteckning synes framgå att man inom departementet i april 1971 bedömt det för tidigt att på föreliggande material anse försörjningsfrågan löst.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 28/1 1972 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *numera fick anses uppfylla villkoret* om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL och hinder ej i övrigt mötte mot hans upptagande till svensk medborgare. *Kungl. Maj:t erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

b) särskilda skäl för dispens från försörjningsvillkoret

Exempel 80 (16/10 1970 nr 54):

Ång. 42-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tjugo år.

Invandrarverket avslog 6/2 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 19/3. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon bott 21 av sina 42 levnadsår i Sverige och fött och uppfostrat fyra barn (nu 18, 15, 14 och 2 år). Hon fann det djupt kränkande att rätten att få bli svensk medborgare på sätt som skett kopplats samman med penninginkomsten och att den kvinna som bidrog

till familjens försörjning genom att uppfostra barn och arbeta i hemmet dömdes att, oberoende av sin egen önskan, ha det medborgarskap som maken bestämde sig för. Hon kunde inte heller finna att den omständigheten att hon var hemmafru och därmed för närvarande inte bidrog till familjens försörjning med penningmedel berättigade till påståendet att hon saknade möjlighet att genom yrkesarbete försörja familjen, om hennes makes inkomster föll bort. Med hänsyn till tidigare yrkesutbildning (tandsköterska), god hälsa och arbetsmarknadsläget i Sverige ansåg hon sig ha sådana möjligheter. Hennes ansökan tillstyrktes av maken.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 3/7 1970 bifall till besvären. Härvid framhölls bl. a. att det enligt tidigare gällande praxis ansetts tveksamt om hemmafru i fall som detta uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL. Efter beslut av Kungl. Maj:t i ett likartat ärende – meddelat efter invandrarverkets avslagsbeslut i förevarande ärende – hade det emellertid, enligt verket, kommit att stå klart att det arbete hemmafru nedlade på sitt hem och sin familj från försörjningssynpunkt var likvärdigt med förvärvsarbete utom hemmet i vart fall när minderåriga barn fanns i hemmet.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 16/10 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, enär med hänsyn till den långa tid klaganden haft stadigvarande hemvist i riket och övriga i ärendet upplysta omständigheter *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare.

Exempel 81 (17/12 1970 nr 57):

Ang. 59-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan tolv år.

Invandrarverket avslog 10/7 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär – utan någon närmare motivering – inkom till inrikesdepartementet 17/8.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 12/10 bifall till besvären och redovisade i bilagd *PM* klagandens försörjningsförhållanden. Av denna *PM* framgår att klaganden varit arbetslös sedan januari 1969 med tillfälliga avbrott; han hade tidigare varit verksam som restaurangmusiker. Klaganden hade erhållit socialhjälp 1967 med 275 kr. och 1968 med drygt 8 000 kr. Sedan 1/1 1969 hade han erhållit kontinuerlig socialhjälp för uppehälle och hyra. Invandrarverket hade vidare från vederbörande socialbyrå under hand inhämtat att klaganden inte längre kunde få engagemang som musiker utom tillfälliga korta perioder i utlandet, att man inte kunnat finna något annat lämpligt arbete åt honom och att omskolning inte var aktuell.

Av den inom departementet upprättade akten i ärendet framgår bl. a. att klaganden, som var änpling efter ungersk medborgare sedan januari 1969, under den senaste månaden försörjt sig själv på engagemang på ett hotell i Stockholm och att han tidigare haft vissa engagemang utomlands genom broderns förmedling.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/12 1970 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens

förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga för hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 82 (18/6 1971 nr 89):

Ang. 28-årig finländsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fem år.

Invandrarverket avslog 15/1 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 18/2. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon gift sig 1966 och fått tre barn, födda 1965, 1966 och 1968. Efter söndring i äktenskapet hade dömts till hemskillnad i november 1970. Hon bodde nu med sina tre barn (finländska medborgare) och tänkte stanna kvar i Sverige och uppföstra dem till svenska medborgare. Hon uppgav att hon sökt medborgarskapet för barnens skull.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 20/4 bifall till besvären, eftersom något skäl för dispens från försörjningsvillkoret, enligt verket, inte förelåg. Verket hade under hand inhämtat att inga förändringar skett i fråga om klagandens försörjningsförhållanden.

Enligt tjänsteanteckning i akten hade klaganden för närvarande i socialbidrag 300 kr. per månad, i bidragsförskott 690 kr. per månad och i bostadsbidrag 140 kr. per månad. Hon hade fått goda vitsord av vederbörande sociala myndigheter.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 18/6 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare.

Exempel 83 (28/1 1972 nr 88):

Ang. 20-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt nio år.

Invandrarverket avslog 19/3 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 16/4. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon vårdade minderårigt barn och därför ej längre hade yrkesarbete.

Invandrarverket framhöll i yttrande 7/7 att det vid sin förnyade prövning kommit fram till att klaganden av humanitära skäl *borde beviljas dispens* från angivna villkor. Härvid hänvisade verket till bilagd PM av vilken framgår bl. a. att klaganden tvingats sluta skolan vårterminen 1967 på grund av barnsörd. Faderskapet till det i november födda barnet hade ännu ej kunnat fastställas. Klaganden hade under fyra månader i slutet av 1969 haft anställning som fabriksarbeterska men sedan dess försörjts av sin moder, vilken 19/3 1971 upptagits till svensk medborgare.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 28/1 1972 *upphäva* invand-

rarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet numera blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

B. *Besvären lämnade utan bifall av Kungl. Maj:t*

Exempel 84 (27/5 1970 nr 113):

Ang. 34-årig grekisk medborgare, som vistats i riket sedan drygt åtta år.

Invandrarverket avslag 12/12 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 26/1 1970. I dessa anförde juridiskt ombud (enligt fullmakt) att klaganden gjorde gällande att han ägde försörjningsförmåga, då han hade fast anställning vid statligt företag med en lön av ca 2 000 kr. per månad. Hans försörjningsbörda gentemot ett utomäktenskapligt barn här i Sverige var 120 kr. per månad i underhållsbidrag. Anledningen till den uppkomna underhållsbidragsskulden (högst 2 000 kr.) var att han i maj 1968 hade nödgats ta lån på ca 3 500 kr. för att låta genomföra en komplicerad operation på sin sjuka mor i Grekland. Då operationen misslyckats och modern avlidit hade detta inneburit en så svår psykisk belastning för klaganden att han fått vårdas ett par månader på psykiatrisk klinik. Han var dock nu helt återställd och hade sedan sex månader ovannämnda anställning. Genom denna anställning med därav följande lön ansågs det styrkt, att han ägde förmåga att försörja sig själv och jämväl fullgöra sin underhållsplikt. Slutligen önskade klaganden få tillfälle att avge påminnelser över det yttrande som invandrarverket kunde komma att avge.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 1970 bifall till besvären, då vad klaganden anført i dessa, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från försörjningsvillkoret i 6 § MbL. I bilagd *PM* angav verket de försörjningsförhållanden som var i fråga. Härav framgår att klaganden var underhållsskyldig för ett utomäktenskapligt barn, fött 1964, med 117 kr. per månad. I november 1969 hade han en underhållsskuld på drygt 2 800 kr. På grund härav ansågs han inte uppfylla försörjningsvillkoret, varför medborgarskapsansökningen avslagits av invandrarverket. Enligt uppgift av vederbörande barnavårdsnämnd i februari 1970 hade underhållsskulden ökat till drygt 3 200 kr.

Av den inom departementet upprättade akten i ärendet framgår bl. a. att klagandens nuvarande anställning gällde i tremånadersperioder, medan han, om han blev svensk medborgare, skulle komma att få fast anställning. Klaganden hade vidare enligt utdrag av rikspolisregistret genom strafföreläggande 1969 dömts till 35 dagsböter för snatteri och i februari 1970 hade beslut fattats om åtal för häleri. Ombudet bereddes 6/4 1970 tillfälle att i ärendet avge påminnelser före 20/4, vilket emellertid ej synes ha skett.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 85 (17/6 1970 nr 97):

Ang. 35-årig dansk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fem år och tidigare under ytterligare nästan sex år samt sedan inemot tre år var gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 20/2 1970 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 13/3. I dessa anförde klaganden bl. a. att han vistats i Sverige sedan 1956 med undantag för en kortare vistelse i Danmark och Norge. Han ifrågasatte även skillnaderna mellan 6 § och 10 § i MbL, då han uppgav sig av länsstyrelsen ha erfårit att något hinder för förvärv av svenskt medborgarskap enligt 10 § inte förelåg. Han önskade slutligen få framföra sina synpunkter vid personligt besök på inrikesdepartementet.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 6/5 1970 bifall till besvären, varvid i bifogad *PM* angavs de försörjningsförhållanden som var i fråga. I denna *PM* anfördes att klaganden i februari 1970 haft obetalda skatter på inemot 13 000 kr. och att han senast i januari 1969 befunnits sakna såväl utmätningsbara som införselbara tillgångar samt att kravbrev regelbundet tillställts honom utan resultat. Klaganden, vars årsinkomst beräknades uppgå till 35 000 kr., hade av vederbörande kronofogdemyndighet bedömts som betalningsovillig.

Klaganden bereddes möjlighet att till departementet inkomma med påminnelser med anledning av invandrarverkets yttrande jämte *PM*, vilket dock ej synes ha skett.

Av utdrag av rikspolisregistret framgår att klaganden dömts i oktober 1961 till fängelse en månad och 15 dagar för rattfylleri vid två tillfällen samt i januari 1964 till 60 dagsböter för rattfylleri och i februari 1968 till 10 dagsböter för egenmäktigt förfarande.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 86 (17/6 1970 nr 105):

Ang. 58-årig statslös man, som vistats i Sverige sedan ca åtta år.

Invandrarverket avslog 19/11 1969 ansökan om svenskt medborgarskap, då sökanden inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 19/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han "på grund av sjukdom och en del andra orsaker varit oförmögen fylla de i åberopade lagen ställda villkoren för erhållande av svenskt medborgarskap". Han var dock i färd med att tillsammans med sin hustru starta egen verkstad för att därmed bli "nyttig medborgare".

Av utfärdat personbevis framgår att klaganden var statslös zigenare, född i Grekland.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 26/2 1970 bifall till besvären, då klaganden inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL och då vad han anført i besvären, enligt verkets mening, ej kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Enligt tjänsteanteckning i akten framgår att klaganden under tiden januari 1969–maj 1970 uppburit socialhjälp med drygt 11 000 kr. och

fr. o. m. juni 1970 erhöill löpande socialhjälp (till hyran m. m.).

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 87 (19/5 1972 nr 70):

Ang. 33-årig finländsk medborgare, som vistats i Sverige sedan knappt fem år.

Invandrarverket avslog 26/3 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 4/5. I dessa anförde klaganden bl. a. att han vid ankomsten till Sverige (i juli 1967) fått anställning som fabriksarbetare men inte orkat fortsätta med arbetet utan blivit sjukskriven i januari 1969. Härefter hade han i februari 1970 påbörjat en omskolningskurs, vilken dock i december 1970 avbrutits, sedan han skadats (uppgiven misshandel). Han hade härefter ånyo sjukskrivits. Ytterligare upplystes att han inte hade några andra skulder än återstående 45 000 kr. på en fastighet, inköpt i september 1970.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 22/2 1972 bifall till besvären, eftersom verket med hänsyn till vad som numera framkommit om klagandens förhållanden bedömde att han uppfyllde försörjningsvillkoret. Härvid hänvisade verket till en bilagd *promemoria* av vilken bl. a. framgår att klaganden bedömts vara svårplacerad på arbetsmarknaden, sedan det numera ifrågasatts att han led av sviter av en tio år tidigare i Finland inträffad trafikolycka. Hans bristfälliga kunskaper i svenska språket hade även medverkat till svårigheter att bereda honom arbete. Han hade dock i januari 1972 börjat en fyramånaders kurs i svenska m. m., varefter han skulle genomgå yrkesutbildning under 40–60 veckor. Hans ekonomiska förhållanden ansåg invandrarverket svårbedömda. Han hade bl. a. haft inkomster av försäljning av viss skogsavverkning i Finland och från 1969 tillerkänts skadestånd med 8 000 kr. samt dessutom viss dagsersättning på grund av den ovannämnda trafikolyckan. Hans taxeringar till statlig inkomstskatt hade 1968 varit drygt 1 000 kr. och 1969 drygt 12 000 kr., varefter han varit nolltaxerad. Under den våren 1972 pågående utbildningen hade han drygt 350 kr. per månad från arbetsvården samt sjukpenning med 37 kr. per dag. Klaganden hade så vitt framgick av inhämtade uppgifter inte dömts för brott eller förseelse i Sverige men däremot vid flera tillfällen (senast 1965) i Finland, vilka brott gällt tillgrepp av olika slag och otukt med minderårig. Slutligen kan nämnas att de tidigare negativa omdömena om klaganden från arbetsvården ändrats, sedan han påbörjat den senaste utbildningsperioden i augusti 1971.

Mot invandrarverkets beslut att tillstyrka bifall till besvären anmäldes *avvikande mening* av tre byråchefer, vilka ansåg att, eftersom klaganden arbetat endast ca ett år i Sverige och varit nolltaxerad de senaste åren samt misskött sig vid tidigare arbetsträning och sjukskrivning, det var för tidigt att ta ställning till om han hade förmåga att försörja sig. De *avstyrkte* därför bifall till besvären.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 19/5 1972 lämna besvären *utan bifall*, eftersom klaganden för närvarande ej kunde anses uppfylla villkoret om försörjningsförmåga.

Exempel 88 (16/6 1972 nr 78):

Ang. 32-årig tysk medborgare, som vistats i Sverige sedan nio år och under fem år varit gift med svensk medborgare.

Invandrarverket avslog 2/4 1971 ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 5/5. I dessa anförde klaganden bl. a. att han under sin vistelse i Sverige försörjt sig genom "förvärvsarbete, studier och arbete som hemmaman", varvid han skött barnen och hushållet och samtidigt läst på egen hand för studentexamen, medan hans hustru gått i skolan. Han ansåg att hans mycket dåliga hemförhållanden och upplevelser under uppväxttiden i Tyskland hade bidragit till att hans äktenskap i Sverige upplösts 1971. Han hade även flera gånger vårdats på sjukhus för depression. Nu hade han emellertid tillfrisknat och planerade att återuppta sina studier för att bli lärare.

Invandrarverket anförde i yttrande 18/1 1972 att det bedömdes att en person som hade studiemedel normalt också hade försörjningsförmåga. Med hänsyn till storleken av klagandens underhållsskuld ansåg verket det något *tveksamt* om han kunde anses uppfylla försörjningsvillkoret. Vidare hade hans skulder under hösten 1971 ökat. Detta kunde dock, enligt verket, bero på att han ej fått barntillägg, som han syntes ha varit berättigad till. På grund av de ömmande omständigheterna som förelåg *tillstyrkte* verket att klaganden fick dispens från försörjningsvillkoret. Härvid hänvisades till bilagd *PM* av vilken framgår bl. a. att klaganden kommit till Sverige 1963 och gift sig med svensk medborgare 1966, att det i äktenskapet fanns två barn (födda 1965), att äktenskapet efter hemskillnad upplösts i juni 1971 och att klaganden förpliktats betala underhållsbidrag med 100 kr. i månaden till vardera barnet. Han hade enligt *PM* fått socialhjälp 1969 med knappt 2 000 kr. och 1970 med drygt 7 000 kr. och ungefär lika mycket t. o. m. september 1971. Socialhjälpens hade kompletterat en privat sjukförsäkring på 15 kr. per dag som han tecknat, då han på grund av studier och långvarig sjukdom inte kunnat kvalificera sig för sjukpenning, jämlikt lagen om allmän försäkring. Såväl socialhjälp som sjukförsäkringsersättning hade upphört att utgå sedan han numera beviljats studiemedel. Enligt uppgifter från studiemedelnämnden torde han kunna få tilläggsbidrag på inemot 1 800 kr. per termin för underhåll av två minderåriga barn, vilket han sedermera underrättats om. Vid utgången av 1971 uppgick hans underhållsskuld till drygt 3 600 kr.

Mot invandrarverkets beslut att tillstyrka dispens från försörjningsvillkoret anmälde två av de i ärendets handläggning deltagande byråcheferna *avvikande mening*. De framhöll härvid att klaganden hade en underhållsskuld som ökade och att med hänsyn härtill och till vad som i ärendet var upplyst om hans försörjningsförmåga innan han fått studiemedel han inte uppfyllde försörjningsvillkoret enligt 6 § MbL och inte heller borde ges dispens från detta.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att underhållsskulden ytterligare ökat under våren 1972 och att klaganden i januari fått avslag på ansökan om studiehjälp på grund av bristande studieresultat. Under våren 1972 synes dock studieresultatet ha väsentligt förbättrats.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 16/6 1972 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Besvär¹ över invandrarverkets beslut att avslå ansökan om befrielse från stipulerat naturalisationsvillkor (jämlikt MbL 6 § tredje st.)

A. Besvär¹ bifallna av Kungl. Maj:t

a) meningslöst begära befrielse

Exempel 89 (12/9 1969 nr 29):

Ang. 37-årig albansk medborgare, som av Kungl. Maj:t naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 31/10 1968 upptaga sökanden -- samt dennes två barn (födda 1966 och 1968) -- till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från albanskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

Sökanden anhöll i en 15/7 1969 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. I skrivelsen anfördes bl. a. att sökanden ej kunnat erhålla någon förbindelse med sitt tidigare hemland.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 14/8 1969 bifall till ansökningen. Beträffande principerna för bedömning av ärenden om befrielse från nämnda villkor hänvisade verket till sitt samma dag avgivna yttrande beträffande tre ungerska medborgare (se *exempel 95*). Vidare framhölls att Albanien saknade representation i Sverige, varför albanska medborgare som naturaliserades med villkor var hänvisade till att söka befrielse direkt hos myndighet i Albanien. Erfarenheten från tidigare fall hade visat att dylika försök till kontakt med albanska myndigheter varit resultatlösa, och med hänsyn härtill naturaliserades numera albanska medborgare utan villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 12/9 1969 *befria* sökanden från fullgörandet av nämnda naturalisationsvillkor. Han förklarades sålunda denna dag ha förvärvat svenskt medborgarskap; hans båda ovannämnda barn jämte ytterligare ett (fött 1969) omfattades av beslutet i vilket ingen motivering lämnades.

b) sökanden politisk flykting

Exempel 90 (20/2 1970 nr 28):

Ang. 24-årig jugoslavisk medborgare, som av Kungl. Maj:t naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 21/2 1969 upptaga sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från jugoslaviskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

Sökanden anhöll i en 7/8 1969 till invandrarverket inkommen skrivelse

¹ samt i några fall ansökningar direkt hos Kungl. Maj:t om dylik befrielse

om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Som skäl för sin ansökan anfördes bl. a. att han var politisk flykting. I ytterligare tre skrivelser, inkomna till inrikesdepartementet 30/1, 16/2 och 17/2 1970, utvecklade han dessa skäl. Då han till börden var kroat vågade han inte personligen inställa sig på jugoslaviska ambassaden och ville ej heller fränhända sig sitt svenska främlingspass, vilket krävdes för identifikation och vidimering av namnunderskriften, om handlingarna alternativt sändes per post.

Invandrarverket tillstyrkte i skrivelse 12/1 1970 – varvid samtidigt överlämnades sökandens förstnämnda skrivelse – bifall till ansökningen, enär sökanden var att anse som politisk flykting. Härvid hänvisade verket beträffande principerna för bedömning av ärenden om befrielse från nämnda villkor till sitt 14/8 1969 avgivna yttrande beträffande tre ungerska medborgare (se *exempel 95*).

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 20/2 1970 *befria* sökanden från fullgörandet av nämnda naturalisationsvillkor. Han förklarades sålunda denna dag ha förvärvat svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

c) sökandens åtgärder tillräckliga

Exempel 91 (7/11 1969 nr 35):

Ang. 76-årig tjeckoslovakisk medborgare, som av *Kungl. Maj:t* naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 18/4 1969 upptaga sökanden till svensk medborgare med villkor att hon inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att hon befriats från tjeckoslovakiskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

Sökanden anhöll i en 8/10 1969 till *Kungl. Maj:t* inkommen skrivelse om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Hon anförde bl. a. att hon hos tjeckoslovakiska myndigheter anhållit om befrielse från sitt gamla medborgarskap, men trots påstötningar inte lyckats få till stånd dylikt beslut, utan upplysts om att det på grund av de rådande förhållandena i Tjeckoslovakien var ytterst osannolikt att hon skulle kunna få den begärda befrielsen före villkorstidens utgång. Med hänvisning till sin höga ålder och att hon inte hade några inkomster eller tillgångar eller släktingar och levde på socialhjälp önskade hon svenskt medborgarskap så snart som möjligt för att kunna få folkpension.

Invandrarverket tillstyrkte i yttrande 13/10 1969 bifall till ansökningen med hänsyn till de särskilda omständigheterna i ärendet. Förutom nyssnämnda uppgifter från sökanden framhöll verket att hon kommit till Sverige i november 1960 för att förena sig med sin ende son, naturaliserad svensk medborgare 1959, vilken avlidit 1967.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 7/11 1969 *befria* sökanden från fullgörandet av nämnda naturalisationsvillkor. Hon förklarades sålunda denna dag ha förvärvat svenskt medborgarskap; ingen motivering lämnades i beslutet.

Exempel 92 (17/6 1970 nr 101):

Ang. 20-årig israelisk medborgare, som av *invandrarverket* naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 13/6 1968 upptaga sökanden och hans föräldrar till svenska medborgare med villkor att de inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att de befriats från israeliskt medborgarskap. Förvärvet av svenskt medborgarskap skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts. Sedermera erhöll föräldrarna men inte sökanden befrielse från israeliskt medborgarskap. Sedan Kungl. Maj:ts beslut rörande sökanden förfallit upptog invandrarverket 15/10 1969 på nytt honom till svensk medborgare med motsvarande villkor.

I tre till invandrarverket 10/11, 2/12 och 12/12 1969 inkomna skrivelser anhöll *sökanden* – under återopande av bl. a. att han av israeliska myndigheter blivit anmodad inställa sig till militärtjänstgöring och att han vid ansökan om befrielse från israeliskt medborgarskap som svar endast erhållit besked om kortare tids uppskov från militärtjänst – om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor.

Invandrarverket avslog 16/1 1970 ansökningen, eftersom de av sökanden anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Besvär, anförda av ombud enligt fullmakt, inkom till inrikesdepartementet 25/2. I dessa anfördes bl. a. att det fattades endast ett och ett halvt års vistelse i Sverige för att klaganden skulle kunna förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan i enlighet med 3 § MbL. Vidare hade han lämnat Israel – efter tre och ett halvt års vistelse där – redan vid knappt tretton års ålder, varför hans israeliska medborgarskap, i synnerhet mot bakgrunden av hans starka anknytning till Sverige, kunde betraktas som formellt utan någon faktisk anknytning till landet. I ny skrivelse, som inkom till inrikesdepartementet 23/3 1970, lämnade klaganden kompletterande uppgifter rörande sina kontakter med israeliska myndigheter.

Av handlingarna i ärendet framgår bl. a. att klaganden vid två tillfällen, senast 11/4 1969, hos israeliska ambassaden i Stockholm ansökt om befrielse från israeliskt medborgarskap, att han i brev 16/4 1969 av israeliska ambassaden underrättats om att han inte kunde befrias från israeliskt medborgarskap utan att ha fullgjort israelisk värnpliktstjänstgöring och tillrättats att först söka befrielse från skyldigheten att fullgöra sådan tjänst *samt* att han som svar på dylik framställning endast beviljats uppskov med värnpliktstjänstgöringen till 1/1 1970.

Invandrarverket hade i yttrande 25/5 1970 *intet att erinra mot bifall* till besvärerna, då verket vid den förnyade prövningen kommit fram till att klaganden gjort vad som skäligen kunde begäras av honom för att uppfylla det honom förelagda villkoret. Invandrarverket anmärkte även, att enligt gällande praxis dispenserades från villkoret i princip endast politiska flyktingar och utländska medborgare, som inte fick befrielse från sitt medborgarskap.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 17/6 1970 *upphäva* invandrarverkets överklagade beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, då Kungl. Maj:t med hänsyn till omständigheterna i ärendet fann *skäl till befrielse* för klaganden från fullgörandet av ovannämnda villkor föreligga.

Exempel 93 (26/2 1971 nr 53):

Ang. 38-årig medborgare i Förenade Arabrepubliken, som av invandrarverket naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Invandrarverket upptog 27/2 1970 sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från medborgarskap i Förenade Arabrepubliken. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts.

I en till invandrarverket 7/9 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden* om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Som skäl härför anförde han bl. a. att han 2/4 1970 hos Förenade Arabrepublikens konsulat i Stockholm ansökt om befrielse från egyptiskt medborgarskap utan att ha fått svar och att han 8/6 1970 skickat påminnelse, vilken inte heller besvarats. Vidare meddelade han att hans hustru väntade barn med beräknad nedkomst 7/1 1971 och att han ovillkorligen önskade att detta barn redan vid födelsen fick svensk nationalitet för undvikande av eventuella framtida komplikationer. Av nämnda skäl önskade han få svenskt medborgarskap i god tid före årsskiftet, om barnet skulle komma för tidigt.

Invandrarverket avslog 6/11 1970 ansökningen, eftersom de av sökanden anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 2/12. I dessa anförde klaganden bl. a. att han ansåg sig ha gjort vad som stod i hans makt för att bli befriad från sitt egyptiska medborgarskap. Han önskade också undvika att barnet fick dubbelt medborgarskap och framhöll, att han och hans hustru varit överens om att ej börja skaffa några barn, förrän han fått någon form av svenskt medborgarskap, vilket han ansökt om redan i juni 1968, efter tio års vistelse i Sverige, och före äktenskapets ingående (juli 1968). Vidare anfördes att han avsåg att med sin familj resa till USA på ett år för att kunna fullborda några med amerikanskt laboratorium gemensamma forskningsprojekt, men att han skulle resa endast om han fick svenskt medborgarskap. Han bifogade intyg från prefekten vid den svenska forskningsinstitution där han var verksam som docent och anhöll om skyndsam handläggning av ärendet.

I ny *skrivelse*, som inkom till inrikesdepartementet 8/2 1971, anförde klaganden bl. a. att han 30/12 1970 per telefon underrättats om att yttrande höll på att utformas, vars innehåll han skulle meddelas, men att han därefter ej hört någonting ifrån departementet. Han nämnde även att det väntade barnet fötts 10/1 1971 och önskade veta hur han i fortsättningen borde förfara beträffande sitt eget och barnets medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 1/2 1971 bifall till besvären, då verket inte ansåg att redan nu den slutsatsen kunde dras, att klaganden inte kunde få befrielse från sitt medborgarskap i Förenade Arabrepubliken. Verket erinrade därvid också om att — i händelse av bifall till besvären — såväl klaganden som hans barn fick dubbelt medborgarskap, vilket han önskade undvika.

Klaganden bereddes 10/2 1971 tillfälle att inom en vecka inkomma till departementet med påminnelser i anledning av invandrarverkets yttrande. Beträffande klagandens i nyssnämnda skrivelse efterlysta rekommenda-

tion till handlande råddes han av handläggande tjänsteman dels att beträffande sonens medborgarskap avvakta Kungl. Maj:ts beslut i förevarande ärende, dels att i fall av avslag på besvären fortsätta att verka för en befrielse från medborgarskap i Förenade Arabrepubliken.

Påminnelser inkom till departementet 16/2. I dessa hänvisade klaganden beträffande uttalandet att inte redan nu slutsatsen kunde dras att han inte kunde få befrielse från sitt medborgarskap i Förenade Arabrepubliken till sina besvär samt påminnelsebrev. Han framhöll vidare bl. a. att, sedan han upplysts om att dubbelt medborgarskap var oundvikligt både för honom och hans barn, om de blev svenska medborgare och ej erhöll befrielse, han var fullt medveten om att de i så fall ej kunde påräkna något rättsskydd från svensk sida, om de skulle besöka Förenade Arabrepubliken, vilket de "för att undvika komplikationer" i framtiden ej ämnade göra.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 26/2 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom klaganden *borde befrias* från fullgörande av ovannämnda villkor; ingen motivering lämnades i beslutet.

d) Övriga skäl

Exempel 94 (19/3 1971 nr 26):

Ang. 67-årig ungersk medborgare, som av invandrarverket naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Invandrarverket upptog 12/6 1970 sökanden till svensk medborgare med villkor att hon inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att hon befriats från ungerskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

I en till invandrarverket 7/9 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden* – under åberopande av bl. a. att hon var politisk flykting – om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor.

Invandrarverket avslog 27/11 1970 ansökningen, eftersom sökanden inte var att betrakta som politisk flykting och de av henne i övrigt anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 18/12. I dessa framhöll klaganden bl. a. att hon kommit till Sverige 1956 som flykting och fått svenskt främlingspass, att beslut från de ungerska myndigheterna ej kunde erhållas förrän tidigast om ca ett och ett halvt år och att kostnaderna (ca 300 kr.) skulle inbetalas i förskott. Då hennes födelseort låg i nuvarande Rumänien kunde ytterligare förseningar uppkomma. Hon framhöll vidare sin höga ålder och att hon på grund av denna och sjukdom under de senaste åren tvingats anlita de sociala myndigheterna för sitt uppehälle, då hon ej kunde få någon pension, förrän hon blivit svensk medborgare. Hon kunde ej heller få någon pension från de ungerska myndigheterna, eftersom hon illegalt lämnat landet och begärt politisk asyl i Sverige. Slutligen framhöll klaganden att hon ansökt om svenskt medborgarskap redan 1966 (utan bifall av Kungl. Maj:t 12/1 1968) och önskade att ärendet nu behandlades med förtur.

Invandrarverket framhöll i yttrande 2/2 1971 att klaganden inte var att anse som politisk flykting. Med hänsyn till hennes ålder och till

omständigheterna i övrigt ville verket emellertid *inte motsätta sig bifall* till besvären, oaktat hon därigenom skulle få dubbelt medborgarskap.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 19/3 1971 *upphäva* invandrarverkets beslut och visa ärendet åter till verket för ny behandling, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om klagandens förhållanden *särskilda skäl* fick anses föreligga att befria henne från fullgörande av ovannämnda villkor.

B. Besvären¹ lämnade utan bifall av Kungl. Maj:t

a) sökanden önskade behålla sitt gamla medborgarskap

Exempel 95 (12/9 1969 nr 31):

Ang. tre ungerska medborgare (mannen 40 år, hustrun 38 år och sonen 19 år), som av Kungl. Maj:t naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 24/1 1969 genom tre skilda beslut upptaga sökandena — jämte ytterligare ett barn (fött 1958), som omfattades av faderns ansökan — till svenska medborgare med villkor att de inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att de befriats från ungerskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

Sökandena anhöll i tre skilda till Kungl. Maj:t 10/7 1969 inkomna skrivelser om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Härvid åberopades bl. a. att de önskade behålla sina ungerska medborgarskap, då de eventuellt avsåg att återvända till Ungern.

Invandrarverket avstyrkte i gemensamt yttrande 14/8 1969 bifall till ansökningarna med hänsyn till att det av dessa framgick att sökandena önskade behålla sina ungerska medborgarskap vid sidan av de svenska medborgarskapen. Vidare anförde verket beträffande principerna för bedömning av ärenden om befrielse från nämnda villkor följande:

En ledande princip inom svensk medborgarrätt har alltid varit att undvika dubbelt eller flerfaldigt medborgarskap. I 1963 års europakonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m., som nu ratificerats av Sverige, har denna princip klart uttalats.

Stadgandet i 6 § medborgarskapslagen om villkor vid naturalisation har till syfte att förebygga uppkomsten av dubbelt medborgarskap och är avsett att tillämpas i sådana fall, där automatisk förlust av medborgarskap inte inträder vid naturalisation i annan stat men befrielse från medborgarskap kan medges.

Naturalisation utan föreskrivande av dylikt villkor och befrielse från ett tidigare uppställt villkor förekommer enligt den praxis som utbildats hos Kungl. Maj:t i ytterst begränsad omfattning. Sålunda dispenserar i princip endast politiska flyktingar och utländska medborgare som inte får befrielse från sitt medborgarskap från villkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 12/9 1969 lämna ansökningarna *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

¹ samt i några fall ansökningar direkt hos Kungl. Maj:t om dylik befrielse

Exempel 96 (5/6 1970 nr 70):

Ang. 53-årig brittisk medborgare, som av invandrarverket naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Invandrarverket upptog 5/11 1969 sökanden till svensk medborgare med villkor att hon inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att hon befriats från brittiskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts.

I en till invandrarverket 12/1 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden* – under åberopande av att hon på vissa i skrivelsen närmare angivna skäl önskade behålla sitt brittiska medborgarskap – om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Hon framhöll bl. a. att hon saknat vetskap om detta villkor och att, om hon känt till det, hon ej skulle löst ut postförskottet med det villkorade svenska medborgarskapet. Om hon ej kunde få behålla sitt brittiska medborgarskap önskade hon återlämna beviset och få tillbaka de inbetalda 300 kr.

Invandrarverket avslog 30/1 1970 ansökningen, eftersom de av sökanden anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 5/3. I dessa anförde klaganden bl. a. att hon bott i Sverige med sin familj i snart 17 år men hade alla sina släktingar kvar i England och "skulle bli djupt olycklig" om hon var tvungen att överge sitt brittiska medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 6/5 bifall till besvären, då de skäl för befrielse från villkoret som klaganden anfört, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund härför.

Kungl. Maj:t (statsrådet S.-E. Nilsson) beslöt 5/6 1970 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

b) *sökanden ej politisk flykting*

Exempel 97 (24/4 1970 nr 55):

Ang. 42-årig ungersk medborgare, som av Kungl. Maj:t naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 11/4 1969 upptaga sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från ungerskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor fullgjorts.

Kungl. Maj:t beslöt 7/11 1969 (nr 34) lämna en ansökan, inkommen 26/9 1969, om befrielse från nämnda villkor utan bifall.

Sökanden anhöll därefter i ny, 19/11 inkommen, skrivelse till Kungl. Maj:t om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Härvid anfördes bl. a. att han betraktade sig som politisk flykting, enär han deltagit i "revolten för Ungerns frigörelse" och att hans son (drygt 16 år) snart skulle uttagas till militärtjänst, varefter sökanden skulle sakna möjlighet att föra honom till Sverige. Vidare hade han för avsikt att gifta om sig med sin f. d. hustru, bosatt i Ungern.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 14/1 1970 bifall till ansökningen, enär sökanden inte var att anse som politisk flykting.

Genom beslut 21/4 1970 upptog *invandrarverket* ånyo sökanden till svensk medborgare med villkor, som ovan nämnts. Med skrivelse samma

dag överlämnade verket till Kungl. Maj:ts avgörande frågan om befrielse för sökanden från villkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) fann i beslut 24/4 1970 *ej skäl* att befria sökanden från fullgörandet av ovannämnda villkor; ingen motive-ring lämnades i beslutet.

Exempel 98 (24/7 1970 nr 31):

Ang. 27-årig jugoslavisk medborgare, som av Kungl. Maj:t naturalise-rats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Kungl. Maj:t beslöt 11/4 1969 upptaga sökanden till svensk medborga-re med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från jugoslaviskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts.

I en till inrikesdepartementet 10/3 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden* om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Härvid anfördes att han, kroat till börden och politisk flykting, inte vågade personligen "beträda jugoslaviska ambassadens exterritoriella om-råde" och ej heller önskade insända sitt svenska främlingspass till ambassaden, vilket alternativt erfordrades för identifikation och vidime-ring av namnunderskriften.

I skrivelse, som inkom till invandrarverket 17/3 1970, anhöll *sökanden* om förlängning av villkorstiden i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut beträffande ansökningen om befrielse från villkoret.

Sedan Kungl. Maj:ts beslut 11/4 1969 förfallit, upptog *invandrarverket* 25/5 1970 ånyo sökanden till svensk medborgare med ovannämnda villkor, varigenom ansökan i nyssnämnda skrivelse till invandrarverket om förlängning av villkorstiden på detta sätt bifölls.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 25/5 1970 bifall till ansökningen om befrielse från ovannämnda villkor, då sökanden bedömdes inte vara politisk flykting och då vad han i övrigt anförde, enligt verkets mening, inte kunde läggas till grund för dispens från nämnda villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 24/7 1970 lämna framställ-ningen *utan åtgärd*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Anm. Sedan *invandrarverket* 3/2 1971 lämnat *utan bifall* en ny *ansökan* om befrielse från nämnda villkor, vilken överlämnats till verket från inrikesdepar-teamentet 19/11 1970, har *besvär* mot nämnda beslut inkommit till departementet 10/3 1971. I yttrande 13/12 1971 över besvären har *invandrarverket* meddelat att det genom förnyad utredning framkommit att klaganden numera borde kunna betraktas som politisk flykting enligt 2 § utlänningslagen, varför verket samma dag upptagit honom till svensk medborgare *utan villkor*. *Kungl. Maj:t* (statsrådet Odhnoff) beslöt därefter 28/1 1972 (*nr 96*) lämna besvären *utan åtgärd*.

Exempel 99 (2/4 1971 nr 43):

Ang. 30-årig ungersk medborgare, som av invandrarverket naturalise-rats med villkor enligt 6 § tredje st. MbL.

Invandrarverket upptog 9/9 1970 sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från ungerskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts.

I en till invandrarverket 30/9 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden*

den om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Som skäl härför anförde han bl. a. att han var beroende av svenskt pass för sitt arbete som exportman samt att han inte ämnade resa till Östeuropa och i synnerhet inte till Ungern.

Invandrarverket avslog 27/11 1970 ansökningen, eftersom de av sökanden anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Besvär inkom till inrikesdepartementet 14/12. I besvären anförde klaganden bl. a. att även om hans utresa från Ungern hösten 1964 varit relativt odramatisk genom att han erhållit ett s. k. besökspass till Finland, hade han haft enbart politiska motiv, när han beslöt att lämna Ungern. Hans far hade tillsammans med Imre Nagy och två andra ledare från ungerntrevolten blivit avrättad (styrkt av tidningsartikel i juni 1958). Denna omständighet ansåg klaganden vara ett tungt vägande skäl för honom att bli betraktad som politisk flykting. Han ansåg det helt omöjligt för honom att över huvud taget ta kontakt med den ungerska ambassaden och befarade obehag för sin mor och syster i Ungern, om han kontaktade de ungerska myndigheterna för att avsäga sig sitt medborgarskap.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 24/2 1971 bifall till besvären, eftersom verket bedömde klaganden inte vara politisk flykting och de av honom i övrigt anförda skälen, enligt verket, inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 2/4 1971 lämna besvären utan bifall; ingen motivering lämnades i beslutet.

c) sökandens åtgärder ej tillräckliga

Exempel 100 (27/5 1971 nr 75):

Ang. 28-årig grekisk medborgare, som av invandrarverket naturaliserats med villkor enligt 6 § tredje st. MBL.

Invandrarverket upptog 3/6 1970 sökanden till svensk medborgare med villkor att han inom ett år inför länsstyrelsen styrkte att han befriats från grekiskt medborgarskap. Förvärvet av det svenska medborgarskapet skulle gälla först då nämnda villkor uppfyllts.

I en till invandrarverket 27/11 1970 inkommen skrivelse anhöll *sökanden* om befrielse från skyldigheten att fullgöra nämnda villkor. Som skäl härför anfördes bl. a. att behandlingen av hans ansökan om befrielse från grekiskt medborgarskap skulle ta ungefär två år och att den troligen skulle avslås på grund av att han var reservofficer i grekiska armén.

Invandrarverket avslog 5/2 1971 ansökningen, eftersom de av sökanden anförda skälen inte kunde läggas till grund för befrielse från nämnda villkor.

Besvär, anförda av advokat enligt fullmakt, inkom till inrikesdepartementet 5/4. I dessa anfördes att villkoret bl. a. av tidsskäl ej gick att uppfylla och att klaganden, som ej var politisk flykting, genom det uppsatta villkoret effektivt hindrades från att bli svensk medborgare, vilket ej kunde vara avsikten med villkoret, då han i övrigt uppfyllde kraven att upptas till svensk medborgare.

Invandrarverket avstyrkte i yttrande 14/5 bifall till besvären, då de

skäl klaganden anført inte kunde läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att klagandens ombud av inrikesdepartementet underrättats om att först sedan de grekiska myndigheterna avslagit eller underlåtit att besvara anhållan om befrielse från medborgarskap kunde invandrarverket överväga att uppta vederbörande utan villkor.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1971 lämna besvären *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Ärenden som jämlikt 9 a § MbL överlämnats till Konungen för avgörande

a) ärenden i vilka ifrågasatts uppfyllandet av hemvistvillkoret
(MbL 6 § första st. 2.)

Exempel 101 (8/9 1972 nr 41):

Ang. 23-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt fyra år och sedan ca två år sammanbodde med svensk medborgare med vilken han nyligen ingått äktenskap.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 20/6 1972 jämlikt 9 a § MbL ansökan om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Härvid erinrades om att verket tidigare (13/8 1971) avslagit ansökan om svenskt medborgarskap, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL. Efter besvär hade *Kungl. Maj:t (17/12 1971 nr 70)* lämnat dessa utan bifall. Invandrarverket framhöll att sökanden, som enligt verkets bedömning var att anse som politisk flykting, fortfarande inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL och enligt gällande praxis inte kunde ges dispens från villkoret enbart på grund av sin anknytning hit. I fråga om de övriga skäl sökanden anført fanns det, enligt verket, inte någon klar praxis. Men hänsyn härtill och till att sökanden uppgett sig avse ått anføra besvär, om hans ansökan avslogs, samt till ärendets brådskanie natur fann verket det föreligga skäl att överlämna ärendet till *Kungl. Maj:t* för avgörande. Verket ansåg det *tveksamt* om de skäl sökanden anført var tillräckliga för dispens från hemvistvillkoret.

Av handlingarna i akten framgår bl. a. att sökanden var framstående idrottsutövare med utsikter att kvalificera sig för deltagande i München-olympiaden. Intyg härom hade lämnats av bl. a. Svenska Roddförbundet. Av tjänsteanteckningar i akten synes framgå att föredragande statsrådet skulle ha förordat bifall till ansökan, om vederbörande verkligen togs ut till den svenska olympiatruppen, vilket dock ej blev fallet. Sökanden hade inga skulder eller oguldna skatter, ej heller fått socialhjälp eller straffats för brott eller förseelser.

Kung. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 8/9 1972 lämna ansökningen *utan bifall*, eftersom sökanden inte uppfyllde hemvistvillkoret enligt 6 § MbL.

b) ärenden i vilka ifrågasatts uppfyllandet av vandelsvillkoret
(MbL 6 § första st. 3.)

Exempel 102 (4/2 1971 nr 49):

Ang. två jugoslaviska medborgare (mannen 34 år och hustrun 32 år), vilka vistats i Sverige sedan drygt sju år.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 27/7 1971 jämlikt 9 a § MbL ansökningar om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Verket hänvisade härvid till yttrande av *rikspolisstyrelsen* 7/7 1971. Av detta framgår bl. a. att styrelsen ej tillstyrkt medborgarskap för mannen, "med beaktande av de under senaste tiden inträffade händelserna och med hänsyn till de skärpta bestämmelserna för olaga vapeninnehav", för vilket mannen dömts till 40 dagsböter i januari 1970. Beträffande hustruns ansökan anfördes ingen invändning.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 4/2 1972 lämna båda ansökningarna *utan bifall*; ingen motivering lämnades i beslutet.

Anm. av akten framgår ytterligare att klagandena i gemensam skrivelse till Konungen 29/3 anhållit om "ändring av invandrarverkets beslut". Som svar på denna skrivelse har inrikesdepartementet 10/4 meddelat att eftersom Kungl. Maj:t prövat ärendet och något avslagsbeslut från invandrarverket inte förelåg kunde skrivelsen av formella skäl inte tas upp till behandling. Eventuell ny ansökan om svenskt medborgarskap skulle enligt departementet ställas till invandrarverket.

Exempel 103 (26/5 1972 nr 52 och 16/6 1972 nr 77):

Ang. A. 32-årig statslös man (f. d. ungersk medborgare), som vistats i Sverige sedan femton år och sedan elva år var gift med svensk medborgare.

B. 39-årig statslös man (f. d. jugoslavisk medborgare), som vistats i Sverige sedan fjorton år och sedan sexton år var gift med naturaliserad svensk medborgare.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 11/4 1972 jämlikt 9 a § MbL till Konungen för avgörande två ansökningar om svenskt medborgarskap från personer som, efter det att föreskriven villkorstid gått ut, inkommit till verket med beslut av vederbörande utländska myndigheter om befrielse från sina utländska medborgarskap. Under villkorstiden hade de dömts för brott och uppfyllde därför enligt verkets mening inte längre vandelsvillkoret i 6 § MbL.

Verket anförde bl. a. att när villkorstiden gått ut utan att villkoret uppfyllts, förföll villkorligt beslut om svenskt medborgarskap. En ny ansökan blev i praxis föremål för viss sakprövning, oavsett om den innehöll yrkande om förlängning av villkorstiden eller om att bli upptagen till svensk medborgare, därför att befrielse från utländskt medborgarskap erhållits. För bedömning av vandelsvillkoret infordrades utdrag av rikspolisregistret. Om det visade sig att sökanden lagförts för brott kunde, enligt verket, den nya ansökningen avslås; avgörande om så skulle ske var mestadels straffmätningen.

Beträffande de aktuella ärendena hänvisade invandrarverket till två bilagda *promemorior*. Av dessa framgår bl. a. beträffande A. att dennes hustru och ett barn (12 år) var svenska medborgare, medan han själv och

ungsta barnet (9 år) var statslösa. Eftersom sistnämnda barn i princip betraktades som biperson till fadern blev hon svensk medborgare om fadern naturaliserades. I och för sig var det, framhöll verket, dock möjligt att med undantag från nämnda huvudregel på gemensam ansökan av föräldrarna ta upp enbart barnet till svensk medborgare. Sökanden (A.) hade enligt promemorian efter villkorstidens utgång dömts i januari 1970 för grov stöld (två tillfällen), medhjälp till grovt tillgrepp av fortskaffningsmedel, grovt häleri (åtta fall) och häleriförseelse (två fall) till fängelse ett år. Han hade villkorligt frigivits i juni 1970 med en prövotid på ett år. Beträffande B. framgår bl. a. att dennes hustru och fem barn (19, 16, 15, 12 och 9 år) samtliga blivit svenska medborgare i mars 1972. Denne sökande hade efter villkorstidens slut dömts i augusti 1971 för rattonykterhet till 75 dagsböter och i februari 1972 för rattonykterhet och olovlig körning till fängelse en månad. Sistnämnda dom hade överklagats men fastställts av hovrätten i maj 1972. Sökanden (B.) hade i särskild skrivelse till Konungen (justitiedepartementet) hemställt om att fängelsestraffet måtte av nåd förvandlas till ett kännbart bötesstraff för att möjliggöra förvärv av svenskt medborgarskap. Kopia av denna skrivelse inkom till inrikesdepartementet 14/7.

I sin skrivelse 11/4 1972 *förordade invandrarverket* att båda sökandena skulle beviljas *dispens* från vandelsvillkoret. Verket hänvisade härvid till att enligt 1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet sådan borde undvikas och att det, enligt verkets mening, var önskvärt att undvika att medlemmar i samma familj hade olika medborgarskap. Verket framhöll även att fr. o. m. 1/1 1972 villkorstiden regelmässigt bestäms till två år mot tidigare — som i förevarande fall — ett år, och att om sökandena haft två år på sig att uppfylla det föreskrivna villkoret, nuvarande situation sannolikt ej uppstått. En av de i handläggningen deltagande byråcheferna anmälde *avvikande mening* rörande sökanden A. och ansåg att denne ej borde medges dispens från vandelsvillkoret med hänsyn till att han efter villkorstidens utgång ådömts ett längre frihetsstraff för upprepade grova brottslighet.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 26/5 och 16/6 1972 att lämna båda ansökningarna *utan bifall*, eftersom sökandena inte uppfyllde vandelsvillkoret enligt 6 § MbL.

a) *ärenden i vilka ifrågasatts uppfyllandet av försörjningsvillkoret*
(MbL 6 § första st. 4.)

Exempel 104 (27/5 1970 nr 104—110):

Ang. A. Två ungerska medborgare (mannen 66 år och hustrun 62 år), som vistats i Sverige sedan nästan tretton år;

B. 57-årig ungersk medborgare (änka), som vistats i Sverige sedan tretton år;

C. Två ungerska medborgare (mannen 60 år och hustrun 56 år), som vistats i Sverige sedan tretton år;

D. 39-årig jugoslavisk medborgare (ogift), som vistats i Sverige sedan fjorton år;

E. 34-årig jugoslavisk medborgare (gift med jugoslavisk medborgare), som vistats i Sverige sedan tio år.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 26/2 1970 jämlikt 9 a §

MbL ansökningar från ovannämnda personer om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Verket tillstyrkte bifall till ansökningarna med villkor jämlikt 6 § tredje st. MbL och anförde därvid i huvudsak följande:

Ärendet gäller ansökningar om svenskt medborgarskap av ungerska och jugoslaviska medborgare som under åren 1956–1960 uttagits i flyktingläger utan att de av Sverige förklarats vara politiska flyktingar. Enligt hittillsvarande praxis uppfyller de inte försörjningsvillkoret i 6 § MbL.

Flyktingar kommer varje år till Sverige genom reglerad och enskild invandring. Den reglerade flyktinginvandringen äger rum med stöd av särskilda beslut av Kungl. Maj:t om mottagande av flyktingar för varaktig vistelse i riket. Bemyndigandena har under senare år i allmänhet årligen omfattat ett tusental personer. Bland flyktingarna må handikappade ingå i den utsträckning de kan få erforderlig vård här. Den enskilda invandringen av flyktingar är f. n. begränsad. Bland dessa har emellertid ingått en del socialt handikappade.

Vid ankomsten är flyktingar beroende av bistånd till upphålle m. m. De arbetsföra blir som regel relativt snabbt självförsörjande under det att handikappade och ofta även deras anhöriga under längre tid blir beroende av understöd. En del av de handikappade rehabiliteras och återfår försörjningsförmågan. Andra åter, särskilt de äldre, blir för framtiden helt eller delvis beroende av hjälp för att kunna klara uppehållet. Flyktingarna har antingen uttagits för varaktig vistelse i landet eller – vad gäller den enskilda invandringen – efter särskild prövning i varje enskilt fall beviljats uppehållstillstånd av den centrala utlänningsmyndigheten. Staten har därför i princip iklätt sig ansvaret för de kostnader som är förenade med deras vistelse i landet.

Sociala förmåner i Sverige utgår i stor utsträckning oberoende av medborgarskap. Så är t. ex. fallet med det bistånd som utgår jämlikt socialhjälpslagen. Nödställd person som vistas här och är i behov av socialhjälp är enligt denna lag berättigad därtill. Biståndet är antingen obligatoriskt eller frivilligt. Svenska medborgares understöd bekostas i princip helt med kommunala medel. När det gäller icke svenska medborgare svarar staten för kostnaderna för den obligatoriska hjälpen medan kostnaderna för den frivilliga hjälpen vilar på kommunerna. I fråga om flyktingar ersätter staten jämlikt särskilda föreskrifter kommunerna deras utgifter både för obligatorisk och frivillig socialhjälp. Kommunernas rätt till ersättning i detta sammanhang upphör bl. a. när flykting naturaliseras.

En del förmåner jämlikt lagen om allmän försäkring är emellertid knutna till medborgarskapet. Så är fallet med folkpensionen, som innefattar bl. a. ålderspension, förtidspension och det tidsbegränsade sjukbidraget. På grund av ingångna konventioner kan emellertid även här boende utlänningar komma i åtnjutande av folkpension. Sådan konvention föreligger t. ex. mellan Sverige och Jugoslavien men inte mellan Sverige och Ungern.

Det i MbL 6 § 4. som villkor för naturalisation angivna försörjningsvillkoret uppfylls inte alltid av dem som är handikappade. Dispens kan ges från försörjningsvillkoret.

Enligt hittills gällande praxis anses försörjningen vara tryggad för person som fyllt 67 år och alltså blir berättigad till ålderspension, om han blir svensk medborgare. Likaledes anses försörjningsvillkoret uppfyllt för person, som enligt särskilt yttrande från försäkringskassa eller riksförsäkringsverket kommer att få förtidspension, om han erhåller svenskt medborgarskap. Däremot har enligt gällande praxis person som endast

beviljats sjukbidrag inte ansetts uppfylla försörjningsvillkoret.

Invandrarverket har underhand inhämtat synpunkter från en del socialnämnder. Härvid har det ofta framhållits att flertalet nämnder numera av ekonomiska skäl knappast torde ha något att invända mot bifall till ansökningar om medborgarskap av handikappade flyktingar. Socialhjälpkostnaderna för sådana fall utgör nämligen endast en ringa del av kommunernas totala socialvårdsutgifter.

Invandrarverket framhöll vidare att av den utförligare redogörelsen, vilken bifogades ärendet men ej här redovisas, framgår att de aktuella sökandena överförts till Sverige från flyktingläger för varaktig vistelse. De saknade av hälsoskäl helt eller delvis förmåga att försörja sig genom eget arbete — däremot var medborgarskapslagens övriga villkor enligt gällande praxis uppfyllda. Enligt verkets mening talade humanitära skäl för att kravet på försörjningsförmåga — särskilt när det gällde personer som överförts från flyktingläger — borde bedömas mindre strikt än dittillsvarande praxis medgav. Tidigare hade det visserligen hänt att dispens beviljats från försörjningsvillkoret av sådana skäl och att enstaka ansökningar därför bifallits, men detta hade enligt invandrarverkets åsikt inte förekommit i sådan utsträckning att därav kunde utläsas någon klar praxis. Verket överlämnade med stöd av vad sålunda anförts jämlikt 9 a § MbL ifrågavarande ansökningar till Konungen för avgörande och *tillstyrkte* — på sätt inledningsvis sagts — bifall till samtliga dessa.

Invandrarverket tog avslutningsvis även upp frågan om *expeditionsavgift* för medborgarskapsbevis i dessa ärenden. Verket ansåg att — med undantag för den under D. upptagna jugoslaviska medborgaren — samtliga sökande med hänsyn till att de helt eller delvis var beroende av understöd för sitt uppehälle, vid bifall till sina ansökningar om svenskt medborgarskap, fyllde kravet för befrielse från skyldigheten att erlägga föreskriven expeditionsavgift. Vad däremot angick den under D. upptagna sökanden var det till honom utgående sjukbidraget av sådan storlek att han borde betala expeditionsavgiften.

Av handlingarna i den rörande förevarande ansökningar *gemensamma akten* framgår bl. a. följande beträffande de sökandes ev. förekommande skulder, oguldna skatter, socialhjälp samt brott och förseelser:

A. Inga skulder, oguldna skatter eller brott och förseelser men sedan 1960 socialhjälp.

B. Inga skulder, oguldna skatter eller brott och förseelser men viss socialhjälp 1966–1969.

C. I huvudsak inga skulder, oguldna skatter (hustrun hade fått avskrivet belopp på knappt 100 kr. 1965) eller socialhjälp (mannen hade fått okänt belopp ca en månad 1958). Mannen hade dömts 1959 till sex månaders straffarbete för otukt med fosterdotter och 1966 till böter för fylleri.

D. Inga skulder eller oguldna skatter, men 1958–59 viss socialhjälp. Han hade i hemlandet avtjänat 22 månaders fängelse för flyktförsök 1949 och 1953.

E. Inga skulder eller oguldna skatter, men 1965 och 1966 socialhjälp med mindre belopp. Dömd 1962 till 20 dagsböter (för att inte ha stannat vid stoppskylt), 1963 till 20 dagsböter (för att ha tillåtit olovlig körning), 1965 till skyddstillsyn med tre års övervakning (för urkundsförfalskning) och 1965 till 25 kr. böter (för felparkering).

Vederbörande KB hade yttrat sig över samtliga ansökningar och därvid ej tillstyrkt de båda sistnämnda (under D. och E.) upptagna ansökningarna.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 27/5 1970 *upptagu* de sex under A.—D. redovisade sökandena till svenska medborgare med i 6 § tredje st. MbL omförmålt villkor, eftersom med hänsyn till vad i ärendena blivit upplyst om dessa sökandes förhållanden *särskilda skäl* förelåg för deras upptagande till svenska medborgare. Kungl. Maj:t uppdrog samtidigt åt invandrarverket att utfärda bevis härom. Beträffande den under E. redovisade sökanden beslöt Kungl. Maj:t att lämna ansökningen *utan bifall*, eftersom han ej uppfyllde villkoret om försörjningsförmåga enligt 6 § MbL och med hänsyn till hans förhållanden särskilda skäl ej förelåg för hans upptagande till svensk medborgare.

Exempel 105 (2/4 1971 nr 39):

Ang. 30-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan tretton år.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 28/1 1971 jämlikt 9 a § MbL ansökan om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Verket, som i samma skrivelse behandlade även sex andra liknande ansökningar, tillstyrkte bifall till förevarande ansökan. Verket anförde därvid beträffande principfrågan följande:

1. Bakgrunden

Ärendet gäller ansökningar från personer, som på grund av sjukdom inte kan arbeta. De försörjer sig på sjukpenning eller sjukbidrag, som utgår jämlikt lagen om allmän försäkring (AFL). Det i 6 § 1 st. 4. medborgarskapslagen (MbL) uppställda försörjningsvillkoret har enligt hittills gällande praxis inte ansetts vara uppfyllt i sådana fall.

2. Försäkring jämlikt AFL

Utlänningar har i Sverige i stort sett samma sociala förmåner som svenska medborgare. Viss inskränkning gäller dock inom den allmänna försäkringen. Försäkrad är svensk medborgare och person som utan att vara svensk medborgare är bosatt här i landet. Enligt AFL är folkpensionen i motsats till sjukpensionen och tilläggspensionen (ATP) i princip knuten till det svenska medborgarskapet. Genom konventioner mellan Sverige och vissa andra länder kan dessa länders medborgare få folkpension. Sådan konvention gäller exempelvis mellan Sverige och Jugoslavien.

Sjukförsäkringen består av sjukvårdsersättning samt sjukpenning och moderskapspenning. Aktuell i detta sammanhang är sjukpenningen (kap. 3). Denna utgår efter sjukpenningklasser grundade på årsinkomst av förvärvsarbete. Beloppet är f. n. lägst sex kronor och högst 52 kronor per dag. Det kompletteras genom tillägg för den försäkrades eller makens hemmavarande barn under 16 år. Hemmavarande make är också berättigad till sjukpenning.

Placering i sjukpenningklass bestäms med ledning av försäkringstagarrens årsinkomst av anställning. Sjukpenningen är skattefri. Den avses ersätta inkomstbortfallet vid sjukdom på sådant sätt att den försäkrades levnadsstandard i största möjliga utsträckning bibehålls.

Sjukpenningklassen ändras eller upphör som regel inte under pågående sjukskrivningsperiod. I allmänhet medför inte försök att rehabilitera den försäkrade att han placeras i lägre sjukpenningklass än den han tillhörde då arbetsvården började. Rätt till sjukpenning kan dock upphöra t. ex. om den försäkrade blir berättigad till förtidspension.

Förtidspension ingår både i folkpensioneringen och i försäkringen för ATP (kap. 7 och 13). Försäkrad är berättigad till förtidspension om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Anses nedsättningen av arbetsförmågan däremot inte varaktig men antas den bli bestående under avsevärd tid inträder rätt till sjukbidrag. Detta bidrag skall vara tidsbegränsat.

Förtidspension och sjukbidrag utgår med lägst hälften av hel pension. Sjukbidrag utgår med samma belopp som förtidspension.

3. *MbL:s försörjningsvillkor och gällande praxis*

I 6 § 1 st. 4. MbL föreskrivs som villkor för naturalisation att sökande "har möjlighet att försörja sig och sin familj". Försörjningsvillkoret är liksom övriga naturalisationsvillkor inte oeftergivligt.

Enligt gällande praxis anses tryggad försörjning föreligga för den som inte försörjer sig genom arbete men fyllt 67 år och alltså är berättigad till ålderspension, om han blir svensk medborgare. Likaledes anses försörjningsvillkoret uppfyllt för person, som enligt särskilt yttrande från försäkringskassa eller riksförsäkringsverket kommer att få förtidspension, om han blir svensk medborgare. Däremot anses person som beviljats sjukbidrag eller uppbär sjukpenning i princip inte ha försörjningsförmåga. Undantagsvis har dock dispens medgivits från detta villkor för sökande som inte haft annan inkomst än sjukpenning eller sjukbidrag jämlikt AfL. I dessa fall har sökandens ålder samt den tid han vistats och arbetat här i landet varit utslagsgivande för beslutet. Dessa fall är så få att någon klar praxis inte bildats.

Praxis har i viss mån uppmjukats genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1970 i ett antal underställda ärenden rörande överförda flyktingar. Dessa saknade försörjningsförmåga på grund av ålders- eller hälsoskäl och en del av dem hade överförts hit eftersom de var handikappade. Kungl. Maj:ts beslut i dessa ärenden motiverades med att särskilda skäl förelåg och innebar således att individuell dispens gavs från försörjningsvillkoret.

Beträffande den i detta ärende aktuella sökanden anförde invandrarverket bl. a. att han var ogift, hade arbetat i Sverige från 1958 tills han i oktober 1960 intagits på sjukhus, från 1965 haft terapiarbeten och våren 1970 åter intagits på sjukhus. Sjukpenningen var 34 kr. per dag. Verket ansåg sammanfattningsvis att den som normalt kunde försörja sig på sin arbetsinkomst inte kunde anses sakna möjlighet att försörja sig, när han hade sjukpenning jämlikt lagen om allmän försäkring. Även om kostnaderna för en sådan sökandes och hans familjs uppehälle sedan en längre tid i huvudsak täckts av utgående sjukpenning måste enligt verket MbL:s krav på försörjningsförmåga anses vara uppfyllt, varför sökanden *borde upptas* till svensk medborgare.

Av handlingarna i akten framgår ej något som i övrigt skulle enligt gällande praxis hindra naturalisation av sökanden.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 2/4 1971 *upptaga* sökanden till svensk medborgare, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit

upplyst om hans förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t, som uppdrog åt invandrarverket att utfärda bevis härom *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 106 (2/4 1971 nr 40):

Ang. 30-årig ungersk medborgare, som vistats i Sverige sedan tio år.

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 28/1 1971 jämlikt 9 a § MbL ansökan om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Verket, som i samma skrivelse behandlade även sex andra liknande ansökningar, *tillstyrkte* bifall till förevarande ansökan. Verkets yttrande i principfrågan har redovisats i ovannämnda *exempel 105*.

Beträffande den i förevarande ärende aktuella sökanden anförde *invandrarverket* bl. a. att han var ogift, haft diverse tillfälliga arbeten tills han sjukskrivits och intagits på sjukhus i maj 1962 och därefter sysselsatts inom arbetsvården. Sjukpenningen (14 kr. per dag) hade minskats med 5 kr. per dag, då han bott på sjukhuset. Verket ansåg att humanitära skäl talade för att också denne sökande naturaliserades och *förordade* därför att *dispens* för hans del gavs från försörjningsvillkoret.

Av handlingarna i akten framgår ej något som i övrigt skulle enligt gällande praxis hindra naturalisation av sökanden.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 2/4 1971 *upptaga* sökanden till svensk medborgare, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om hans förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hans upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t, som uppdrog åt invandrarverket att utfärda bevis härom, *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Exempel 107 (18/2 1972 nr 27):

Ang. 60-årig polsk medborgare, som vistats i Sverige sedan drygt tolv år (med ett avbrott på drygt ett år för nio år sedan).

Invandrarverket överlämnade med skrivelse 28/1 1971 jämlikt 9 a § MbL ansökan om svenskt medborgarskap till Konungen för avgörande. Verket, som i samma skrivelse behandlade även sex andra liknande ansökningar, *tillstyrkte* bifall till förevarande ansökan. Verkets yttrande i principfrågan har redovisats i ovannämnda *exempel 105*.

Beträffande den i förevarande ärende aktuella sökanden anförde *invandrarverket* bl. a. att hon (med avbrott för ett år) arbetat till oktober 1968, då hon sjukskrivits. Hennes sjukpenning hade varit 37 kr. per dag. I januari 1971 hade hon fått helt sjukbidrag i form av ATP med 2 990 kr. per år. Det uppgavs vidare att hon när hon blev svensk medborgare skulle få också folkpensionsdelen av sjukbidraget, 6 030 kr. per år.

Genom remiss 25/3 1971 anmodade inrikesdepartementet riksförsäkringsverket att avge yttrande i anledning av invandrarverkets ovannämnda skrivelse. I yttrande 11/5 anförde *riksförsäkringsverket* följande:

I 6 § 1 st 4. medborgarskapslagen föreskrivs som villkor för naturalisation att sökande "har möjlighet att försörja sig och sin familj". Försörjningsvillkoret är liksom övriga naturalisationsvillkor inte oeftergiv-

ligt. Enligt av Invandrarverket tillämpad praxis anses tryggad försörjning föreligga för den som inte försörjer sig genom arbete men fyllt 67 år och alltså är berättigad till ålderspension om han blir svensk medborgare. Likaledes anses försörjningsvillkoret uppfyllt för person, som enligt särskilt yttrande från försäkringskassa eller riksförsäkringsverket kommer att få förtidspension, om han blir svensk medborgare. Person, som beviljats sjukbidrag eller uppbär sjukpenning, anses däremot i princip inte ha försörjningsförmåga. Dispens från detta villkor har dock undantagsvis medgivits i några få fall.

Invandrarverket uttalar i sin skrivelse sammanfattningsvis att verket anser att den som normalt kan försörja sig på sin arbetsinkomst inte kan anses sakna möjlighet att försörja sig när han uppbär sjukpenning och att sjukbidraget bör tillmätas samma betydelse som försörjningsfaktor som förtidspensionen.

Enligt lagen om allmän försäkring skall hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad, vars inkomst av förvärvsarbete för år räknat uppgår till minst 1 800 kronor, vara placerad i sjukpenningklass med hänsyn till sagda inkomst. Placeringen i sjukpenningklass grundar sig på den försäkrades beräknade framtida inkomst av förvärvsarbete. Normalt ändras den försäkrades placering i sjukpenningklass inte under pågående sjukskrivning. Bortsett från de fall då den försäkrade uppnått 67 års ålder eller eljest uppbär allmän ålderspension finns inte någon tidsbegränsning för rätten att få sjukpenning. Denna är avsedd att skydda mot inkomstbortfall vid mera kortvariga sjukdomar och under den första tiden av långvariga sjukdomstillstånd. Kan det antas att sjukdomen kommer att resultera i varaktig invaliditet eller i vart fall bestå avsevärd tid, skall försäkringens skydd mot inkomstbortfall i princip utgå i form av förtidspension eller sjukbidrag från den allmänna pensioneringen. Försäkringskassorna har därför fått befogenhet att utan ansökan eller samtycke av den försäkrade byta ut en utgående sjukpenning mot förtidspension. Om försäkrad, som en längre tid uppburit sjukpenning, inte återfår sin arbetsförmåga eller kan rehabiliteras i någon form, utbyts sjukpenningen som regel mot pension. En förutsättning för att pension skall kunna beviljas den försäkrade i sådant fall är dock att hans arbetsförmåga är varaktigt nedsatt med minst hälften på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte med säkerhet bedömas varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid – varmed i praxis förstås minst ett år – utgår sjukbidrag. Sjukbidraget beräknas på samma sätt och följer i övrigt samma regler som förtidspensionen men är alltså en tidsbegränsad pensionsförmån och upphör i princip att utgå när bidragstiden gått till ända. Är den försäkrades arbetsförmåga vid sjukbidragstidens utgång alltjämt nedsatt i sådan grad som förutsätts för rätt till pension förlängs sjukbidraget eller tillerkänns den försäkrade förtidspension. Det bör dock framhållas att om en försäkrad, som uppbär förtidspension, får sin arbetsförmåga väsentligt förbättrad kan pensionen minskas eller dras in.

Riksförsäkringsverket vill ifrågasätta det meningsfulla i de resonemang om försörjningsförmåga som förts i ifrågavarande ärenden.

Sjukpenning och förtidspension, inbegripet sjukbidrag, utgår när arbetsförmågan dvs. förmågan att försörja sig genom eget arbete är nedsatt med minst hälften eller helt saknas. Det ter sig därför föga rimligt att beteckna en person vilken på grund av bristande försörjningsförmåga tillerkänts någon av de angivna socialförsäkringsförmånerna såsom en person med försörjningsförmåga. Det förhåller sig ju så att en utländsk medborgare, vilken på grund av sjukdom uppenbarligen är ur stånd att

för framtiden försörja sig genom eget arbete, omedelbart blir berättigad till förtidspension (folkpension) om han blir svensk medborgare. Den enda skillnaden mellan socialförsäkringsförmånerna som kan vara av intresse i förevarande sammanhang är att prövningen av arbetsförmågan är särskilt ingående i pensionsärenden och att det därför, när förtidspension beviljats, är säkrare konstaterat att arbetsförmåga ej finns resp. att arbetsförmågan är nedsatt.

Enligt riks-försäkringsverkets mening bör prövningen i medborgarskapsärendena grundas på den tid den sökande vistats här i landet och den arbetsinsats han gjort här under den tid han varit frisk ävensom humanitära skäl. En prövning grundad på sådana faktorer synes inte behöva bli mindre generös än den som avses i den remitterade framställningen.

Med anledning av riks-försäkringsverkets yttrande anförde *invandrarverket* i nytt yttrande 10/6 1971 följande:

Den princip invandrarverket förde fram i sin förenämnda framställning till Kungl. Maj:t var att den som normalt kan försörja sig på sin arbetsinkomst inte kan anses sakna möjlighet att försörja sig när han uppbär sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring (AfL) samt vidare att sjukbidrag i likhet med förtidspension bör anses konstituera försörjning.

Riks-försäkringsverket ifrågasätter i sitt yttrande det meningsfulla i de resonemang om försörjningsförmåga som förts av invandrarverket i förevarande ärende och anför bland annat: "Sjukpenning och förtidspension, inbegripet sjukbidrag, utgår när arbetsförmågan dvs. förmågan att försörja sig (genom eget arbete) är nedsatt med minst hälften eller helt saknas. Det ter sig därför föga rimligt att beteckna en person vilken på grund av bristande försörjningsförmåga tillerkänts någon av de angivna socialförsäkringsförmånerna såsom en person med försörjningsförmåga. Det förhåller sig ju så att en utländsk medborgare, vilken på grund av sjukdom uppenbarligen är ur stånd att för framtiden försörja sig genom eget arbete, omedelbart blir berättigad till förtidspension (folkpension) om han blir svensk medborgare. Den enda skillnaden mellan socialförsäkringsförmånerna som kan vara av intresse i förevarande sammanhang är att prövningen av arbetsförmågan är särskilt ingående i pensionsärenden och att det därför, när förtidspension beviljats, är säkrare konstaterat att arbetsförmåga ej finns resp. att arbetsförmågan är nedsatt".

Invandrarverket vill fortfarande i fråga om försörjningskriteriet tolka medborgarskapslagen (MbL) på ett annorlunda sätt än riks-försäkringsverket. MbL stipulerar att sökanden skall ha möjlighet att försörja sig och sin familj. Något krav på att försörjningen sker genom eget arbete uppställs inte i lagen och antyds heller inte i förarbetena. Det är orimligt att det skydd mot inkomstbortfall som innefattas i försäkringsförmånerna sjukpenning och sjukbidrag inte skulle anses konstituera försörjning i MbL:s mening.

Riks-försäkringsverkets yttrande synes till och med innebära att inte heller den som blir berättigad till förtidspension som svensk medborgare uppfyller MbL:s krav på försörjningsförmåga. Denna uppfattning strider mot den praxis som utvecklats hos Kungl. Maj:t och som redovisas i prop. 1968:158, s. 85, på följande sätt.

"Kravet på försörjningsförmåga har till följd av den allmänna samhällsutvecklingen blivit mer och mer nyanserat. Till kategorier som anses fylla kravet hör nu unga studerande med normal studieprestation,

person som blir berättigad till ålderspension eller förtidspension som svensk medborgare, änka i arbetsför ålder med pensionsförmåner tillräckliga för hennes och hennes barns försörjning och person som på grund av arbetsbrist blivit permitterad".

Invandrarverket redovisar sistnämnda omständigheter för att visa att dess uppfattning i de ifrågavarande medborgarskapsärendena inte innebär ett i grunden förändrat synsätt på begreppet försörjningsförmåga.

Riksförsäkringsverkets yttrande föranleder alltså inte invandrarverket att frångå sin bedömning att sökande som har sjukbidrag eller sjukpenning i den utsträckning som anges inledningsvis, dvs. enligt AfL uppfyller försörjningsvillkoret i MbL.

Kungl. Maj:t (statsrådet Odhnoff) beslöt 18/2 1972 upptaga sökanden till svensk medborgare, eftersom med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om hennes förhållanden *särskilda skäl* förelåg för hennes upptagande till svensk medborgare. Kungl. Maj:t, som uppdrog åt invandrarverket att utfärda bevis härom, *erinrade* dock samtidigt om innehållet i 6 § tredje st. MbL.

Utlänningar som erhållit svenskt medborgarskap 1963–1972

Underbilaga 1

Aliens naturalized

Förutvarande medborgarskap	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Danskt	863	884	893	1 215	1 089	862	1 163	1 216	960	971
Finländskt	3 057	2 507	2 770	3 636	2 926	3 234	6 421	5 124	4 354	4 786
Isländskt	4	3	3	1	3	—	4	14	7	4
Norskt	695	616	742	692	697	522	644	712	508	483
Brittiskt	46	45	42	51	70	25	39	35	40	53
Franskt	43	36	45	36	33	24	34	40	46	30
Grekiskt	9	22	32	25	28	21	25	29	57	85
Italienskt	125	120	134	145	185	150	183	274	182	167
Jugoslaviskt	185	228	162	189	294	198	73	232	282	467
Nederländskt	118	101	70	132	109	99	124	193	149	84
Polskt	187	267	261	237	169	115	98	91	135	260
Sovjetiskt ¹	905	718	711	689	649	377	441	393	291	225
Spanskt	58	53	48	67	47	83	65	176	122	116
Tyskt	1 967	1 603	1 449	1 642	1 380	1 247	1 491	1 640	1 146	687
Ungerskt	504	1 774	2 370	1 909	935	455	48	146	168	443
Österrikiskt	296	311	323	342	261	215	282	325	236	160
Amerikanskt	231	260	223	239	230	188	167	212	221	190
Övriga länder	229	271	251	288	326	349	353	687	517	1 094
Summa	9 522	9 819	10 529	11 535	9 431	8 164	11 655	11 539	9 421	10 305
¹ Därav från Estland, Lettland och Litauen	673	521	590	493	457	262	344	308	216	150

Underbilaga 2

Sammanställning av naturalisationsärenden som under tiden 1/7 1969--31/12 1972 avgjorts av Kungl. Maj:t, fördelade efter medborgarskap i olika länder

Medborgare i	Antal ärenden	Bifall	Avslag	Ej prövade ¹
Danmark	4	—	4	—
Finland	10	3	6	1
Island	1	—	1	—
Norge	2	—	2	—
Summa Norden	17	3	13	1
Albanien	2	2	—	—
Algeriet	1	—	1	—
Argentina	2	—	2	—
Belgien	1	—	1	—
Bulgarien	4	2	2	—
Etiopien	2	1	1	—
Frankrike	3	2	1	—
Förenade Arabrep.	3	1	2	—
Grekland	15	6	8	1
Indien	3	2	1	—
Iran	4	1	1	2
Israel	3	1	2	—
Italien	6	1	5	—
Jordanien	7	—	7	—
Jugoslavien	68	9	44	15
Folkrep. Kina	2	1	1	—
Korea	4	1	2	1
Libanon	1	—	1	—
Nederländerna	4	1	3	—
Pakistan	2	—	1	1
Polen	38	8	26	4
Portugal	6	—	6	—
Rumänien	5	1	3	1
Sovjetunionen	6	4	2	—
Spanien	5	—	4	1
Storbritannien	7	3	4	—
Sydafrika	2	—	1	1
Syrien	1	—	1	—
Tjeckoslovakien	36	4	29	3
Tunisien	1	—	—	1
Tyskland	23	5	14	4
Ungern	66	17	41	8
USA	1	—	1	—
Venezuela	1	1	—	—
Österrike	1	—	1	—
Totalt, främmande länder	353	77	232	44
Statslösa	16	5	10	1
"Oklara" ärenden	5	—	5	—
Samtliga ärenden	374	82	247	45

¹ samt några som ej föranlett någon KM:ts åtgärd

Innehållsförteckning

	<i>Sid.</i>
I. Något om den historiska bakgrunden och gällande rätt . .	40
II. Några allmänna statistiska uppgifter	43
III. Kungl. Maj:ts handläggning av medborgarskapsärenden under tiden 1/7 1969–31/12 1972	43
1. Besvär rörande medborgarskap	45
A. Naturalisationsålder	46
B. Hemvist i Sverige	46
C. Vandelsvillkoret	52
D. Försörjningsvillkoret	54
E. Kunskap i svenska språket	57
2. Befrielse från utländskt medborgarskap som villkor för naturalisation	57
3. Överlämnande till Kungl. Maj:t av ärenden jämlikt 9 a § MbL	60
IV. Något om betydelsen av statslöshet vid bedömningen av ansökningar om svenskt medborgarskap	62
V. Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden, fördelade efter medborgarskap i olika länder	64
VI. Några administrativa frågor rörande handläggningen av Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden	65
VII. Exempelsamling	68
1. Besvär över invandrarverkets beslut att avslå ansökan om svenskt medborgarskap	68
Åldersvillkoret	68
Hemvistvillkoret	70
Vandelsvillkoret	106
Försörjningsvillkoret	118
2. Besvär över invandrarverkets beslut att avslå ansökan om befrielse från stipulerat naturalisationsvillkor	128
3. Ärenden som jämlikt 9 a § MbL överlämnats till Konungen för avgörande	137
Underbilaga 1. Utlännningar som erhållit svenskt medborgarskap 1963–1972 (invandrarverkets statistik)	148
Underbilaga 2. Sammanställning av Kungl. Maj:ts naturalisationsärenden, fördelade efter medborgarskap i olika länder.	149

PM angående remisser till lagrådet under 1972

Genom beslut av 1970 och 1971 års riksdagar upphävdes Kungl. Maj:ts skyldighet att inhämta lagrådets yttranden i fråga om lagstiftning enligt § 87 RF och viss annan lagstiftning, som enligt särskilda bestämmelser skall stiftas i samma ordning som föreskrivs i § 87 RF. Den obligatoriska lagrådsgranskningen omfattade dels allmän civil- och kriminallag, kriminallag för krigsmakten och kyrkolag, dels lagstiftning om högsta domstolens och regeringsrättens sammansättning och tjänstgöring, om lagrådet, om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, om tillsättning av prästerlig tjänst, om svenskt medborgarskap, om statstjänstemännens rättsställning och om monopol.

Genom grundlagsändringen som trädde i kraft den 17 februari 1971 har det överlämnats till Kungl. Maj:t att från fall till fall avgöra, om lagrådets yttrande skall inhämtas över ett lagförslag. I § 21 RF stadgas sålunda, att lagrådet skall yttra sig över de förslag till stiftanden, upphävanden, ändring eller förklaring av lagar eller författningar beträffande vilka Kungl. Maj:t hemställer om yttranden.

Avgränsningen av det obligatoriska granskningsområdet enligt tidigare gällande bestämmelser var oklar, vilket delvis berodde på att innebörden av uttrycket "allmän civil- och kriminallag" i § 87 RF var svårtolkad. Ursprungligen torde uttrycket ha syftat på allmänna lagen, dvs. 1734 års lag. Avsikten synes ha varit att § 87 RF skulle reglera lagstiftningen på alla för medborgarnas inbördes förhållanden centrala och viktiga områden. Utvecklingen medförde emellertid, att nya ämnesområden blev föremål för av Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt beslutad lagstiftning. Det hörde dock till undantagen att lagrådets yttranden inhämtades rörande lagstiftning utanför det obligatoriska lagstiftningsområdet.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen (1970:24) om slopandet av den obligatoriska lagrådsgranskningen anförde konstitutionsutskottet (KU 1970:20) bl. a. följande:

Den utredning som framlagts i ärendet visar enligt utskottets mening klart, att det inte föreligger möjligheter att genom organisatoriska förändringar få en behövlig flexibilitet i lagrådets verksamhet. Det framstår inte heller som möjligt att nå detta syfte genom en ändrad avgränsning av det obligatoriska granskningsområdet. I likhet med departementschefen anser därför utskottet att en övergång till ett fakultativt system över hela fältet är den enda lösning som kan garantera den önskvärda flexibiliteten i lagrådets arbete utan att högsta domstolens och regeringsrättens uppgifter som domstol lider men.

Till förmån för ett fakultativt system kan även åberopas vissa andra, tungt vägande skäl.

I skilda sammanhang, bl. a. av författningsutredningen och i remissyttranden över utredningens förslag, har framhållits att det skulle vara värdefullt med en lagrådsgranskning inom ytterligare kategorier av lagförslag än de som nu ingår i den obligatoriska sektorn. Utskottet kan ansluta sig till en sådan bedömning. Av betydelse i detta sammanhang är inte minst den omständigheten, att lagstiftningen visar en tendens att utvidgas till nya, förut oprovade områden.

I praktiken har det emellertid visat sig att det med gällande ordning inte finns något utrymme för en mera omfattande granskning inom det nuvarande fakultativa området. Detta måste betecknas som en stor brist,

inte minst med tanke på att en lagrådsgranskning av ett lagförslag inom detta område i åtskilliga fall allmänt sett torde framstå som en angelägnare uppgift än granskningen av vissa förslag inom den nuvarande obligatoriska sektorn. Vid en övergång till ett fakultativt system blir det möjligt att väga hithörande intressen mot varandra och att därvid göra den prioritering som vid en helhetsbedömning framstår som riktigast. Detta möjliggör otvivelaktigt ett bättre utnyttjande av lagrådsgranskningens fördelar.

Denna aspekt måste enligt utskottets mening tillmätas särskild betydelse med hänsyn till det pågående författningsarbetet. Även om de åtgärder som nu måste företas med avseende på lagrådsgranskningsfrågan i princip har långsiktig karaktär, måste beaktas att frågan också ingår som ett led i grundlagberedningens arbete på en ny författning. Den skall därvid prövas inom ramen för beredningens överväganden om lagområdet och lagstiftningsförfarandet i stort. Det är givetvis angeläget, att underlaget för laggranskningsfrågans lösning i den nya författningen blir det bästa möjliga. Som grundlagberedningen själv antytt, måste tillämpningen av ett fakultativt system kunna ge erfarenheter av värde i detta hänseende, som inte kan erhållas på annat sätt.

Med hänsyn till vad sålunda anförts tillstyrker utskottet en sådan ändrad ordning för lagrådsgranskningen som föreslås i propositionen.

Vad gäller tillämpningen av ett fakultativt system kan utskottet i allt väsentligt ansluta sig till vad departementschefen anför i detta hänseende. Av största vikt är sålunda att lagrådets arbetskapacitet inom ramen för gällande bestämmelser kommer att utnyttjas så effektivt som möjligt till gagn för de intressen som granskningen avser att tillgodose. Utskottet vill erinra om att de prioriteringar och överväganden i övrigt som enligt det nya systemet ankommer på regeringen sker under sedvanligt parlamentariskt ansvar.

Mot betänkandet reserverade sig utskottets borgerliga ledamöter, som på anförda skäl avstyrkte att den obligatoriska lagrådsgranskningen avskaffades.

I den nyligen avlämnade propositionen (1973:90) med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning föreslås att nu gällande ordning beträffande lagrådsgranskningen skall bibehållas, dock att möjlighet införs också för riksdagsutskott att föranstalta om remisser till lagrådet. Propositionen bygger på grundlagberedningens förslag i denna del. Det kan nämnas att två av beredningens ledamöter (m och fp) reserverade sig till förmån för återinförande av obligatorisk lagrådsgranskning.

Avskaffandet av den obligatoriska lagrådsgranskningen föranledde inte någon ändring i lagen om lagrådet (1965:186). Lagrådet består därför fortfarande av en ordinarie och högst två extra avdelningar. En avdelning skall enligt 21 § RF vara sammansatt av tre justitieråd och ett regeringsråd; ett av justitieråden kan ersättas av "annan lagfaren, skicklig och oväldig person".

En undersökning, motsvarande den nu föreliggande, utfördes av konstitutionsutskottet i samband med granskningen av 1971 års statsrådsprotokoll. Utskottet uttalade därvid (KU 1972:26) att erfarenheterna från sloandet av den obligatoriska lagrådsgranskningen enligt utskottets mening ännu inte var tillräckliga för en säker bedömning av Kungl. Maj:ts praxis på detta område.

Antalet lagrådsremisser var år 1971 27, år 1970 omkring 60 och år 1969 omkring 50. Av de år 1972 till riksdagen avgivna propositionerna,

sammanlagt 147, har 15 varit föremål för lagrådsgranskning.

Nedan lämnas en redovisning dels för sådana propositioner som granskats av lagrådet, dels för sådana som avser lagförslag eller lagändringsförslag som enligt tidigare gällande rätt torde ha varit underkastad obligatorisk granskning eller av praxis underställts lagrådet men nu inte remitterats dit.

Under år 1972 till riksdagen avgivna propositioner som granskats av lagrådet:

- Prop. 1972:4 med förslag till rättshjälpslag (Ju)
- Prop. 1972:5 med förslag till skadeståndslag (Ju)
- Prop. 1972:6 med förslag till lag om fastställande av konststillhörighet i vissa fall (Ju)
- Prop. 1972:8 med förslag till permutationslag (Ju)
- Prop. 1972:21 med förslag till ändring i rättegångsbalken, innebärande nedre justitierevisionens avskaffande som självständigt ämbetsverk (Ju)
- Prop. 1972:69 med förslag till lag om understödsföreningar (Fi)
- Prop. 1972:70 med förslag till lag om ändring i jordabalken (hyra av lokal) (Ju)
- Prop. 1972:98 med förslag till ändring i brottsbalken (internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom) (Ju)
- Prop. 1972:109 med förslag till expropriationslag m. m. (Ju)
- Prop. 1972:110 med förslag till tullag m. m. (Fi)
- Prop. 1972:111 med förslag till ändring i byggnadslagen m. m. (avser prop. ang. hushållning med mark och vatten) (C)
- Prop. 1972:132 med förslag till ändring i rättshjälpslagen (Ju)
- Prop. 1972:137 med förslag till ändring i lagen om straff för vissa trafikbrott (K)
- Prop. 1972:138 med förslag till lag om ändring i brottsbalken (militära straff och disciplinmedel) (Ju)
- Prop. 1972:146 med förslag till ändring i brottsbalken (avräkning av häktningstid m. m.) (Ju)

I fjorton av de nu uppräknade propositionerna har lagrådets yttranden föranlett Kungl. Maj:t att vidta ändringar i de ursprungliga förslagen.

Under år 1972 till riksdagen avgivna propositioner som inte remitterats till lagrådet, ehuru de enligt förutvarande bestämmelser eller praxis skulle ha remitterats dit:

- Prop. 1972:14 med förslag till ändring i skollagen (utvidgning av kommuns skyldighet att utge ersättning för barn som går i annan kommuns grundskola) (U)
- Prop. 1972:19 med förslag till ändring i luftfartslagen (förbud mot civil luftfart i överljudsfart) (K)
- Prop. 1972:23 med förslag till ändring i radiolagen (skyldighet att anmäla yrkesmässig överlåtelse eller uthyrning av TV-mottagare) (U)

- Prop. 1972:41 med förslag till ändring i atomenergilagen (följdändring med anledning av biträdd konvention) (I)
- Prop. 1972:55 med förslag till ändring i lagen om allmän försäkring (översyn av reglerna om förtidspension) (S)
- Prop. 1972:62 med förslag till ändring i jaktlagen (komplettering av förteckningen över djurarter som tillfaller kronan) (Jo)
- Prop. 1972:67 med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket (avser bl. a. höjda straffsatser för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling) (S)
- Prop. 1972:73 med förslag till fortsatt giltighet av lagen om tvångsmedel i brottmål (Ju)
- Prop. 1972:88 med förslag till ändring i lagen om handelsregister, firma eller prokura (Ju)
- Prop. 1972:89 med förslag till växtskyddslag (Jo)
- Prop. 1972:91 med förslag till ändring i namnlagen (behörighet att mottaga anmälان enligt lagen) (Ju)
- Prop. 1972:92 med förslag till resegarantilag (H)
- Prop. 1972:94 med förslag till ändring i hyresregleringslagen (övergångsbestämmelse rörande lokalhyror) (Ju)
- Prop. 1972:96 med förslag till ändring i brottsbalken (införande av brottet grovt dobbleri m. m.) (Ju)
- Prop. 1972:113 med förslag till ändring i lagen om ändring av vissa underhållsbidrag (indexbetingad höjning) (Ju)
- Prop. 1972:118 med förslag till ändring i lagen om bankrörelse m. m. (bl. a. sänkning av täckningskravet för bankinstituts engagemang i bostadsfinansierande kreditaktiebolag) (Fi)
- Prop. 1972:122 med förslag till ändring i brottsbalken (djurplågeribrottet utvidgat till att omfatta inte bara uppsåtlig gärning utan också gärning som begåtts av grov oaktsamhet) (Ju)
- Prop. 1972:131 med förslag till ändring i lagen om otillbörlig marknadsföring (rätt för konsumentombudsmannen att förelägga vite) (H)

Av de avlämnade lagförslagen får följande anses innefatta endast obetydliga eller tekniskt enkla lagjusteringar, nämligen ändringarna i skollagen (nr 14), atomenergilagen (nr 41), jaktlagen (nr 62), namnlagen (nr 91) och lagen om ändring av vissa underhållsbidrag (nr 113). Inte något av dessa förslag föranledde ändring eller reservation i samband med riksdagsbehandlingen. Även de övriga propositionerna, där lagrådets yttrande inte inhämtades, godtogs av riksdagen utan väsentliga ändringar. I fyra fall anfördes reservationer mot utskottsbetänkandena, nämligen förslag till ändring i radiolagen (*prop. 1972:2, KrU 1972:16*), förslag om åtgärder mot narkotikamissbruket (*prop. 1972:67, JuU 1972:14, SoU 1972:21*), förslag till ändring i hyresregleringslagen (*prop. 1972:94, CU 1972:29*) samt förslag till ändring i lagen om otillbörlig marknadsföring (*prop. 1972:131, NU 1972:61*).

Reservationerna har inte avsett förhållanden som det finns anledning anta skulle ha påverkats i någon riktning av att lagrådets yttrande inhämtats.

Förteckning över rättelseblad för SFS 1972

SFS nr	Författning avseende	Dep.	Kon-selj-dag	Utkom från trycket	Ikraft-trädande	Rättelseblad utkom	Rättelsen avsåg	Rättelsen införd i original-prot.
83	Lag om ändring i taxeringsförfordningen (1956:623)	Fi	24/3	18/4	25/3	24/5	Tillägg av ordet "inkomstskatt" i 68 §	Ja ¹
113	KK med förordnande enligt 1 § narkotikaförordningen (1962:704)	S	17/3	27/4	1/7	8/6	Tillägg av "metylfenidat" i gruppen centralstimulerande medel	Ja ¹
169	Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	Fi	19/5	30/5	1/1 -73	20/6	Tillägg av kantmarkering	Ja ¹
199	KK om ändring i luftfartskungörelsen (1961:558)	K	19/5	6/6	1/7	7/11	Tillägg av kantmarkering	Nej
223	Lag om ändring i lagen (1887:42 s. 1) angående handelsregister, furma och prokura	Ju	26/5	8/6	1/7	5/9	1) Borttagande av 3 § andra stycket, som löd: "Vägras registrering skall registreringsmyndigheten ofördröjligen hålla sökanden tillhanda eller, om han uppgivit fullständig adress, till honom med posten översända skriftlig underrättelse om beslutet med skälen därför." 2) Ändring av författningshänvisningen i not 2.	Ja

¹ Rättelsebladet införd i originalprotokollet.

SFS nr	Författning avseende	Dep.	Kon-selj-dag	Utkom från trycket	Ikraft-trädande	Rättsel-seblad utkom	Rättelsen avsåg	Rättelsen införd i original-prot.
262 (2 st)	Lag om understödsföreningar	Fi	2/6	13/6	1/7	11/7	Ändring av konseljdag (2/6 i st. f. 26/5)	Ja ¹
349	KK om ändring i kungörelsen (1966:483) om krigsmaktens indelning i fred och Sveriges militärterritoriella indelning	Fö	2/6	20/6	1/7	26/9	Tillägg av FJS (Arméns fallskärms-jägarskola) Karlsborg under rubriken Utbildningsanstalter	Ja ¹
424	KK om ändring i kungörelsen (1966:173) om statsbidrag och lån till barnstugor	S	26/5	28/6	1/7 -73	12/9	Tillägg av kantmarkeringar	Ja ¹
443	KK om ändring i taxeringskungörelsen (1957:513)	Fi	30/6	11/7	12/7	1/8	69 b § ändrades till 69 a § (flera ställen)	Ja ¹
478	KK om ändring i kungörelsen (1947:971) om aktiebolagsregistrets förande m. m.	H	8/9	19/9	1/10	21/11	Tillägg av 5 § som lyder: "Avgift, som skall utgå då registrering sker av jämkning av bolagsordning enligt 198 § 1 mom. lagen om aktiebolag, må, där avgiften ej erlagts inom fjorton dagar efter det bevis om den nya lydelsen av jämkad bolagsordningsbestämmelse av registreringsmyndigheten tillställts vederbörande bolag, hos bolaget utmätas. Ej må utmätning ske, där den icke blivit sökt inom ett år efter det beviset tillställts bolaget."	Ja ¹

¹ Rättselbladet införd i originalprotokollet.

SFS nr	Författning avseende	Dep.	Kon-selj-dag	Utkom från trycket	Ikraft-trädande	Rättel-seblad utkom	Rättelsen avsåg	Rättelsen införd i original-prot.
484	KK om ändring i kungörelsen (1939:7) med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	Ju	8/9	19/9	20/9	21/11	Ändring av författningsnummer i rubriken	Nej
595	Kungl. Maj:ts fordonskungörelse	K	1/12	13/12	1/5 -73	13/2 -73	1) "släpplådar och släpvagnar" ändrades till "släpvagnar och släpplådar." 2) Ordningssiffran mellan beteckningarna Transportcykel och Traktor ändrades	Nej
599 (2 st)	Kungl. Maj:ts bilregisterkungörelse	K	1/12	13/12	1/5 -73	13/2 -73	1) "vikten av det största antalet personer" ändrades till "den beräknade vikten" etc. 2) "totalvikten" ändrades till "total-vikt för motorcykel" (4 §)	Nej
—	—	K	1/12	13/12	1/5 -73	13/2 -73	"drivna fordon, släpfordon eller terrängsläp eller som yrkesmässigt transporterar sådana fordon" ändrades till "eller reparerar fordon" (47 §)	Nej

SFS nr	Författning avseende	Dep.	Kontroll- selj- dag	Utkom från trycket	Ikraft- trädan- de	Rättel- seblad utkom	Rättelsen avsåg	Rättelsen införd i original- prot.
603	Kungl. Maj:ts vägtrafikkungörelse	K	1/12	13/12	1/5 -73	9/1 -73	Tillägg av "eller tredje stycket" (148 §)	Nej
605 (3 st)	KK om införande av ny vägtrafiklag- stiftning	K	1/12	13/12		9/1 -73	Tillägg av "sista punkten" (80 §)	Ja ¹
" -	" -	K	1/12	13/12		13/2 -73	Tillägg av orden "körkortet och i fråga om den som har körkortstillstånd eller nytt körkort till den länsstyrelse som utfär- dat" (33 §)	Nej
" -	" -	K	1/12	13/12		13/2 -73	"för" ändrades till "före" (47 § p. 8)	Nej
727	Kungl. Maj:ts expropriationskungörelse	Ju	19/12	21/12	1/1 -73	6/2 -73	"fastighetsregistreringsmyndigheten" ändrades till "fastighetsregister- myndigheten"	Ja
837	KK om ikraftträdande av lagen (1972:435) om överlastavgift	Fi	28/12	16/1	1/4 -73	6/2 -73	Ändring av åtalet i författnings- numret	Ja ¹

¹ Rättelsebladet införd i originalprotokollet.

Bilaga 8

PM ang. Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens skrivelse 1972:24 rörande motioner om vidgad länsdemokrati (KU 1972:8)

Bakgrund

I motionerna 1972:70 och 1972:166 behandlades frågor med anknytning till länsberedningens arbete. Hemställan avsåg i motionen 1972:70 "att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att länsberedningen får ett uttryckligt uppdrag att även utarbета ett länsdemokratiskt alternativ och genomföra därför erforderliga specialutredningar, bl. a. om förhållandet mellan primärkommuner och landsting i ett sådant alternativ, i enlighet med vad som anförts i motionen"; i motionen 1972:166 bl. a. "1. att länsberedningens arbete inriktas på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen, — — —."

Av motionerna framgick att länsberedningen närmast borde utgå ifrån och komplettera länsdemokratiutredningens förslag, som presenterades i betänkandet "Förvaltning och folkstyre" (SOU 1968:47).

Motionerna behandlades i konstitutionsutskottets betänkande 1972:8. Utskottet ansåg att de i motionerna behandlade frågorna var av sådan vikt och svårighetsgrad att de borde noggrant prövas innan beslut fattades i de frågor som övervägs inom länsberedningen. Ett bifall till yrkandena i motionerna skulle innebära ett föregripande och bindande av länsberedningens arbete som utskottet därför inte var berett att förorda. Utskottet avstyrkte båda motionsyrkandena.

I en reservation (3 c, 2 m) anfördes att det ur olika aspekter är synnerligen angeläget, att kravet på en vidgad länsdemokrati realiseras och att det pågående utredningsarbetet inriktas på att få fram förslag som möjliggör detta.

Reservanterna föreslog vidare att utskottet i hemställan skulle yrka "att riksdagen i anledning av motionen 1972:70 och motionen 1972:166, såvitt här är i fråga, hemställer hos Kungl. Maj:t att länsberedningen får i uppdrag att inrikta utredningsarbetet på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen i enlighet med vad som anförts i motionerna".

Riksdagen biföll reservationen (RD 1972:36, rskr 1972:24).

Kungl. Maj:ts behandling av skrivelsen

Enligt statsrådsprotokoll den 5 maj 1972 (Knr 31) avlät Kungl. Maj:t följande skrivelse till länsberedningen:

I skrivelse den 8 mars 1972 har riksdagen anmält att den i anledning av vissa motioner om vidgad länsdemokrati beslutat hemställa hos Kungl. Maj:t att länsberedningen får i uppdrag att inrikta utredningsarbetet på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen.

Av handlingarna framgår att beslutet grundats på de förslag som länsdemokratiutredningen avgivit i sitt betänkande "Förvaltning och folkstyre" (SOU 1968:47).

Under erinran om att länsberedningen enligt sina direktiv har att pröva de principförslag som länsdemokratiutredningen framlagt, överlämnar Kungl. Maj:t riksdagens skrivelse till beredningen.

Riksdagsbehandling under höstsessionen 1972

Med anledning av enkla frågor framställda av herrar Fiskesjö (c) – 1972:266 – och Molin (fp) – 1972:272 – förekom i kammaren den 9 november en debatt huruvida regeringens behandling av rskr 1972:24 var förenlig med god parlamentarisk praxis. Beträffande de synpunkter som framfördes i debatten hänvisas till protokollet (RD 1972:113, s. 17 ff.).

Frågor om länsdemokratin aktualiserades vid 1972 års riksdag även i samband med behandlingen av propositionen 1972:111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten. I motionen 1972:1812 av herr Fälldin m. fl. (c) hemställdes bl. a. att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte ”2 a. uttala att den regionala utvecklingsplaneringen skall handhas av länskommunalt organ samt b. hemställa hos Kungl. Maj:t om att i bl. a. detta syfte förslag till länsdemokratireform snarast möjligt föreläggs riksdagen”. Utskottet hemställde att riksdagen i vad gällde yrkandet 2 b skulle avslå motionen.

I en reservation (3 c, 2 fp, 2 m) yrkades att riksdagen med anledning av bl. a. motionen 1972:1812, yrkandet 2 b, skulle ge Kungl. Maj:t till känna att det enligt utskottets mening var ”viktigt att länsberedningens arbete i detta avseende sker skyndsamt för att förslag om länsdemokrati snarast skall kunna föreläggas riksdagen”.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

*Underbilaga**Utdrag ur länsberedningens direktiv*

Länsberedningens direktiv framgår av riksdagsberättelsen 1971 C:19. Efter en redogörelse för tidigare utredningar angående den statliga och kommunala förvaltningen på regional nivå – 1959 och 1963 års länsindelningsutredningar, länsförvaltningsutredningen och länsdemokratiutredningen – anfördes vad beträffar länsberedningens arbete:

För min del anser jag i likhet med dessa remissinstanser att de utredningar om länsproblematiken som från skilda utgångspunkter verkställts bör sammanfattas och kompletteras innan de slutligen prövas av statsmakterna. Ett skäl härför utöver vad som framgått av det föregående är att förutsättningarna för att genomföra de olika utredningsförslagen i flera avseenden ändrats sedan förslagen lades fram och att samordning också bör ske med annat utredningsarbete som ännu inte är avslutat. Den sammanfattande bedömningen synes lämpligen böra göras av en enda beredning med parlamentarisk sammansättning. Tiden torde nu vara inne för att tillsätta denna beredning.

Som en första utgångspunkt för beredningens arbete bör gälla att primärkommunerna – i enlighet med syftet med den till år 1974 genomförda kommunindelningsreformen – även framdeles skall svara för betydelsefulla samhällsuppgifter och i ökad utsträckning kunna aktivt medverka i samhällsbygget. Intresset av att ge medborgarna största möjliga inflytande över allmänna angelägenheter och skapa tillfällen till en anpassning av samhällets åtgärder efter skiftande lokala förhållanden är starka motiv för en sådan ordning. Genom indelningsreformen kan kommunerna mera allmänt väntas bli rustade att bedriva sin verksamhet på sådant sätt att detaljerad tillsyn och kontroll från statens sida kan minska.

En andra utgångspunkt är statsmakternas självklara ansvar för bl. a. den samhällsekonomiska balansen, för sysselsättnings-, lokaliserings- och näringspolitiken, för att medborgarna i olika delar av landet får leva under så långt möjligt likvärdiga förhållanden och därmed också för den regionala utvecklingen. Mellan statsmakternas åtgärder och intentioner i dessa avseenden samt den kommunala verksamheten måste ett fortlöpande samspel förutsättas.

Med dessa utgångspunkter bör beredningen överväga fördelningen i stort av samhällsuppgifter mellan stat och kommun. I dessa överväganden bör även ingå frågan om samverkan mellan staten och kommunerna bl. a. i vad avser resursfördelning och andra åtgärder av betydelse för den regionala utvecklingen. I enlighet med vad jag tidigare har sagt bör detta ske genom ett system som innebär möjligheter för staten att påverka inriktningen i stort av den kommunala verksamheten men lämnar en betydande frihet för kommunerna vid den närmare utformningen av olika åtgärder.

— — —

Efter sådana principiella överväganden som förut angetts bör beredningen gå in på frågan om dels uppgiftsfördelningen inom den kommunala sektorn mellan primär- och sekundärkommuner, dels uppgiftsfördelningen inom den statliga sektorn mellan centrala och regionala organ.

Vad gäller uppgiftsfördelningen mellan primär- och sekundärkommuner kan förutsättas att det alltså – även med det ökade primärkommunala ansvarstagande och den förstärkta ställning för den kommunala självstyrelsen på det lokala planet, som indelningsreformen kan väntas

leda till — kommer att finnas uppgifter som lämpligen bör ligga inom den kommunala sektorn men som inte heller de nya kommunerna var för sig kan bemästra. Det bör övervägas vilka former för interkommunal samverkan som är mest ändamålsenliga för sådana uppgifter och om uppgifter helt eller delvis bör kunna överlätas på landstingskommunerna. Skäl torde bl. a. av den anledningen också föreligga för undersökningar om organisatoriska förändringar bör genomföras i syfte att nå bästa möjliga samordning av primär- och sekundärkommunal verksamhet och verksamhetens finansiering.

— — —

Som ett resultat av dessa överväganden bör beredningen lägga fram förslag till organisation för samhällsverksamheten på regional nivå dvs. en överarbetning av länsförvaltningsutredningens, landskontorsutredningens och länsdemokratiutredningens förslag. I anslutning till detta bör beredningen ta upp frågan om lämpliga geografiska arbetsområden för såväl den sekundärkommunala verksamheten som den decentraliserade statliga förvaltningen. Det är visserligen från samordningssynpunkt önskvärt att dessa arbetsområden i största möjliga utsträckning sammanfaller. Med hänsyn till samhällsuppgifternas olika natur kan det emellertid finnas anledning att söka sig fram till ett differentierat regionalt mönster med samordning på olika nivåer, t. ex. i län och i länsblock eller planeringsregioner.

PM rörande tillsynen och kontrollen av automat- och roulettspel

Genom lag den 28 december 1972 (1972:819), som trätt i kraft den 1 april 1973, om ändring i lotteriförordningen har i 1 § förordningen införts bestämmelser, att samma krav som gällt Kungl. Maj:ts tillstånd till lotteri om penningar och penningars värde skall gälla i fråga om sådant automat-, roulett- eller bingospel som ej anordnas för allmänheten, om spelet anordnas i förvärvssyfte. Vidare har i paragrafens andra stycke tillagts en bestämmelse om att rätt till fortsatt spel är att anse som vinst. Genom lagändringen har vidare införts två nya paragrafer (1 a och 1 b §§) avseende automat- och roulettspel. Genom dessa stadganden har införts tillståndstvång av polismyndighet för automat- och roulettspel. För tillstånd till båda typerna av spel krävs, att spelet anordnas antingen i samband med offentlig nöjestillställning eller restaurangrörelse med utskänkningstillstånd och att tillståndsbeslutet finns anbragt på väl synlig plats i lokalen. För automatspel gäller vidare, att värdet av spelarens insats utgör högst en krona per spel och att högsta vinsten ej överstiger ett värde som motsvarar tjugo gånger insatsen. För roulettspel är motsvarande bestämmelser femtio öre per insats och trettio gånger insatsen. Genom lagändringarna har tidigare gällande förbud mot vinst i pengar eller i pengar inlösbare polletter eller spelmarker upphävts för automat- och roulettspelens vidkommande.

Slutligen har i 11 § lotteriförordningen införts en bestämmelse om att vid brott mot förordningen skall utrustning och annan egendom, som använts vid automat-, roulett- eller bingospel, eller egendomens värde kunna förklaras förverkade.

Samtidigt med ändringarna i lotteriförordningen har införts skatt på spel på automater (s. k. enarmade banditer) och på rouletter samt omläggning av beskattning av bingospel (Kungl. Maj:ts förordning den 28 december 1972 om skatt på spel, SFS 1972:820). I korthet innebär skattereglerna, att fasta avgifter införs för automat- och roulettspel; 500 kronor per apparat och månad för automatspelet, 100 kronor för apparater konstruerade för 25-öresspel och 2 000 eller 3 000 kronor för roulettspel per speltillstånd och månad, beroende på antalet speldagar per vecka.

1964 års lotteritredning avgav 1970 betänkandet Om lotterier (SOU 1970:52). Bl. a. avstyrkte utredningen att värdegränserna för insatserna i automat- och roulettspel höjdes och att utbetalning av penningvinster blev tillåtna. Beträffande automatspel anförde utredningen (s. 73):

Enligt utredningens mening talar starka skäl för att värdegränserna för automatspel icke höjs. Det främsta skälet härför är att vid möjligheter till spel med högre insatser och vinster risker torde finnas för uppkomsten av spelhallar o. dyl. med därav följande sociala olägenheter. Det måste även beaktas att svårigheter kan uppstå för lotterier med ideella ändamål att hävda sig på lotterimarknaden. Riskerna torde i hög grad öka, om utbetalning av penningvinster från spelautomaterna skulle tillåtas. Utredningen anser sig därför böra bestämt avstyrka att i detta hänseende någon ändring görs i den ordning som nu gäller.

Väsentligen samma skäl anfördes mot att höja insatserna och att utbetala penningvinster vid roulettspel (s. 83).

Genom lag (1971:1106) om ändring i lotteriförordningen höjdes de i förordningen fastställda beloppsgränserna för polismyndighets och länsstyrelses befogenhet att lämna lotteritillstånd. I en följdmotion (1971:1613) till propositionen rörande ifrågavarande lagändring (1971:171) yrkades dels att tillståndstvång skulle krävas för att få anordna automat- och roulettspel för allmänheten, dels att i 1 § lotteriförordningen skulle införas det tillägget att anvisning (polletter o. d.) som utbetalas från mekanisk spelapparat är att anse som vinst oaktat anvisningen endast berättigar till fortsatt spel.

Näringsutskottet hänvisade i sitt betänkande (NU 1971:52) över propositionen till lotteriutredningens förslag och det arbete som på grund av utredningsförslaget pågick inom handelsdepartementet och ansåg sig därför inte kunna biträda motionens hemställan om ett riksdagsbeslut i frågan redan nu. Därutöver anförde utskottet:

Utskottet vill emellertid kraftigt understryka betydelsen av att de aviserade åtgärderna kommer till stånd utan dröjsmål. Förslag till författningsbestämmelser i ämnet bör föreläggas riksdagen under våren 1972 så att bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 juli 1972. I detta sammanhang kan noteras att 1969 års punktskatteutredning (Fi 1970:57) sommaren 1970 fick i uppdrag att behandla frågor rörande beskattning av spelautomater och liknande. Utredningen kommer inom kort att avge betänkande i detta ämne.

Utskottet hemställde, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i anledning av motionen 1971:1613 som sin mening skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført rörande åtgärder i frågan om automat- och roulettspel. Betänkandet var enhälligt. Riksdagen följde utskottet (rskr 1971:357).

Lagen den 28 december 1972 (1972:819) om ändring i lotteriförordningen m. m. föregicks av punktskatteutredningens betänkande Skatt på spel (Ds Fi 1972:2) samt prop. 1972:128.

I sitt betänkande över propositionen uttalade skatteutskottet (SkU 1972:66) rörande automatspelet bl. a. följande:

Riksdagen har i olika sammanhang prövat motionsyrkanden att från sociala synpunkter förbjuda eller sanera automatspelet, men motionerna har som regel avvisats med hänvisning till pågående utredningar. På näringsutskottets hemställan beslöt 1971 års riksdag att begära omedelbara åtgärder på grundval av lotteriutredningens förslag för att begränsa automatspelet. Vissa av lotteriutredningens förslag återfinns i det i propositionen framlagda förslaget till ändring av lotteriförordningen. De nya reglerna om beslag och förverkande av apparaterna bör vara av stort värde i kampen mot olaga spel. Det kan antas att den — jämfört med punktskatteutredningens förslag — restriktivare linje i fråga om spelmöjligheterna som förordas i propositionen får ses som ett hänsynstagande till riksdagens uttalande.

Frågan om vid vilken tidpunkt förutskickade ändringar i lotteriförordningen skulle föreläggas riksdagen behandlades i kammardebatten den 21 mars 1972, när statsrådet Feldt besvarade en fråga av herr Andersson i Örebro. Svaret innebar bl. a. att förutskickade ändringar i lotteriförordningen sammanhängde med frågan om införande av särskild beskattning

på automat- och roulettspel, att förslag härom inom kort väntades framläggas av punktskatteutredningen samt att frågorna torde kunna underställas riksdagen höstsessionen 1972.

Bilaga 10

PM angående vilka åtgärder Kungl. Maj:t vidtagit med anledning av tillkännagivanden som riksdagen gjort i ärenden som beretts av utbildningsutskottet åren 1971 och 1972

Utbildningsutskottet (UbU) avgav under 1971 33 betänkanden och under 1972 50 betänkanden. Under 1971 föreslogs tillkännagivanden till Kungl. Maj:t i 14 betänkanden och under 1972 i 20 betänkanden. Riksdagen följde utskottet i samtliga fall.

I följande tabell redovisas för varje riksdagsskrivelse med tillkännagivanden från utbildningsutskottet under 1971 och 1972 dels tillkännagivandets innebörd, dels Kungl. Maj:ts åtgärder med anledning av riksdagens skrivelse. Kungl. Maj:ts åtgärder med anledning av vissa tillkännagivanden behandlades av konstitutionsutskottet under 1972 års granskningsarbete. Dessa frågor (UbU 1971:11, 13 och 19) har utesluts ur redovisningen nedan. I en underbilaga redovisas något utförligare Kungl. Maj:ts behandling av fråga rörande gymnasieskolans kompetensvärde vid kvoterad intagning till annan utbildning.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
59	1971:2	<i>Avvecklingen av folkskoleseminariet i Haparanda</i> Det är önskvärt att ersättning för seminarieverksamheten i Haparanda i någon form tillföres kommunen.	Skolöverstyrelsen uppmärksammades i brev 1971-04-02 på vad riksdagen anfört i anledning av den beslutade avvecklingen av seminarieverksamheten i Haparanda. I prop. 1973:54 ang. vuxenutbildning föreslogs att medel beviljas för en ny folkhögskola i Haparanda. Det tidigare folkskoleseminariet föreslogs upplättat av staten till Riksförbundet finska föreningar i Sverige, som blir huvudman för den nya skolan.
		<i>Sjuksköterskekurser vid SIHUS</i> Utskottet förutsätter att det utbildningsbehov, som tillgodoses genom avdelningssköterskekurserna och anestesikurserna vid SIHUS tillgodoses även i fortsättningen.	I konselj 1971-04-02 godkände Kungl. Maj:t ett avtal mellan svenska staten och Landstingsförbundet om anordnande av ytterligare anestesikurser och avdelningssköterskekurser.
		<i>TRU:s försöksverksamhet för syn- och hörselskadade</i> Viss del av TRU:s försöksverksamhet bör avse program för de syn- och hörselskadade.	I konselj 1971-04-02 uppmärksammades TRU-kommittén på vad riksdagen anfört om att TRU redan vid planeringen av undervisningsprogrammen m. m. i största möjliga utsträckning skall beakta de synskadades och de hörselskadades problem.
84	1971:3	<i>Särskild forskartjänst inom samhällsvetenskapliga forskningsrådet i miljöfrått</i> samt <i>Stimulans av forskning rörande massmedia, särskilt radio och television</i> "Utskottet har inhämtat att samhällsvetenskapliga forskningsrådet har för avsikt att hos Kungl. Maj:t göra framställning om en särskild forskartjänst som rådet avser ta i anspråk för ämnet miljöfrått. Genom denna tjänst blir behovet av initiativåtgärder på ett nytt, inte etablerat forskningsområde tillgodosett och skapas en möjlighet att få fram underlag för nyssnämnda precisering."	I konselj 1971-05-27 meddelade Kungl. Maj:t i brev till universitetets kanslersämbetet bl. a.: — — — "dels fästa vederbörandes uppmärksamhet på vad utbildningsutskottet i sitt betänkande 1971:3 anfört i anledning av 1. motionen 1971:488 angående en tjänst som biträdande professor i miljöfrått (s. 17) samt

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
113	1971:3	Det är angeläget att humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsråden, Riksbankens jubileumsfond och Sveriges Radio söker stimulera forskning rörande massmedia och i synnerhet radio- och television. <i>Utredningsuppdrag till UKÄ ang. frågan om förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom barnkirurgin</i> UKÄ bör utreda frågan hur förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom det barnkirurgiska området bör tillskapas.	2. motionen 1971:391 om forskning rörande massmedia (s. 35)". Kungl. Maj:t uppdrog i brev till universitetskanslersämbetet 1971-05-27 åt ämbetet att "utreda frågan hur förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom det barnkirurgiska området bör skapas". I konselj 1971-05-27 utfärdade Kungl. Maj:t regleringsbrev för budgetåret 1971/72 avseende anslag till kulturändamål. Under p. B 64. Dramatiska institutet anfördes bl. a.: "2. Vid dramatiska institutet skall antas minst 16 studerande till den allmänna produktionstekniska utbildning som bedrivs inom allmänna linjen. Vid institutets utbildningslinjer skall i övrigt anordnas utbildning i respektive årskurser av tidigare antagna studerande samt kompletterande utbildning i sådana moment som inte kunnat fullföljas under budgetåret 1970/71 enligt för institutet fastställda utbildningsplaner."
131	1971:10	<i>Förläggning av konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet</i> Beträffande lokaliseringen av konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet anförde utskottet bl. a.: "Utskottet finner inte skäl nu förorda någon annan förläggning av konstvetenskapliga institutionen än vad som förutsatts i Kungl.	I brev till LUP-kommittén i Stockholm 1971-05-27 meddelade Kungl. Maj:t bl. a.: "Kungl. Maj:t, som erinarar om sitt beslut den 4 september 1970 angående dispositionen av nybyggnaderna inom Frescatiområdet för

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
		Maj:ts ovan redovisade beslut om dispositionen av nybyggnaderna inom Frecciamrådet för icke-laborativa institutioner. Detta bör emellertid inte hindra att man i det fortsatta planeringsarbetet beträffande Skeppsholmen – i vart fall på längre sikt – uppmärksammar de önskemål som framförts om en lokalisering till Skeppsholmen av konvetenskapliga institutionen”. Enligt den av Kungl. Maj:t fastställda dispositionsplanen skall konvetenskapliga institutionen placeras i Freccati.	icke-laborativa institutioner m. m., förordnad att avskrift av riksdagens nämnda skrivelse och av utbildningsutskottets betänkande skall överlämnas till LUP-kommittén för Stockholm för beaktande vid lokalplaneringen”.
169	1971:12	<i>Utredning rörande antalet lärare inom skolväsendet som inte är formellt behöriga att söka ordinarie eller icke-ordinarie tjänst</i> Kungl. Maj:t bör uppdra åt skolöverstyrelsen att undersöka antalet lärare som inte är formellt behöriga att söka ordinarie eller extra ordinarie tjänst inom skolväsendet.	I konselj 1971-06-04 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen ”att skyndsamt undersöka hur många icke behöriga lärare i läroämnen och i yrkesämnen som tjänstgör inom skolväsendet och hur länge de därvid tjänstgjort (UbU s. 7 o. 8). Skolöverstyrelsen skall till Kungl. Maj:t överlämna de förslag till åtgärder som undersökningen ger anledning till”.
173	1971:15	<i>Frågan om tvåårig processteknisk linje vid Rikspappersskolan i Markaryd</i> Bestämmelser bör meddelas för inrättande av tvåårig processteknisk linje vid Rikspappersskolan i Markaryd.	I konselj 1971-07-08 medgav Kungl. Maj:t att Kronobergs läns landstingskommuns gymnasieskola får omfatta tvåårig processteknisk linje. Linjen skall förläggas till Rikspappersskolan i Markaryd.
175	1971:18	<i>Svenskt deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator</i> Anslagsgivningen till atomforskningsrådet bör prövas i sedvanlig ordning vid den årliga budgetbehandlingen och målsättningen härvid vara att i största möjliga utsträckning eliminera försämrade ekonomiska villkor för inhemsk forskning i anledning av Sveriges deltagande i CERN:s program för en europeisk storaccelerator.	I statsverkspropositionen 1972 räknades anslaget till atomforskning upp med sammanlagt 4 730 000 kronor. Enligt departementschefen utgjorde 2 000 000 kr av dessa ett särskilt anslag för att undvika en alltför kraftig reduktion av medlen till övrig atomforskning. De anslag som under budgetåret 1975/76–1978/79 kan komma att ställas till rådets förfogande bör reduceras med motsvarande belopp. Utbildningsutskottet godkände i sitt betänkande UbU 1972:22 vid föredragande statsrådet uttalade beträffande medelsberäkningen för bidrag till Sveriges deltagande i det aktuella CERN-projektet.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
214	1971:21	<i>Utvärdering av systemet med s. k. SYO-funktionärer inom skol- väsendet</i> Utskottet förordar att den nya organisationen för studie- och yrkesorientering får karaktären av försöksverksamhet. Kungl. Maj:t bör med uppmärksamhet följa utvecklingen inom området och när erfarenheter vunnits återkomma till riksdagen i frågan. Enligt utskottets bedömning bör tillräckliga erfarenheter ha vunnits efter en femårsperiod.	I konselj 1971-06-04 uppdrog Kungl. Maj:t till skolöverstyrelsen att — — — "inom ramen för det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet utvärdera försöksverksamheten med den nya organisationen för studie- och yrkesorientering och fortlöpande till Kungl. Maj:t redovisa erfarenheter bl. a. beträffande utformningen av den lokala organisationen i olika kommuner och förverkligandet av programmet för studie- och yrkesorienteringen". I konselj 1971-06-30 meddelades provisoriska bestämmelser om kurs i studie- och yrkesvägledning vid lärarhögskola.
274	1971:26	<i>Utbildningskapaciteten beträffande sjukgymnaster och arbetsterapeuter</i> Frågan om den under de närmaste åren möjliga ökningen av intagningskapaciteten vid befintliga eller beslutade utbildningsenheter för arbetsterapeuter och sjukgymnaster bör snabbtredas i särskild ordning med sikte på att en fortsatt ökad intagning till i första hand sjukgymnastutbildning kan komma till stånd redan från och med nästa hösttermin.	I konselj 1972-02-11 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen "att efter samråd med universitetskanslersämbetet och med beaktande av vad utbildningsutskottet anfört i sitt betänkande skyndsamt undersöka förutsättningarna för att öka intagningen till sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning". Samtidigt uppdrogs åt 1968 års utbildningsutredning (U 68) att utreda sjukgymnastutbildningens innehåll och omfattning.
275	1971:27	<i>Statsbidrag till lanthushållsskolor</i> Statsbidrag enligt hitillsvarande principer bör utgå även efter läsåret 1973/74 till konsumtionsutbildning vid landstingskommunal gymnasieskola eller lanthushållsskola i den utsträckning som efterfrågan på utbildning kräver.	I konselj 1971-12-30 medgav Kungl. Maj:t i brev till skolöverstyrelsen att gymnasieskola, för vilken landstingskommun är huvudman, med stöd av 7 kap. 9 § första stycket skolstadgan (1971:235) fr. o. m. läsåret 1971/72 får omfatta specialkurs som avser utbildning för hushållsarbete av samma art, som den utbildning vilken för närvarande anordnas vid lanthushållsskola.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
347	1971:31	<i>Forskningsrådsutredningen – frågan om arkiv för forskningsresultat och information om pågående forskning</i> Forskningsrådets sammansättning och organisation samt befogenheter och ställning i relation till myndigheter och andra instanser som har forskningsansvar bör utredas genom en parlamentariskt sammansatt utredning eller i annan ordning. Frågan om att tillskapa ett databaserat svenskt forskningsregister bör kunna utredas av exempelvis statskontoret.	I konsej 1972-04-07 tillkallades sakkunniga för utredning rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Dessa skall också överväga system för information om forskningsresultat och pågående arbete.
68	1972:2	<i>Fråga om läromedelspersonal inom skolväsendet</i> Frågan om särskild läromedelspersonal i grundskolan bör lösas skyndsamt.	I konsej 1972-06-07 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen att bl. a. efter samråd med Svenska kommunförbundet utreda formerna för den personella organisationen för läromedlens handhavande i skolan.
		<i>Undervisning av invandrarbarn under tid för fritt valt arbete</i> Undervisning om högst två veckotimmar av invandrarbarn i deras modersmål bör få förläggas till timmar avsedda för fritt valt arbete.	I brev till skolöverstyrelsen 1972-06-07 meddelade Kungl. Maj:t att det fritt valda arbetet får utnyttjas för modersmålsundervisning i minoritetsspråk.
		<i>Förenkling av statsbidragsreglerna vid skolbyggnader</i> Handläggningsordningen för skolbyggnadsärenden är onödigt komplicerad och bör utan dröjsmål kunna väsentligt förenklas.	Den 8 september 1972 tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande Utredningen om skolan, staten och kommunerna (U 1972:06) med uppgift "att pröva hur kommunernas befogenheter i fråga om skolans verksamhet kan ökas". Av direktiven till utredningen framgår att skolöverstyrelsens skrivelse den 22 november 1971 med förslag till förenkling av handläggningen av skolbyggnadsärenden bereds inom utbildningsdepartementet.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
69	1972:3	<i>Namnändring från högskoleenheten i Linköping till Linköpings högskola</i> Högskoleenheten i Linköping bör fr. o. m. den 1 juli 1972 benämnas Linköpings högskola.	Kungl. Maj:t utfärdade 1972-06-02 ändringar i universitetsstadgan (1964:461) enligt vilken beteckningen högskoleenheten i Linköping utbyttes mot beteckningen Högskolan i Linköping.
93	1972:4	<i>Fråga om driftkostnadsanslagen till fakulteterna vid universitetet</i> Det bör beaktas att driftkostnadsanslagen till fakulteterna vid universitetet för budgetåret 1973/74 kan behöva anpassas med hänsyn till medelsbehov under budgetåret 1972/73.	I statsverkspropositionen 1973 anförde föredraganden att vid beräkningen av driftkostnadsanslagen till fakulteterna vid universitetet beaktats vad utbildningsutskottet anför i sitt betänkande (UbU 1972:4) beträffande dessa anslag.
96	1972:7	<i>Kartläggning av forskning och utbildningsverksamhet inom de geriatriska och gerontologiska områdena</i> En bedömning av utfallet av den geriatriska verksamheten vid universitet i Uppsala bör utföras och samtidigt bör en kartläggning göras av annan pågående forsknings- och utbildningsverksamhet inom de geriatriska och gerontologiska områdena. Resultatet av arbetet bör på lämpligt sätt redovisas för riksdagen.	I konselj 1972-06-07 uppdrog Kungl. Maj:t "åt universitetskanslers-ämbetet att senast i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 redovisa de av riksagen begärda uppgifterna om forsknings- och utbildningsverksamheten inom de geriatriska och gerontologiska områdena".
129	1972:9	<i>Avveckling av seminarier för huslig utbildning i Stockholm</i> Kungl. Maj:t bör få befogenhet att senarelägga avvecklingen av seminarier för huslig utbildning i Stockholm. Skolöverstyrelsen bör kunna bemyndigas att fördela antalet intagningsplatser på hushållslärarlínjen mellan befintliga fyra seminarier.	I konselj 1972-05-26 utfärdade Kungl. Maj:t här aktuellt regleringsbrev. I samband därmed uppdrogs åt skolöverstyrelsen att fördela antalet platser mellan olika orter. Efter samråd med personalorganisationerna har intagningen 1973/74 begränsats till ekonomiföreläsardarlinjen. Avvecklingen av seminarier beräknas vara avslutad vid utgången av budgetåret 1974/75.
		<i>Anslag till Vetenskapsakademien</i> Kungl. Maj:t bör med uppmärksamhet följa den ekonomiska situationen för Vetenskapsakademien och dess institutioner.	Vid 1973 års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt dels propositionen 1973:59 angående Vetenskapsakademiens och dess institutioners framtida ställning och verksamhet, dels propositionen 1973:85 angående utgifter på tilläggsstat III för budgetåret 1972/73, i vilken ingår bl. a. förslag om ytterligare bidrag till akademien.

Rskr nr	Ubu nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
102	1972:11	<i>Psykologutbildningen</i> Intagningen till utbildningen för psykologexamen bör ökas och prioriteras vid universitetskanslersämbetets fördelning av kursanslag.	Kungl. Maj:tt meddelade i konselj 1972-04-26 universitetskanslersämbetet bestämmelser om psykologutbildning. I samband därmed fäste Kungl. Maj:tt "vederbörandes uppmärksamhet på vad utbildningsutskottet anfört rörande ökad intagning till psykologexamen och prioritering vid fördelning av kursanslaget".
134	1972:14	<i>Statsbidrag till sanering av vissa folkhögskolors ekonomi</i> Utskottet förordade att 1 milj. kr. anvisas även för budgetåret 1972/73 till sanering av vissa folkhögskolors ekonomi. Vid fastställandet av detta belopp utgick utskottet ifrån att ett särskilt bidrag skulle tilldelas stiftelsen Samernas folkhögskola i samband med stiftelsens tillkomst. Kungl. Maj:tt bör utarbeta förslag angående den fortsatta saneringen av rörelsefolkhögskolornas ekonomi.	Kungl. Maj:tt utfärdade i konselj 1972-05-19 regleringsbrev för budgetåret 1972/73 avseende anslag till studiesociala åtgärder till folkhögskolor. Därvid upptogs ett anslag på 1 000 000 kronor till bidrag för sanering av folkhögskolornas ekonomi. I konselj 1972-12-08 utfärdade Kungl. Maj:tt direktiv till utredning rörande folkhögskolans framtida uppgifter. Bland utredningens uppgifter angavs att utarbeta underlag till ett förslag angående den fortsatta saneringen av rörelsefolkhögskolornas ekonomi.
144	1972:21	<i>Anslag till provning av dentalmaterial</i> Skäl synes tala för att förslagsanslaget Odontologiska fakulteter m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader tills vidare får disponeras även för provning av dentalmateriel.	Enligt regleringsbrev för budgetåret 1972/73 får högst 20 000 kr. av förslagsanslaget Odontologiska fakulteter m. m.: Vissa tandvårdskostnader disponeras för provning av dentalmateriel.
149	1972:17	<i>Studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen</i> Tjänst som studie- och yrkesvägledare bör kunna användas såväl för den kommunala vuxenutbildningen som för studieförbundens verksamhet om det finns ett lokalt intresse härför. Föreligger i nuvarande förslag formella hinder för ett sådant sambruk av tjänst som studie- och yrkesvägledare bör Kungl. Maj:tt och berörda utbildningsmyndigheter undanröja dessa.	I konselj 1972-05-19 utfärdade Kungl. Maj:tt kungörelse om ändring i kungörelsen (1971:424) om kommunal och statlig vuxenutbildning. I kungörelsen stadgas bl. a. att i tjänst som studie- och yrkesvägledare får ingå tjänstgöring som studie- och yrkesvägledare vid studieförbund.

Rskr nr	UbU nr	Tillikännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
		<i>Utbildning av lärare inom vuxenutbildningen</i> Det bör undersökas vilka möjligheter som finns att anordna ytterligare fortbildning på det vuxenpedagogiska området. Det är vidare angeläget att den grundläggande lärarutbildningen på lärarhögskolas ämneslärarlinje även på andra orter byggs ut på samma sätt som i Stockholm.	I konselj 1972-05-26 meddelade Kungl. Maj:t i brev till skolöverstyrelsen bl. a. att skolöverstyrelsen skall beakta "vad utbildningsutskottet anfört angående fortbildning och grundläggande lärarutbildning (UbU 1972:17 s. 9)".
152	1972:19	<i>Anslag till yrkesfiskarorganisationernas kursverksamhet</i> Yrkesfiskarorganisationernas kursverksamhet under budgetåret 1972/73 bör på försök inordnas under anslaget Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet inom en särskild kostnadsram av 10 000 kr.	Enligt regleringsbrev för budgetåret 1972/73 inordnas yrkesfiskarnas organisations kursverksamhet inom en kostnadsram av 10 000 kr. under anslaget Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet. I konselj 1972-05-26 meddelade Kungl. Maj:t i brev till skolöverstyrelsen att denna skall beakta "vad utbildningsutskottet anfört om bidrag till yrkesfiskarnas organisationer (UbU 1972:19 s. 2)".
172	1972:22	<i>Samordning av massmedieforskning</i> Det är angeläget att berörda forskningsråd (motsv.) och andra organ gemensamt arbetar fram ett handlingsprogram som underlag för bidragsgivningen till massmedieforskningen.	I konselj 1972-06-07 fäste Kungl. Maj:t i brev till forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde "vederbörandes uppmärksamhet på vad utbildningsutskottet i sitt angivna betänkande anfört 1. beträffande handlingsprogram för massmedieforskning i anledning av motionen 1972:514 (s. 2-3)". Det angivna betänkandet är UbU 1972:22.
174	1972:24	<i>Vissa frågor om gymnasieinspektionen</i> I fråga om sammansättningen av gymnasieinspektionen uttalar utskottet att representationen för arbetsmarknad, förvaltning och universitet bör bibehållas i ungefär den omfattning som förutsattes vid inspektionens tillkomst. Denna representation fyller enligt utskottets mening en ur utvärderingssynpunkt viktig funktion.	I konselj 1972-05-26 förordnade Kungl. Maj:t i brev till skolöverstyrelsen att denna "skall beakta vad riksdagens utbildningsutskott anfört i fråga om gymnasieinspektionens sammansättning (UbU s. 4)".

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
		Enligt utskottets mening finns det inte anledning att ändra nuvarande tjänstebestämmelse gymnasieinspektör, som är lätt att hantera och knappast innebär risk för missförstånd.	Tjänstebestämmelsen för här aktuella tjänster är fortfarande gymnasieinspektör.
185	1972:25	<i>Institutet för social forskning. Sammansättning av styrelsen och förordandet vid tillsättning av forskartjänster vid institutet</i> Utskottet finner det angeläget att en nära och ömsesidig kontakt etableras mellan institutet för social forskning och socialhögskolorna. En förutsättning här för synes vara att socialhögskolorna blir företrädare med en representant i institutets styrelse. Utskottet anser det mot den angivna bakgrunden naturligt att Kungl. Maj:t vid förordnandet av ledamöter och suppleanter i styrelsen för institutet har sin uppmärksamhet fäst på denna fråga. Utskottet har kunnat konstatera att styrelsen för institutet för social forskning hittills valt att vid handläggningen av tillsättningsärenden anita sakkunniga för prövning av de sökandes vetenskapliga kompetens. Utskottet utgår från att styrelsen kommer att följa denna praxis intill dess frågan om tillsättning av professors tjänster m. m. prövats i sin helhet.	I konselj 1972-05-26 föreskrev Kungl. Maj:t i brev till universitetskanslersämbetet "att institutet vid handläggning av ärenden rörande den tillsättning av tjänst som professor och biträdande professor skall beakta vad utbildningsutskottet anfört beträffande praxis vid handläggningen av tillsättningsärenden vid institutet (UbU s. 9)". I samma konselj förordnades ledamöter i styrelsen för institutet för social forskning. Av suppleanterna är två ledamöter i nämnden för socionomutbildning samt en lektor vid socialhögskolan i Stockholm.
186	1972:26	<i>Tillhandahållande av läromedel åt elever i grundskolan</i> Utskottet finner att den andel läromedel som eleverna erhåller som gåva fortsättningsvis bör vara oförändrad jämfört med tidigare praxis. Med hänsyn till de olägenheter som visat sig följa av påtalad oklarhet i skolstadgan är det emellertid enligt utskottets mening angeläget att paragrafen 27 i 2 kap. utformas så att det — inom ramen för vad som sägs i första stycket — ger kommunerna större frihet att avgöra vilka läromedel som skall lämnas som gåva respektive lån till eleverna i grundskolan.	Vid 1973 års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt propositionen 1973:76 angående samhällsinsatsen på läromedelsområdet. I propositionen föreslås att den kommunala skolstyrelsen inom vissa angivna ramar får ta ställning till vilka läromedel eleverna bör få som gåva. Eleverna föreslås få som egna exemplar minst ett centralt läromedel per ämne, vilket ger en allmän överblick av det huvudsakliga kursinnehållet i ämnet.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
218	1972:30	<i>Frågor i samband med de allmänna utbildningslinjerna vid universitetens fria fakulteter – "PUKAS"</i> Beträffande de allmänna utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna tillkännagav utskottet följande: UKÄ har föreslagit att det skall vara möjligt för ett konsistorium att fastställa en sista dag för registrering vid institution. Utskottet finner det naturligt, att den studerande för att få delta i undervisning och prov skall ha registrerat sig vid institutionen före en fastställd sista dag i början av terminen. I vissa fall är ordningsföljden mellan studiekurserna i utbildningslinjens första och andra avdelning mindre viktig från pedagogisk synpunkt. Utskottet finner att i dessa fall studiekurserna därför bör få genomgå i valfri ordning. Därigenom vinner man en väsentligt ökad flexibilitet i studieordningen utan att försvaga effekterna av utbildningslinjesystemet. Antalet övergångar till särskild utbildningslinje skulle därmed kunna nedbringas väsentligt. Särskild utbildningslinje skulle behöva väljas endast av sådana studerande som har ett klart utformat studiemål, vilket inte kan tillgodoses inom de allmänna utbildningslinjernas ram. Det bör ankomma på UKÄ att utfärda anvisningar om i vilka fall studiekurserna i de två första avdelningarna skall genomgå i bestämd ordning. Enligt vad utskottet inhemtat skapar byten av utbildningslinje under terminerna administrativa problem vid universitetsförvaltningarna. Utskottet anser att starka administrativa och pedagogiska skäl talar för att alla slag av byten av utbildningslinje efter anmälan skall få ske under de första veckorna av den studerandes första termin vid läroanstalten och därefter endast i anslutning till terminsskifte. Utskottet vill framhålla att ansträngningarna att finna nya utbildningskombinationer och yrkesinriktade studiekurser bör kunna intensifieras vilket kan komma att leda till en förändring av innehållet i nuvarande linjer. Det förefaller därvid utskottet angeläget att också en viss utökning av antalet allmänna utbildningslinjer	Kungl. Maj:ts åtgärder I konselj 1972-06-02 fastsatt Kungl. Maj:ts i brev till universitetskanslersämbetet "vederbörandes uppmärksamhet på vad ... dels utbildningsutskottet anfört rörande 1. ett fungerande system för registrering av studerande (s. 23), 2. anvisningar om ordningsföljden mellan studiekurserna i de två första avdelningarna (s. 23), 3. vikten av att vunna erfarenheter så snabbt som möjligt leder till justeringar av utbildningens uppläggning (s. 25), 4. nya utbildningskombinationer och yrkesinriktade studiekurser (s. 25)". I samma konselj utfärdade Kungl. Maj:ts kungörelse om ändring i kungörelsen (1969:50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna (1972:370). Enligt kungörelsen ges UKÄ möjlighet att föreskriva att studerande skall ha registrerat sig vid institution före viss tidpunkt för att få delta i undervisning och examination. UKÄ kan vidare föreskriva att studerande på viss allmän utbildningslinje skall ha rätt att själv bestämma i vilken ordningsföljd han skall bedriva sina studier enligt de studiekurser som ingår i första och andra avdelningen. Möjligheterna att byta utbildningslinje begränsas till terminsskiftena. Första terminen får dock studerande utan inskränkning byta utbildningslinje under de första 15 dagarna av terminen.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
------------	-----------	-----------------------------	------------------------

kommer till stånd. Det är angeläget att ökade resurser därvid ställs till förfogande för dessa syften.

UKÄ har till Kungl. Maj:t avlämnat förslag till vissa ändringar i kungörelsen. Ämbetets förslag innebär att avstängningsprövningen begränsas till att ske en gång för varje studerande, nämligen efter de tre första terminernas studier. Samtidigt föreslår ämbetet en viss uppstramning av reglerna för den s. k. tröskelprövningen. Ämbetets förslag syftar bl. a. till att minska omfattningen av de administrativa rutinerna.

Utskottet finner det angeläget att man så snabbt som möjligt eliminerar den nuvarande studieordningens administrativa olägenheter. Utskottet vill med anledning härav betona vikten av att Kungl. Maj:t snarast tar positiv ställning till UKÄ:s förslag, — — —. Därjämte anser utskottet att riksdagen bör bemyndiga Kungl. Maj:t att generellt upphäva 31 § eller på försök medge lokal dispens från dess tillämpning därest UKÄ:s förslag inte skulle få önskad effekt i vad avser administrativ förenkling.

240

1972:31

Gymnasieskolans kompetensvärde vid kvoterad intagning till annan utbildning

Angående den proportionella kvoteringsmetoden inom grundskolans kompetensområde anförde utskottet att allvarliga ansträngningar bör göras att rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser.

Frågan om fortsatt undervisning för en heltidsstuderande skall enligt kungörelsen prövas om han efter de tre första terminernas studier inom ramen för grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet icke godkänts i prov som avser kurser eller delar av kurser om sammanlagt minst 40 poäng.

I konselj 1973-02-16 utfärdade Kungl. Maj:t direktiv till sakkunniga med uppdrag att pröva frågan om betygssättningen i grundskola och gymnasieskola. I direktiven anförts att de sakkunniga bör beakta utbildningsutskottets uttalande (UbU 1972:31) om att man bör söka rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser. En sådan förändring bör dock ske med bibehållande av de grundläggande syftena med nuvarande kompetensregler.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl. Maj:ts åtgärder
249	1972:33	<i>Ett svenskt utbildningssystem efter mönster av det brittiska The Open University</i> Med anledning av en motion angående utredning av ett svenskt "eteruniversitet" efter mönster av det brittiska Open University anförde utbildningsutskottet: Enligt utskottets mening måste huvudansvaret för att det brittiska utbildningssystemet och andra motsvarande system studeras ligga på ett organ, som bär ansvaret för att utredningsarbetena resulterar i en samlad överblick över behov och befintliga resurser samt i reformförslag som är resultatet av en helhetssyn. Utskottet har funnit sig så kunna tolka direktiven för TRU II att detta huvudansvar ligger på kommittén. Utskottet förutsätter att TRU II bedriver detta arbete i nära samverkan med bl. a. universitetsmyndigheter och folkbildningsorganisationer.	I konselj 1972-12-28 förordnade Kungl. Maj:t att TRU II skulle beakta vad UbU anförde om utbildningssystem som utnyttjar etermedierna i undervisningen.
262	1972:44	<i>Universitetsutbildning i konsumentekonomi</i> Problemområdet konsumentekonomi inom relevanta ämnesområden vid samhällsvetenskaplig fakultet bör profileras mer markant än som nu är fallet. Detta kan ske bl. a. genom tillskapande av alternativa studiekurser. Det synes utskottet angeläget att ifrågakvarande studieplaner i sådant syfte snarast möjligt blir föremål för översyn och att i övrigt erforderliga åtgärder vidtas för att nå den med motionsyrkandet önskade förstärkta utbildningen och forskningen i konsumentekonomi.	Ärendet är beroende av Kungl. Maj:ts prövning.
287	1972:45	<i>Revision av läroplaner i grund- och gymnasieskolan</i> Med anledning av motioner angående läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan anförde utbildningsutskottet att skolöverstyrelsen då kursplanernas anvisningar och kommentarer (Lgr 69) ses över bör tillmäta de praktiska momenten ökad betydelse, varvid bör	I konselj 1972-12-15 förordnade Kungl. Maj:t att skolöverstyrelsen skulle beakta vad UbU anförde i fråga om läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan.

Rskr nr	UbU nr	Tillkännagivandets innebörd	Kungl Maj:ts åtgärder
288	1972:47	beaktas att elever med olika anlag skall kunna finna en för dem tillfredsställande studiemotivation. Inom överstyrelsen pågår en läroplansuppföljning för grundskolan (LUG). Här framlagda synpunkter beträffande ökade praktiska moment i skolarbetet bör särskilt beaktas i den fortlöpande läroplansöversynen. Arbetet med denna översyn bör bedrivas i samråd med SIA. Det synes utskottet angeläget att en särskild plan för skolans samlade konsumentundervisning snarast utarbetas av skolöverstyrelsen och att i övrigt erforderliga åtgärder vidtas för att nå den med motionsyrkandena önskade förstärkta utbildningen i konsumentvetenskap inom ramen för gällande läroplaner för grundskolan och gymnasieskolan.	I konselj 1972-12-15 uppdrogs åt skolöverstyrelsen att, i samarbete med berörda myndigheter och med beaktande av vad UbU anfört i sitt betänkande, kartlägga och föreslå de åtgärder som fordras för att undervisningsbehovet för utvecklingsstörda barn och ungdomar i vissa fall blir tillgodosett.

Underbilaga

PM ang. Kungl. Maj:ts behandling av fråga rörande gymnasieskolans kompetensvärde m. m.

1971 års riksdag

I motionen 1971:382 av herr Nordstrandh m. fl. (m) hemställdes bl. a. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådana åtgärder att de inträdessökande ges möjligheter att bli bedömda efter sitt mest konkurrenskraftiga betyg vid urvalet till sådana utbildningslinjer vid vilka tillämpas kvotering med avseende på de sökandes skolunderbyggnad. I motiveringen anförde motionärerna att det kvoteringsystem som tillämpas beträffande vissa spärrade utbildningslinjer inom grundskolans kompetensområde kan leda till orimliga resultat i fråga om antagningen. Vid inträde till viss sjukvårdsutbildning gäller t. ex. att de sökande måste åberopa sitt senaste avgångsbetyg, vilket i flera fall inneburit att sökanden inte kunnat utnyttja sitt mest konkurrenskraftiga betyg.

Utbildningsutskottet behandlade motionen i sitt utlåtande 1971:3 med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till högre utbildning och forskning. Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen. I motiveringen anförde utskottet:

Utskottet utgår från att de allmänna principerna för urval och kvotering kommer att övervägas i samband med behandlingen av kompetensutredningens förslag. I avvaktan på ställningstagandena till dessa mycket komplicerade frågor måste verkningarna av de nu gällande kvoteringsbestämmelserna följas med största uppmärksamhet. Utskottet förutsätter att allvarliga ansträngningar görs att rätta till icke önskvärda effekter utan att riksdagen gör någon särskild anhållan därom.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

1972 års riksdag

Frågan om kvoteringsystemet vid spärrade utbildningslinjer inom grundskolans kompetensområde togs upp vid 1972 års riksdag i motionen 1972:1144 av herr Nordstrandh m. fl. (m). I motionen hemställdes "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att åtgärder snarast vidtages för att komma till rätta med icke önskvärda effekter av nuvarande system för urval av elever till spärrade utbildningslinjer". I motiveringen anförde motionärerna:

Såvitt vi har erfart har några ansträngningar för att rätta till icke önskvärda effekter vid urvalet av elever till spärrade utbildningslinjer ej gjorts. Vi finner det därför påkallat att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om de åtgärder som utbildningsutskottet 1971 förutsatte skulle vidtagas utan någon särskild hemställan från riksdagens sida.

Med anledning av motionen anförde utbildningsutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (UbU 1972:31):

I motionen 1972:1144, som väckts under den allmänna motionstiden, tas upp den proportionella kvoteringsmetoden inom grundskolans kompetensområde vilken bygger på gruppindelning av de inträdessökande

efter deras behörighetsgivande skolunderbyggnad. Uppfyller sökande kraven för flera huvudgrupper hänförs vederbörande till den huvudgrupp som motsvarar den sökandes längsta utbildning. Eftersom hänsyn inte tas till det ur den sökandes synpunkt bästa avgångsbetyget, kan enligt motionärerna i vissa lägen sökande som har avgångsbetyg från treårig gymnasial linje slås ut av annan sökande med endast grundskola och med sämre grundskolebetyg än den förstnämnde sökanden, vilket anses vara en orimlig konsekvens av systemet.

Utskottet erinrar om att utskottet i sitt uttalande vid fjolårets riksdag (UbU 1971:3, s. 8) förutsatt att allvarliga ansträngningar görs att rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser. Utskottet föreslår nu att riksdagen som sin mening ger denna utskottets uppfattning till känna för Kungl. Maj:t.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (rskr 1972:240).

1973 års riksdag

Vid årets riksdag hemställdes i motionen 1973:1304 av herr Nordstrandh m. fl. (m) "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att åtgärder skyndsamt vidtages för att komma till rätta med icke önskvärda effekter av nuvarande system för urval av sökande till spärrade utbildningslinjer".

Utbildningsutskottet hemställde i sitt betänkande UbU 1973:15 att riksdagen skulle avslå motionen. I motiveringen anförde utskottet bl. a.:

Sedan motionen avlämnats har chefen för utbildningsdepartementet tillkallat sakkunniga med uppdrag att pröva frågan om betygsättningen i grundskola och gymnasieskola. Enligt direktiven har de sakkunniga att såsom en speciell fråga beakta utbildningsutskottets nämnda uttalande.

I en reservation (2 m) hemställdes att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna att en omedelbar revidering av de nuvarande kvoteringsbestämmelserna var ofrånkomlig och att därför 1973 års betygsutredningsförslag inte kunde avvaktas.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

PM med vissa uppgifter angående regeringens handlande i samband med kapningen av ett svenskt civilflygplan i september 1972

På eftermiddagen fredagen den 15 september 1972 kapades ett civilt passagerarflygplan av typ DC 9 tillhörigt SAS under flygning från Torslanda till Arlanda. Ombord befann sig drygt ett 80-tal passagerare och en besättning om två piloter och två flygvärdinnor. Kapningen utfördes av tre jugoslaver, enligt uppgift medlemmar av den kroatiska Ustasjarörelsen. Kaparna berordrade planets befälhavare att ändra kurs och flyga till Bulltofta i stället för till Arlanda. SAS och polisen underrättades om vad som hade hänt kort efter kapningen av befälhavaren per radio genom en särskild radiofrekvens. Planet landade på Bulltofta omkring kl. 17. En av passagerarna tilläts lämna planet för att överbringa ett meddelande från kaparna. I detta meddelande krävdes som villkor för att passagerarna skulle få lämna planet, att sju kroater som fanns på olika fängvårdsanstalter i Sverige skulle frigges och utlämnas till kaparna. Uppfylldes inte kravet skulle planet sprängas. Radiokontakt med planet etablerades omedelbart från flygledartornet på Bulltofta. Kaparna kompletterade så småningom sin begäran med namn på de kroater de ville skulle frigges och utlämnas. Av dessa kroater hade två dömts till frihetsstraff för mordet på den jugoslaviske ambassadören i Stockholm Vladimir Rolovic i april 1971, tre för delaktighet i detta mord och de två övriga kroaterna för ockupation av det jugoslaviska konsulatet i Göteborg tidigare samma år.

Ett par timmar efter landningen anlände justitieminister Lennart Geijer till Bulltofta. Bl. a. hade då ett par ytterligare passagerare tillåtits lämna planet. Vidare hade polisen fått fram uppgifter om på vilka fängvårdsanstalter de jugoslaver som begärdes utlämnade befann sig. Det gällde Hall, Tidaholm, Österåker och Hällanda. Geijer upptog omedelbart telefonkontakt med statsministern och andra regeringsledamöter som under tiden samlats i kanslihuset i Stockholm.

Vid förhör med de frigivna passagerarna framkom att kaparna var beväpnade med pistoler. En av kaparna uppträdde som ledare. Denne höll hela tiden planets befälhavare under pistolhot medan de två andra bevakade passagerarna. Ledaren som talade hjälplig svenska uppträdde lugnt medan de två andra som endast talade jugoslaviska verkade nervösa. De frigivna passagerarna hade inte gjort några särskilda iakttagelser om kaparna hade tillgång till tyngre eldhandvapen eller sprängmedel. Passagerarna gav uttryck för den uppfattningen att kaparnas uppträdande tydde på att risk förelåg att kaparna skulle sätta sitt hot i verket om inte deras krav tillmötesgicks. Samma åsikt hade planets befälhavare.

Geijer begärde genom radioförbindelsen med planet uppgift från kaparna vad man hade för avsikt att göra med de namngivna internerna. Det svarades att männen skulle tas ombord på planet. När så skett skulle kvarvarande passagerare få lämna planet. Härefter skulle planet med flygbesättningen, de frigivna och kaparna avgå till en icke angiven destination. Geijer meddelade kaparna efter kontakter med kanslihuset att det skulle ta lång tid att transportera alla internerna till Bulltofta.

Omkring kl. 20 anlände bl. a. landshövdingen i Malmöhus län samt länspolischefen i Malmö till Bulltofta. En halvtimme senare meddelades kaparna genom Geijer att regeringen höll på att undersöka de tekniska möjligheterna att föra de sju namngivna fångarna till flygplatsen. Man skulle återkomma med närmare besked härom.

Enligt uppgift av expeditionschefen Ingvar Gullnäs i justitiedepartementet var förutom statsministern samtliga statsråd utom fyra samlade i kanslihuset den aktuella natten. Därjämte var bl. a. rikspolischefen, expeditionschefen Gullnäs, statssekreteraren i försvarsdepartementet Anders Thunborg och kabinetssekreteraren i utrikesdepartementet Ole Jödahl närvarande. Från hovförvaltningen hade generalen Malcolm Murray infunnit sig.

Regeringen beslöt att man genom polisens försorg skulle undersöka om internerna i fråga hade förberetts om kapningen. Sålunda sändes på order av rikspolischefen polismän till de berörda fångvårdsanstalterna för att anställa förhör med de angivna kroaterna. Nämda order kompletterades kort därefter på det sättet att det beslöts att internerna skulle föras till Bulltofta. I samband härmed anmodades Gullnäs att ta kontakt med berörda fångvårdschefer och meddela dem regeringens beslut. Någon vägran från fångvårdschefernas sida att efterkomma regeringens beslut förekom inte.

Ingen av internerna motsatte sig att medfölja till Bulltofta. Från början hade dock några av dem ställt sig tvekande till saken. Genom Thunborg ordnades militär flygtransport till Bulltofta.

Strax före kl. 22 fick Geijer besked om regeringens åtgärder och kunde något senare meddela kaparna, att ett flygplan startat från Barkarby med två interner från Österåker och två från Hall och att detta plan skulle hämta ytterligare två interner från Tidaholm på vägen till Bulltofta. Ett annat flygplan skulle snart avgå från Göteborg med den återstående internen.

Vid midnatt anlände ett telegram från Stockholm enligt vilket statsministern och tre statsråd skulle mördas om man gav efter för kaparnas krav. Särskilda säkerhetsåtgärder vidtogs för statsrådet Geijers personliga säkerhet.

Två sjuka passagerare tilläts lämna planet strax efter kl. 24. — Drygt en timme senare anlände en helikopter från Göteborg med en intern. Denne liksom de interner som senare kom till Bulltofta var iförd skyddsutrustning och försedd med handbojor. Geijer informerade internen genom tolk om kaparnas krav. Geijer nämnde härvid att det var oklart om kaparna var "vänner eller fiender" till internen. På fråga om internen ville utväxlas ställde han sig tvekande och förklarade att han först ville se och tala med kaparna. Kort därefter anlände en helikopter med två interner från Tidaholm. Även dessa informerades av Geijer. Innan de tog ställning till utväxlingsfrågan ville de se och tala med kaparna. Internerna förde därefter samtal per radio med kaparna.

Strax efter kl. 02 anlände ett flygplan med övriga fyra interner, däribland de två som dömts för mordet på den jugoslaviske ambassadören. Geijer orienterade här efter var och en av internerna. Dessa fick också tala med kaparna via radio.

En av internerna förklarade vid samtal med Geijer att han inte ville medfölja planet, bl. a. därför att han snart hade avtjänat sitt straff i Sverige.

Under samtalen med planet anfördes från kaparnas sida att vissa uppställda tidsfrister måste hållas. I annat fall skulle kaparnas hot gå i verkställighet.

Omkring kl. 03 beslöts efter kontakter med kanslihuset att den intern som inte ville medfölja planet inte skulle utväxlas. Vidare föreslogs vissa åtgärder om hur utväxlingen skulle tillgå. Bl. a. förutsattes att de två flygvärdinnorna skulle få lämna planet.

Härefter följde diskussioner med kaparna om utväxlingsproceduren, varvid kaparna bl. a. krävde att alla sju internerna skulle föras ombord samtidigt.

Omkring kl. 04 togs sex interner ombord i omgångar, varvid 30 passagerare fick lämna planet. Vidare medgavs ett krav från kaparna om att planet skulle tankas innan återstående passagerare släpptes. En halvtimme senare begärdes från kaparnas sida att en miljon svenska kronor skulle utbetalas i skadestånd för att passagerarna skulle släppas. Det uppgavs att det var de frisläppta fångarna som låg bakom kravet.

Från början avböjdes kravet av Geijer efter kontakter med kanslihuset i Stockholm. Sedermera gick man kaparna till mötes och lyckades skaffa fram omkring 460 000 kronor som överlämnades till kaparna, varefter passagerarna fick lämna planet. Kvar ombord befann sig hela besättningen samt kaparna och de sex internerna. Det kan i sammanhanget nämnas att kaparnas krav på att även den sjunde internen skulle föras ombord kom att falla bort i samband med diskussionerna om lösensumman.

Omkring kl. 9 den 16 september avgick planet från Bulltofta. Piloten beordrades att flyga till Madrid. Kaparna och internerna greps där av den spanska polisen och befinner sig fortfarande i Spanien. Utlämning har begärts hos de spanska myndigheterna av kaparna och fem av internerna. Vidare har dessa jugoslaver förklarats häktade, misstänkta för eller medhjälp till kapning av luftfartyg samt för utpressning. Lösensumman finns enligt uppgift kvar hos de spanska myndigheterna.

Något konseljbeslut eller någon redovisning i övrigt av regeringens åtgärder i samband med flygplanskapningen föreligger inte. Inom justitiedepartementet har emellertid upprättats en promemoria (nr 144 1972-10-27, underbilaga till denna PM), vari en del praktiska frågor som aktualiserades i anledning av flygplanskapningen berörs, nämligen frågor om sammankallande av statsråd, kommunikation kanslihuset-berörda statliga ämbetsverk och vissa säkerhetsfrågor.

Geijer besvarade den 7 december 1972 i riksdagen en enkel fråga av herr Adolfsson (m) angående den rättsliga verkan av frigivning av interner i samband med flygplanskapning. Geijer svarade följande:

Herr Adolfsson har frågat mig om interner som i samband med flygplanskapning friges och lämnar landet kan anses ha fått straffet efterskänkt.

Enbart den omständigheten att interner tillåts lämna anstalten och landet i samband med flygplanskapning innebär inte att något beslut har fattats om eftergivande av svenska statens straffanspråk.

Bl. a. mot bakgrund av händelserna i samband med flygplanskapningen den 15-16 september 1972 tillkallades den 22 september samma år en kommission under ordförandeskap av statsrådet Carl Lidbom och med

deltagande av bl. a. parlamentariker för att utreda frågan om åtgärder för att förebygga politiska våldsdåd. Kommissionen avgav den 8 december 1972 en rapport i ämnet (Ds Ju 1972:35). På grundval av kommissionens förslag har regeringen i proposition till årets riksdag (prop. 1973:37) föreslagit en särskild lag om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund.

Propositionen har nyligen antagits av riksdagen (JuU 1973:18).

I årets statsverksproposition har bland oförutsedda utgifter (prop. 1973:1 bil. 16) redovisats ett belopp om drygt 460 000 kronor till ersättning för medel till lösensumma i samband med flygplanskapningen.

Händelserna i samband med kapningen tilldrog sig mycket stor uppmärksamhet i pressen. Bl. a. har regeringens handlande varit föremål för intresse från konstitutionella synpunkter.

Flygplanskapningen föranledde ett antal JO-anmälningar. I ett beslut den 31 oktober 1972 uttalade JO Thyresson att det inte fanns anledning till antagande att någon tjänsteman stående under JO:s tillsyn gjort sig skyldig till tjänstefel och att han därför inte vidtog någon åtgärd. I anmälan hade begärts att JO skulle utreda huruvida den eller de personer som utbetalade lösensumman till flygkaparna gjort sig skyldiga till brottsligt förfarande med allmänhetens skattemedel.

I en annan JO-anmälan begärdes utredning av "landshövding Gösta Netzéns och de inblandade anstaltsdirektörernas lagstridiga förfarande och tjänstefel vid utlämnandet av de sex internerna till jugoslaviska flygplanskapare". JO Wennergren uttalade följande i beslut den 16 oktober 1972:

Jag har studerat artikeln och har följt den aktuella händelsen genom tidningspressen och övriga massmedia. Den bild jag därigenom fått av det inträffade har inte gett mig anledning anta att någon tjänsteman som står under min tillsyn åsidosatt gällande regler på sådant sätt att han därigenom gjort sig skyldig till tjänstefel. Med hänsyn härtill och då det kan antas att de onekligen mycket intressanta juridiska frågorna kommer att behandlas i annat sammanhang, finner jag inte påkallat att nu inleda någon närmare undersökning av saken.

I nuvarande grundlagar finns vissa bestämmelser om statsfunktionernas utövande i händelse av krig (t. ex. RF §§ 50 och 74, jfr RO § 30). Däremot saknas regler som tar sikte på situationer av extraordinär karaktär som kan inträffa under fredstid. Ej heller innehåller den nyligen avgivna propositionen i författningsfrågan, 1973:90, några sådana regler. Däremot föreslås vissa bestämmelser, vilka i stort överensstämmer med de nuvarande när det gäller krig och krigsfara.

Det kan nämnas att Svea hovrätt i yttrande över grundlagberedningens förslag diskuterat frågan om behovet av särskilda regler för extraordinära situationer i fredstid och därvid särskilt pekat på flygkapningsincidenten.

Ang. s. k. konstitutionell nödrätt kan hänvisas till Författningsutredningens betänkande 1963:17 s. 473, Grundlagberedningens betänkande 1972:15 s. 214 ff, Grundlagberedningens betänkande 1972:18 s. 35, (Undersökning beträffande Norge och den norska exilregeringen under andra världskriget) Nils Stjernquist Samhälle och riksdag del IV s. 446 ff, Malmgren m. fl. Sveriges Grundlag 11 uppl. s. 66 ff.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Nr 144 1972-10-27

*Underbilaga***Flygplanskapningen i år**

Vad som hände i "kanslihuset" vid flygplanskapningen kan ses ur olika synpunkter. Här ges i det följande några stolpar sett ur handläggarssynpunkt – kontorsarbetet etc.

1. Sammankallande av statsråden

Trots att det fanns osäkra uppgifter om var statsråden befann sig och beslut om sammankallande av regeringen och vissa chefstjänstemän kom efter kontorstidens slut en fredag, krävdes en förhållandevis liten insats för att nå statsråden och övriga berörda och att ordna deras transport till kanslihuset.

Synpunkt för framtiden: Det är önskvärt att statsråd och chefstjänstemän håller sina närmaste medarbetare underrättade om var de kan anträffas efter kontorstid.

2. Kommunikationen kanslihuset-verken

Kommunikationen med berörda verk fungerade relativt bra, kanske främst beroende på att berörda handläggare i departementet fanns tillgängliga.

För framtiden bör man allvarligt överväga att ge tjänstemän som kan behöva användas i en krissituation närmare kunskap om vilka tele- och radiokommunikationer som finns att tillgå (polis, tull, SJ etc).

Nattkopplingarna ute i verken fungerade dåligt. Det var vid flera tillfällen inte möjligt att nå handläggare som arbetade i verken under natten (SIV).

Det här är en detalj som kan förbättras med enkla medel.

En annan synpunkt gäller behovet av telelinjer inom SB – men det gäller också departement – som alltid är öppna för utgående samtal. Det kan kanske ordnas så att några direkttelefoner ges "hemliga nummer". Möjligheterna att använda konferenstelefon bör uppmärksammas.

3. Säkerhetsfrågor

En fråga som aktualiserades under natten och som diskuteras efteråt i viss utsträckning gäller frågan hur personal på "linjen" skulle kunna vara säkra på att instruktioner som lämnades per telefon från kanslihuset inte lämnades av obehörig person eller att de inte var falska på annat sätt.

Personalen på linjen godtog instruktionerna sannolikt främst därför att de kände igen rösterna på handläggarna i kanslihuset. I några fall tillämpades motringning.

Säkerhetsfrågorna är värda en närmare genomgång för att man skall kunna nå fram till allmänna riktlinjer för framtiden. Vi har inte några konkreta förslag just nu.

PM ang. Kungl. Maj:ts förordnande den 21 december 1972 om tillämpning av allmänna prisregleringslagen m. m.

Kungl. Maj:t beslöt vid konselj torsdagen den 21 december 1972 (närvarande: Hans Maj:t Konungen samt statsråden Sträng, Bengtsson, Lidbom och Feldt, föredragande) utfärda kungörelse om tillämpning av allmänna prisregleringslagen. I kungörelsen (1972:807) förordnades med stöd av 1 § tredje stycket allmänna prisregleringslagen att 2-4, 6, 8 och 9 §§ samma lag skulle äga tillämpning till och med den 20 december 1973. Kungörelsen, som utkom från trycket den 22 december 1972, skulle enligt beslutet träda i kraft omedelbart.

Vid samma konselj beslöt Kungl. Maj:t med stöd av 3 § 1 mom. allmänna prisregleringslagen utfärda kungörelse (1972:808) om prisstopp. Denna kungörelse, som avser vissa viktigare livsmedel (nämligen kött, fläsk och charkuterivaror, mjölk, grädde och ost), utkom från trycket den 22 december 1972 och skulle enligt beslutet träda i kraft den 1 januari 1973 och gälla till utgången av juni 1973.

1 § tredje stycket allmänna prisregleringslagen lyder:

Har av annan orsak uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket, äger Konungen förordna att vad i 2-9 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning. Förordnandet skall inom en månad eller, om riksdagssession icke pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen. — — —

Paragrafens första och andra stycken avser prisreglering i fall av krig eller krigsfara. 2-9 §§ allmänna prisregleringslagen innehåller bestämmelser om formerna för prisreglering.

Allmänna prisregleringslagen (1956:236), som trädde i kraft den 1 januari 1957, har efter mönster från de allmänna förfogande- och ransoneringslagarna utformats såsom en fullmaktslag. Den innebär att den tidigare tidsbegränsade prisregleringslagen ersatts av en permanent beredskapslagstiftning med syfte att i vissa extraordinära situationer möjliggöra åtgärder, som anses nödvändiga för att motverka prisstegringar.

Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i dess 1 §. Första och andra styckena i denna paragraf avser krig eller krigsfara. I paragrafens tredje stycke föreskrivs att Kungl. Maj:t äger förordna om tillämpning av lagens bestämmelser om prisreglering även i det fall att av annan orsak än krig eller krigsfara "uppkommit betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket". Sådant förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session. Om underställning ej sker, eller om riksdagen inte inom två månader från det underställningen skedde gillar förordnandet, är detta förfallet.

Av departementschefens (statsrådet Sträng) uttalanden i propositionen 1956:147 med förslag till allmän prisregleringslag framgår bl. a. att han

ansåg att en förutsättning för att ej vidare bibehålla prisreglering i normala tider var införandet av en prisregleringslag av beredskapskaraktär, som gav möjlighet att reglera priserna vid krig och krigsfara samt vid risk för inflation vare sig denna berodde av internationella eller inhemska förhållanden. Med anledning av i vissa remissyttranden uttalade farhågor för att lagförslaget skulle medföra risk för att prisreglering tillgreps i onödan eller i stället för mera effektiva, generellt verkande medel framhöll departementschefen att "prisreglering självfallet icke skall införas annat än då så, efter noggranna överväganden, befinnes oundgängligen nödvändigt". Han framhöll särskilt att "enbart en stegring av jordbrukspriserna i producentledet, som håller sig inom de gränser, vilka dragits upp av statsmakterna i samband med jordbruksregleringen, givetvis icke kan åberopas som grund för en tillämpning av prisregleringslagen" (prop. s. 52).

Beträffande den speciellt omdiskuterade möjligheten att införa prisreglering vid risk för inflation av inhemska orsaker ansåg departementschefen, att generellt verkande medel av finans- och penningpolitisk karaktär i första hand borde komma till användning, men att prisreglering vid sidan av dessa var av betydelse. Särskilt viktigt ansåg han vara att Kungl. Maj:t fick möjlighet att ingripa snabbt i dylika fall. Vidare underströk han betydelsen av att kunna förebygga såväl spekulativa prisstegringar som skärpta lönekrav till följd av fruktan för kommande prisstegringar. Att i lagen på ett fullt tillfredsställande sätt avgränsa de relevanta beredskapsfallen ansåg departementschefen ogenomförbart, och han konstaterade, att visserligen lagens "allmänna ordalag kan tänkas lämna visst utrymme för olika meningar om när läget är sådant att lagen ger Kungl. Maj:t rätt att besluta prisreglering", men att å andra sidan "en snävare avgränsning icke är lämplig". Han ansåg därvid att avfattningen av lagtexten tillräckligt tydligt framgick det väsentliga, nämligen "att prisreglering vid sidan av krigs- och krigsfarefallen förutsätter ett påtagligt krisläge med otvetydig fara för en inflationistisk prisstegring" (prop. s. 60).

Vidare anförde departementschefen att prisregleringslagens ingrepp i den enskildes förhållanden inte kunde anses vara av lika ingripande natur som förfogande- eller ransoneringslagarnas ingrepp. Medan förfogande innebär tvång för den enskilde att till samhället avstå eller upplåta sin egendom och ransonering att den enskilde kan förbjudas att förfoga över sin egendom eller tvingas att ställa sig olika villkor till efterrättelse, avser nämligen prisreglering i princip blott att den enskilde företagaren i fråga om priset för sin vara icke har full frihet. Även om också detta av departementschefen bedömdes vara ett tämligen allvarligt ingrepp, ansåg han det dock inte alls vara av så djupgående art som förfogande eller ransonering, varför jämförelsen med förfogande- och ransoneringslagarna, som utom vid krig och krigsfara kan tillämpas blott vid varuknapphet på grund av utomlands inträffad händelse, inte kunde anses bärande.

I Kungl. Maj:ts proposition (1973:7) om tillämpning av allmänna prisregleringslagen redovisas bl. a. följande bakgrund till beslutet om prisstopp.

Under tiden januari–november 1972 steg prisnivån i konsumentledet enligt pris- och kartellnämndens beräkningar med i genomsnitt 4,7 %. Priserna i dagligvaruhandeln, dvs. främst livsmedelspriserna, steg väsentligt

snabbare, nämligen med 7,4 %, varav 3,0 procentenheter kan hänföras till jordbruksregleringen. I början av december 1972 träffades uppgörelse mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation samt konsumentdelegationen om priser på jordbruksprodukter från den 1 januari 1973. Detta skulle leda till höjningar av konsumentpriserna på främst mjölk, ost, kött och fläsk. Detaljhandelspriset på t. ex. konsumtionsmjölk beräknades stiga med i genomsnitt 11 öre per liter.

Regeringen fann, att en ytterligare höjning av livsmedelspriserna utöver den förhållandevis kraftiga prisstegring, som redan tidigare ägt rum, skulle leda till en höjning av konsumentprisnivån, som särskilt med hänsyn till barnfamiljer och låginkomsttagare inte kunde godtas. På grund härav förordnade Kungl. Maj:t, som förut har nämnts, om tillämpning av allmänna prisregleringslagen och om prisstopp fr. o. m. den 1 januari 1973 på mjölk och grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror. Konserverade köttvaror omfattas dock inte. Prisstoppets varumässiga omfattning framgår mera i detalj av prisstoppskungörelsen och tillämpningsbestämmelser därtill. Som stoppriser gäller de priser som tillämpades den 21 december 1972 kl. 9.00.

Prisstoppsbeslutet innebär för de av prisstoppet berörda varorna, att de beräknade intäktsökningarna för jordbruket måste betalas med statsmedel. Denna utgiftsökning för staten måste täckas. Från regeringens sida har förklarats, att detta avses ske genom höjda skatter på bensin och motorbrännolja. Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag lagt fram förslag rörande denna fråga.

Kungl. Maj:ts förordnande om tillämpning av prisregleringslagen gäller för ett år framåt. Det skall enligt lagen underställas riksdagen.

Med hänsyn till att förordnande om prisstopp får meddelas för högst sex månader varje gång, gäller det nu införda prisstoppet endast till utgången av juni 1973. Tiden kan emellertid förlängas, och från regeringens sida har förklarats att stoppet avses gälla under år 1973.

Frågor om tillämpningen av prisstoppet handlägges av statens pris- och kartellnämnd, som också kan medge företagare tillstånd att överskrida stoppris. Avsikten är att sådant tillstånd skall kunna ges endast då synnerliga skäl föreligger.

I finansutskottets betänkande (FiU 1973:2) i anledning av propositionen jämte fyra motioner anförts bl. a. följande:

Enligt nu föreliggande uppgifter från pris- och kartellnämnden steg den allmänna prisnivån i konsumentledet under år 1972 med ca 5,1 %. I dagligvaruhandeln steg priserna med 7,9 %. Av denna höjning kan 3,0 procentenheter hänföras till effekter av jordbruksavtalet. Prisstoppet omfattar en dryg fjärdedel av konsumtionen av s. k. dagligvaror.

Utskottet har intet att erinra mot de i propositionen anförda motiven för tillämpning av prisregleringslagen och det införda prisstoppet. Genom sin tyngd i hushållsbudgeten har livsmedelspriserna stor betydelse för den allmänna prisnivåns utveckling. Prishöjningar på livsmedel spelar sålunda en betydande roll i den allmänna debatten. Inte minst härigenom föreligger risk för att prisstegringar på livsmedel utlöser kompensationskrav och prisstegringstendenser på andra områden. Genom att huvudparten av kompensationen till jordbrukarna nu föreslås överförd i andra former än genom höjda priser på dagligvaror undviks också vissa sekundära prisstegringseffekter i senare led av distributionskedjan till konsumenterna. Från stabiliseringssynpunkt bör detta få gynnsamma verkningar.

Utskottet är väl medvetet om att prisstopp inte kan ersätta de traditionella stabiliseringspolitiska medlen. Prisreglerande åtgärder kan

emellertid i vissa lägen ge rådruum för att överväga andra åtgärder som kan komma i fråga för att hålla tillbaka prisstegringarna. Ett begränsat prisstopp på vissa nyckelvaror kombinerat med andra åtgärder kan också som redan nämnts vara verkningsfullt för att hejda en befarad prisstegningsprocess.

Utskottet tillstyrker sålunda att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förordnande den 21 december 1972 om tillämpning av allmänna prisregleringslagen.

Mot utskottets motivering för sitt beslut att hemställa att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förordnande den 21 december 1972 om tillämpning av allmänna prisregleringslagen och avslår de väckta motionerna *reserverade* sig två ledamöter (m). I den här aktuella delen anförde de att utskottet i stället borde ha uttalat följande:

Om ett fullföljande av jordbruksavtalet med kompensation till jordbrukarna fått ge utslag i höjda livsmedelspriser skulle prishöjningen ha skett per 1/1 1973 motsvarande drygt 1 procent av priserna inom dagligvaruhandeln. Utskottet finner det tveksamt om en sådan prisökning – jämförd med nyssnämnda prisstegring inom samma område med 7,9 procent under 1972 – kan anses fylla de krav som i prisregleringslagen uppställts för dess tillämpning nämligen att "fara har uppkommit för allvarlig stegring av det allmänna prisläget inom riket". Kungörelsen måste därför anses vara utfärdad på juridiskt och politiskt bräcklig grund.

Utskottet vill också framhålla att det av regeringen tillgripna prisstoppet på vissa livsmedel föranleder icke oväsentliga administrativa svårigheter för att kunna kontrolleras. Vidare leder det till betydande förändringar av de före prisstoppet gällande konkurrensförutsättningarna genom att detaljhandelsföretag med olika sortiment får olika möjligheter att kompensera kostnadsökningar genom prishöjningar på icke prisstoppsomfattade varor. Detta får negativa konsekvenser i första hand för den livsmedelshandel som bedrives i kvartersbutiker och glesbygdsbutiker.

Utskottet är också medvetet om att prisstopp inte kan ersätta de traditionella stabiliseringspolitiska medlen. Då emellertid prisreglerande åtgärder av tillfällig karaktär i vissa lägen kan ge rådruum för att överväga andra åtgärder som kan komma ifråga för att hålla tillbaka prisstegringar vill utskottet – trots redovisad tveksamhet – icke motsätta sig Kungl. Maj:ts förordnande den 21 december om tillämpning av allmänna prisregleringslagen. En ytterligare anledning att trots de juridiska betänkligheterna nu ej motsätta sig att lagen om allmän prisreglering tillämpats är att prisstopp redan utfärdats genom kungl. kungörelse.

Anm. Samma ledamöter *reserverade* sig även mot utskottets beslut att hemställa att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Riksdagen godkände efter en omfattande debatt den 2 februari 1973 utskottets hemställan och – efter votering med 262 röster mot 37 – även dess motivering.

Prisregleringsfrågan berördes även i riksdagens finansdebatt den 28 februari 1973. Från den debatten (riksdagens protokoll nr 31) återges följande inlägg av herrar Bohman och Sträng.

Herr Bohman, (s. 69–70):

— — —
I remissdebatten för någon månad sedan raljerade finansminister Sträng våldeliga med vår kritik av prisstoppet. Ni har ju accepterat det,

sade han. Vad bråkar ni då för? Någon konsekvens får det väl ändå vara. Vi hade påvisat att prisstoppet blev en följd av regeringens dåliga stabiliseringspolitik. Hade regeringens momshöjning förra våren – upp till 20 procent – gått igenom hade situationen varit ännu värre i december. Vi hade konstaterat att ett prisstopp icke löser några problem på sikt, att det bara flyttar över prishöjningarna från ett område till ett annat. Vi konstaterade också att prisstoppet då var ett faktum och att de praktiska möjligheterna för ett oppositionsparti att i rådande läge åstadkomma en förändring var obefintliga. Men vi vidhöll vår kritik mot det bristfälliga juridiska underlaget för regeringens åtgärd.

Vi beskylldes då för inkonsekvens. Finansministern kommer säkert ihåg debatten med herr Burenstam Linder. Jag vill nu kasta tillbaka beskyllningen för inkonsekvens på finansministern själv. Herr Sträng är ju ansvarig för gällande prisregleringslag. Den signerades av honom år 1956. I den strök finansministern under att prisreglering självfallet inte fick tillgripas i onödan utan bara ”då det befanns oundgängligen nödvändigt”. Enbart en stegring av jordbrukspriserna i producentledet, framhöll han, ”som håller sig inom de gränser vilka dragits upp av statsmakterna i samband med jordbruksregleringen kan givetvis *icke* åberopas som grund för en tillämpning av prisregleringslagen”. Men som motiv för prisstoppsbeslutet i december förra året åberopar finansministern just att den då träffade uppgörelsen om jordbrukspriserna skulle leda till icke acceptabla prishöjningar. Jag frågar nu finansministern: Vad är sanning? Det som finansministern deklarerade i motiven för sin egen prisregleringslag? Eller det uttalande som han gjorde i december då han skulle tillämpa den här lagen? Jag väntar med intresse på ett klarläggande besked i det hänseendet.

— — —
Herr Sträng (s. 104–105):

— — —
 Herr Bohman var litet irriterad över att han inte fick något besked av mig i fråga om kriterierna för en tillämpning av prisregleringslagen. Han hänvisade till att jag 1956 – rimligen bör det vara 16 år tillbaka – hade skrivit under en proposition, i vilken jag säger att kriterierna är de och de. Ja, det finns vissa förklaringsgrunder för detta. Jag hade under hela kriget suttit som ledamot av priskontrollnämnden. Jag hade väl hunnit bli ledsen över den kontroll man var tvungen att föra i detalj. Jag tillbringade ett par år efter kriget med att som folkhushållningsminister konfronteras med prisregleringen i alla dess detaljer. När vi sedan gick in i 1950-talet räknade vi kanske med en återgång till tider där diskussioner om priskontroll skulle kunna förbehållas sådana speciella lägen då vi drabbades av krig eller ”av krig föranledda utomordentliga förhållanden”, som det brukar heta på lagspråket.

Sedan dess har det runnit mycket vatten under broarna. Vi har kommit in i en utveckling, där prisstegringen blivit en huvudvärk för oss alla och där man följaktligen fått pruta på 16 år gamla kriterier och anpassa dem efter dagens situation. Svårare är det inte, herr Bohman. Det prisstopp som vi genomförde 1970 och det som vi genomfört i år på vissa viktiga livsmedel har i varje fall i den senare omgången stötts upp av de flesta i den här kammaren, även om de inte haft socialdemokratisk mantals-skrivningsort. Man har sett sakfrågan som den väsentliga, och man tycker inte att botanisera från 1956 i kriterier, som då hade sin naturliga bakgrund, lönade sig så mycket när det gäller ställningstaganden i dag.

— — —

Herr Bohman (s. 108):

— — —
Men det var allvarligt det som finansministern sade om prisregleringslagen. Här har alltså landets finansminister år 1956 förklarat att lagen icke får tillämpas om prishöjningarna beror på jordbruksavtalet — ett klart konstaterande i lagmotiven — men nu tillämpas lagen av just detta motiv. Man må kalla det vad man vill, men man kan inte kalla det för rättssäkerhet. Jag skall inte fullfölja min egen replik i den delen utan ge ordet till en ledare i Grönköpings Veckoblad där det något mindre allvarligt heter: "För vår del vilja vi särskilt understryka hur betydelsefullt det är för ett land att ha en regering, som icke låser sig i sina positioner utan kan ändra ståndpunkt från den ena månaden till den andra, då den inflatoriska utvecklingen och opinionsundersökningarna så kräva. Det är, enligt vår bestämda mening, verkligen att 'lyssna på rörelsen' och rätta sig efter densamma, oavsett varifrån den än kommer."

— — —
Herr Sträng (s. 112):

— — —
Det där med prisregleringen har jag förklarat. Jag förde en lång diskussion med herr Bohman i Sveriges television i valrörelsen 1970 om huruvida kriterierna var tillfredsställande för att sätta lagen i kraft. Herr Bohman kan från sina juridiska utgångspunkter ha en annan uppfattning — jag får respektera det — men jag har från mina praktiska utgångspunkter den uppfattningen, att här var det rimligt att tillämpa prisregleringslagen. Och jag har fått gehör för det i denna kammare. Det kommer ett förslag till riksdagen som moderniserar denna prisregleringslag, så att den blir bättre i överensstämmelse med hur vi bedömer den frågan i dag med de erfarenheter vi nu har än med hur vi bedömde den 1956.

Slutligen kan nämnas att regeringen i proposition (1973:58) föreslagit vissa ändringar i allmänna prisregleringslagen. Innebörden härav är i korthet att begränsad prisreglering i ökad utsträckning skall kunna användas som ett led i stabiliseringspolitiken. Därför har föreslagits att förutsättningarna för tillämpning av allmänna prisregleringslagen jämkas så att prisreglering kan beslutas, "när fara har uppkommit för allvarlig prisstegring på viktigare varu- eller tjänstecområde". Enligt lagens nuvarande lydelse krävs, som ovan redovisats, att det uppstått "betydande fara för allvarlig stegring av det allmänna prisläget". Propositionen är för närvarande under behandling i riksdagens finansutskott.

*Bilaga 13***PM med vissa uppgifter om exportkreditgarantier till Chile**

Utrikesminister Wickman besvarade den 23 november 1972 två interpellationer av herr Takman (vpk) ang. importen till Sverige av chilensk koppar samt regeringens hållning till frågan om suveräna staters rätt att nationalisera naturtillgångar med speciell tonvikt på Chiles nationalisering av de amerikanska kopparbolagens tillgångar i Chile.

Herr Wickman hänvisade i sitt svar bl. a. till att regeringen i ett meddelande till pressen den 13 november 1972 upplyst att man mottagit en framställning från Chiles regering om att svenska staten skulle träda in som köpare av koppar från Chile. Från svensk sida hade framställningen avböjts som icke realiserbar. Det meddelades vidare, att regeringen övervägde vilka möjligheter som på annat sätt fanns att stödja Chile i landets besvärliga ekonomiska läge. Närmast rörde övervägandena åtgärder på exportkreditgarantiernas område.

I interpellationsdebatten yttrade herr Wickman vidare bl. a. följande:

Att vi måste vidta särskilda åtgärder i detta fall har samband med att exportkreditgarantierna i deras nuvarande utformning är konsumerade för Chiles del. Skall exportkreditgarantier kunna ges i fortsättningen till Chile krävs det en speciell insats från regeringens sida. Denna speciella insats har tekniskt den formen att de risker som är förknippade med en fortsatt garantigivning belastar biståndsanslaget. Det är på den grunden som jag i dag på regeringens vägnar kan utfästa ett stöd till Chile för en import av storleksordningen 100 miljoner kronor.

I det följande skall i korthet först beröras exportgarantisystemets uppbyggnad. Därefter redovisas den nu aktuella garantifrågan beträffande Chile.

Statsgaranti för att täcka förlust i samband med export m. m. har funnits i Sverige ända sedan 1933. Det senaste bemyndigandet på området lämnades av 1970 års riksdag (prop. 1970:179, SU 198, rskr 416).

Nu gällande bestämmelser för garantigivningen finns i Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 maj 1959 (se SFS 1959:271, ändrad genom SFS 1964:102 och SFS 1971:841). Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

1. Statsgaranti får beviljas i Sverige verksam företagare
 - a) för täckning av förlust i samband med export,
 - b) för täckning av förlust i samband med lagerhållning utomlands samt
 - c) för lån som lämnas av svensk bank eller annan svensk kreditgivare i anledning av export eller lagerhållning utomlands.
2. Statsgaranti får beviljas även bank eller annan kreditgivare för täckning av förlust på grund av lån som lämnas i samband med export.
3. Statsgaranti får i vissa fall även lämnas utländsk kreditgivare.

Med export jämställs överlåtelse till utlandet, som avser uppfinning eller resultat av teknisk konsulterande verksamhet, eller liknande avtal ävensom utförande av entreprenadarbete utomlands.

Statsgaranti får endast då synnerliga skäl föreligger beviljas då fråga är om export eller lagerhållning av vara som inte är inhemsk. Statsgaranti enligt punkterna 1. b), 1. c) och 3. får beviljas endast efter särskilt

bemyndigande av Kungl. Maj:t.

Statsgaranti kan omfatta politiska eller kommersiella risker eller bådadera. De politiska riskerna omfattar i huvudsak förluster, som är föranledda av opåräknat beslut angående import- eller valutatillstånd, av moratorium eller annan opåräknad händelse i utlandet eller av opåräknad händelse under varans transport till köpare. Till de kommersiella riskerna hänförs förluster som är föranledda av att köparen kommit på obestånd eller underlåtit att fullgöra sina avtalsenliga förpliktelser.

Garanti får enligt kungörelsen avse täckning av högst 90 procent av förlusten. I praxis tillämpas vissa lägre garantiprocentsatser. För beviljad garanti skall den som erhåller garanti erlagga premie, avpassad med hänsyn till olika inverkan omständigheter, såsom förhållandena i importlandet, betalningsvillkoren och andra förefintliga riskmoment, så ock till administrationskostnader.

Vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling har sedan början av 1960-talet exportkreditgarantier lämnats på särskilt gynnsamma villkor (se prop. 1962:100 och 1963:93). Enligt de riktlinjer som utfärdats för denna kreditgivning gäller allmänt att exporten bör vara av betydelse för u-landets ekonomiska och sociala framåtskridande. Vid garantigivningen kan efter prövning i varje särskilt fall tillämpas för u-landet gynnsammare villkor i fråga om kredittidens längd m. m. än normalt tillämpas.

Beträffande den statliga exportkreditgivningen har under årens lopp fastställts vissa totalramar. Beträffande kreditgivningen till u-landsbistånd har därvid reserverats särskilda belopp. Som inledningsvis nämnts härrör det senaste riksdagsbemyndigandet från 1970 (prop. 1970:179). Enligt detta utgör maximibeloppet för statens betalningsansvar 7,5 miljarder kronor, varav 800 miljoner kronor reserverats för garantier på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

Man skiljer sålunda mellan å ena sidan den normala garantigivningen (n-garantier) och å andra sidan den garantigivning som sker inom ramen för nyssnämnda särskilt reserverade belopp för u-landshjälp (u-garantier). Det bör observeras att garantier för export till u-länder kan lämnas både i form av n-garantier och u-garantier.

Ärende rörande statsgaranti för exportkredit prövas av exportkreditnämnden, som utses av Kungl. Maj:t. Beslut om bifall till ansökan meddelas som regel i form av en garantiutfästelse. Garantiutfästelsen är ett erbjudande från nämnden att utfärda garanti på i utfästelsen angivna villkor. Den kan under vissa förutsättningar ändras eller återkallas av nämnden. På grundval av utfästelsen erhåller sökanden, sedan exportkontrakt slutits eller export verkställt, en garantiförbindelse, genom vilken nämnden på statens vägnar ikläder sig garantiansvar. Vissa föreskrifter för avräkning av garantiutfästelserna har meddelats av Kungl. Maj:t.

Beträffande de tidigare angivna totalramarna för garantigivningen, totalt 7,5 miljarder kronor, varav 800 miljoner kronor för u-garantier, förutsätts – i likhet med vad som tidigare gällt – att Kungl. Maj:t inom ramarna bemyndigar exportkreditnämnden att bevilja krediter för erforderligt belopp. Per den 30 juni 1972 utgjorde dessa bemyndiganden 4,6 miljarder kronor för n-garantier och 650 miljoner kronor för u-garantier. En redogörelse för exportkreditnämndens verksamhet har på sedvanligt

sätt lämnats i årets riksdagsberättelse (s. 15—16). Vidare kan hänvisas till nämndens verksamhetsberättelse 1971/72.

I betänkandet Industriutveckling och utvecklingssamarbete (SOU 1972:90) lämnas en utförlig redogörelse för hur det kommersiella utvecklingsbiståndet utformats.

Kungl. Maj:t uppdrog i beslut den 8 december 1972 åt exportkreditnämnden att, utöver de engagemang som följde av dittills tillämpade principer, inom ramen för garantigivning på särskilt gynnsamma villkor vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling meddela garanti för exportkredit för leveranser till Chile till ett sammanlagt garantibelopp av högst 100 miljoner kronor. För det fall de ifrågavarande garantierna skulle medföra förluster, som inte täcks av de premier, som erlagts i samband med garantierna, kommer förlusterna efter framställning från nämnden att slutligt bestridas från tredje huvudtitelns anslag Bilateralt utvecklingsarbete.

Exportkreditnämnden hade underställt Kungl. Maj:t frågan om ytterligare garantiåtaganden beträffande Chile.

PM rörande fråga om viss guldmyntprägling

Ett bolag i Stockholm överlämnade den 27 december 1971 till mynt- och justeringsverket omkring 90,5 kg finguld och anmodade verket att därav omgående prägla guldmynt med regerande monarks bild. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 december 1971 anhöll mynt- och justeringsverket om Kungl. Maj:ts instruktion i ärendet.

Kungl. Maj:t (statsrådet Sträng) meddelade beslut över framställningen den 28 januari 1972 och anförde därvid:

Enär skyldighet ej föreligger för Sveriges riksbank att inlösa sedlar med guldmynt och anledning därför saknas att prägla sådana mynt, lämnar Kungl. Maj:t mynt- och justeringsverkets framställning utan åtgärd.

I beslut likaledes den 28 januari 1972 avslog mynt- och justeringsverket bolagets framställning. Bolaget anförde besvär över beslutet och anhöll samtidigt att Kungl. Maj:t måtte meddela erforderliga bestämmelser för ifrågavarande prägling.

Kungl. Maj:t (statsrådet Sträng) lämnade i beslut den 19 maj 1972 besvaren och den i samband därmed gjorda ansökningen utan bifall.

Ärendet har efter klagomål även varit föremål för JO:s prövning. I beslut den 11 januari 1973 anförde JO Ulf Lundvik följande:

Statsråds ämbetsutövning står inte under JO:s tillsyn. Vad Kungl. Maj:t beslutat i saken kan därför icke av mig upptagas till prövning.

Vad angår klagomålen mot mynt- och justeringsverket föranleder vad som framkommit icke till antagande att tjänstefel förelegat. Jag finner utrymme icke förekomma till något mitt ingripande.

Lagen (1970:1028) om rikets mynt trädde i kraft den 1 januari 1972. Genom lagen upphävdes lagen (1873:31) om rikets mynt. I den nya myntlagen har bestämmelserna om guldmyntfot och guldmynt utmönstrats. Någon motsvarighet till 9 § i 1873 års lag om rätt för enskild att hos rikets myntverk inlämna guld för myntning och därför vid erläggande av viss avgift erhålla 20-kronestycken och 10-kronestycken återfinns således inte i den nya lagen. (Obs. att 1873 års lag gällde när ifrågavarande guldparti inlämnades till myntverket men efterträtts av 1970 års lag när ärendet avgjordes av Kungl. Maj:t och mynt- och justeringsverket.)

1873 års lag stadgade i 16 § att riksbanken (vissa kontor) var skyldig att växla vilket som helst med 10 kronor delbart belopp av skiljemynt med guldmynt. Motsvarande bestämmelse återfinns i regeringsformen § 72 sista stycket, som har följande lydelse:

Riksbanken allena äger rätt att utgiva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, inlösas av banken med guld efter deras lydelse; dock att undantag härifrån, där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må för viss tid medgivas av Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagssession ej pågår, av Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret.

Dylikt av Konungen då session ej pågår lämnat medgivande skall, därest detsamma icke varder vid nästföljande session inom tjugu dagar från dess början av riksdagen gillat, efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Sedan år 1931 har Sveriges riksbank genom särskilda kungörelser, senast genom kungörelsen (1972:138) varit fritagen från skyldigheten att inlösa sedlar med guld.

I den nyligen avlämnade propositionen (1973:90) med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning föreslås att riksbankens skyldighet att lösa in sina sedlar med guld skall tas bort.

Under tiden 1916–1924 samt 1932–1938 har Kungl. Maj:t genom särskilt utfärdade lagar ägt förordna att bestämmelsen i bl. a. 9 § i 1873 års myntlag om rätt för enskild att inlämna guld för myntning under viss tid inte skulle äga tillämpning. Den senast utfärdade lagen med sådant förordnande gällde t. o. m. den 31 januari 1938 (SFS 1937:278).

1873 års myntlag stadgade i 11 § bl. a. att det ankom på Kungl. Maj:t att förordna om myntens diameter, prägel, inskrift, rand och utseende i övrigt. Den senaste gällande kungörelsen angående prägel och inskrift å guldmynten (SFS 1921:155) upphävdes genom kungörelsen 20 augusti 1952 (SFS 1952:629), som innehåller bestämmelser endast om prägling av silver-, kopparnickel- samt brons- och järnskiljemynt.

I Kungl. Maj:ts instruktion för mynt- och justeringsverket den 20 september 1957 (SFS 1957:550) stadgas i 3 § bl. a. följande:

Med avseende å tillverkning av mynt och skiljemynt och vad därmed äger samband åligger det mynt- och justeringsverket

att, där ej annorlunda genom särskild lag stadgats, från envar till myntning mottaga guldparti, vars värde uppgår till minst 500 000 kronor, mot ersättning av myntningskostnaden enligt lagen om rikets mynt,

att för riksbankens räkning utan närmare angivet ändamål mottaga guld från envar, som därtill erhållit medgivande av fullmäktige i riksbanken, samt att över sålunda mottaget guld avgiva särskilt bevis.

Nu gällande instruktion för mynt- och justeringsverket (1965:704) innehåller inga bestämmelser om guld och guldmyntning.

1970 års myntlag föregicks av ett förslag, framlagt av 1966 års myntkommitté Nya mynt (SOU 1969:17). Beträffande frågan att ur en ny myntlag utmönstra bestämmelserna som återspeglar principen om guldmyntfot anförde utredningen (s. 69):

Att den klassiska guldmyntfoten med sedlar inlösbara mot guldmynt skulle komma att internationellt återupptas är inte troligt. Visserligen har i den internationella monetära diskussionen under senare år framträtt förespråkare för en fastare anknytning till guldet på så sätt att centralbankerna skulle för andra centralbankers räkning upprätthålla sina valutors konvertibilitet mot guld. Men tanken att man åter skulle få en intern betalningsmedels-cirkulation bestående av mot varandra fritt utbytbara sedlar och guldmynt har veterligen inte haft någon seriös förespråkare.

Det ankommer inte på kommittén att ta ställning till dessa frågor och härmed sammanhängande penningpolitiska problem. Vid utformningen av ny myntlag har kommittén emellertid ställts inför det mera begränsade förfaringstekniska problemet hur man skall förfara med de bestämmelser i gällande myntlag som återspeglar principen om guldmyntfot, främst i

och 4 §§. Kommittén har diskuterat olika lösningar. Ett sätt vore att flytta över dessa bestämmelser oförändrade till en ny myntlag, ett annat att utforma en ny myntlag rensad från bestämmelser om guldmynt och låta nuvarande myntlag fortfara att gälla i de delar som behandlar frågor om guldmyntfot och guldmynt. Mot dessa lösningar talar emellertid att myntlagens värderelation mellan kronan och guldet i dagens läge är helt verklighetsfrämmande. Som framgår av det tidigare sagda skall ett kg fint guld enligt myntlagen svara mot 2 480 kr. Priset på guld är emellertid f. n. drygt 5 821 kr. räknat efter den paritetskurs mellan kronan och US-dollar, som Sverige anmält till Internationella valutafonden (5,17321 kr.), och priset på monetärt guld 35 dollar per troy ounce. Kronans internationella köpkraft skulle alltså behöva mer än fördubblas för att svara mot den i myntlagen föreskrivna pariteten.

Det är därför inte realistiskt att räkna med att guldmynt med det guldinnehåll som bestäms i gällande myntlag någonsin kommer att präglas. I det teoretiska fallet att riksbanken enligt 72 § regeringsformen åter blir skyldig att lösa in sina sedlar med guld blir det nödvändigt — oavsett vilken av de här diskuterade författningstekniska lösningarna man än väljer — att stifta ny lag om guldmynt och om kronans guldparitet. Att med utgångspunkt från den svenska valutans guldparitet (5 821 kr./kg) nu beräkna guldinnehållet i och fastställa nya kronmynt i guld förefaller helt meningslöst. På grundval av dessa överväganden har kommittén stannat för att föreslå att bestämmelserna om guldmyntfot och guldmynt monstras ut ur myntlagstiftningen men erinrar om att denna kan kompletteras om så skulle bli nödvändigt.

Departementschefen (statsrådet Sträng) förklarade sig dela kommitténs uppfattning, att den nya myntlagen inte borde tyngas av de äldre bestämmelserna. Skulle så behövas kunde man, ansåg departementschefen, utan svårighet komplettera lagstiftningen med bestämmelser om guldmyntfot och guldmynt (prop. 1970:190 s. 46).

Bankutskottet, som tillstyrkte propositionen, anförde beträffande guldmyntfots- och guldmyntsfrågan följande (BaU 1970:79):

Enligt utskottets uppfattning är de i propositionen anförda skälen för att bestämmelserna om guldmyntfot och guldmynt bör utgå ur myntlagstiftningen bärande. Om behov av att prägla guldmynt mot förmodan skulle uppkomma blir det i vilket fall som helst nödvändigt att stifta ny lag om guldmynt och om kronans guldparitet. Inte heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot förslaget till ny myntlag. Utskottet tillstyrker alltså propositionen i denna del och avstyrker motionerna i motsvarande del.

En reservant (m) föreslog att propositionen skulle avslås.

Riksdagen följde utskottet (rskr 1970:473).

PM angående regeringens beslut att tillåta elever, tillhöriga S:t Martins församling, att ej delta i skolans religionsundervisning

Evangelisk-Lutherska kyrkan i Sverige (S:t Martins församling) ansökte hos Kungl. Maj:t om tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisningen för barn tillhörande församlingen. Kungl. Maj:t lämnade i beslut den 24 juli 1970 ansökningen utan bifall. Undertecknarna av ansökningen vände sig därefter till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna. Kommissionen, som upptog ärendet till saklig prövning, hade ännu inte färdigbehandlat ärendet, när Kungl. Maj:t i beslut den 28 december 1972 meddelade grundskole- eller gymnasieskoleelev, tillhörig Evangelisk-Lutherska kyrkan i Sverige, rätt att på begäran av föräldrarna befrias från att delta i undervisningen i religionskunskap. I anledning av Kungl. Maj:ts beslut har företrädarna för S:t Martins församling återkallat sin talan hos Europakommissionen.

I 27 § skollagen (1962:319) stadgas bl. a. att elev på föräldrarnas begäran skall befrias från deltagande i undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör trossamfund som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisningen.

År 1953 medgav Kungl. Maj:t katolska kyrkan i Sverige och mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö att i skolans ställe ombesörja religionsundervisningen för lärjungar, tillhörande respektive trossamfund.

Utöver dessa dispenser har Kungl. Maj:t i administrativ ordning utan att tillämpa 27 § skollagen befriat elever, tillhöriga andra trossamfund, från skolans religionsundervisning. Dispensen har i dessa fall avsett barn till vissa namngivna föräldrar.

I nu ifrågavarande beslut har rätt till befrielse meddelats "elev i grundskolan eller gymnasieskolan som tillhör Evangelisk-Lutherska kyrkan i Sverige". 27 § skollagen har inte åberopats i beslutet. Det torde i stället få ses som en dispens av samma typ som Kungl. Maj:t tidigare meddelat i administrativ ordning. Evangelisk-Lutherska kyrkan skall alltså inte anses ha fått samma tillstånd som katolska kyrkan i Sverige och vissa mosaiska församlingar.

I samband med 1972 års granskningsarbete behandlade utskottet regeringens praxis i fråga om att meddela befrielse från religionsundervisning i skolan. Granskningen föranledde inte något särskilt uttalande från utskottsmajoritetens sida, medan tre ledamöter (en fp, två m) i ett särskilt yttrande uttalade, att regeringens praxis syntes mycket restriktiv och visade att de konventioner om föräldrarätten som Sverige anslutit sig till inte fått tillräcklig genomslagskraft i svensk skolpolitik (KU 1972:26). (En utförligare redogörelse för gällande regler och av Sverige biträdde konventioner, rörande religionsundervisningen, återfinns i bil. 17 till 1972 års granskningsbetänkande).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<i>Sid.</i>
Granskningsarbetets uppläggning	1
Översiktlig redovisning av statsrådsprotokollens innehåll m. m. . . .	2
Utskottets granskning	3
1. Offentlighet och information beträffande konseljärenden . . .	3
2. Decentralisering av beslutanderätt	5
3. Fråga om diariet föring av vissa skatteärenden	6
4. Befrielse från aktievinstbeskattning	6
5. Kungl. Maj:ts praxis i naturalisationsärenden	7
6. Remisser till lagrådet	10
7. Redovisning av remissvar i propositioner	11
8. Vissa företagsdemokratifrågor vid organisationsförändringar i statsförvaltningen	12
9. Utgivningen av Svensk författningssamling	13
10. Riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t	14
11. Regeringens handlande i viss nödsituation	16
12. Arbetsplan för Nynäsvägen (Fållan)	18
13. Övriga frågor	18
Närvarande	19
Reservationer och särskilda yttranden	21
 <i>Bilaga 1.</i> Konseljärenden åren 1971 och 1972. Tabellarisk översikt	 28
<i>Bilaga 2.</i> Tider för 1972 års statsrådsprotokolls överlämnande till konstitutionsutskottet	30
<i>Bilaga 3.</i> PM angående finansdepartementets särskilda diarium över hemliga handlingar.	34
<i>Bilaga 4.</i> PM med vissa uppgifter angående handläggningen av ärenden om befrielse från aktievinstbeskattning	37
<i>Bilaga 5.</i> Undersökning av Kungl. Maj:ts handläggning av ärenden rörande utlännings förvärv av svenskt medborgarskap (naturalisation) 1/7-69 – 31/12-72	40
Innehållsförteckning till Bilaga 5	150
<i>Bilaga 6.</i> PM angående remisser till lagrådet under 1972	151
<i>Bilaga 7.</i> Förteckning över rättelseblad för SFS 1972	155
<i>Bilaga 8.</i> PM angående Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens skrivelse 1972:24 rörande motioner om vidgad länsdemokrati (KU 1972:8)	159
<i>Bilaga 9.</i> PM rörande tillsynen och kontrollen av automat- och roulettspel	163
<i>Bilaga 10.</i> PM angående undersökning beträffande vilka åtgärder Kungl. Maj:t vidtagit med anledning av tillkännagivanden som riksdagen gjort i ärenden som beretts av utbildningsutskottet åren 1971 och 1972	166

<i>Bilaga 11.</i>	PM med vissa uppgifter angående regeringens handlande i samband med kapningen av ett svenskt civilflygplan i sept. 1972	182
<i>Bilaga 12.</i>	PM angående Kungl. Maj:ts förordnande den 21 dec. 1972 om tillämpning av allmänna prisregleringslagen m. m.	187
<i>Bilaga 13.</i>	PM med vissa uppgifter om exportkreditgarantier till Chile	193
<i>Bilaga 14.</i>	PM rörande fråga om viss guldmyntsprägling	196
<i>Bilaga 15.</i>	PM angående regeringens beslut att tillåta elever, tillhöriga S:t Martins församling, att ej delta i skolans religionsundervisning	199

